

DE
FVRTIVIS
LITERARVM NOTIS
VVLGO.

DE
ZIFERIS
LIBRI IIII.

IOAN. BAPTISTA PORTA
NEAPOLITANO AVTORE.

Monasterij Hugiae Minoris.

46065
CVM PRIVILEGIO
NEAPOLI,

Apud Ioa. Mariam Scotum. M D L X I I L.

1
2

EXCELLENTI VIRO
IOANNI SOTO PHILIPPI REGIS
IN HOC REGNO A' SECRETIS,
Ioa. Maria Scotus.

Ego quidem Sote clarissime in libris, operibusque dedicandis illud in primis obseruandum arbitror, ut ijs dedicentur, qui sua nos valeant autoritate à quibusunque obtrectatoribus, defendere, actueri. Quod facile assequemur, si delectum aliquem habebimus in libris nuncupandis, ne cuiquam nuncupemus, qui non & ijs vehementer delectetur, & de eisdem grauissimum ferre iudicium minimè posse videatur. Qua in re à compluribus hominibus hac nostra tempestate peccatum esse video, qui haud veriti sunt ingeniorum monumenta quibusdam Principibus consecrare, qui non modò ea non intelligere, aut re vera approbare; sed ne inspicere quidem vñquam potuerunt. Longè aliter ego facere semper decreui, vir amplissime, in operibus, quotquot meo sumptu typis exculâ in lucem prodibunt: deligamque semper aliquem ex grauissimis viris, ijsdemque bene merentibus, cui dedicem.

quod si vñquam anteà, nunc certè maximè præstigi. qui
cùm opus Domini Ioa. Baptista Portæ de clandestinis li-
teris, secretisque notis, quas Ziferas vocant, typis meis im-
primendum suscepissem, te vnum potissimum delegi, cui iu-
re quodam optimo nuncuparem. Tu enim is es, qui eius-
cèmodi studijs magnopere delectaris, in eisque mirum in
modum excellere videris. Accedit ad hæc amor ille tuus,
atque incredibile studium erga nostram hanc artem Typo-
graphicam, quam, cùm totus sis in ornanda Neapolitana re-
publica, ideoque te in nobilissimum huiuscce verbis Patritio-
rum ordinem cooptari volueris, speramus in dies Neapoli
auctiorem, luculentioremque tua opera, & consilio futu-
ram. Vt interim fileam virtutes illas animi tui egregias,
ac verè diuinas: quæ vel sola me ad hoc vehementissime
hortari possent, atque etiam impellere. Tuæ igitur partes
erunt, pro tua illa singulari humanitate, animique celitatem,
quod tibi toto animo, ac syncerè nuncupamus, hilari
fronte accipere, & me tui obseruantissimum
in tuorum numero re-
tinere.

AD LECTORES

P R A E F A T I O .

E Q V I R E N T I mihi veterum in omni rerum genere quædam manu scripta monumēta, vt arcani quid & abditi inde de promerem, (ita me semper ad hęc propensum natura tulit) cum nō semel contigisset in obscuras quādam notas, & characteres impingere, quibus scriptores dū legentibus inuidēt rerum cognitionem, ex industria solent sua scripta occultare, ea dimittere sæpen numero cogebat, ad quæ magis cupiditas animum accendebat. Verum cum ea sit hominum conditio, vt quæ multum appetimus, eò ardentius appetamus, quò ad ea aſſequenda maior esse ſolet difficultas, ea de cauſa factum eſt, vt ſubſtinuerim non prius ab incepto deſiſtere, quām omnes eiusmodi notas, quæ occurrerant interpretarer, nec voto fortunæ beneficium defuit, characterum enim ſignificationem ac curatius perquirenti, & in hoc non parum elaboranti, res ita foeliciter celiſt, vt huic mox inquisitioni ſerio addictus, non paucas eiusmodi notas interpretarer, quòd cum de cetero aliquandiu enixius quæſiuifsem, ita profeci, vt collectis eiusmodi quamplurimis characteribus, cum multiplex eſſet ratio interpretandi, & multorum ſcriptorum collatione comprobata, de illis librum conſcribere decreuerim: ſed quomodo id fieret, rectè primum neque ipſe ſatis intelligebam, quare circa initia, vt nonnulla ad hoc oportuna colligerem, quæ libro formam traderent, mihi labor fuit non modicus, calamo demum nonnullas præceptiones, quæ ſe memoriae ſtatim offerebant commiſſi: ne in ijs perquirendis, quoties opus eſſet nimis elaborarem, neque enim ſperabam rerum

varietate in tantum posse opus excrescere, siquidem cum
huic rei intentius operam nauarem (quid enim labor non ef-
ficit?) tantum profeci, vt breui allatas vndique epistolas
huiusmodi notis scriptas amicis rogantibus interpretarer,
vnde eam de me apud eorum animos admirationem exci-
taui, vt non defuerint literarum imperiti, qui hoc mihi non
aliundè, quām ex arte magica, vel alicuius numinis afflatu
prouenire existimarent, quod totum ratio contextus ex or-
thographiæ petita fontibus satis apertè indicabat. Sed vt
videant, quibus regulis in his progrederer, quas collige-
ram per hos dies, dum animus grauioribus curis feriatus,
leuioribus his studijs incumbit, typis excudendum curare
statueram. Verū cogitans quam varijs hominum iudicijs,
& zoilorum obrectationibus, qui sui ingenij acumē in alio-
rum laboribus solent experiri, illi exponerentur, qui libros
in publicum emittunt, statui (lectores humanissimi) hoc
opus tandem apud me referuare, donec illud cum aliorum
librorum classē, quorum nomina in nostrę Encyclopediā in-
dice protulimus, simul absolutum ederetur. Sed pluribus
tandem rationibus necesse fuit consilium mutare, cum enim
huius operis fama vulgaretur, dum adhuc sub incude esset,
partim amicorum non paucis efflagitationibus, quos magna
lāndudum legendi operis cupidō incesserat, & partim in-
uidorum motus impulsibus, qui eius rei, cum à nemine ha-
ctenus fuisse pertentata, honorem hunc nobis inuidebant,
commodum duxi rem vterius non differre, sed diligenter
editionem festinare. Nos verò negotium hoc totum in
duas partes diuidemus: scilicet occulte significare, & signi-
ficata percipere, vni primum & secundum, alteri tertium
& quartum libruin dedimus. Signa, quibus significamus,
vocalia, semiuocalia, & muta, quomodo fiant, ex veter-
rum & recentiorum præceptionibus, visibilia, quæque vi-
sum effugiant vniuerso primo libro conscripsimus, scripta
verò

verò literis charta exaratis, & quæ interceptorem eludent,
quæ labore, quæque minime interpretari possunt, postre-
mo, quæ non solum intelligi, sed ne suspicionem quidem
inferant secundo libro docuimus. Tertio commodo inte-
pretari scripta debeant, exempla duo apposuimus, vnde
lector reliqua valeat interpretari. Demum quarto libro ta-
bulas conscripsimus, quarum auxilio verba facilius quæ-
sita reperiri possint, ne quid facilitatis & diligen-
tiæ huic negotio deesse videre.
tur.

EORVM QVÆ IN OPERE TRACTATNVR

I N D E X.

A

A Bbatis Trimetij liber. Antigrapho quando vtebantur antiqui. 6
Egyptij columba ingratitudinem innuebant. 28 Antiqui mysteria notis scribebant. 1
Egyptij hippotamo iniquitatem depingebant. 28 Antiqui necessarijs in rebus notis vtebantur. 8
Egyptij res sacras notis scribebant. 2 Antiqui Poetæ & philosophi allegoricè loquebantur. 15
Egyptij serpente mundum depingebant. 29 Antiqui vt occultè scriberent notis scribebant. 4
Egyptij Sole & Luna describunt annum. 29 Antiquorum scribèdi modos vanos esse. 43
Aelianus de columba inter-
nuncia. 141 Antoninus occiditur ex pro-
dita literè sententia. 10
Aenigma Damatè. 16 Antonomasia quid. 15
Aenigma de anno. 16 Apuleius de numero trigena-
rio. 36
Aenigma de hominæ. 16
Aenigma de Termino Deo 16 & de notis magorum. 4
Aenigma Menalcæ. 16 Aristarcus quando vtebatur asterisco cum obelo. 6
Aenigma quid. 16 Aristoteles de generibus figu-
raru[m] loquendi. 13
Alciasi emblemata. 29 & de magicis opusculi. 88
Alexáder tacita ambage Ephesi-
tioni silentium admonet. 27 Artabazi, & Timoxeni callidi-
tas in mittendis epistolis. 140
Allegoria quid. 15 Asconius Pedianus de literis
veterum. 6
Ambagibus multa posse de-
monstrari. 23 Asterisco quando vtebantur
antiqui. 6
Amilcar igne hostes decipit 32 **A**strologorum notæ quaæ. 6
Amphibolia quid. 16 Attæ-

I N D E X

Attali scribendi astus. 47
 Augustini interpretatio in Sy
 billæ carmina. 58
 Augustus notas repperit bre
 uitatis cauſa. 5. & 72
 Ausonij enigma de hōine. 16

B

Beda de loquela per digito
 rum flexus. 35
 Bracteæ alia forma. 110
 Bractea perforata, qua scrip
 tum obscuratur. 107
 Breuitas in scribendo valet
 occultationi. 68

C

Campani Romanos astu fal
 lunt. 139
 Capite, quæ significare posſi
 mus. 22
 Carmina, quæ præpostorè le
 gantur. 60
 Carthaginensibus clades. ex
 male occultato confilio. 10
 C. Cæſaris commentariorum
 liber. 140
 C. Cæſaris scribēdi modus. 42
 C. Cæſaris scribendi modus
 arguitur. 44
 C. Cæſaris folertia in mitten
 dis epistolis. 140
 Chabalistarum scribendi mo
 dus. 95
 Chæremon hieroglyphia scri

psit. 3
 Charakteres si in scripto pauci
 quid faciendum. 181
 Character vnuſ quomodo
 quatuor literarum potestate
 fungatur. 93
 Chrisanon quando vtebantur
 antiqui. 6
 Chrysippus quæ putat ambi
 gua. 16
 Chymistæ allegorice loquun
 tur. 15
 Chymistarum notæ quæ. 7
 Cicero de generibus figura
 rum loquendi. 13
 Ciceronis obscuritas in epi
 stolis ad Atticum. 143
 Ciceronis scribēdi modus. 43
 Ciceronis scribendi modus
 arguitur. 45
 Circulare scriptum quid. 70
 Clandestina nuncia. 137
 Clavi quomodo scribatur, fi
 ne qua scriptum aperiri non
 posſit. 99
 Cleonymi lacedæmonis a
 stus. 140
 Colubæ literas deferētes. 141
 Commodus occiditur ex ma
 le occultato confilio. 11
 Conſonantes finales quæ. 152
 Conſo

I N D E X

Consonantes frequentes que. tis.

152

Consonantes in simplici scri-
pto quibus regulis deprehē-
dantur. 127

Consonantes que. 152

Consonantes que geminen-
tur. 152

Consonantes rare. 152

Consonantes rarissimæ 152

Cósonantes simplices que. 152

Cósonatiū potestates quibus
regulis venari possimus. 155

Cótinuati scripti exéplū. 175

Continuati scripti partes quo
modo dirimantur. 172

Cornelius Tacitus de Ægyp-
tis. 2

Corporis membra quomodo
significent. 22

Cruce dupli quomodo scri-
batur. 94

D

Delphinus anchora inuolut^o
quid significet. 30

Demarati scribendi astus. 41

Dictio vna alteram significet.
104

Diogenes de Cleobolo. 16
& de medio digito. 25

Diogenis literæ alio mire af-
portantur. 11

Donatus de romanorum no-

E

Echeneis telo contorta, quid
significet. 30

Emblematæ que. 29

Ennius multas notas reppre-
rit. 3

& dictum in impudicā. 38

Epistolæ auibus aportantur.

Epistolæ canibus gluciendæ
dantur. 138

Epistolæ flumine quomodo
deferantur. 140

Epistolæ in placenta occulta-
tæ. 138

Epistolæ lepore inclusæ. 138

Epistolæ ligno includatur. 137

Epistolæ ouo includantur. 137

Epistolæ sagittis mittuntur. 140

Epistolæ soleis & baltheo oc-
cultatæ. 138

Epistola viridi ligno coaleſ-
cat. 137

Erythreae Sybillæ carmina de
Christo. 59

Ezechiel de litera thau. 7

F

Facibus literas demōstrarare. 34
alit er. 35

Fronte aliqua demonstrari
posse. 23

Frontinus de occulte mit-
tendis

I N D E X

tendis epistolis. 140. 141 Herodoti oracula. 17
 Furtiuæ characterū notæ quo de Periandri ambage. 27
 modo pingantur. 61 de Demarati astu. 41
 Furtiuæ literarum notæ quæ de Histiai astu. 41 & 140
 fint. 1 Hieroglyphia grāmata quæ.2
 Furtiuæ scripta quæ non pos Hieroglyphicis literis sermo-
 sint interpretari. 96 nem exprimi posse. 28
 Furtiuæ scripta quæ possint in Hieronymus de numero tri-
 terpretari. 61 genario. 36
 Furtiuis notis scribere quid de literis Esdræ. 53
 sit. 53 Hircij factum in asportandis
 literis. 141
 G
 Geber de chymicis occultè Histiai astus arguitur. 44
 scripsit. 15 Histiai scribendi astus. 41
 Gellius quos vocet scirpos. 16 Histiaus pœnas luit occultis
 de Lacedæmonum occultè notis non scripsisse. 9
 scribendi modo. 40 Hippallage quid. 15
 de pœnu cuiusdam scriben- Homeri catena aurea. 15
 di astu. 41 Honorius Thebanus. 3
 Genis aliqua demonstrari pos Horatius de breuitate verbo-
 se. 23 rum. 68
 Getæ imperatoris cōmentū. 5 I
 H
 Harpagi astus. 139 Lamblicus de Hermete. 3
 Hebræorum ritus in traden- Igne noctu aliquid significari
 dis legibus. 18 posse. 31
 Hecateus de notis Ægyptio- In obeliscis Ægypti literas
 rum. 29 hieroglyphicas inueniri. 3
 Hermes de chymicis obscurè Insignia quæ. 29
 scripsit. 15 Interpres qualis esse debeat. 144
 Herodianus de Materniano. Interpretem expedit nomē &
 11 ingenium scribētis scire. 149
 de Cōmodo imperatore. 11 Interpretem ingeniosum esse
 oportet

I N D E X

oportet. 1044 Linus de philosophia allego-
Interpretē multarum lin- ricē scripsit. 13
guarum oportet esse exper- Literæ accidit ordo, figura, &
tum. 145 potestas. 53
Interpretēm necesse est epi- Literæ albæ in nigra charta
stolæ idioma callere. 127 appareant. 50
Interpretēm necesse est ortho- Literæ aquis immersæ appa-
graphiam callere. 145 reant. 49
Interpretēm necesse est epi- Literæ delitescentes conspi-
stolam scribentis manu per- ciantur, & conspicuæ deli-
scriptam habere. 150 tescant. 49
Interpretē proficiet si tracta- Literæ digitorum gestu de-
tam rē epistola nouerit. 149 monstrentur. 37
Iosippi vafricies in mittendis Literæ diu delitescentes no-
epistolis. 139 etu conspiciantur. 46
Iouij libellus de insignib. 30 Literæ igne conspicuæ fiant
Isidorus quid nota. 1 virides, nigræ, & rubæ. 48
& de antiquorum notis. 6 Literæ in charta quomodo
Iustinianus è libris legum no- appareant. 48
tas abolendas sanxit. 6 Literæ in corporis parte ali-
Iuuenal is de dígito medio. 25 qua appareant. 47
de numero dextra compu- Literæ indicio facum quomo-
tando. 36 do demonstrentur. 32
& de columba internun- Literæ inuisibiles. 46
cia. 141 Literæ quæ luminis candelæ,
L vel syderis videntur. 50
Labijs aliqua posse demon- Literæ quæ non nisi combu-
strari. 24 sta papyro videantur. 49
Lacedæmoniorum scribendi Literæ quæ prius non appa-
astus. 40 rent videantur. 49
L. Anneus Seneca opus de Literæ, quas euitare possu-
notis scripsit. 5 mus, quæ sint. 67
Leguleiorum notæ quæ. 6 Literæ quot sint. 151

*

Literæ

I N D E X

Literæ sonitu demonstrari strari posse. 24
 possunt. 20 Manuenses qui. 3
 Literæ quæ sint. 151 Marrhes cornix internunciæ. 142
 Literas corporis partibus demonstrare. 38 Medea igne rem amicis significat. 31
 Literas ouo inscribere. 50 Mercurius de philosophia allegorice scripsit. 13
 Literas raras esse & frequenter per se, & per accidens. 152 Mercurius hieroglyphicis litteris scripsit. 3
 Literarum contextus quælis. 62 Metaphora quid. 13
 Literarum lineamenta. 61 Militares notæ quæ. 7
 Literarum proportio in quibus constet. 63 Minotaurus vexillo depictus quid significet. 30
 Litera vnde. 41 Monosyllabarum euitatio valet occultationi. 68
 Liquidæ quæ. 152 Liuius de Tarquinij ambage. M. Varronis ænigma de termino deo. 16
 26 Locutio circulatorum. 19 Musæus de philosophia allegorice scripsit. 13
 Lucanus de literis Ægyptiorum. 3 Musicorum notæ quæ. 152
 3 Lucullivafricies. 140 Mutæ quæ. 152
 M Muta signa quæ. 21
 Mocrobius de digitis Iani. 35 N
 35 Magas igne rem significat. 36 Nicarchi facetum dictum.
 31 Male terminati scripti partes 2
 quomodo terminentur, & interpretentur. 176 Notæ quæ. 1
 Manetus de notis Ægyptiorum. 29 Notarij qui. 1
 29 Manibus occulte rem demō- Notarum multiplex numerus valet occultationi. 68
 Notis

I N D E X

Notis solum sex vel quatuor scribere.	86	Orthographiæ contemptus valet occultationi.	68
alio modo.	88		
Notulæ pro dictiōnibus va-		P	
lent occultationi.	69		
Nullæ literæ quæ sint.	66	Palamedis literæ.	54
Nutum pro sermone vale-		Paucitas literarum valet oc-	
re.	22	culcationi.	67
O		Periestigmenon quando vte-	
Obelo quando vtebantur an-		bantur antiqui.	6
tiqui.	6	Perfannius philargirus notas	
Occultandi astus in pugillari-		notis addidit.	5
bus.	41	Perfius de litera thau.	7
Ociosæ literæ quæ.	66	Per synonima scribendi mo-	
Oculis indicare rem occulte		dus.	110
posse.	22	Petri Valeriani liber.	29
Ouidius de verbis vultu sig-		Phœnices hieroglyphicis lite-	
nificantis.	22	ris primi scripferunt.	3
de supercilijs loquenti-		Plotonis notæ.	5
bus.	23	de occultandis misterijs.	
de puella nutibus quomodo		18	
loqui debeat.	25	de philosophia occulte scri	
de literis digitorum.	31	fit.	13
de literis vino protra-		Plauti subtilitas.	59
ctis.	39	Plinius de vi superciliorum &	
de literis non apparenti-		frontis.	23
bus.	43	de digitis Iani.	35
& de asportandis occulte li-		succus qui valet occultan-	
teris.	138	dis literis.	48
Ori Apollinis liber.	29	Plutarchus de notis antiquo-	
Orpheus de philosophia alle-		rum.	4
gorice scriptit.	13	de prænominibus Roma-	
		norum.	5
		* 2	de

I N D E X

de scythala.	40	mutatae figurae modus deprehendatur.	153
Polyænus græcus.	47	Regulis quomodo vti debe- mus interpretandi simplicis permutatæ figure modus.	163
Polybius de literis facibus occultandis.	32	Romani in vexillis Minota- rum pingebant.	30
Polycrates foemineæ astus.	138	Rotæ absq; instrumento scri- bi posse.	87
Pontanus de aspiratione.	148	Rotæ constructio qualis.	70
Prænomina notis antiqui scri- bebant.	5	Rotæ cum ociosis literis figu- ra.	79
Priapi occulta locutio.	60	Rotæ indissolubilis figura.	83
Priscianus de prænominibus romanorum.	3	Rotæ instrumento quomodo vtendum.	74
Probi Grammatici libellus de notis.	43	Rotæ schoëma.	73
Puella amanti quomodo lo- quatur.	38	Rota in scribendo error quo- modo deprehendatur.	75
Pueri & mulieres quomodo notis occulte scribant.	95	Rota quæ sit.	70
Puluere in die significare.	31	Rota scriptum aliud ociosis li- teris inuolutum quomodo deprehendatur.	195
Pugillarijs literas celare.	41	Rota scriptum aliud ociosisli- teris inuolutum quomodo interpretetur.	197
Pythagorici de chymicis oc- culte scripserunt.	18	Rota scriptum continuatum interpretandi exemplū.	193
Q		Rota scriptum continuatum quomodo deprehēdatur.	192
Quintilianus de generibus fi- gurarum loquendi.	13	Rota scriptum continuatum quomodo interpretetur.	193
& de signis corporis.	22	Rota scriptum continuatum valet occltationi.	77
R		Rota	
Ratio vsus tabularum conti- nuati scripti.	219		
Ratio vsus tabularum simpli- cis permutationis.	203		
Ratio vsus tabularum scripti			
Rotæ.	223		
Regulæ quibus simplex per-			

I N D I X

Rota scriptum dolis & fallacijs occultare.	77	Scripti obscuritas in quibus constet.	39
Rota scriptum ociosis characteribus inuolutum aliud interpretandi exemplū,	199	Scripti prius doli species attendenda.	146
Rota scriptum ociosis characteribus inuolutum quomodo deprehendatur.	195	Scriptum multiplici dolo inuoluitur.	84
Rota scriptum ociosis characteribus inuolutum quomodo deprehēdatur, & interpretetur.	197	Scriptum ociosis characteribus inuolutum quomodo deprehendatur.	177
Rota scriptum ociosis literis obscurari.	78	Scriptum ociosis characteribus inuolutum quomodo interpretetur exemplū.	179
Rota scriptum quibus regulis deprehendatur.	182	Scriptum ociosis literis inuolutum quomodo manifestetur.	177
Rota scriptum quomodo indissoluble fiat.	82	Scriptum, quod clave claudatur quomodo fiat.	99
Rota scriptum quomodo interpretetur.	183	Scythalæ scribendi modus arguitur.	44
S		Scythala quæ.	40
Saladini euentus in asportandis literis.	142	Scythalæ tacita ambage Persas admonent.	27
Scribendi modus rudibus hominibus aptus.	93	Semiuocales quæ.	152
Scribendi modus transpositione literarum.	55	Semiuocalia signa quæ.	20
alia ratio.	56	Sermo quomodo sub alio occultetur.	19
Scribendi ratio in quibus veretur.	61	Signa quæ.	12
Scribendi ratio, qua infinitis prope modum characteribus scriptū variari videatur.	89	Simonidis literæ.	54
		Simplex cur scribendi modus dicatur.	64
		Simplex occultādi modus.	64
		Simplex scribēdi modus dolis & fallacijs occultandi.	65

I N D E X

Simplicis occulti scripti per-
mutatae figuræ exemplum. 166.

Sinon igne rem significat. 31

Socrates de occultandis my-
sterijs. 18

Solomon de literis digito-
rum. 38

Sosipater de prænominibus
Romanorum. 5

Suetonius de notis antiquo-
rum. 4

Suniator in poenas incidit no-
tis male consilium occultaf-
fe. 19

Supercilijs occulte demon-
strari posse. 23

Syllabarum transpositio in di-
ctione valet occultationi. 20

Symbola pythagoreorum ali-
qua. 17

Synonimorum tabulæ 144

T

Tabella ad literas facibus de-
monstrandæ. 35

Tabulæ dictionum continua-
ti scripti. 183

Tabulæ dictionum scripti ro-
tae. 186

Tabulæ dictionum simplicis
permutationis. 205

Tamerlanus tacita ambage

obfessis dditionem signifi-
cat. 27

Tarquinius muto signo Gabi-
norum mortem significat. 26

Terentius de fronte. 23

Theophrastus de viridi ligno
occludendis literis. 139

Tibullus de notis vino pro-
tractis. 39

Timoxenus Sacioneus pænas
luit literas non occultasse. 9

Titi Vespasiani insigne. 30

Tito & Tiberio obfuit literas
non occultasse. 9

Titus Vespasianus notis mul-
ta exprimebat. 4

Transpositione literarum oc-
culte scribi posse. 54

Transpositione literarū scrip-
tum indissolubile fiat. 96

Transpositione quomodo si-
ne suspicione scribatur. 57

Triphonis solertia. 21

Trogus de Suniatore histo-
ria. 11

Tullius Tiro repperit multas
notas. 5

V

Valerius Probus scripsit de
notis Romanorum. 5

Vegetius de tribus signis. 12

Verba permutatis & additis
sylla-

I N D E X

syllabis occultare.	20	Vocalium potestas quibus si-
Verba quomodo pictura ex-		gnis aucupetur.
primamus.	19	Vsus alieni sermonis qualis.
Verbi eiusdem repetitio valet	18	
interpretationi.	69	Vultu quæ significare possi-
Vergilij somni portæ.	15	mus.
& de Sinonis signo.	32	
Victruius de Triphone.	21	Z
Vocales quæ.	152	
Vocalia signa quæ.	13	Zipheræ vulgò quæ
		I

S E R I E S C H A R T A R V M.

† * A B C D E F G H I I I L M N O P Q
R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee.

Omnis sunt duernæ excepta Ee, quæ est ternio.

ERRATA.

Primus numerus paginam, secundus lineam indicat.

Trismegistro	Trismegisto.	3 9	iuuitilum	inutilium.	64 6
Vel manuēles	Vel à manuenses.	4 16	ingenis	ingenii,	65 12
DILVA	DILIA.	5 6	Fiet	Fiet,	68 5
Ilio	Illi.	11 1	obstruendicum	obscurandum,	69 30
Sumptus	Sumptum.	11 14	oportunum	opporunum	70 4
consumetur	consumatur.	14 2	Oedepido	Oedipo	82 9
clausis	claus.	14 8	redditus	reditus,	86 3
portum	portus.	14 8	proprius	propius.	88 16
ἀλληγορία	ἀλληγορία	15 4	vnius	vnicus.	95 1
Domæta	Damæta.	16 23	literis	literæ	96 3
Domætæ	Damætæ	16 27	infeferius	Inferius,	99 5
incundum	incundam.	17 32	Varietæ	Varietæ.	114 1
plecubulæ	plebiculæ.	18 14	coniungem	coniugem.	138 12
STISHO	TISHOS.	20 3	gluciendas	glutiendas.	139 18
obscellam	obscellam.	20 29	vallēmq;	vallumq;	140 1
mitos	mites.	22 25	deriperet	diriperet,	140 31
superbia	superbiæ.	23 15	enonodarc	enodare,	143 12
exprobando	exprobando	24 22	permutentur	permutantur.	148 23
tatè	tacitè.	25 23	similitudine	similitudine.	149 19
Gypseli	Cypseli.	27 7	tali	tati.	133 10
obfessi	obfessi.	27 14	videntur	videtur.	133 22
Alciatos	Alciatus.	29 28	frustrare	frustra re.	155 3
communisci	communisci	29 30	enim	etiam.	156 11
exponere	exponeret.	32 3	materna	materno.	161 13
infensaq;	incensaq;	32 12	obserri	obseruari.	162 20
ab	ad	32 15	exploribus	exploratorib⁹.	165 11
millinario	millenario.	37 6	efficacissimū	efficacissimū.	165 23
Secundo	Secunda.	37 30	percepi	percipi.	165 28
est	est.	38 9	charakteres	charakteris.	166 13
facit	fecit.	39 17	potior	potiorem	168 2
σταυτάλω	σταυτάλω	40 32	Λ	Λ	175 16
quæ	qui.	42 13	PRABTEREA	PRAETEREA.	176 13
concepta	conceptis.	43 21	AGEDA	AGENDA.	176 14
vescibus	vescibus.	44 27	potestatem	potestas.	183 19
admouens	admonens.	48 9	obsoluant	absoluant.	183 30
humidili	humidili	48 13	cautionem	cautiorem.	184 24
Cyclamino	cyclamini.	48 30	cognoto	cognito.	189 15
alba	albo	49 32	alium	alud.	191 12
tunduntur	tunditur.	50 30	proprius	propius.	191 31
quadriduum	quadriduum.	51 2	similium	similium.	197 33
aluid	aliud.	53 26	proprius	propius.	199 15
demittet	demittet.	58 24	totius	toties.	199 31
Vxcriet	vxori, ciet.	59 20	margilani	marginali.	200 32

IOAN. BAPTISTÆ PORTÆ
NEAPOLITANI DE FVRTIVIS
LITERARVM NOTIS.
LIBER PRIMVS.

CAPUT I.

Quid sint furtiuæ literarum notæ.

V FURTIVAS notas politioris literaturæ viri
eas literas appellant, quæ artificio huius-
modi confictæ sunt, vt non possint ab alio,
quam ab eo, cui literæ destinantur, inter-
pretari. Quod si rectè nobis animaduer-
sum fuerit, id nomen literis illis congruere
plane videbimus, quas nostrates vulgo ZI-
FERAS nominant. Has igitur furtiuas literas si maiorū no-
strorum monumenta percurrentibus, licebit quicquam ani-
mo coniecturare, nil aliud, nisi notas esse dicemus, quibus vel
occulte vel breuiter aliquid rei gnaris, quibus rem explora-
tam volumus, manifestamus. Notas vero appellamus, quod
literas, syllabas, & dictiones (vt Isidorus ait) prefixis chara-
cteribus notent, & legentiū animos ad significationum nota-
tiām reuocent, quò fit, vt qui eas scribant, notarios appelle-
mus. Quod si earum vslum perspexerimus, his tantum rebus
eas inferuire dicemus, cuiusmodi sunt res sacræ, occultarumq;
rerum scientiæ: siquidem ne à prophaniis, nec dum sacris illis
mediocriter initiatis illæ violentur, nevè abdita detegantur
mysteria ea sæpe ignorabilibus characteribus, & symbolicis
quibusdam figuris à maioribus tegi, & occultari consue-
uerunt. In arduis quoque rebus, magnisq; negotijs, vtpo-
tè ciuitatum obsidionibus, arcium expugnationibus, pon-

A tificalium

tificalium suffragiorum comitijs, in amoribus etiam, alijsq; id genus ad securitatem vtemur: quoties enim expedit regibus, eorum vicarijs absentibus, doli conscijs, alijsute alijs in rebus occulta nostri animi consilia exponere, ne literę ab exploratoribus, graffatoribus, præsidibus, qui opportunis locis dispositi adhibentur (longē enim Regum & Principum sunt manus) interceptæ, occulta illis consilia detegant, in maxima præcipuè temporibus licentia, cum delicta vetare nemo audeat, ad earum usum, vt nobis cautionem præstent, confugiemus. Præterea breuitatis causa inductæ sunt, utputa si quid compendiose scribendum sit, ne verborum, nominumque crebra repetitio in scribendo tedium afferat, vtque minori cum labore possit quicquid opus sit, arctius comprehendi. Non immerito igitur in his notis excogitandis multorum diuexata sunt ingenia, quorum quamplura super ea re commenta suis locis prosequemur.

C A P V T. II.

Quod furtiuis hisce notis vñi sunt, qui res sacras
& occultas scientias scripserunt.

AEGIPTII sacrorum antistites, vt Cornelius Tacitus ait, veriti ne sacra locum inter prophana fortirentur, ænigmatis illa quibusdam sculpturis & characteribus contegebant, inuisibilia enim per visibilia rerum mysteria significantes, nefas arbitrabantur facile sic ea literis cōmittere, vt possint à communi & indigna plebe violari. Vnde suas literas communes habebant, quas omnes perdisserent, sed quas appellabant sacras, soli nouerant sacerdotes, à parentibus priuatum acceptas. Apud Æthiopes etiam, quorum coloni fuisse videntur Ægyptij, ijsdem omnes vtebantur figuris, cuius generis literæ hieroglypha grammata nuncupant, quod

quod ijs notis sacrarum rerum mysteria traderentur. Chæremon etiam fuisse traditur, qui hieroglyphia scripserit. Sunt tamen qui putent, cum per animalium figuræ sensus mentis Ægyptij effingerent, non dum vñstatis literarum & scripturæ rationē extitisse. Verùm sic mos hic scribendi antiquissimis temporibus inualuit, vt vñstatis monumenta omnia in columnis, quæ in Minerue, aliorumque Deorum templis erant positæ, huiusmodi notis signarentur: cuiusmodi columnas multas fuisse ab Hermete Trismegistro inscriptas Iamblicus alijque testantur. Legitur etiam Mercurius Deificam viam & anagogicam ad diuina hieroglyphicis literis perscripsisse, quas postea in adytis Ægyptiæ vrbis, quam So-in dicunt, Bithis propheta inuentas, Ammoni Regi interpretatus est. In obeliscis quoq; Sesostridis et Semnofernei, qui ex Ægypto in vrbem deuecti sunt, per huiusmodi notas rerum naturæ interpretationem adnotatam esse Plinius & Strabo testantur. Vnde Ægyptiorum Theologiae ænigmata propter obscuritatem (Iamblicus ait) diuinæ sapientiæ musa, vt soluantur, indigere. Hi namque in huiusmodi Mystagogia vniuersi naturam, ac Deorum architecturam imitati, mysticarum & latentium intelligentiarum quasdam imagines symbolicis nutibus aperiunt, & antiquissima etiamnum vñstatis monumenta immanibus impressa saxis cernuntur, qualia me olim interpretari memini. In hanc sententiam Lucanus doctissimè ita breuiter canit.

„ Phœnices primi: famæ si creditur, ausi

„ Mansuram rudibus vocem signasse figuris.

„ Non dum flumineas Memphis contexere biblos

„ Nouerat, & saxis tantum volucresque, feræque,

„ Sculptaque seruabant magicas animalia linguas.

Quosdam sibi etiam Magos characteres effinxisse, & reperisse vidimus, quibus suam scientiam ab vñsu & vulgarium lectiōne vindicarent, vt quisque in Honorio Thebanō & alijs

videre poterit. Apuleius de his notis sic meminit.

„ De operis adyti profert quosdam libros, ignotis literis
 „ prænotatos, partim figuris huiuscemodi animalium con-
 „ cepti sermonis compendiosa verba suggerentes, partim
 „ nodosis, & in modum rotæ tortuosis, capreolatimque con-
 „ densis apicibus à curiositate prophanorū lectione munita.

C A P V T . I I I .

Quod his etiam notis scribunt, qui velint
 compendiosè scribere.

VETERES quoque, ut in scribendo celeritas in promptis
 esset, sibi vulgares notas quasdam præfigurarunt ex ar-
 bitrio, ut cum in senatu adessent, illis vñ sic breuitatis
 causa scriberent; & Ciceronis ætate ab anagnostis epistolæ
 et orationes scribebantur, ut ne verbum quidem excideret, &
 quicquid per contentionem in iudicijs dicerent, librarij con-
 plures, vel manuenses exciperent, eos autem his nominibus
 vocabant, quorum ministerio à manibus vtebantur, idque di-
 ueris inter se partibus. Apud Plutarchum etiam legimus ex
 Catonis orationibus illam, quam is in coniuratos Catilinæ
 contra Cæsaris sententiam habuit, hoc modo exceptam, & ad
 sua vñq; tempora seruata solam sic extare. sic & senatorum
 sententias, dum recitarentur breui scripto multa cōprehen-
 dente, exceptas fuisse. Nec solum in senatu, sed etiā in scho-
 lis olim pleraque dictabantur discipulis excipienda, ita ut, li-
 eet incommode, notalis tamen & lineamentis compendiosè
 scriberent. Et Suetonius refert Titum quoq; Vespasianum
 pluribus notis verba excipere velocissime solitum more no-
 tariorum. Ut celeriter quoq; verba comprehendenderent: nomi-
 num verborumq; primas literas notabant, vti nunc in mo-
 numentis historiarūq; libris satis liquet. Sic C R ciue romanum
 significabant. Oportere, A B V C ab urbe condita,
 Sic

Sic PPPPESSSEVVVVVVVFFFF primus pater patriæ profectus est, secum salus sublata est, venit victor validus, vicit vires urbis vestræ, ferro fame flamma frigore, ut apud Valerij Probi libellum de Romanorum notis interpretandis videre licet, quem multis postmodum notis Petrus Diaconus auctiorem reddidit. DILV A etiam significari volebant, de isto lapide inuenies aurum, his etiam notis DT dumtaxat denotatur. Huiusmodi notas Ennius mille & centum induxit, Sed Romæ Tullius Tyro Ciceronis libertus in hunc modum figuræ præpositionū adinuenit, & post hunc Persænnius Pilargirus & Aquila libertus Mœcenatis alias addiderunt, Deinde Lucius Anneus Seneca coniuncto omnium, digestoq; & aucto numero opus effecit ad quinq; millia prolatum. Refert etiam Älianuſ Spartianuſ ad Constantiū Augustuſ de imperatore Geta lepidum & urba num commentum, quo in conuiuijs agendis vrebatur, quod enim is vellet L. Luculli coenas imitari, consuetudinem hanc in conuiuijs seruabat, ut notulis intelligi vellet pro apportandis ferculis. Nam sicuti in prandio exhiberi voluisset Pauos, Porcellos, Pisces, & Pernas, sic apponebat PPPP, si Farcta, Fasianos, & Ficus, FF scribebat, & pari literarum ordine alia varij generis edulia designabat. Augustum quoq; apud Suetonium, cum per CS scribi antea consueisset, tali charactere X breuitatis causa usum legimus, quod ad nostrā usq; etatem usu manauit, eundemque Z characterē ex Græcis mutuatum fuisse, ne in scribēdo duplex SS tedium afferret. Erant & Romanorū prænomina notulis præscriptæ, ut in nummis argenteis, & antiquissimis marmoribus appareret, & Plutarchus, Sosipater, Donatus, & Ptiscianus testatur. Quædam etiam scripturarum notæ apud celeberrimos scriptores inueniuntur, quarum ad breuiter quippiam denotandum in scripturis plurimis est usus, inter quas sunt Platonis notæ, siquidem is ad dogmata, peculiaresq; opiniones denotandas,

duplici XX vtebatur, duplicitique ~~etiam~~ ad electiores quasdam sententias, ornatusque verborum, & asterisco ad dogmatum conuenientiam. Sic obelum istum ← in verbis & scientijs superflue iteratis, siue falsitate notatis, ut quasi sagitta iugulet superflua, & falsa confodiat, veteres apposuerunt: & antigraphum ♂ vbi in translationibus diuerlus sensus habetur, hoc etiam asterisco cum obelo ← Aristarchus in versibus vtebatur, qui non recte suo ordine fuissent dispesiiti. Chrisanor P etiam ab omnibus ex arbitrio ad aliquid notandum adiungitur. Sunt & alia, quae in ethimologijs Isidorus memorie prodidit. Nec minus in omnibus scientijs videre licet, ut in libris legum, vbi suorum verborum nota figurantur. Apud veteres enim mos fuit, ut in peragendis causis rem certis literis denotarent, notas enim condemnationis, & absolutionis constituerunt, ut ab Asconio Pediano recte animaduersum est, siquidem damnatus K litera denotabatur, absolutus vero A. Et de iudicio recuperatorio in veterum notis & elogis à notarū magistris sic scribi solitum est. Q E R E T P I R D Q P D T D D P F. Quanti ea res erit, tantæ pecuniæ iudiciū recuperatorium dabo, testibusq; publicè dumtaxat decem denunciandi potestatem facit. E alijs per a supremam literam mille notabant, per duo etiam K K calumniaæ causa, per D M dolum malum, & per I E iudex esto. Sed has iuris notas Iustinianus imperator postea à legum libris abolendas sanxit, cum multi ingenio calidi per eas ignaros deciperent, vnde ad vitanda incommoda literas legibus inscribendas mandauit, ne amplius fraudes, ambagesque huiusmodi nota inducerent, extant tamen adhuc ha figurae § & ff, quarum altera paragraphos, altera digesta designat. Sunt & aliæ multæ, quarum in libris legum maximus est usus. Idem quoque in mathematicis præsertim astrologia, in qua etiamnum harum figurarum reliquæ manent. Veteres enim astrologi, vel quod suam disciplinam tanquam

quam diuinam & sacrā vulgō occultare quāsierint, vel quod cœlestia signa ab Ægyptijs (vnde ferunt eam primum manasse scītiam ob acris obsequium) figura dignoſcerētur, vel quod breuiter ſcriberent, illas induxerunt, ſuasque figurant ~~ā~~ποδηξεις. Arictēm enim & Taurum V & à cornibus tali charactere præfigurant, ſic & Geminos ab eorū amplexibus, Leonem Scorpionem & Capricornum à cauda pingunt & m ♂, à ſpica & Virginem, à bilance & Libram, & Sagittarium à ſagitta ♐, nec diſſimili ratione Saturnum à falce & vel ab incuruitate, à ſceptro & Iouem, à claua vel ſagitta & Martem, à fulgore & radijs ☀ Solem, à ſpe- culo & Venerem, à caduceo & Mercurium, à crescentibus & decrescentibus cornibus & Lunam. Sic & horū aspectus, triplicitates, & octauæ ſphæræ configurationes notant. Chymica quoq; ars ijs vtitur, vt obſcurè ſimplicia defribat, quæ non niſi à prudentum lectione vindicentur. Ammoniacum itaq; ſalem chymici delta Δ litera notant, arſenicum ☠, ſic auripigmentum, & huiusmodi reliqua, quæ ſuis modis re- censeri ſuperuacanei laboris eſſet. Nec muſici ſuis carent no- tulis, ad tempus ſiq̄uidem mensuramque denotūdam diuer- ſos excogitauere characteres, vt in eorum libris planè videre eſt. Erant & militares notæ apud veteres, in breuiculis e- nim, quibus militum nomina continebantur, propriæ erant, in quibus duces militum numerum, quot ex ijs ſupereſſent, quotq; in cladibus occubuiffent inspicerent, nam qui ſuper- erant T̄ thau verſiculi initio notabantur, qui verò ceciderāt & thita, quaſi haberent per medium telum Martis ſignum.

„ De thau, quod ſalutaris ſit nota, legitur in Ezechiele : Et ſcripſit thau ſuper frontes virorum gementium. Eoque modo & thita damnationis & mortis erat nota. Persius ad id.

„ Et potis es nigrum vitio præfigere Theta.

Si pueritiam denotare vellent, lamda litera & veteres utieban- tur, ſic & ad designandam ſtipendiorum largitionem propriæ erant

erant notæ. Quare colligendum est, omnes scientias proprios sibi characteres asciuisse, quibus occultius, breuiusque scientiarum materiae traderentur.

C A P V T. I I I I.

Quod his notis scribere præcipue solent, qui magna negotia tractant, quamq; earum cognitio vtilis semper, & necessaria extiterit.

Quo d in rebus necessarijs ijs notis maiores vñi fuerint, clare inferius demonstrabimus, cum modos referemus, quibus illi secreta tractaturi perscriberent, nam vel alieno & ignoto idiomate loquebantur, vel diuersis characteribus, diuersisque eorum transpositionibus, vt à C. Cæsare, ab Augusto, & à Cicerone postmodum factum referemus. Sed primo quantum harum notarum ars vtilis semper, necessariaq; extiterit, indicabimus, vt ijs, si qui sunt, qui hanc memorabilem industria senfa occultandi, & ad literarum diuersos sonos, suę characterum notæ accommodentur, quasi inutilē & vanam aspernabitur, & propterea in eam inuehuntur, obuiemus. Quid enim vtilius profecto, præstantiusque esse potest quam magnis in rebus, quarum si occulta consilia proderentur, maxima essent subeunda discrimina, ante sibi quempiam cauere, vt non modo missæ literæ non intelligantur, sed ne doli quidem ex se suspicionem relinquant? quo fiet, vt ijs indetectis, & rerum possit is pericula effugere, & sui facile voti compos euadere? Sed ne interim tormenta locum habent, vt veritas exigatur, quo astu possit præcaueri, ne literæ intercipiantur, post traditos nouos componendi modos, indicabimus, atq; alienas in se paratas fraudes sic agnoscere, vt frustratis ijs, facile possit se à dannis & insidijs omnibus eximere, quod quantum afferat momenti pro ipsa negotiorum qualitate extumabitur. Negotia huiusmodi permulta, magnaq;

gnaq; esse possunt, cuiusmodi sunt res priuatae, amantium, aliorumque pontificum praeterea comitia, hostium consilia, aliaque eius generis permulta, quorum innumeri poterunt casus euenire. Sed ut res exemplis comprobetur, non inopportunum existimo hoc in loco materiam ab historicis, tum Græcis, tum Latinis petere, à quibus facilè dici poterit, quantis fuerint in malis versati, qui in magnis rerum negotijs, in quibus oportebat consilia occultari, non ab ijs remedijs sibi cautionem quæsivierunt, tum verò quanta cum dexteritate impunè res suas peregerunt, qui sibi præcauentes, ad eorum adminicula configuerant. Narrat itaq; Herodotus Histiaum ad Persas, qui Sardibus commorabantur, quique de rebellione antea secum fuerant collocuti, literas misisse, easque tabellario cuidam Hermippo Artaniteo dedisse, verum euenisse, ut is literas, non quibus destinabantur, sed Artaphernes reddebat, quo factum est, ut Artaphernes dimisso nuncio, & Persarum responso relato, omne proditionis consilium detexerit, & de Persis postmodum supplicium sumpserit. Idem fermè etiam Timoxeno Sacioneo contigit interceptis literis, quas ad Artabazum vulgatis characteribus scriptas dederat: siquidē conuenerat interutrūq; ut exiguus libellus telo suspensus ad constitutū locū emitteretur, cū itaq; sagittam Timoxenus dirigeret, ut Artabazo ciuitatem oppugnanti insidias significaret, frustrante ictu, humerum cuiusdam Potidæatæ percussit, ad quem faicum, cum turba, ut assolet fieri, concurrisset, subito reuulsa sagitta, proditionis fraus detecta est, & grauiter in proditorem animaduersum. Nec minus Tito & Tyberio Bruti filijs non occultati consilij temeritas obfuit, quamvis culpa non in literis solum, sed in negotiorum etiam ostentatione videatur constituisse, postquam literæ, quas ad Tarquinios de consulibus trucidandis, deoque vrbe capienda legatis dederant, detecta per seruum fraude, ad P. Valerij, qui & author publicæ libertatis fuerat, manus peruererunt, si pectoris

enim arcum inter animi potius sepe simulatione, quam in verborum & signorum ostentatione posuissent, & literis ignotis characteribus fuissent exaratae, neque fortasse euentus frustratus erat, neque illi poenas capitali supplicio luisisset. Paulo vero consultior Suniatur opibus inter Poenos, authore Togo, sua tempestate primarius, quamq; nec eius consiliu compribauit. euentus. is enim cum aduersus Siculos à Carthaginensibus bellum inferretur, quod grauiter Annoni, qui exercitui præterat, esset infensus, literas ad Dionysium misit, non patrio, sed græco sermone perscriptas, quibus illi apparatum, aduentumq; exercitus, & ducis segnitiam indicabat. Verum euenit, vt ab Annone græcae linguae non ignaro deprehensis literis & Carthaginem remissis, proditionis conuictus, capitali poena plecteretur. Eadem fermè literarum temeritas effecit, vt non speratus euentus interiendi Macrini, sed Antonini cædes Macrini consilio patrata sequeretur: Refert itaq; Herodianus Maternianum, siue re vera id ex certis coniecturis aruspicum & vatum acceperit, siue Macrinum perosus scriperit, Antonino per literas nunciasse, vt Macrinum, qui imperio insidiaretur, de inedio tolleret, verum redditis literis Antonini negligentia contigisse, vt ipse aurigandi studio intentus, literas Macrino legendas traderet, iubens vt si quid inijs momenti esset, sibi postea renunciaret, is itaque percepto nuncio, qui ad suam perniciem tendebat, veritus Antonini saeuitiam, ne alias prius de ea re nuncius veniret, Martialem centurionem, qui fuerat à Principe iniurijs affectus, in eius necem destinauit, à quo paulo post pugione percussus & occisus est, quod si literæ obscurius fuissent perscriptæ, Macrinus de re fortasse, quia non erat nihil veritus, nec epistolæ sententiam percipiens, Antonino literas reddidisset, eoque modo, neque nuncius in eum damnum vergisset, cui fuit alioquin utilitatem allaturus. Huc spectat & Carthaginensium clades à Romanis Claudijs ductu, quæ eadem negli-

negligentia literarum prouenit, illata. Is enim consul intercepis hostium literis, cum Asdrubalem appropinquare cognouisset, castris sub legati custodiam relicis cum exercitus parte Picenum & Senam peruenit, vbi cum altero collega iunctis copijs propè Metaurum flumen Asdrubalem adortus, tam secundo prælio conflixit, vt ad sexaginta sex hostium millia ea die cæsa referantur. Non dissimile est his, quod Commodo imperatori ab Herodiano eadem ex causa traditur euenisce: hic enim cum in libello, quales de phylira fiunt, quos ea nocte mortis suppicio addixerat, designasset, eumque in cubiculo deposuisset, neminem illuc ingressurum ratus, pufio quidam, qui illo delicatissimo erat oblectamento, inter balnea & crapulas occupato Commodo, cubiculum ingressus, sumptus in manus libellum, foras eduxit, qui cum forte in Martiæ amicæ manus incidisset, agnito illa Commodi scripto, vbi funesta contineri nouerat, ac se primam peti, Lætumque & Electum subsequi, multorum præterea futuram cædem, eos omnes conuocauit. hi veneno primum rem agere decernunt, verùm cum res ex voto minimè contigisset, in ipso postmodum cubiculo statim strangularent, sic ille negligentia suæ pœnas dedit. Liquet ex his exemplis non parum scribentis, & eius ad quem scribitur interesse arcana tuto literis committi, varij enim casus, diuersæque fortunæ solent contingere, quibus secreta consilia poslunt in inimicorum notitiam peruenire, coquemodo nec res suos sortiri effectus, nec earum authores impunitos euadere. Placet propterea tot exemplis postremum miri euentus adiçere, quotus enim quisq; existimasset tabellario, qui ad Dionysium proficiscebatur de Dione literas perferente, casum eiusmodi potuisse contingere: vt positas in sacculo literas, in quo & carnis frustum reponebatur, sopito tabellario per noctem in sylua carnis odore lupum inuitatum, literas simul cum

carne extraxisse, & mordicus asportasse, donec Dionis amici in ore lupi literas cognoscentes exciperent & legerent, remque omnem Dioni indicarent. Sed longum eset singula per isthmenum historiarum corpus diffusa exempla percensere, ex quibus clarum esse possit, quantum literas sine dolo scribentibus obfuerit, quantumque ex aduerso profuerit literas occultatas fluisse. Nobis vero, qui haec scribimus sepius numero contingit in hoc amicis gratu officium prestare, dum interceptis huiusmodi dolosis literis, ijsque interpretatis, eos abs insidijs, que parabatur auertimus, alioquin facilè incurriscent.

C A P V T . V .

Diuisione furtiuarum notarum, & primo
de vocalibus signis.

QUAE ut vtilis, quamque necessaria furtiuartum notarum ars semper extiterit, superiori sermone tradidimus, modos nunc occulte animum indicandi exponere, iam tempore fuit videtur. Sed ut quae discreta sunt, facili ordinataque, serie procedant, primum omnium modorum furtim significandi diuisionem statuimus, eamque sic in partes secabimus, ut sua cuiusque tractatio reddatur, & accommodetur. Furtim igitur animum indicandi modi, vel exaratis in charta characterum notis, vel signis effinguntur. Signorum nos in praesens tractationem aggrediemur, eorum praesertim, que memoria suggerit, quod vbi absoluimus, ad nouos diuersosque characteres effingendos secundo libro procedemus. Signa igitur infinitis propemodum modis, vel ut tempus locus & necessitas exiget, cōminisci possumus: ea Vegetius rei militaris author trifariam diuidit, cuius nos partitione contenti, ad eas partes omnia signa referemus, quae quantum momenti ad rem militarem afferant, eius verba deckirant. Nil magis (is ait) ad victoriam proficere, quam monitis obtemperare signorum, cū voce sola inter pugnantium tumultus, neque quid faciendum, neque

neq; a quo abstinentia sit, percipi possit. Antiquitus ergo gentium omnium usu receptu est, ut tribus signis, vocalibus nempe, semiuocalibus, & mutis in bello omnia significanter duces, quae ille diuisis copijs cognosci iubet. His signis occulte animum cuiq; indicare possumus, quare furori simile esse videtur sibi aliquem persuadere, tam circumspetum hominem esse posse ut se a furtiuo quoquis scripto, abditaque machinatione tueri possit, nam altas quilibet, vel procul distans loquitur, & factum nunciat, vt non solum a nemine percipiat, sed ne sic quidem significari quipiam posse qui videat, existimet. Sed nunc ad rem accedamus, & vocalia primum, mox reliqua signa prosequamur. Vocalia igitur signa dicuntur ea, quae voce efferuntur, eaq; multiplices occulte animi significaciones exhibentur. Huius loci videntur esse schoemata, quibus sensus a proprio sermone, dum in occultiorem transfertur, obscurior fit, quae quamvis propriè ad Rhetorem spectent, ea nos tamen non ut ab oratore tractantur, sed ut ad præsentem materiam pertinere videntur, indicabimus. Harum loquendi figurarum, & si complura genera esse non ignoro, vt ab Aristotele, Cicerone, & Fabio primarijs artis dicendi authoribus est traditum, eas tantu nos solum attingemus, quæ frequentius hac in re solent euenire. Omnia itaq; primum se offert ea transmutandi latini sermonis ratio, quam Græci metaphoram, Latini translationem vocant, ea quoties materia grauioribus postulat verbis exornari, oratores dignitatis causa utuntur, vt cum ipsa pariter affurgat oratio. Verum nolunt huiusmodi figurarum in oratione in longum duci, qui de ea facultate præcepta tradiderunt, contenti ut singularia verba translata solum suis locis tanquam gemmæ orationi aspergantur; nos verò, qui non ornatum orationis querimus, sed obscuritatem, vtpotè qui non ea audientem, vel legentem delectet, ambimus, sed ut in scripto vel sermone consilia tegantur intendimus, tam longas esse præcipimus, vt

vel tota oratio (nisi aliae adhibeantur figuræ) in sola transflatione consumetur. Metaphoricus siue translatus loquendi modus erit, ut si quis materia, de qua tractaturus est cum re alia collata, eius membra cum qua comparat, aptè ad rei partes exprimendas, de qua fit comparatio transportet; ut exempli causa, nauis cum castris comparata, pugna cum nauigacione, nautæ cum militibus, procellæ cum hostibus, magister cū imperatore, clavis cum militari prudētia, portum cum victoria, naufragium cum captiuitate aptè cōnectantur, quare fingamus de castris vel de pugna sic velle nos dicere. Nos in castris sumus, & iam pugnam cum hoste committimus; sed maximo timore angimur, quod hostium vires, quæ iam fermentè debilitatè videbantur, conualuerunt; satis itaq; firmis viribus indigemus: ut hostilem potentiam superemus; alium itaq; ad nos ducem, qui prudentior sit, nouumq; militum præsidium mitti oportet, alioquin facile erit, ut hostili manu oppressi superemur. Eam sententiam sic aptè per metaphoram exprimemus. Nos in naui sumus, & iam nauigationem suscepimus, verè timore angimur, quod procellæ, quas iam demitti puerabamus, acrius videtur fæuire, satis igitur cautos nos esse oportet, ut aduersam ventorum viam sublinere possimus, alium itaq; ad nos magistrum, qui regendo clavo aptior sit, nouosq; nautas habeamus necesse est, si volumus in portum deferri incolumes, alioquin per facile erit, ut procellarum tempestibus superati, naufragium patiamur. Ad huius exemplar, qui hac figura, sui sensus occultædi causa, uti voluerit, poterit suos sermones effingere. Non procul ab hoc loquendi modo *metonymia*, vel hyppallage, est enim nominis pro nomine positio, ut pro eo, quod dicitur causa, ponatur per quam dicitur, eo modo Vulcanum pro igne, Venerem pro coitu, Liberum & Cererem pro vino & frugibus, Martem pro bello, & sic de reliquis ponimus: solet enim & hac figura non nihil sermo obscurari, ut non facile ab omnibus percipiatur.

Huic

Huic similis est Antonomasia, qua utimur cum appellatiuum nomen, vice proprij excellentiæ causa, ponimus: vt si Poetam pro Virgilio, Philosophum pro Aristotele, Vrbem pro Roma nominemus. Ad hæc adiicitur *αλλογοια*, quam inuersiō nem interpretamur, quæ sit cum aliud, quām verba innuunt, significamus, ac etiam interim contrarium, dum res non exprimitur, sed quadam similitudine implicatur. Hæc figura quamvis cum metaphora quicquam commune habeat, eius tamen differens usus esse solet. In metaphora enim vel unum verbum satis est pro simili reponatur, quemadmodum oratores obseruant, non sic in allegoria, in qua verba omnia simul comutantur. Verum quando nos in longum translationem duci volumus, hac perinde, vt illa vtemur, eademque fere apud nos allegoriæ erit ratio, quæ sit metaphoræ. Huiusmodi fuit priscorum philosophorum, & poetarum scribendi ratio, vtriq; enim sacra Naturæ mysteria & naturam excedentia tractaturi, ne sua sensa à prophanis violarentur, serio fabularum inuolucris, quasi quodam velamento obduxerunt. In hūc modum Mercurij, Orphei, Musi, Lini vetustissimorum poetarum & interdum Platonis scripta esse censentur: imò verò etiam plures Platoni plerumq; allegoricum sensum exhibendum putant. Veluti illud est Timeti principio, Phaetonem Solis filium fulmine terram exussisse, quod ab interpretibus exponitur, vastum cometam natura solarem intollerabiles aestus concitauisse, hoc modo multis in locis ille fabulatur, in quibus aliter sensus haberi debet, quām verba videntur innuere: fortè etiā incendia, quæ Moses diuinitus missa narrat. Hac ratione sunt interpretanda, quemadmodum apud Homerum, catena aurea, apud Maronem somni portæ, Iris Didoni capillū soluens, Cerberus triceps, & quæcūq; de inferis ab illo cōficta sunt, allegoricos. n. habet sensus: Sic & sapientes Chymistæ sua scripta hisce inuolucris contexerūt, veluti Hermete, Gebrū, Raymūdū, & veteres omnes Pythagoricos allocutos:

cuto scōperimus. Sed si dictum paulo obscurius, quām allegōriam deceat, ænigma fiet, quod adeò intellectu difficile est, vt nō nisi ab authore maximo cum labore possit sensus elici. In hunc modum obscurè dicta Gellius putat veteres scirpos appellasse. Horum exemplum illud afferam, quod a M. Varone secundo libro de latino sermone ad Marcellum scriptum est, de T E R M I N O Deo, qui ne ipsi quidem Ioui cedere voluit. Verba sunt.

„ Semel minus ne, an bis minus sit, non sat scio.

„ An vtrunq; eorum, vt quondam audiui ipsi

„ Dicier Ioui Regi noluit concedere.

Sic Sphinx prætereuntibus de H o m i n e ænigma proponebat in hanc sententiam, vt Ausonius ait.

„ Qui bipes, & quadrupes foret, & tripes omnia solus. Diogenes author est Cleobolum ænigmatum vatem extitisse, obscurasque sententias ad tria millia versuum perscripsisse, ex quibus vnum illud ex commentarijs Pamphilæ deponitur. In quo de A N N o ita scriptum est.

„ Est genitor, proles, cui sit bis sena, sed horum

„ Cuius triginta natæ, sed dispare forma.

„ Hæ niueis totæ, fuscis sed vultibus illæ,

„ Atq; immortales cum sint, morientur ad vnum.

Proponitur & apud Maronem in Bucolicis à Domœta Menalca dubium in hæc verba.

„ Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,

„ Treis pateat coeli spacium non amplius inas?

Et à Menalca Domœtæ aliud in hunc modum.

„ Dic quibus in terris inscripti nomina regum

„ Nascantur flores, & Phyllida solus habeto?

Huc spectat & verbi ambiguitas, quæ Amphibolia dicitur, quæ sit, quoties verba duo vel plura habent significata. Chrysippus ambigua natura esse putat, quia ex eodem duo, vel plura accipi possunt. Huiusmodi schoëma vel vocibus singulis accidit,

accidit, vel connexis. Singulis si idem verbum plura significabit, vt *M A L V S*, nauis arborem, fructum, & eum, qui est in probus, potest significare. Accidere potest non modo integro verbo, verum etiam diuiso, vt *I N G E N S*, vt duplex verbum esse possit, nomen, & præpositio. Euenit & connexioni verborum, eoque modo maior ambiguitas oriri solet, cuiusmodi est illud Apollinis Oraculo prolatum.

„ Aio te Æacida Romanos vincere posse.
& aliud.

„ Quinquaginta vbi erant, centum inde occidit Achilles. Vnde per casus, per flexum & collocationem, aliasque species, quas proferri superuacuum est, ambiguitas poterit euenire. Poteſt esse & Amphibologia in obscuritate verborum, vt sensus occultetur, & oratio ænigmati ferè similis videatur, cuiusmodi sunt vatum, & poetarum scripta. Possem huc spectantia referre Oraculorum, & Sibyllarum vaticinia complura, quæ ancipites sensus maximè obscuros retinent, vt vix sensus elici possit. quem inmodum ædita sunt Apollinis responsa, quæ ab Herodoto recensentur, quo fit, vt prouerbio receptum sit, vt qui ita obscurè loquitur, Sibyllæ folium promere censematur. Ænigmatibus etiam similia sunt Pythagoreorum symbola, vetustissimis enim Pythagoræ discipulis & coæuis typo non vulgari neq; cōmuni dicendi mos fuit, propria enim dogmata inter se feruantes, nemini ea prodita volebant: siquidem præceptoris lege cautum erat, vt si quis non per symbola differuisset, ridicula cuncta & anilia dicere censemetur. Sermones hos obscuros Iamblicus in eius vita, & Plutarchus in libro de liberis educandis & in conuiualibus quæstionibus exponit, cuiusmodi sunt, quos recensēbimus.

„ Quæ nigrantes habent caudas gustari non oportere. Quæ verba Pythagorei interpretantur, cū ijs hominibus consuetudinē ineundū nō esse, quos morū deprauatio denigrat.

„ Et ignem ferro cædi minimè oportere.

C

Hoc

Hoc est furentem irritandum non esse, non enim decet iram augeri, cum potius illi, dum intumescit cedendum sit. Sic

„Ollæ vestigium ne oblitteres.

Ollæ vestigium in cinere videtur, cinere vñsus est pro puluere tabularum, vbi mathematicæ demonstrationes conficiebantur: quasi inmuat, intellectualibus vti debere demonstratio-
nibus, obliuisci enim corporeas & visibiles. Rursus.

„Nihil educes, quod vnguibus instructum aduncis sit.

Vbi consulit homines benignos & dapsiles esse; non in reti-
nendo tenaces, & reliqua quæ ab illo symbola prescripta
sunt. Isque character apud Græcos & Ägyptios occultan-
dis diuinis & sacris aptissimus fuit. Socrates etiam apud
Platonem admonet, rerum sacrarum mysteria velanda esse,
vt à plectubulæ indignitate seperentur. Plato alibi consulit,
indignum prorsus ac foedum esse, rerum occultarū mysteria
populo aperiri, cum ab hominum genere illa pollutis mani-
bus contrectentur, quæ ab hominibus tantum philosophiæ sa-
cralis initiatis tractari fas sit. Quamobrem à Macrobio relatū
est, Eleusinas Deas per somnum Numenio philosopho in
lupanari prostitutas apparuisse, cum ille earum sacra interpre-
tari ausus esset, ita vt etiam à vulgo noscerentur: Vnde ille
suum culpam somnio admonitus, agnouit, cum percontan-
ti causam, illæ irata fronte respondissent: Ab adyto veteris
pudicitiae abstractas, seque omnibus passim prostitutas
eius culpa fuisse. Quod nec Hebræi in tractandis sacris
legibus negligunt. Hactenus obscurandi sermonis modos
edocuisse vñsi sumus, quamuis & alia schoemata, quæ ad eam
rem facere possint, à rethoribus proponuntur, quæ nobis aliud
agentibus prætermittere vñsum est. Verum ne quid discé-
tibus desideretur, quod ad sermonis obscuritatem faciat, alios
obscurè loquendi modos obiter attingemus. Ad hoc igitur
spectabit alieni idiomaticus vñsus, qui minime ijs cognitus sit,
quibus rem nostram exploratam volumus, vt si latinus apud
latinos

latinos barbaro sermone vtatur, & Italus hac tempestate Italis germanico, vel theutonico, seu gallico. Huiusmodi Cæsar ad Ciceronem epistolam scripsit, non Romana lingua, sed græca, ne ea, quæ scribebat, Gallis fortasse intercepta proderentur, quibus græcus sermo minime erat cognitus. Identidem ut supra dictum est Suniatur fecerat, qui & græco sermone ad Dionysium scribens, ne consilium suum de prodictione Chartaginensibus pateret, epistolam concinnauit. Ex his scribendi emersit ratio, cuius significatio haberi non potest, nisi sermo unus in alium transferatur, eiusmodi non nulla scripta oblata, amicis sapienti numero rogantibus detexi. Exemplum apponemus, ut si aliquando inciderit, ita confictum esse non ignorent. Nos verba patrij sermonis intercisa vel duplicita in latinum conuertimus, quæ pristinæ linguæ redditæ idem innuant, etiam permutata significatione. De hac re quoniam minus aptè latinæ interpretationis exemplum efferrí potest, non indicens erit, nostri sermonis thema proponere.

„ Passer mai solitario in alcun tetto.

„ Transibo sed illi solita malus in aliquis, fastigium.

Aliter quoq; literis & picturis rei sensum exprimimus, sed quoniam latinum exemplum non suppetit, vulgare apponimus, si dicet quis S E M P R E V I V A nos semper viuum pingimus, videlicet magis sedū, quod vulgo S E M P R E V I V A dicitur, si autem C O R E & S O L, nos cor pingimus, musicisq; rhombis, vel notulis apposita clave, sol, contingemus, & reliqua huiusmodi, quæ quoniam apud vulgares circumferuntur, omittimus. Vsurpatur hac tempestate locutio circulatoribus, tabernarijs, latronibus, & qui rudes homines dolis circuueniunt, valde familiaris, qui quamplurimis vocabulis vtuntur, à communi loquendi usu alienis, ne intelligantur, quæ sibi magis propria esse existiment: in hunc modum multos, & pueros & seruos loqui videmus, dum fraudes aliqui necesse conantur, ut doli suspicionem vix inferant.

Sunt & qui syllabas permutent, ut quæ ultima prima sit, & ex aduerso, ut si dicturi sint, **H**OSTIS **A**DEST **C**AVE **T**IBI dicant, **S**TISHO **E**STAD **V**ECABITI, vel aliter ut cunq; libuerit, transuerterent. Aliter non nulli dum singulis syllabis inanes & inutiles interserunt, yti **R**AT, **S**IS ut idem dicturi dicant aliter, **H**ORAT **ST**ISSIS, **A**DRAT **E**STRAT **C**ASIS **V**ERAT **T**ISIS **B**ISIS. & aliæ huiusmodi loquendi formulæ, quas cum in infinitum possint euariari, ut potè tractatu indignas, prætereundas ducimus. Sed de tali significandi modo, qui per vocem effertur, iam satis dictum videtur. Nunc ad reliqua signa transcamus.

C A P V T. VI.

Semiuocalia signa, quæ sint, & quomodo per ea animum indicare, & percipere possimus.

PROXIMVM est ut de semiuocalibus signis verba faciamus, quæ non parum ad rem nostram afferent adiumenti. Sic enim occultius, secretiusque rei conscijs proximè, vel longè distantibus animi concepta significabimus. Semiuocalia itaq; signa Vegetius nominat ea, quæ aliter, quæm voce emitti solent: nempe duorum corporum se complodentium iectu, vel flatus spiritu ad instrumentum immisso. Cuius generis sunt sonus campanæ, liræ, buccinæ, vel tormenti bellici, & reliqua id genus omnium signa, quæ auribus percipiuntur. Possimus autem eiusmodi signis, non res ipsas modo, verum etiam verba per literas, quibus illa construuntur significare, ut potè si pulsatu numeris suæ literæ eo ordine, quo sunt dispositæ reddantur, hoc verò effici poterit quis instrumento, quo res aptius possit indicari. Legitur patrum nostrorum memoria, obscessam Nouariam cum in dies magis ac magis rerum omnium inopia laboraret, tormentorum sclopis certo ordine & numero æditis, omnibus demum significationibus factis suprema rerum pericula amicis expressis, & maturam opem

opem explorasse, eoque inditio habito à socijs ciuitati fuisse subuentum. Sic amici carcere occlusi, nec multum distantes, plagis inter se tacite loqui possunt, & exaudiri, noctu prae*ci*pue, & si dominus continua est, percussa enim parietis parte exi guo quo quis ictu totus resonat, ita vt qui aures muro admouerit, vel clavum fixum mordicus tenuerit etiam eminus, rite plagarum numerum excipiet. Idem etiam præstat & hasta; quamvis oblonga, si occlusis auribus mordicus teneatur, modo lyram tangat: sic enim facile fiet, vt qui ita hastam teneat, emissum sonum auribus percipiat. Ad hoc valent & parietibus æneæ vasæ suspensa, & tympana ordine disposita, vt pendentia amicis ad plagas resonent. Tripho Alexandrinus architectus Vitruvio referet hostibus in moenia ingressis ea ratione patriæ periculum cauir, si quidem cum eorum irrumpentium vim per clamorem exaudiret, periclitanti vrbi astuto consilio subuenit. Poterit & quisque lyram, aliudue id genus in manibus habens, nunc hypate, nunc perhypate, nunc nete, vel mesé pulsans, nunc diapason, diapente, vel diatessaron absoluens, donec alphabeti literas necessarias absoluuerit, astantibus omnibus amicum de re certiorein facere. De rerum significatione, quæ non fit per literas superfluum esse existimo quicquam dicere, cum omnibus sit exploratum dari certarum rerum signa, quæ per sonos intelligentur. Hoc de semiuocalibus signis dixisse sufficiat.

C A P V T. VII.

Muta signa, quæ sint, & quomodo per illa quicquam significare possimus, & primum de corporis motu.

SVPEREST de signis, quæ muta sunt, sermonem habere, hanc enim instituti nostri tertiam partem initio constitui mus. Siquidem sium politus vocalibus & semiuocali bus muta signa adiijcere. Muta igitur signa appellamus, quod tacite,

tacitè, & sine voce vel sono rerum admoneant significatio-
nes, visu vel tactu quodammodo excepta. Hæc itaq; rerum
signa esse possunt in nutibus capitis, in frontis silentio, vultus
compositione, manuum & pedum motionibus, totius deniq; corporis repræsentatione, rerum præterea motionibus, & de-
monstrationibus. Nutus in mutis pro sermone habetur, & ex
eorum vultu, motuque animalium perspicitur voluntas, ani-
malium enim voce parentium, ira, lætitia, alijq; affectus oculi
& quibusdam alijs corporis signis exprimuntur. Nec mi-
rum aliquibus videri debet, cum ita ijs, quæ cum aliquo po-
sita sunt motu, tantum valeant, vt etiam animi voluntatem
repræsentent, pictura enim tacens opus est, & eiusdem sem-
per habitus: sic intimos tamen demonstrat affectus vt ipsam
vim dicendi nonnunquam superare videatur. Huiusmodi
itaq; signorum, quoniam plura sunt genera, quæ si in vnum
colligenda essent, materia vt nimis longa, sic magis confusa
videretur, eam iccirco capitibus distinguemus, quorum ordo
suis locis indicabitur, sed primùm de signis corporis loqua-
mur: de capite igitur initium rectè auspicabitur. Caput (vt
Fabius inquit) deiectum humilitatem, lupinum arrogatiām,
in latus inclinatum languorem, prædurum ac rigens ferita-
tem quandam mentis ostendit: Sunt quoq; annuendi, renu-
endi, confirmandi, sunt & verecundiæ, metus, admirationis,
& indignationis nurtus. Vultu nunc supplices, nunc minaces,
nunc blandos & mitos, nunc hilares & erectos, nunc summis-
sos & tristes ostendimus, nunc amorem, nunc odium, quibus
signis tacito quodam naturæ indicio internos affectus, & ani-
mi nostri voluntatem alijs significamus, quo fit, vt eo indi-
candi modo sæpe pro verbis vt amur, vnde Ouidius.

„ Sæpe tacens vocem, verbaq; vultus habet.

Sunt oculi, qui plurimum in ipso vultu valent, & per eos ma-
ximè animus indicatur, vt citra motum & hilaritatem intu-
mescant, & tristitiae nubilum ostendant, horum lachrimis, &
dolorem

dolorem & tristitiam monstrare possumus, & multis modis variantur in illis affectiones. Siquidem nunc motu intenti, nunc remissi, nunc superbi & torui, nunc hilares & mites, nunc asperi rigidi & extenti, nunc languidi stupidi & torpentes, nunc lascivii & mobiles, nunc natantes & voluptate affusi, nunc simi & venerei, poscentes aliquid & pollicentes, ut actus voluntatis exposcit. Supercilij quoque variantur indicia, nunc enim erecto, nunc composito multa demonstrantur, nam oculos formant aliquatenus, & fronti imperant, cum contrahuntur tristitiam, cum adducuntur hilaritatem, cum remittuntur pudore ostendunt. Sunt in his annuendi, & remittendi notae, cum remittuntur, & eleuantur. Ouidius hoc innuens, ait.

„ Multa supercilio, multa loquare notis. In his, Plinius ait, animi partem consistere, fastus indicare, & superbia alibi conceptaculum, hic sedem habere: nil altius, nil iuc simul abruptius inuenit in corpore, ubi solitaria esset. Sic supercilium attolli arrogantiam significat, adduci fastidium indicat, poni dicimus supercilium, cum a fastu recedimus, denique semper ipsum supercilium pro fastu & arrogantia ponitur: Vnde multa de supercilio prouerbia tracta sunt, ab ipsis Naturae significationibus defumpta. Fronte enim multa præfigurantur, nam eam exporrigitus vel explicamus cum hilarescimus, contrahimus autem cum ringimus, hoc est cum aliquid nobis molestum esse indicamus. Hanc quoque Plinius tristitiae, hilaritatis, clementiae, & serenitatis indicem nominat. Vnde Terentius in tristem.

„ Exporrigit frontem. Id est tristitiam dimitte. Genæ habent & quodam his deseruiens ministerium: nam sanguis ille, qui mœtis habitu mouetur, cum verecundia cutem accipit, effunditur in ruborem, cum metu refugit, pallore frigescit, & temperatus mediū quoddam serenum efficit. Faciem vel genā perfricamus, cum pudore omnem deposuisse videri volumus, velut abstergo pudore manū.

Hinc

Hinc euenit, vt effrontes vocemus inuercundos, vnde prouerbio Frontem perficere dicuntur, qui pudore carent. Naribus quoq; & labijs multa decenter ostendimus, nares corrugamus inflamus & mouemus. Diducimus labia & manibus resupinamus, porrigimus, scindimus, astringimus, & diducimus: vnde derisus, contemptus, & fastidium ijs significare solemus. Collum contrahitur & tenditur, sic & humeri: horum enim contractione breuiatur ceruix, vnde gestum humilem & seruilem faciunt, atq; eos in adulationis, admirationis, & metus habitum fingere possumus. Manus etiam vix dici potest quo motus habeant, nam & si cæteræ partes, vt rectè loquantur adiuuant, hæ ipsæ primum loquuntur. his poscimus, his pollicemur, vocamus, dimittimus, minamur, supplicamus, abhominamur, timemus, interrogamus, negamus, & annuimus: his gaudiū, tristitiam, dubitationem, confessionem, pœnitentiam, modum, copiam, numerum & tempus ostendimus; eadem in demonstrandis locis, atq; personis aduerbiorum, atq; pronominum obtinent vicem, vt in tanta per omnes gentes nationesque linguarum diuersitate, hic mihi omniū hominum communis sermo videatur. Contractis tribus digitis & pollice compressis, digito indice tantum explicato, in exprobando & indicando (vnde ei nomen est) valet: & alleuata ac spectante humerū manu, paulum inclinatus affirmat: versus in terram & quasi pronus, vrget. Est quæ inuercundiæ actioni aptissimus, quo quatuor primis leuiter in summum coeuntibus digitis, non procul ab ore, aut pectore fertur ad nos manus, deinde prona, aut paululum prolatæ laxatur. Binis digitis distinguimus, sed non inserto pollice, paulum tamen inferioribus intro spectantibus, nec illis quidem tensis, qui supra sunt. Parcè & timidè aliquid loquentibus sunt breues gestus illi, cum manus leuiter pandata, qualis fouentium est, paruis interuallis & sub assentientibus humeris mouetur. Admiratio conuenienti gestu illicò

mon-

monstratur, quo manus modicè supinata, ac per singulos à minimo collecta digitos, redeunte flexu simul explicatur, atq; conuertitur. Approbare, narrare, distinguere, & aliquid significare volenti, pollici proximum digitum mediumque, qua dexter est, vnguem pollici summo suo iungens, remissis cæteris aptè accommodatur. Dum leuiter admiramur, & interim subita indignatione pauescimus & deprecamur, digitos cum summi coierunt, & ad os referimus. Cum manum comprimimus, & pectori admouemus, poenitentiæ, vel iræ signum est. Auerso pollice demonstramus aliquid. Cum digitum medium ostendimus, contemptum supremum significamus, Diogenes hospitibus quibusdam Demosthenem videre vrgentibus, non indice digito, sed medio porrecto demonstrauit, prauum virum innuens & effoeminatum. Sic porrectione digitii medij quippiam obſcœnum significari innuit, cum ait iſanos haberi, qui medium digitum porrigan. Vnde Iuuinalis.

„ Mandaret laqueum, mediumque ostenderet vnguem. Sunt & gestus alij, videlicet aliqua poscentes, vel minantes, præfertim si prius concium amicum feceris, quæ omnia prosequi propè infinitum videtur. De nutibus & signis, quæ in vultu exprimuntur, meminit Ouidius puellam admonens, quomodo animum expressura, & secum præsente viro tate locutura sit.

Cum premet ille torum, vultu comes ipsa modesto

Ibis : vt accumbes, clàm mihi tange pedem.

Me specta, nutusque meos, vultumque loquacem:

Excipe furtiuas, & refer ipsa notas.

Verba supercilijs fine voce loquentia dicam:

Verbales digitis, verba notata mero.

Cum tibi lucurret Veneris lasciuia nostræ,

Purpureas tenero pollice tange genas.

Si quid erit, de me tacita quod mente loquaris,

D

Pendeat

Pendeat extrema mollis ab aure manus.

Cum tibi, quæ faciam, mea lux, dicamque placebunt,
Veretur digitis anulus vñq; tuis.

Tange manu mensam, tangunt quo more precantes
Optabis meritò, cum mala multa viro.

Digitorum motibus non solum res significare, sed etiam li-
teras, quibus verba colliguntur, possumus. Quod ne præ-
sens caput longius protrahatur in sequens subiiciemus.

C A P V T. V I I I.

Multa tacitis ambagibus posse indicari.

IN T E R cætera, quæ facilè innumera excogitari possunt, muta signa quædam noua recensere non pigebit, vt talium exemplorum similitudine, reliqua quisq; possit comminisci. ex quibus illud est, quod à Tarquinio factum proditur. Legitur itaque apud Liuium Tarquinij missum sine voce nuncium à filio interpretatum, sicut autem illud eiusmodi. Tarquinius Tarquinij filius Gabiorum principes interimendos sibi in animum inducens, cum eos virtute expugnare nequirit, astum viribus potiorem in hunc modum excogitauit. Ad Gabios se contulit, parentisque simulatam læ uitiam conquestus, tanquam è patrijs telis elapsus & gla- dijs, nihil se vñquam inuenisse tutum, nisi apud hostes refert, ab eisque opem aduersus patrem implorat: Verborum calliditate Gabinis ita persuasit, vt acerrimū in eius patrem odium alerent: fictis itaq; & compositis blanditijs, adeò sibi primum benevolentiam conciliauit, vt potentia apud eos plurimum valeret. Pautis itaq; post diebus Romanam hominem patrem sciscitatum misit, quidnam sibi esset faciendum; is nunc ei fidem veritus, nemini consilium proditum volens, senili calliditate in hunc modum sine voce respondit. In hortū ergo ædium transit, & inambulans æditissima papauerum ca-
pita

pita vita decussit, tum ea demonstratione facta, nuncium dimisit, hic domum reuersus, nullum sibi responsum factum refert, verum quod viderat, factum nunciat: adolescens dato signo, sanguinariū patris responsū tacitis ambagibus percepit: Sic patris consilium fecutus, Gabinorū primores criminatus, aut exilio submouit, aut morte mulctauit. Huic simile est, quod Herodotus tradit de Periandro Gypseli filio, qui cum praeconem ad Thrasibulum misisset rogatum, qua ratione rebus tuto constitutis, ciuitatem optimè gubernaret, nullo dato vocali responso ex ijs, quæ sibi visa per nuncium relata sunt (siquidem Thrasibulus fatum ingressus editiores & super alias eminētes spicas resecauit, donec totam segetē æquaret) quid esset facieadum, ex Thrasibuli sententia percepit, & executus est. Legimus & Dario Persarum Regi à Scythis obsessis caduceatorem cum muneribus, aue, rana, mure, & lagitis quinq; missura, quibus vt Gobria interprete significatum fuit, Persas nisi vt aues effecti in coelum euolassent, aut perinde vt ranæ in paludes prosiluissent, aut velut mures sub terram se abdidissent, Scytharum vim nequaq; euasuros, quin sagittis obruerentur. Pari argumento Alexáder lectis ab Epehstione Olympiadis literis, ne quod ijs scriptum erat cuiquam is postea temerè referret, quali sigillo obliignaret, modestè taciteq; anulo eius ori admoto, silentium indicauit. Non alienum prouersus ab hoc loco esse videtur recensere, quod de Tamerlano Scytharum imperatore patrū nostrorū memoria ab historicis est proditum, quamuis res nō sit adeò obscuris ambagibus inuoluta. Hic quidem, ne diu in debellandis hostibus laboraret, numerosissimo fretus exercitu, vt populis, quos obsidebat, ditionem non in tertium diem differendam significaret, triplici tentorio vtebatur, primo die album tentorium ostentabat, vt intelligerent obsessi, si se dederent, rem pacificè cum illis agendam, altero nigrum tendebat, quo animaduersum volebat, iam ira commotum

Tamerlanum esse, vt si in posterum diem deditio differretur, iam non pace, sed sanguine & ciuium incendijs ageretur, quod tertio rubro tentorio postridie indicabat.

C A P V T . I X .

Per notas Hieroglyphicas, atq; per rerum animaliumque figuras tacite sermonem exprimi posse.

POSSVMVS etiam commodè aliter sine loquela per rerum animaliumque figuras, quod voluerimus indicare, quæ singula interdum verba, nonnunquam integros sensus significabunt: sic vetustissimos Ægyptios scripsisse comperimus, qui cognita omnium animalium natura, ex peculiari eorum qualitate illorum imaginibus res ipsas reprætabant, vnde illorum naturam exploratam habere oportebat, quorum conditionem, quæ essent exprimenda, aliquo pacto imitari viderentur. Hoc erit exemplum: Vt si ingratū quempiam in eos, qui de se bene meriti sunt, significatum velimus, columbam depingemus, eius enim conditio, quamuis bilis expers sit in vniuersa animantium peste, ab huius tamen morbi contagio non vacat, vt in parentes ingratitudinis nota infamis esse non debeat, quippe cum simul ac mas viribus firmior euasit, patrem à matris consortio pugna expellit, vt cum ea mox ipse coniugio misceatur. Sic & Hippotami, id est fluialis equi, geminosvngues depingendo iniquitatem & ingratitudinem notabimus: hoc enim animal cum per ætatis florem licuerit, patrem viribus experitur, quem si pugna superarit ac sibi cedere agnouerit, vita tantum concessa, patrem à matris coniungio arcet, quam sibi postea matrimonio coniungit, quod si victus pater minus permiserit cum matre concubere, tum eum filius viribus & robore nixus impatienter interimit. Vnde illud videtur emanasse, vt in Regum sceptris superius ciconia, inferius Hippotamus pingeretur, sic

sic enim innuebatur vim iustitiae parere, siquidem ciconia aequitatis ac pietatis symbolum, Hippotamus verò iniquitatis signum est. Sic Aegyptij pro mundo serpentem reuolutum in caudam os habentem, eamque corrodentem ad exprimendam formam depingunt, & annum per solem & lunam, qui tempus metiuntur, mensem per ramum, Deum per accipitrem indicant, & pro fato sydus, pro Luna & aequinoetijs cynocephalum, pro animi praestantia leonem, pro corde Ibum, & pro rerum vicissitudine phoenicem delineant, sic & per Scarabœum draconem aliaq; animalia (vt Manethus autor est in naturalium epithome, & Hecatheus libro primo de philosophia) reliquarum rerum Aegyptij significacionem præbent. Ratio quare huiusmodi notas illi excogitas- sent, fuit, quemadmodum dictum est, ne indignis hominibus doctorum sensa proderentur, sic enim vulgaribus hominum ingenij rerum intellectum vario rerum tegmine, operimentoque subtrahebant, ne nuda apertaq; rerum expositio pa- teret, sed velut fabulosa tractarentur, vt quo magis ridicula viderentur, eo magis ipsa mysteria figurarum nubilo operi- rentur, at summatibus viris sapientia interprete nuda rerum talium se natura præberet, ac veri arcani conscijs redderen- tur. De his extat Ori Apollinis liber de sacris & mysticis Aegyptiorum cælaturis inscriptus, & Petri Valeriani recens super eodem argumento liber æditus. Huc referri possunt insignia; & demonstrationum commenta, quibus sepe parietes, peristromata, lacunaria, fores, & clypei ornantur, equitum etiam capita dum hasta concurritur in festiis ludis solet insig- gniri, vulgus cimeros, Alciatos vocat Emblemata, hæc enim tacitis rerum demonstrationibus quicquid velint exprimunt, quæ communisci mos est eos, qui familiae suæ originem volunt præclaro aliquo facinore honestare, vel aliter alicuius rei significationem edere, quam tacite cognitam velint. Am- phiaraua Thebano bello in clypeo draconem pictū gestasse

narrat Pyndarus. Statius Capaneum hydrum, Polinicem vērō Sphingem. Plutarchus quoq; Pompeium magnum ensiferum leonem pro insignibus depictū habuisse, huiusmodi veterum imperatorum numismata celaturas non paucas retinent. In Titi Vespasiani numismate Delphinus in anchora inuolutus spectatur, quasi innuat tardē properandum, neq; vbi præsertim temporis maturitate opus est, rem esse nimia festinatione intercidendam, neq; multa cunctatione in moras protrahendam, sed maturē seruata temporis mediocritate peragendam. Symboli congrua ratio est: per delphinum si quidem festinatio designatur. hic enim piscis omnium non modo piscium, verū etiam animantium velocissimè fertur, vt Aristoteles & plures testantur, per anchoram ex aduerso retentus, cursus mora intimatur, velocitas itaq; delphini anchoræ firmitate cohabetur, & anchoræ rursus mora delphini perniciitate moderatè excitatur. Eiusdē rei pari ratione Echenæis piscis missili telo contorta monumentum dabit, velocitatem telum exprimit, tarditatem remora indicabit, vtriusq; indicio velocitas cum tarditate designabitur, quarum altera, cum alterius adminiculo coniuncta non parum in rebus agendis afferunt emolumenti. Romanis præterea mos fuit, vexillis, quæ ad bella gerebant Minotaurum depictingere, ratio erat, vt quemadmodum Dedalus obscuris illum labirinthi ambagibus inclusisset, ita omnes sibi ducum consilia custodienda, & prodita authori obesse intelligerent. Vnde eius rei argumentum tali emblemate notabatur.

Verū eiusmodi rerum commenta, non obscurè nimis tractari oportet, ne Apolline interprete semper indigeant, sed vt interdum etiam infimæ plebeculæ expositæ esse possint, Vnde picturæ sæpe verba ad interpretanda adiungi solent, ne nimis spectatorum intelligendi auiditatem picturæ obscuritas remoretur. huius loci sunt, quæ à Iouio in libello de insignibus tactantur.

CAPP.

C A P V T X.

Noctu igne, interdiu verò puluere
posse significari.

RESTAT nunc ut modum indicemus eque noctu igne & interdiu puluere rerum nostrarum edere significacionem possimus, neq; enim hoc occultandi genus parum vilitatis in se continet, hac enim tempestate ad aliquid eminus significandum socij de rebus incidentibus indicium prebent. Id autem dupli ratione potest euenire, siquidem vel igne aliquid ex improuiso amicis conscijs demōstramus, vel quoties libuerit, etiam si nulla praecesserit rei significandæ notitia, facum numeris literas ad res denotandas oportunas ostendimus, vt longè videntes numeros annotantes nunciata sentiant. De primo modo legitur Medeam si Peliam occidisset, Argonautis promisissè è specula se noctu igne, die verò summo illud nunciaturam, res itaq;, cum ex votu successisset, lunæ votum persoluere simulantem, igne facto, accensis lampadibus subdio è fastigio, vt erat pollicita, significationem dedisse, talique nuncio excepto, Argonautas regiam inuasisse, occisisq; custodibus voti illam compotem effectam. Legitur & Magain occupato Parætonio, vt facem amicam sub vespera, atque iterum summo mane eandem tollerent, cum speculatoribus composuisse, eaque ratione significationem factam esse, vt nuncius eo vñq;, vbi Clius est, processerit. Amicis etiam extra ciuitatem degentibus, redditus, & annonæ qualitas prodente igne potest nunciari. Constat hac arte Annibalem (vt à Polybio proditum est) cum Agrigetini à Romanis obsiderentur, multis crebrisq; per noctem ignibus, intollerabilem exercitus famem indicasse, eaq; de causa multos ex socijs annonæ penuria ad hostes defecisse. Cum Sinone etiā Argui pepigerunt, noctu, Troianis somno solutis-

solutis ad Troiam accedentes face venientis classis signum
daturos, vt eo accepto nuncio, Sinon equi laxatis claustris
milites inclusos exponere. Vnde Maro.

” flammas, cum regia puppis

” Extulerat, fatisque Deum defensus iniquis

” Inclusos vtero Danaos, & pinea furtim

” Laxat claustra Sinon.

Fuit & veteribus mos, qui etiamnum permanet, vt amicis
extra ciuitatem commorantibus, fumo redditus, aliudque si-
gnificaretur, vnde factum est, vt Amilcaris dolo Agrigentini
inter inimicos persequendum longius ab urbe distracti in in-
fidelia loca coniectis hostibus, insensaq; sylua magnam cla-
dem paterentur: iij siquidem fumo, quem a moenibus surgere
existimabant, rati se a domesticis reuocari, cum se conuerso
cursu ab urbem reciperent, Amilcare duce insequentibus,
Poenis, qui prius fugerant, trucidati sunt. Possunt & si quid
necessarium urget, facum indicio literæ demonstrari, quod
a Polybio in codicibus manuscriptis est traditum, eiusmodi
vñs vtilis multum esse potest, & hoc significandi remedium
obseßæ urbes, villaæ, & arces, amantes etiam, vt tutius res
suas nuncient, habebunt. Edendi signa, vel turrium fastigia,
aliaue editiora huiusmodi loca, vt faces prospici possint, com-
modum præstabunt. Scriptum itaq; præ manibus habeatur,
quod amicis nunciari oporteat, literæ deinde bifariam seu
trifariam diuidantur, vt vndenæ vel septenæ cuiusq; partis
sint: Si erunt septenæ tum primæ singulis, alteræ binis, tertiae
ternis facibus demonstrentur. Poteſt & quadrifariam litera-
rum numerus diuidi, vt libuerit: verū in earum ostensi-
one, motus varietatem attendere debemus, nam vna semel
erecta, vel ostensa A demonstrabit, eadem bis B, ter C, sic
septies postremam primi ordinis G: Postmodum binæ se-
mel H, totidem bis I, ter L indicabunt, sic & de reliquis
eiusdem ordinis: Tum Q ternis semel, R ijsdem bis, de-
mum

mum S ter totidem intimabitur. Quod si in quatuor ordines alphabetum partiri velimus, ultimus quaternis facibus indicabitur, tum cuiusque ordinis numerus minuendus sit, & ordo aliter distribuendus: ratio autem, quæ dicta est seruabitur, tunc conscienti & facum numeros, & vices, quot illæ fuerint ostensæ, accuratè excipient, eaque ratione vel facilè significata percipient. In hunc modum mulier è specula, quæ amantis cubiculum spectat, ternis luminibus quinques ostensis, mox binis bis, tum ternis bis: Rursus vero uno semel, eodem quater, & postmodum quinques, ternis deinde ter, postremo totidem quater, V I R A D E S T, significabit. Sed hoc etiam aliter fieri potest multisque modis, quorum duos tantum, qui potiores sunt, recensebimus. Sit itaq; primus huiusmodi, ut quid facilius ostendatur. Alphabeti literæ quatuor in partes disgregentur, ut inferiori patet tabella.

ordines.

	1	2	3	4
1	a	f	m	r
2	b	g	n	s
3	c	h	o	t
4	d	i	p	u
5	e	l	q	z

Nouem itaque faces haberi oportet, quatuor à dextris, à sinistris quinque disponantur, quaternarius numerus sectionum ordines, quinarius vero literarum cuiusq; ordinis indicabit, sic viginti notæ erunt, quæ minus necessariæ sunt omittantur. Literas igitur demonstranti, vtrinque faces attolli oportet, à dextris & à sinistris, ut si A velit ostendere, vnam à dextra fa-

cem ordinem literæ, alteram à lœua numerum, in quo litera collocatur, designantem erigat, sic etiam si B, vnam à dextra, à lœua duas. Si C vnam item à dextra, tres à sinistra, & in reliquis eodem modo. Exemplum tale erit, ut si mulierem idem hoc modo significare velimus, quatuor primum à dextra facies, totidem à sinistra, duas deinde à dextra, quatuor à sinistra, tuim quatuor à dextra, vnam à sinistra attolli oportet. Rursus vnam à dextra, aliam à sinistra, iterum vnam à dextra, quatuor à sinistra, tertio quoq; vnam à dextra, quinq; à sinistra, quatuor deinde à dextra, duas à sinistra, sic & postremo quatuor à dextra, tres à sinistra, eaque ratione V I R A D E S T significabit. Possimus & aliter vitanæ confusionis gratia omnes alphabeti literas bis ternis fabicibus in hunc modum demonstrare. Duo statuantur locorum fastigia, quæ ex æquo sibi alphabeti notas partiantur, ut vndenas singula pronuncient, ternæ cum singulis adhibeantur faces, quarum vnaquæq; quaternas literas enunciet, quæ pro motus qualitate distinguuntur. Tres autem characterum statuantur ordines, primum ordinem fax vna significabit, secundum binæ, tertium ternæ: fax verò tertiae, ternas tantum notas demonstrabit, eoque modo numerus diuarum & virginis literarum exprimetur. Motuum discrimina, quibus cuiusq; ordinis nota demonstrentur, tali modo confingemus. Erecta fax A, depressa B, in dextrum declinata C, in sinistrum D significabit: quaternas alias eodem modo indicabimus. Sic

& tertias, vt binæ sursum erectæ E literam designent,

summissæ F, & sic de reliquis, & rursus tertiae sub-

late I, depresso L literam indicabunt. Idem

erit in vndenis alijs alio deloco de-

monstrandis. C 4. 2.

Quatuor etiam quatuor A, dextrum dextræ

et sinistrum sinistram, ut invenimus

et invenimus, ut invenimus, ut invenimus, ut invenimus.

Quatuor etiam quatuor A, dextrum dextræ

et sinistrum sinistram, ut invenimus, ut invenimus, ut invenimus, ut invenimus.

Quatuor etiam quatuor A, dextrum dextræ

et sinistrum sinistram, ut invenimus, ut invenimus, ut invenimus, ut invenimus.

CAPV. XL

De computo & loquela per digitorum gestum, quo
maiores suppitarint, & in cautè loquendo
vñi fint.

NUNC per digitorū flexū computandi loquendiq; mo-
rem ex maiorum nostrorum vñi libert hoc loco demon-
strare, vt ad ea perdiscenda, aliaq; denuo reperienda pró-
ptiora spectantium ingenia reddantur. Legimus apud Plutar-
chum Orontem Artaxeris Persæ Regis generum, cum se a
socero in honoratum & contemptum animaduerteret solitū
dicere, principum familiares computorum digitis similes vi-
deri. Quemadmodum enim computando nunc myriada ge-
stu confiscere possunt, nunc verò monada, pariter & regū ami-
ci modo plurimum pollut, modo verò minimum, & omni-
bus derisui esse solent. Ad hoc facit, quod est à Plinio etiam
de digitis numeros significantibus memorie proditū. Ianum
à Numa Rege dicatum digitis ita figuratis effectum stetisse, vt
trecentorū sexaginta quinq; dierū nota per similitudinē ten-
poris & aui se Deū indicaret, quod est à Macrobio quoq; an-
notatū in Saturnalibus. Nos igitur de tali cōputo & loquela
id démostrabit, quod doctissimus Beda literis mandauit.
Monada igitur digitorū computator significaturus minimū
lēuæ digitū inflectens arctum in medium palmae figat. Simili
modo si duo velit indicare, à minimo secundū ibidem impo-
nat. Si tria tertium. Si quatuor itidē minimū eleuet. Si quinq;
secundū à minimo similiter erigat. Si sex tertii nihilominus
solo, qui medius appellatur, volvæ medio apposito attollat. Et
minimū super palmae radicē ceteris ex eis imponat, si septē.
Iuxta quem octo significanti medius apposiat. Nouē vero
si impadicum in regione componet indicabit. Decem si indi-
cis vnguem in medio pollicis arctum infiget. Viginti si im-
pudici apicem inter nodos indicis, & pollicis arcte apponet.
Triginta si indicis & pollicis vngues mutuo coniūget ample-
ctio nata.

„ xii: Vnde Hieronymus ait, trigenarium numerum ad nup-
„ tias referri, nam & ipsa digitorum coniunctio: quasi molli-
„ osculo complexans se & foderans, maritum pingit & coniu-
„ gem. Idq; Apuleius in oratione pro Magia his verbis insi-
„ nuat. Si triginta annos per decem dixisses, posses videri pro
„ computationis gestu errasse, quos circularē debueras, digi-
„ tos aperuisse. Quadraginta verò si interiora pollicis dorso
„ indicis super inducatur. Item quinquaginta si pollex curua-
„ tus instar græcæ literæ r ad palmam inclinetur. Et sexaginta
„ si idem digitus itidem curuatus indice circumflexo diligen-
„ ter à fronte præcingatur. Ideo hunc numerum ad viduas
Hieronymus referri dixit, quod in angustijs & calamitate po-
situs esse videatur, dum pollex à superiori dīgito deprimitur.
Sepruaginta quoq; si pollex in longum extensus indicem su-
„ pra circumflexum adimpleat, vngue illius dumtaxat erecto
„ trans medium indicis arctum. Octoginta quoq; si index ut
„ supra circumflexus pollice in longū tenso impleatur, vngue
„ videlicet illius in medium indicis arctus admoto. Non agin-
„ ta etiam si indicis inflexi vnguis radici erecti pollicis infiga-
„ tur. Numerum verò centenarium, qui voluerit indicare, in
„ dextrum, transferat, ijsdem vtendo digitis, quibus in lēua ad
„ decem vñq; ad centū usus est. Proinde. Nicearchus facet in
„ vetulam nimio plus viuacem, quæ annorum ætate etiam cer-
„ nos superabat, ita ludicrū vt iterum iam dextra annos scribat.

• Roads សំរីសាស នៅក្នុងរាជរដ្ឋបាលរដ្ឋបាល

τοῦτος προθιμάτε πεπτέρος αρξαμενούς

8. Juniperus

MEMORIAL OF TUDENHAM.

„Atque suos iam dextrā computet annos. Idem sacræ paginis interpres centenarium numerum ad virginitatem refert, nam in leua, nuptiæ & vidua, notabantur. Ducenta igitur expressiurus eadem ratione venum, qua ad vingtis significandum vlsus est. Sic & de reliquis sentiendum est numeris

numbris ultra centenarium nonaginta, ut eadem procedatur ordine, quem ad decem usq; ad nonaginta seruari debere diximus. Deinde mille etiam in dextra, eo modo, quo unum in laeva designabitur. Et deinceps bis mille in eadem quemadmodum duo in laeva, sic & in reliquis numeris multiplicato millinario statuetur: donec ad nouem millia perueniat, quo cum ventum sit, cum myriada (quo nomine decem millia designantur) laeva medio pectori in supinum admota indicabit, digitis tantum in altum erectis. Quod si viginti millia eadem expansa. Si vero triginta millia eadem prona sed erecta, & pollice medij pectoris chartilaginis apposito denotabit. Sic quadraginta millia si eadem in umbilicum erectam supinabit, exprimetur. Et postmodum quinquaginta si eiusdem prona sed erecta pollicem umbilico imponet. Sexaginta deinde millia eadem prona laevum foemur desuper comprehendet, denotabit. Mox septuaginta millia si supina foemori superponetur. Octoginta de hinc milliis si eadē prona foemori superponetur. Tum nonaginta millia si lumbos pollice ad inguina conuerso comprehendet. At centum millia, & de hinc ducentia, usq; ad noningenta millia eodem, quod diximus ordine in dextra corporis parte notabuntur. Sed decies centena millia ambae manus complicatae in rectis inuicem digitis indicabunt. Hic est veterum computandi mos, & inde prouenit, quod apud scriptores legenti saepè fit obuiam, vt in digitos mittere, pro eo eleganter etiam dicatur, quod est accurate numerare. Diximus de supputandi modo, qui per digitos solet indicari, supereft nunc de loquendi ordine, qui per digitos etiam tradit potest, aliquid dicere. Prima igitur alphabeti nota eodem modo, quo unum digito demonstrari diximus designabitur. Secundo eo etiam modo, quo duo, sic & tertia ea ratione, qua tria: sic deinceps usq; ad alteram & vigesimam, quæ alphabeti postrema est, per suum unoquoque elementum numerum denotato; eo ordine, quo in-

alphabeto illud dispositum sit. Huiusmodi digitorum flexu, & gesticulationum solertia amans puellæ, cuius amore deperit, coram eius parentibus huiusmodi digitorum indicio sic loquitur. Primo tria, inde vñū, mox vnde uiginti, postmodum quinq; ostendit. Rursus vnum diuisim, deinde sex, postea sexdecim, inde vñū, tum duodecim, postmodū sexdecim, postremo quinq; indicat, taliq; ordine C A V E A F R A T R E insinuat. Huiusmodi notarum amantium Ouidius meminit.

„ Nil opus est digitis per quos arcana loquaris
& alibi

„ Nec in digitis litera nulla fuit.

Huc refertur quod ab Ennio in quandam impudicā dicitur, cuius nulla pars corporis ab impudico munere vacaret. „ Quasi in choro pila ludens, datatim dat se se, & communem facit, aliū tenet, alijs nutat, alibi manus est occupata, alijs peruenit pedem, alijs dat anulum expectandum à labris, aliū inuocat, cum alio cantat, attamen alijs dat digito literas. & Solomon ad idem. Annuit oculo, terit pede, digito loquitur. Verum idē alia ratione haberi potest, vt ea quis facilius promptiusq; loqui discat, in grēco alphabeto velit idem facere. Græci siquidem non quemadmodum latini paucis ad exprimendos numeros literis vtuntur & geminatis. Sed vniuersō alphabeto singulis notis quo slibet numeros indicant. Sunt & alij aliter digitorum indicio sermonem fингentes, quod faciunt, dum corporis eas partes ostendunt, vt digitis contingunt, ad quas scribendas primum literæ exiguntur, quas rei nostræ exprimendæ, necessarias esse cognoscimus, donec totum id quod velimus expressum sit. Exemplum erit, vt si A indicare statuimus, Aures contingamus, similiter si B Barbam indicemus, sic Caput pro C, & de reliquis huiusmodi, vt Dentes, Epar, Frontem, Guttur, Humeros, Ilia, Linguam, Manum, Nasum, Oculos, Palatum, Quintque digitos, Renes, Supercilia, Tempora, & Ventrem ostendimus

dimus pro ijs literis demonstrandis, quæ ijs inscribendis primæ requiruntur. Potest & similiter scribi, ut scriptum occulatur, id fiet si clanculum, velut aliud agenti vino, vel alia quauis materia ad rem apta literæ ad id, quod volumus exprimendum, necessariæ protrahantur. Docet hoc Naso.

Hinc tibi multa licet sermone latentia recto

Dicere, quæ dici sentiat illa fibi.

Blanditiaeque letes tenui præscribere vino

Vt dominam in mensa se legat illa suam.

& Tibullus.

Neu te decipiat nutu, dígitoque liquorem

Ne trahat, & mensæ ducat in orbe notas.

Huiusmodi Paris Helenæ amoris sui significationem daturus, Menelao coram vino literas protrahit, vnde ipsa queritur in epistolis.

Orbe quoq; in mensæ legi sub nomine nostro,

Quod deducta mero littera facit Λ μ ο.

Credere me tamen hoc, oculo renuente negari.

Hei mihi, iam didici sic quoq; posse loqui.

Sed quis modorum omnium meminisse potest, cum infiniti serè sint, ut hominum excogitantum ingenia? Neq; enim sanæ mentis existimo, in hoc serio tempus conterere. Sed redeamus ad rem, longius fortasse digressi sumus.

C A P V T . X I I .

De literis clandestinis ex veterum scriptis.

QUONIAM igitur eo paulatim ventum est, ut de ijs signis meminerimus, quæ scripto nostra consilia occultant, qui characteres appellantur, proximum est, ut eorum obscuritatem dupli modo partiamur.

Scripti itaque obscuritas, aut ex literarum perplexitate, aut

aut ex alia scribendi ratione proueniet, de characterum in-
uolucris secundo libro tractabitur: nunc de obscuritate, quæ
à scribendi modo inducitur, verba faciamus. Non inutile igi-
tur videtur fore rationem tradere, qua sic scribi possit, vt ne-
mini scriptum, nisi cum voluerimus possit agnosci. Sed quia
nonnulla veterum in huc modum cōmenta ab historicis me-
morię prodita sunt, eorum prius in ea re vsum prosequamur.
Tetris est Gellius in libris noctium Atticarum Lacedemōnas
cum ad imperatores suos scriberent, ne literæ interceptæ oc-
culata hostibus consilia indicarent, hoc scripti genus ex indu-
stria excogitasse, quamvis alij eius rei commentum ad Archi-
medem Syracusanum referant. Surculi duo teretes longius-
culi, & torno perpoliti æquabantur, vt par vtriq; longitudo
& latitudo esset, eorum alter imperatori ad bellum profici-
centi dabatur, alter domi penes magistratus diligenter serua-
batur, quoties itaque vſus necessitas incidebat, pagina, quan-
ta rei satis erat, surculo circumuoluta, vt rotundum volumen
efficeret, & oræ bene adiunctæ in modum lorū aptè ligno co-
hærent, ne rimæ interponerentur, tum in chartam sic circu-
uolutam literæ à summo capite per transuersum ad imum in
eo loro inscribebantur. Perscriptum inde lorū surculo prolix-
um, & angustum eximebatur, & ad imperatorem dabatur,
existimabant enim si in hostium manus illud forte intercep-
tum incidisset, truncatas literas, syllabas, dictionesque, & eo-
rum partes longè distractas intuentes scriptum nequaquam
percepturos, nec spem frustrabatur euentus, quoties enim il-
lud in hostes incidebat, nihil in loro scriptum poterant con-
iectari, sed velut inconditè & frustra scriptum dimittebant,
is vero, cui illud destinabatur, applicato loro, in eumque mo-
dum circumuoluta, quo antea fuerat, cum scriberetur, ita vt
continuata scripti series sequeretur, nuncium agnoscebat.
Huiusmodi scriptum ~~επιστήμην~~, Græcè appellabant. In hunc
modū scriptam epistolam Lisandro ad Hellespontū allatam
Plutar-

Plutarchus author est. Alium quoq; ad hanc rem astum in veteri historia ab incerto Poeno, alioquin illustri, vt refert Gellius, excogitatum legimus. Herodotus tum idem à Demarato factum meminit. Is vt ille refert, Sufis commorans, cum Xersem aduersus Græciam expeditionē sumere statuētem accepisset, eam rem censuit Græcis nunciandam: sed occupatis per custodies itineribus, cum res aliter fieri nequirit, ne nuncius interceptus deprehendetur, rem in hunc modum comminiscitur. Pugillaria noua accepit non dum cæra illita, inde literis in ligno exaratis regis consilium prodit, tabulam deinde, vt mos erat, cæra colliniuit, ne scriptura detecta sibi quid negotij apud viarum custodes exhiberet, eamq; tabellam veluti scripto vacuam domestico seruo perferendam tradidit, verū nulla prius commenti significatio ne facta, Lacedæmones, cum quid ea perlata sibi vellet, ne quirent interpretari, nihil scriptum intuentes, verū rem (vt erat) non frustra factam suspicantes, Cleomenis (vt ego accipio) filia, eademque Leonidæ Gorgo vxori, detracta ē pugillaribus cæra, nuncium accépere. Ex huiusmodi pugillaribus cæra illitis, in quibus scribi mos erat, literæ ethymon datum Grammatici asseuerant, quod à litura literæ nomen deducētum putent, quod à veteribus incæratis hoc modo tabulis scribi soleret, & scriptum postea deleri. Fuit & alia imperscrutabilis techna barbarico astu digna, cuius Herodotus sub persona Histiei authoris meminit. Is imperante Dario in terra Asia non ignobili loco natus, cum in Perside apud regem ageret, & Aristagoræ, vt ab eo deficeret, vellet furtiuo scripto nunciare, veritus, ne si non accuratè nuncium misisset, res prodita maximum sibi periculum afferret, huiusmodi astum comminiscitur. Seruo suo diu oculorum ægritudine laboranti capillum ex capite, tanquam medicari voluisset, deradit, & eius capiti leui attramento literarum formas impresit, quibus id ipsum, quod nunciare in animum induxerat, scrip-

tum erat, secum deinde, donec capilli renascerentur, domi retinet, quod vbi factum est: illum ad Aristagoram dimittit, iubens cum ad eum venisset, illum admoneret, ut quemadmodum ille nuper fecerat, sibi caput deraderet, seruus cu ad Miletum ad Aristagoram venisset, domini iussus memor, Aristagoræ rem significat, ille rem frustra non fore (vt erat) ratus, commissum exequitur, sic nuncium percepit.

C A P V T . X I I I .

Furtiuæ literarum notæ, quibus maiores in scribendo vñi sint.

EXPOSITVS ijs, quæ de characteribus, qui sine artificio cerni non possunt, proximum est de ijs verba facere, quæ per se sub vñsum cadent, alioquin technis impliciti. Sed quoniam hac in re non nullos prisci modos inuenerunt, qui multum à nostri temporis dolis & inuolucris differunt, veterum primum huiusmodi scribendi rationem prosequemur, occultos mox nostri temporis scribendi modos in secundum librum differemus. Maiores itaq; cum res, vel tempus obscuritatem exigeret, varijs in scribendo ambagibus vñi sunt: testes sunt Suetonius & Gellius, qui hac scribendi ratione C. Cæfarem in epistolis ad C. Oppium, Cornelium Balbum, Ciceronem, & cæteros familiares, qui res eius domesticas, vt absentes curabant, vñsum esse meminierunt. Occultè scribendi modus hic erat, vt literarum potestas commutaretur, & primas literas quarta quæq; succedens indicaret, quo siebat, vt scriptum sèpissimè sine coagmentis syllabaruni componeretur, ita vt inconditè literas positas putes, inter eos verò interpretandi clandestinum commercium erat: Res exemplo dilucidior fiet. Pro A litera D ponebatur, E pro B, F pro C, & de reliquis in hunc modum, sic in legendō sonus cuiq; suus, & potestas reddebat, & occulte

cultè scriptum legebatur. Extat de hocscribendi modo Probi grammatici satis curiosus commentarius, in quo de occulta literarum significatione à C. Cæsare scriptarum pertractatur. Aliter verò literarum potestatem Augustus commutabat, cuius extat scriptum ad filium huiusmodi. Quia innumera incidentur assidue, quæ scribere alterutrum & secreta esse oporteat, habeamus inter nos notas si vis tales, ut quicquid scribendum sit, pro vnaquaq; litera, succedentem scribamus hoc modo, ut pro A ponamus B, & C pro B, & de reliquis in hunc modum, & pro Z duplex A A, ut à nouissima ad primam duplicatam redeamus: hic fuit Augusto scriptum obscurandi modus. Aliter Cicero, (ut aliquibus videtur) qui instar dictionarij librū conscripsit, in quo singulis verbis singulas notas, quibus illa significarentur præfixit, tantaq; erat notarum & verborum copia, ut quæcunq; latino sermone scribi possent, suis notis exprimeretur. Vnde character hic M M V N D V M significabat, hic M M o D V M, hic ij H o M I N E M, & hic F T E M P V S, alias in hunc modum h' S Y L L A B A M, alias verò sic C A C O M M O D A B A T, huius generis reliqua erant, quæ in eo libro commentus ille fuit, quibus pro exprimendis occultè animi concepta vterentur, nec defuerunt, ex priscis autoribus, qui pro notis verba scriberent.

C A P V T. X I I I L

Antiquorum scribendi modos nostra tempestate
vanos & inutiles esse.

HÆc prisci commenta ad scriptum obuelandum inueniunt, verum ut de ijs verba faciamus à schythala initium auspicabimur. Quotus igitur quisque nostra tempestate erit, qui maximis & arduis in rebus, quæ desiderant occultari, capit is sui & fortunarum discrimen

in scythale securitatem reponendum tutò existimabit, quin potius à quo quis vel minimum curioso id genus scripti artificium censeat facile posse deprehēdi: quis autem rursus nō intelligat, non alia ratione illud, quām in eū modū, quo scriptū fuit cōpositum, debere interpretari: in ligno verò cum scriberetur circumuolutum non agnoscat, quōd si digitis vel surculo æquatae crassitudinis complicetur, quis non videat iterum coeuntibus partibus statim facillimè scriptum aperiri? Iam verò quām vanum in pugillaribus scriptū sit, videamus. Ego quidem meo iudicio existimo in hunc modū molestius esse scribere, quām cuiquam, qui vel mediocris iudicij sit, latens scriptum indagare, parumq; conferre hanc scribendi rationem nostra ætate fuisse sublatam, vt eo minus occulta fraus prodi possit, siquidem etiam si nulla prisci moris notitia haberetur, certè rem ipsam suspicio detegeret. Sed neq; illud satis turum esse potest, vt derafis capillis capiti inscribantur literæ, siquidem sudore, cui caput est obnoxium, facile possunt aboleri, quod si acu etiam cutis perforetur, ne hoc quidem satis ad suspicionem sufficiet, si is, qui inscriptionem gerit intercipitur, tum enim diligentissima fit inquisitio, metus & necessitas vigilantiam præstant, nec prius satis sibi factum putant, quām cuncta penitus, quibus veritas cruaratur, exquisierint, nunc pollicitationibus queruntur illicia, nunc minis terror incutitur, quod si hæc parum prosint, supplicijs & tormentis res agitur, at si ne hoc quidem prodest, ne interim literæ furtim perferantur, non solum calligæ & soleæ perquiri solent, vestes eximi, & suturæ dissolui, sed ne à vesceribus quidem perscrutandis abstineatur, tantum abest, vt illi ab inquisitione intactum caput relinquant. Sed haec tenus de huiusmodi literarum velamento, nunc ad notas, quibus ijdem vñi sunt, verba conuertamus, de quibus ne sermo nimis in longum in re ludicra protrahatur, nil est, quod dicam, nisi vanissimas cīse, quæq; vel à pueris possint facile agnoscī, obseruata enim

characte-

characterum potestate, qui saepius repetuntur, nemo est quin videat, parum conferre ad scripti obscuritatem characterum potestatem immutari, neq; solum potestatem, sed etiam figuram, siquidem ne latens scriptum mentis inquisitione eruat, parui videtur referre characterem vel barbaricum esse, vel aliam quamvis formam pro charactere depingi, modo compertum sit, quo sermone charta concinnetur, isque sermo interceptoru minimè obscurus existat. Sed ut de Ciceronis inuento loquamur, quis eius laborem in eiusmodi notis perquirendis citra naufragium subibit, ut tot sibi characteres effingat, quot rebus singulis, quæ vsu venire possunt, ut singuli aptentur sufficiente, quibus quamvis tuto scribi possit, quomo do tamen paucis diebus, ne dicam horis idem conscient interpretabitur, qui hunc verborum indicem retineat? Abeant igitur cum sua vetustate tam copiosa veterum commenta, nos animi occulta consilia scripto commissuri, nequaquam ijs tutos existimabimus, longe alios astus, longeq; aliam vafritiem hæc ætas videtur exposcere, in qua vel infantes non dum verba balbutire cognouimus, cum subdolæ mentis quædam signa, veluti malitiæ primitias ingerunt, quasi à nutricis vberibus simul cum lacte illam suxisse, ne dicam à matris vtero contraxisse videantur, quare in usum, qui velint hæc admittant, nos certè sicubi res occultissimas necessario latebras exposcit, pro rerum occasione, illis nequaquam vitæ & fortunarum discrimen committendum ducimus, nisi res minoris esse videatur, ut in re occultanda nimis laboremus, cuiusmodi igitur ad hæc astus ætas nostra protulerit, nunc in medium profemus.

C A P V T X V.

Furtiuas literarum notas fieri, quæ cerni non pos-
sunt, tum earum ratio & usus.

DIXIMVS, quæ ad scriptum sic operiendum, ut locus, in quo facta sit inscriptio, scriptum occultet, commenta priscorum ætas induxit, nunc inuisibilis scribendi modos, quos corū vice nostra solertius indagauit videamus. Scribendi modum inuisibilem nuncupamus, quod nisi ratio adhibeat, qua scriptum indicetur, characteres intuitentis omnino visum effugient, ita ut is, cui scriptum destinatur, notas exponendi modum ab eo, qui scripsit præcognitum habere oporteat. Porrò hoc scripti genere, quoniam multum habet obscuritatis, in maximi momenti rebus, quas non parum interdit occultari, potius quam quis alio vti expediet, præsertim si sub eo scripti etiam perplexitas occultetur, quare ne quid omissum videatur, quod ad præsentem materiam possit pertinere, ea de re aliquot modos præscribemus, quos è nostris naturalis Magiæ antea exprimento comprobatos, huc transtulimus, nihil enim ibi commissum est, quod verum antea non indicasset euentus, quos repetere hoc loco non inopportum videtur, quorum quamuis aliqui etiam lippis & tonsoribus noti sint, eos tamen exigente materia non præteribimus. Fiunt itaq; literæ, quæ interdiu delitescant, noctu verò luminis abscessu vel tenebris conspicuæ fiant, quarum scribendarum ratio est huiusmodi: Nitedulae capiantur, ex quibus humor stillatoris vasis accuratius extrahatur, quemadmodum in Magia docuimus, tum ea ex aqua graphicè supra chartam notæ exarantur, qua in re si seduli fuerimus, nequaquam interdiu characteres apparebunt, noctu verò igneo colore nitentes videbuntur. Alij verò secus salicis corruptum aqua lignum distillant,

distillant, & extracto liquore characteres describunt: licet hic scribendi modus à subtilitate potius, quam à facilitate & vtilitate commendandus sit, neque enim sine fastidio sic res perfici potest, & facilè fit, vt opus labore frustretur, nam si ab intercipiente igni exponitur, statim scriptum detegitur. Possimus vero aliter consequi, vt in alba charta, aliaue corporis parte inscriptæ notæ delitescant, & cum opus fuerit detegantur: Super brachium vel dorsum, aliud uè membrum aceto vel vrina clanculum fiat inscriptio, ea-que exicetur, vt ne vestigia quidem appareant: Vt vero scriptum exponatur, fuligo vel combusta papyrus extera- tur, sic enim literæ internitebunt. Vt aliter si adipe vel se- po, alioùè pingui, vel gummi delineentur notæ, & carbo- nis inde, vel combustæ chartæ pollis inspergatur, vt de- tegat. Hoc fortasse altu (vt Polyoenus græcus ait) At- talus victimæ inscriptione impressa usus est, hic enim vt suos milites ad fortiter agendum cum Gallis hostibus, qui multo plures erant, impelleret, non parum referre arbit- ratus, si eorum animis iridubitate victoriæ fiduciam pro- poneret, ludicram rem, alioquin utilem, huiusmodi cum sacrificaturo vate comminiscitur. Ante conflictus diem victoriæ parat, tum Sudinus vates sacra faciens, deos pre- catus libat, & victimam dissecat, at Rex contrito gummi in dextram manum inscritbit REGIS VICTORIA, in- scriptiōnem hanc à dextris ad sinistra producens, cum- que viscera extrahentur, manum in calidorem ac fungo- sum locum supponit, abstergitque inscriptionem. Sed va- tes reliquas partes percurrent, & sua munera obiens, con- uertit particulam, qua inscriptio continebatur huiusmo- di, Regis victoria, hæc res vulgata ingenti cum mi- litum gaudio, plausuque excepta est, vt alaeriores, promptioresque ad pugnam animos indicarent, sic quasi non dubiæ spc victoriæ adducti, ac pollicito numine fre-

ti,

ti, acriter pugnantes Gallos superarunt. Sed ad rem redeamus. Id etiam præstabit lac ficalneum, si eo alba charta describatur, & postmodum ab amico scriptum carbonis pollinne insperso confricetur, & detergatur: fit enim ut literæ statim nigrescant. Ad id etiam confert (ut Plinius refert) tithymali lac ad designandas notas, & super illud inspersus cinis ad detegendas, eoque modo multi, ut ille testatur, adulteras alloqui maluere, quam codicillis. Confirmat hoc Ouidius admouens in arte amandi puellam, quemadmodum cum amantibus tutò per scriptum colloquatur.

Tuta quoq; est, fallitque oculos è lacte recenti

Littera, carbonis puluere tange, leges.

Fallet & humidili, quæ fiet acumine lini,

Et feret occultas pura tabella notas.

Literæ autem, quæ igne conspicuæ fiunt, quamuis ferè vulgatum sit, quemadmodum efficiantur, earum tamen ratione hic tradere non videtur absurdum. Epistola ab eius rei, quæ scribitur, suspicione prorsus aliena sumatur, tum omissis spacijs minimè necessarijs, litteræ, syllabæ, & dictiones oportunè humenti succo citri, vel medici mali, vel cæpæ, vel omnium ferè acrum succo iterum declineentur, nam siccato humore inconspicuæ fiunt, & eæ tantum, quas solum atramentum delineauit, apparebunt, cæteræ delitescent, ita, ut qui legat tabellam, inutiliter scriptam & vanam opinetur: at si pagina igni admota incaluerit, literarum rufus lineamenta clarissime indicabit. Est & salis genus, quod ammoniacum vocant, hoc contusum, & aquæ immixtum literas quidem scribenti albas reddit, quæque cum papyro colore vix internoscantur: verum si admoueantur igni, nigræ apparebunt. Succus autem cerasorum si calamo adhibeatur, viridi colore, si cyclamino, ruffo literas designabit: sic varij fructuum succi, varios quoq; igne colores indicabunt. Hac ratione acceptis, remissisque amatorijs tabellis, puellæ amantes sæpe paren-

parentum custodiam frustrantur. Fiunt quoq; characteres, qui non nisi combusta papyro interniteant: Modus talis est: Literæ gumini, vel quoouis salis genere, vel calce in papyro producantur, quæ cum per ignem apparere nequeant, combusta denigrataque statim papyro characteres albican. Fieri quoq; possunt literæ, quæ nisi charta aquis mergatur, legi non possint, eas delineandi modus talis est: Alumen aqua dissoluitur, eoque dissoluto characteres describuntur, qui cum siccescunt, conspici definitur, vt verò legi possint, charta aquis immergitur, sic immersa characteres conspicuos reddit. Idem etiam aliter fit: In vitreis Chymistarum vasis è calcantho humor distillatur, eoque in papyro characteres formantur, & sic fallent intuitum: Ut verò cerni possint in omphacitis gallæ aquam charta, vel in vinum, in quo ea inferuerit, mergitur. Ut verò alibi magis quam in charta scribi possit, hoc modo scriptum fiet, quod lactis candorem imitabitur: Lithargiris primo teritur, tritus in fictile, vbi sit aqua aceto commixta immittitur, & decoquitur, & per colum traiicitur, mox seruatur, tum in limonis citrigeri succo in lapide, vel aliqua corporis parte, vel alibi exarantur notæ, illæ siccato humore minime apparebunt, sed vt legi possint, ea lithargiri aqua madefactæ, conspicientur lactis candorem imitari. Potest etiam epistola hoc modo concinnari, vt ea, quæ volumus latere medijs interuersus, qui cernuntur spacijs scripta delitescant, cumque opus sit, aboletis, quæ prius apparebant, cerni possint: Modus hic erit: Stillatatio calcanthi liquore (vel affusa in illud feruenti aqua, dum illud solutum fatiscat) super papyrum arcana literarum lineamenta designentur, cum arefactæ sint, illicò celantur, cæterum vt inane scriptum deleatur, hac ratione fiet. Combusta palea, vel salicis carbones super porphyreticum marmor triturentur, tum omphacite galla in alba vino decoquatur, sicque eo humore in spongiam attracto, vernaculus color ater oblitteratus

delitescet, pristinus verò, qui delituerat, refricatus apparebit. Fiet idem, si commune atramentum tantum aqua diluat, quantum illa occultandis literarum lineamentis satis sit, eoque modo totum id, quod volumus latere, describatur, tum atramentum ex carbonis, salicis, vel paleç combustè polline paretur, eoque super albicans scriptum inania, quæ velimus describantur, huiusmodi atramentum parum aut nihil à vero differt colore: cæterum vt arcuum scriptum legi possit, vino in eadem galla decocto, spongia pagina detergitur, sic quod prius apparebat scriptum, delitescet, quod verò cerni non poterat, indicabitur. Verum si libuerit characteres sic designare, vt nisi lumen vel syderis vel candelæ interponatur, cerni non possint, in hunc modum fiet: Ceruſſa aliusùe color gummi liquefacto immisscabitur, ex eaque immixtione materia chartæ concolor parabitur, vt nihil ab ea discernatur, tum qui nuncium sit excepturus, charta oculis & lumini interposita, subobscuras characterum formulas cōspiciet: sit enim ratione optices, vt ea materia parum densa, dum opposita externo lumini, impedit, quo minus vltiores radij ad intuitum nostrum perueniant, conspicuam nobis lineamentorum vimbram efficiat. Fieri etiam potest, vt nigra charta albos characteres conspicuos reddat: Ratio est hæc: Oui luteum albumenque commiscentur, vt instar scriptorij atramenti liquefacat, eo liquore literarum figuræ in paþyo protrahuntur & exiccantur, tum super exiccatam chartam color ater inducitur, eaque iterum exiccatæ mittitur, verum vt literæ conspicí possint, lato ferro chartæ superficies eradicatur, sic enim fiet, vt sublatæ inde atramento, vbi literæ erant, carum albi coloris signa conspiciantur. Maximè quoq; tutum fuerit ouo literas inscribere, quod sua non carebit fallacia: Alumen ex galla tunduntur, pollis aceto immiscetur, donec atramenti instar liquefacat, hoc modo parato liquore characteres super ouo cortice designantur, & exiccantur:

exiccatum: inde muriæ velacri aceto imponitur illud, vbi
cum quadriduum permanserit, postmodum eximitur, & ex-
iccatum, ad amicum mittitur, tunc enim literæ amplius foris
non apparent: Ut verò is scriptum legat, igni illud admoue-
bit, & tostum emundabit, sic intus characterum signa con-
spiciet. Fit idem alia ratione: Cæra ouum circumlinitur,
in eaque stylo ferreo literæ delineantur ad corticem, tum
humore ex aceto, & gallis comparato fatiscentes rimæ com-
plentur, & exiccatum: per diem subinde ouum in aceto ser-
uatur, mox ablata cæra ad concium mittitur, at ille eo de-
cocto & mundato, in peruio cortice & duro albumini im-
pressos characteres inueniet. Sed quoniam ea, quæ obscu-
ras characterum notas præcedere vīla sunt, ad iustum metam
produximus: proximum est, ut hoc clauso volumine,
instantia, quæ nostri muneris magis propria
sunt, secundo libro profe-
quamur.

FINIS PRIMI LIBRI.

G 2

IOAN. BAPTISTÆ PORTÆ
NEAPOLITANI DE FVRTIVIS
LITERARVM NOTIS.

LIBER SECUNDVS.

PROEMIVM.

V id olim notæ & quorsum a maioribus
carum usus inductus sit, primo volumine
indicauiimus. Proximum nunc est occul-
tæ scribendi, ijsque vtendi modos: vt tu-
to epistolis arcana committantur, tum ne
illæ intercipiantur prosequamur. Huius
voluminis materiam quatuor in partes
diuidemus, eos primùm modos, qui artificiosa legentes simu-
latione deludent indicabitur: notarum deinde inuolucra,
quæ non nisi magno cum labore interpretari possint suggere-
mus: mox ea prosequemur, quæ tanta doli perplexitate in-
voluuntur, vt ne Oedipi quidem conatus non frustrentur:
tum ad ea procedemus, quæ non modo peruestigari neque-
ant, verùm etiam nullam doli, aut rei sub adulterinis literis
contentæ, suspicionem relinquant: sed vt alterius propositi
scriptum negligendum præbeant. Verùm dicet aliquis, quor-
sum in re tam friuola tantum laboris impendium? quotus
enim quisq; tam rudiſ & obesi ingenij erit, qui in his compo-
nendis, postquam huic negotio aliquandiu operam dederit,
peritus nō euadat, vt ad effingendos id genus nouos & diuer-
sos scribendi modos sine magistro facile idoneus non exi-
stat? qui præterea tam multi esse poterunt, vt ijs, neq; volu-
lumen capiendis, neq; quisq; percensendis satis esse videatur?
Non diffiteor nouas posse horum characterum figuræ ex ar-
bitrio quemlibet confingere, verùm non omnes eiusmodi
erunt,

erunt, ut & scribenti & interpretanti naufragium non pariant, at qui nos eos modos tradere conati sumus, quorum præter multiplices literarum characteres in omni ferè scribendi ratione, cum facilis erit usus, tum verò facilior exemplum habentibus ad percipiendum interpretatio, eo enim penitus sublati, omnino perdifficile erit, ut scriptum legi posse nullo planè modo videatur. Sed quoniam innumeris penè modis hæ scribendi rationes possunt variari, nos ex ijs aliquas, quæ insigniores visæ sunt, attigisse satis erit, ad quarum exemplaria quiuis nouas & præstantiores poterit comminisci. Sed ne longius sermo protrahatur, ad eas præceptiones oportunum fuerit accedere.

C A P V T. I.

Quid sit furtiuis literarum notis scribere.

NI aliud furtiuis literarum notis animi sensa committere appellamus (quod in hoc volumine præcipuum intendimus) quam eo scribendi uti artificio, ut quod per epistolam nunciare velimus, ita occultemus, ut non alia ratione, quam ea, quæ à nobis inducta est possit interpretari, quo fit, ut huiusmodi scriptum neinini nisi amico, cui res nostras percipi volumus, facilè cognoscatur. Huius verò artificij tria potissimum sunt genera, tria enim præcipue accident literæ, ordo, figura, & potestas: quare alia scribendi ratio ordinis permutatione obscuratur, ut si R o m a pro eo quod est A m o r scribatur. Alia figuræ commutatione, ut si pro formis nostrarum literarum quidvis aliud ex arbitrio depeingatur, & sua quæq; literæ potestas forma exprimatur. In hunc modū Esdras scriba & iuris peritus (ut Hieronymus in libri Regum præfatione testatur) cum eum librum scriberet, in quo leges continebantur, nouis characteribus usus est, qui postea à Iudeis usu recepti, omnibus temporum successione per-

spicui facti sunt, ut non aliis apud Hebræos characteris vñus etiamnum perduret, quām eorum, qui tunc nuper reperti, erant obscuri. Alia permutata figurarum potestate obscurior redditur, vt si pro vna Tyriorum litera, alia Palamedis, & pro Palamedis vna Simonidis Melici pariter alia reponatur, vel ex aduerso: Nam si veterum monumentis fides habenda est, Tyrij apud Græcos literas induxerūt numero sexdecim, post hunc Palamedes quatuor, demum Simonides totidem adiūxisse traditur, ita vt omnes quatuor & viginti numerum absoluant. Hæc sunt præcipua occultè scribendi genera, verūm ex ijs multæ species emanant, quæ pro diuersa eorum compositione variantur, nam & ordinis transpositio, figuræ forma, & potestatis functio multiplex esse potest, & ea simul posita diuersissimam obscurandi scripti perplexitatem efficiunt, vnde tam multa, diuersaque esse possunt genera, quām varia excogitantium in omni tempore ingenia. Sed hæc suis locis inter legendum fient clariora, quare velle hic ea percensere, absurdum esse existimo. Nunc ad reliqua transcamus.

C A P V T. II.

Quod per literarum transpositionem occultè scribi possit.

VT igitur ad occultè scribendi modos accedamus, ratio poscit, vt ab ordinis transpositione, & in hoc genere à simplicissimis & scriptu facillimis exordiamur, initijs enim simpliciora magis conuenire videntur, taliisque ordine omnes ad disciplinas commodius prouehimur, vt primum cognitu facilia, mox aliquanto difficilia, & minus simplicia discamus. Quare inter cæteros talis scripturæ modos, qui ab huius rei non ignaris circumferuntur, hic primum occurrit, qui eo artificio contegitur, vt literæ certo ordine scruato, in scripto transponantur. Huius generis duplex ratio

ratio esse potest, altera erit, quæ suspicione prorsus carere videbitur, altera, quæ licet suspicionem afferat, se tamen sua obscuritate tuebitur, nisi nimis curiosus interceptor, obseruato literarum ordine, quomodo literarum nexus transferatur deprehendat. Prioris modi ratio hæc est. Proposito primum vestræ sententiae exemplo, vt tutius scribatur, duæ statim lineæ capiantur, in quibus literæ collocentur, prima tum litera in superiori versu, proxima in inferiori, rursus tertia in superiori, quarta item in inferiori alternatis vicibus reponatur, quoad tota spacia literis compleantur, mox ijs perfectis binæ aliæ sumantur lineæ, quæ pari modo literis occupentur, donec totus sensus expleatur, quo fiet, vt binæ extremæ lineæ aliquando ambæ dimidiatae remaneant. Hæc sententia notata primum nostris characteribus subjiciatur exemplo.

TU VI PRIDEM ARDENTISSIMO AMORE INCENSVS SVM, VERVM SIGNIFICATIONEM ADHVC NULLAM DEDI, HABITA RATIONE VERE CUNDIA TV A, ET PARENTVM, QVARE NIS IAM AMANTI SUB VENTVM SIT, TV A VICTY SÆ VITIA CO GAR VITAM DIMITTERE.

Hæc verba si ad eam formam scripto committenda sint, transposito literarum ordine tale scriptum indicabit.

t i r d m r e t s i o m r i c n u s m, e t s g i i a i n m d u n
u p i e a d n i s m a o e n e s s u u r m i n f c t o e a h c u
l a d d h b t r t o e e c u d a e u e p r n u q a e i i m n i u u
l m e i, a i a a i n u r c n i t a, t a e t m, u r n s a a t s b e
n u s t, u u c u s u t a o a u t m i i t r
t m i t a i t s a i i c g r i a d m t e c.

Sed perplexius & inuolutum magis scriptum erit, si numerus versuum adhuc duplicabitur, vt quatuor primum lineis constitutis, literæ eo ordine collocentur, vt prima primi
versus

versus initio, proxima quarti, tertia in fine primi, quarta in fine postremi, quinta deinde initio secundi versus, sexta initio tertij, septima in calce secundi, octaua demum in calce tertij disponatur, & idem postmodum ordo seruetur, ut subiecto exemplo res clarius suggereret.

tmsruùimlhteuennuiueuobadassiiri
reocmg iudtedpqiustumaræerdnnienmt
inaeuunoceauiauabitear et rai uefrs oie
uase sm calai cætn ttmssmtnnimhtiunmdp
usomri aauu
ctui ttau
tiit eacs
aægdemrrii

Sic variata semper literarum transpositione, complures inuolutos scribendi modos nanciscemur, quos poterit quisq; suo more inducere, nobis enim hæc attingere videtur satis. Fiet etiam aliter, ut eæ literæ in principio & medio tantum designato ordine, vel principio & fine tantum, vel in principio medio & fine simul collocentur: non tamen facile erit ad hoc significantes semper dictiones suppetere, atqui quoties id commodè fieri non poterit, nō ab re erit, tale scriptum componere, vt nullum verbum, quod aliquid significet contineat, vt alienus interpres ignoti idiomatis opinione ambiguus teneatur, quod & si suspicione non carebit, artificij tamen nequaquam admonebitur, præsertim si epistola græci, vel barbari alicuius sermonis, cuius cognitio interceptori futura non sit, sonum imitetur. Exemplum subscripti thematis subijciam, vbi significantes literæ in initio, medio, & fine collocantur.

CVM DIVTIVS INTER NEAPOLITANOS ET
HOSTES PVGNATVM ESSET, SPE OMNI SE
ABDICARE COACTI, RETRO ABIEVRVNT.

Cheurim

Cherim drisu trasiberu fin thimelior nieba perosil iutla nos
eliteteblah orset ersip, vlogeon, astiu mes fsett stepole olmin
irsilesonimie asbid ica, rec ostaric tir estur oab imenr vrnot.

C A P V T . I I I .

Occulta literarum transpositione aliter sine suspicione
interpretem deludi posse.

PROXIMVM nunc est alios occultos scribendi modos,
qui quodam verborum velamento obducti, interpretem
artificiosa simulatione deludent, quod ad hanc partem
videtur spectare prosequamur. Huiusmodi sunt lepida non
nulla epigrammata, aliaque poetarum carmina, quae lecto-
res dulci quodam artificio deludunt, quae ne quid præte-
ream, quod ad rem facere posse videatur apponam: nam &
haec suum dolum habent, ut cum amicis liceat suauiter inter-
dum sic iocari, & interpretem velata verborum imagine am-
biguum detinere, quod iucunda vrbanitate non carebit. Ad
hanc rem nullæ afferri certe præceptiones possunt, sed autho-
rum exempla satis erit afferre, ut si quis in hanc formam lu-
dere velit, ea imitetur, potest enim sibi quisq; multiplicem sic
iocandi rationem ex arbitrio configere. In hunc modum a-
amicus ad amicum scribendo iocatur.

En tibi mitto caput Veneris, ventremque diAnæ

Latronis caput, & posteriora canE.

Quibus versibus salutationem mitti significatur per verbum
V A L E, cuius scribendi literæ primæ, mediae, & vlti-
mæ in dictionibus Veneris, diAnæ, Latronis, & canE requiri-
runtur. Est & nonnullorum labor huiusmodi versuum ca-
pitibus literas præfigere; quae sententiam absoluant. Talia
sunt Erytreæ Sybillæ, quæ græcè de venturo Christo cir-
cumferuntur carmina, quorum sententia latinè, ijsdem nume-
ris

ris ea ratione seruata, vtcunque fieri poterit, sic expressa est.

„ Iudicij signum tellus sudore madescet,
 „ E cælo rex adueniet per sæcla futurus,
 „ Scilicet in carne præsens, vt iudicet orbem.
 „ Vnde Deum cernent incredulus atq; fidelis,
 „ Celsum cum sanctis, æui iam termino in ipso.
 „ Sic animæ cum carne aderunt, quas iudicet ipse,
 „ Cum iacet incultus densis in vepribus orbis.
 „ Reijcient simulachra viri, cunctam quoq; gazam,
 „ Exuret terras ignis, pontumque polumque,
 „ Inquirens tetri portas effringet Auerni.
 „ Sanctorum sedes, cunctæ lux libera carni
 „ Tradetur: fontes æterna flamma cremabit,
 „ Occultos actus retegens, tum quisq; loquetur
 „ Secreta, atq; Deus reserabit pectora luci.
 „ Tunc erit & luctus, stridebunt dentibus omnes,
 „ Eripitur solis iubar, & chorus interit astris:
 „ Soluetur coelum, lunaris splendor obibit,
 „ Deiijciet colles, valles extollet ab imo.
 „ Non erit in rebus hominum sublime, vel altum,
 „ Iam æquantur campis montes, & cœrula ponti,
 „ Omnia cessabunt, tellus confracta peribit.
 „ Sic pariter fontes torrentur, fluminaque igni
 „ Et tuba tunc sonitum tristem demiet ab alto.
 „ Orbe gemens facinus miserum, variisque labores,
 „ Tartareumque Chaos monstrabit terra dehiscens.
 „ Et coram hoc Domino Reges sistentur ad vnum.
 „ Recidet è cœlo ignisque, & sulphuris amnis.

Hos versus Augustinus in libris de ciuitate Dei scriptos reliquit, quos à Flactiano clarissimo viro grecè scriptos se accepisse tradit, in quorum capitibus ordinata singularum literarū serie

serie hæc verba legebantur, *ιησος χριστος θεος υδε σωτηρ*, quod latinè est I E S V S C H R I S T V S D E I F I L I V S S E R V A T O R. Verùm in ijs latinè vtcunq; redditis, hac de causa (vt Augustinus inquit) non potuit bene is sensus occurrere, quod in græco versu v initio dictionis posita, in latino seruari nequivit, nulla est enim latina dictio, quæ à tali litera inciperet, & sententiae congrueret, pari modo de cætero ad hanc rem peccatum est. Horum quoq; verborum græcè primæ literæ coniunctæ *ιχθύς* efficiunt, id est P I S C I S, quo nomine mysticè Christus interpretatur, qui in huius mortalitatis abysso, velut in aquarum profunditate, viuus, hoc est expers peccati esse potuit. Iocatur pari modo Plautus in argumentorum versibus, dum comœdiarum titulum in eam rationem sic exprimit A M P H I T R V O.

„ Amore captus Alcumenæ Iupiter.
 „ Mutauit sese in formam eius coniugis,
 „ Pro patria Amphitrio dum certat cum hostibus,
 „ Habitu Mercurius ei subseruit Sosiæ,
 „ Is aduenientis seruom, & dominum frustra habet,
 „ Turbas vxericiet Amphitrio, atq; inuicem
 „ Raptant pro mœchis, Blepharo captus arbitrer,
 „ Vter sit, non quit Amphitruo decernere,
 „ Omnem rem noscunt, geminos Alcumenæ enititur.

In hunc modū itaq; literis furtim ingestis sensus occultatur. Possunt & alio modo scripti literæ occultari, vt per initia dictionum dispergantur, quare totidem dictiones esse, quot literas neccesse erit, ea tamen quò magis rem seriam videbuntur innuere, eo minus suspicionis habebunt, vt quando hic scribendi modus facili interpretationi est obnoxius, simulatione muniatur. Huiusmodi erit, si mulier amanti C A V E A F R A T R E significatura sic scribit.

Carmina autem Vergilij erūt à Francisco recitata ante tuum
Regem Eusebium.

Possunt & in eum modum deligi verba, quæ oportunas scrip-
ti literas non primas, sed postremas, vel medias, semper tamen
vnico seruato ordine ex arbitrio contineant. Aliter Priapus,
qui simili ferè verborum ambage sententiā nō literis sed sylla-
bis celādo, sic in fures PÆDICARE se velle minans iocatur.

PEnelopes primam, DIDonis prima sequatur,
Et primam CAni, syllaba prima REMi.

Quodque fit ex illis mihi tu deprensus in horto
Fur dabis, hac poena culpa luenda tua est.

Est alius scribendi modus, vt cum perlegeris te laudari, vel
ritè ominari, easdem deinde dictiones si præposterè leges,
contrarium percipies sensum. Adsunt cuiusdam versus.

Sors mala, non mala mens, fatum, non crimina vitæ,
Visere iusserunt te loca Thesiphones.

Suppicio tibi sit facilis, nec verbere multo
Tundere compellat te Dea Thesiphone.

Si autem conuersis dictiōnibus leges, dicet.
Thesiphone Dea te compellat tundere multo

Verbere, nec facilis sit tibi suppicio.

Thesiphones loca te iusserunt visere vitæ
Crimina, non fatum, mens mala, non mala sors.

Suppetunt in hanc remi plura exempla, quæ ne prolixior sim,
prætermittam. Sunt & alia transponendi genera, quæ quoni-
am obscuriora, & sine suspicione evidentur, ea suis locis quem-
admodum polliciti sumus, indicabimus.

C A P V T . I I I I .

Defurtiuis characterum notis effingendis.

DI X I M V S de ijs scribendi modis, qui ordinis transpo-
sitione interpretē artificiose deludunt, quod ad pri-
mum membrum partitionis nostræ pertinere videbatur.
Proximum

Proximum est iam illos prosequamur, qui non nisi maximo-
cum labore possunt interpretari. Verum antequam de illis
verba faciamus, non absurdum erit (tametsi id nemini diffi-
cile fortasse videatur) componendi, & scribendi huiusmodi
characterum notas rationem tradere, quod non tantum effi-
ciam, quia existimem id aliter difficile futurum, quantum ut
demonstrem ad reliquias notas recte effingendas haec ipsa,
quae nunc tradimus praecipue desiderari, ut quod de uno cha-
racterum modo prescribimus, id & de ceteris perscriptum
intelligatur. Quare exemplum in hoc simplici tantum scri-
bendi modo proposuisse satis erit. Scribendi itaque ratio qua-
tuor in rebus praecipue videtur consistere, figura, contextu,
proportione, & facilitate, de quibus singulatim suo ordine
dicemus. Sed primum de characterum figuris, & lineamen-
torum ductibus dicamus. A itaque potestatem, si velimus oc-
ulta characteris figura exprimere, maiusculum græcum thi-
ta figurabitur in hunc modum ☠, B talis character demon-
strabit. Recta fiet linea, e cuius capite alia transuersa in de-
xtrum producatur, & inferiori dimidiato minor sit, vel pau-
lo minor, ita ut gamma inuersum videatur Γ, C huiusmo-
di erit, ut Z nostrum maiusculum inuersum imitetur, hoc ta-
men discriben erit, quod huic quarta linea, quemadmodum
prima ducta, tertia cohærebit Σ. D character diuaticatis
cruribus, in fastigio coniunctis depictus demonstrabit, ita ut
græcae literæ lamdae similis sit: in cuius capite recta linea sur-
sum ducatur, quae suā longitudine corpori characteris adæ-
quetur sic λ. E duabus lineis transuersis, & in summa con-
iunctis, quarum altera sinistra crassior, altera paulo subti-
lior sit, tali figura Λ exprimetur. F proximus character
inversus, ut superius lineæ hiatum habeant, & inferius con-
iungantur, designabit hoc modo V. Pro G iuste rotunditatis circulus describetur sic O. In aspirationis locum re-
cta linea, quae proximam figuram æqualiter pertransfeat, desi-
gnabitur,

gnabitur, & supernè & infernè excedat, & à tumore æqualiter vtrinque disiungantur hoc pacto $\diamond$. Pro I duæ lineæ in longum ductæ, quarum capita alia transuersa coniungat, vt nihil excedat, & longitudine latitudine duplo maior sit, vt seruetur characteris decus, depingetur sic I . L linea recta in cuius calce alia transuersa in dextrum ducatur, vicem supplebit: sed inferior linea, quemadmodum in reliquis characteribus dictum est, superiori dimidiato minor sit J . M columna, è cuius medio duæ lineæ in dextrum producantur, quarum altera deorsum, altera sursum feratur, demonstrabit hoc modo Y . N munus talis figura explebit. Recta linea depingatur è cuius pede alia transuersa in dextrum à sinistro ducatur vt T inuersum esse videatur L . O nostrum C inuersum exprimet O . P proxima figura duplicita indicabit, ita tamen, vt alterius fagistum alterius calcem comprehendat in hanc formam Z . Q græca litera delta instar triangularis formæ designabit Δ . Pro R nostri S inuersi figura depingetur Z . Pro S nostrum D inuersum designabitur sic Q . T omega græcum inuersum demonstrabit hoc modo U . Pro V recta linea in longum ducta depingetur, è cuius medio spacio aliæ duæ vtrinq; æqualiter hiantes in calce producantur huiusmodi A . Pro X recta linea depingetur, è cuius fastigio altera transuersa in sinistrum producatur in hanc formam r . Z inuersa figura, quam I diximus indicari munere fungetur in hunc modum L . Hæc sunt quæ de literarum figuræ dicenda videbantur: Proximum est, vt de cōtextu agamus, neq; enim parum refert literarum contextum obseruari, vt in eadem dictione, quæ nexum desiderant, simul connectantur: Huiusmodi contextus, siue nexus, ne ignoretur, id apud nos debet intelligi, quod est vnius literæ finis cum alterius initio societas. In hunc modum erit si A cum V iungere velimus, N sic enim seruabitur recte contextus, eodem modo T cum F hoc exemplo T sociata.

sociabitur, ita ut unius literæ pars alterius initio detrahatur, modo id non incommodè fiat. Potest & aliter nexus esse, nempe ut literarum confinia tangantur, sic pro duobis his **ſ** **l** **o** fiet contextus huiusmodi ID Quæ nexus & contextum amant, omnes characteres erunt, præter hos quatuor **o** **O** **φ** **Δ**. Literarum proportio in figurarum partibus, prominentijs, & interuallis posita est. Partes figurarum æqua dimensione & crasitudine decentes esse debent. Prominentiae in longitudine, quæ sursum & deorsum producuntur, excedens corpus literæ consistunt, excessus hic corporis quantitatem debet æquare. Interualla considerantur in literarum & dictiōnum inter se distantijs, ut elementum ab elemento literæ interpositione, verbum à verbo o literæ magnitudine iungantur. Facilitas in characteribus debet esse, ut eorum formæ simplicissimæ sint, ne nimia lineamentorum figuraione molestiam scribenti afferant. Quod si initio nouorum characterum figuratio scribenti videbitur molesta, parua consuetudine facilitas comparabitur. Hæc in omnibus characterum figuris decenter seruanda sunt, quæ potuisse omittere, nisi aliquid, quod ad scribendi exactam rationem spectat, prætermisum esse videretur.

C A P V T V.

De simplici furtiuarum literarum modo.

VT igitur ad scribendi modos veniamus, in quibus figurae permutantur, non immerito videtur initium hic etiam à simplicibus id genus scribendi modis, & facillimis sumi debere: tum ut discentibus, & adhuc rudibus in hac re ingenij commodius consulatur, tum etiam ut inde auspicemur, vnde reliqua huiusmodi inuenta quodammodo videntur prouenire. Huius nominis ratio, quod simplicem hunc scribendi modum

modum appellem, ne illud temere videatur induxisse, vnde
ducta est apparent, quod sic etiamnum rudes & in hac scriben-
di ratione parum exercitati scribere consuecant, ijque scri-
bēdi modi inter id genus reliquos omnium primi occurrere
solent. Vel aliter adhuc simplices dicuntur, quia ociosarum,
& inutilium literarum, vel dolorum positione defraudantur,
nec fuco vel fallacijs conteguntur. Hæc occulta scribendi
ratio est huiusmodi. Totius primum scripti sententia de-
cernitur: mox furtiui omnes primorum elementorum char-
acteres, quibus simplex scriptum occultemus, statuuntur,
vt sua cuiq; literæ nota substituatur, tum ijs suppositijs sub-
stitutis, pro proprijs admittantur, donec totum id quod ve-
limus, in hunc modum perscribatur. Res quamvis perspicua
sit ex se, exemplo tamen clarius indicabitur. Hæc itaq; verba
statuantur ea scripturæ ratione contegenda.

POST MEDIAM NOCTEM HOSTES AGGRE-
MINI, ET INITI BELLVM, QVIA HODIE DVX
BELLIGERANDO FORTITER CECIDIT, ECCE
DEPOPVLABITVR VRBS, ET BELLI FINIS
ERIT.

Φ ΚΒΣΚΤΚΟΠΥΚ ΙΔC
ΣV, Π ΤΙΚΙΛΥΣΟΟ ΔΒΑD
ΦΟΠΥΔ, ΚΙΤΛΤ ΛΣΠΤΠ
CYΤΟΣΒΟΠΤΛΤ ΜΛΥ
ΛΣΑΣΛΣΛΣΛΣΛΣΛ
ΔΛΣΥΣΚΛΓΟΙΤΒC
ΛΣΠΤΠ.

C A P-

C A P V T . VI.

De dolis & fallacijs, quibus hæc scribendi ratio munatur, ut scriptum difficilius interpretetur.

Quod ab ijs occulte scribi mos sit, qui parum se adhuc in excogitandis hisce notis exercuerint, dictum est, sequitur ut non nihil de fallacijs; quibus tale scriptum potest implicari, ut tutius scribi possit, & sàpè interpretum conatus irritetur differamus. Sed quia tales astus plures ferè esse possunt, quàm ut numero comprehendantur: nos aliquor ex his præcipuos attingemus, ut ijs propositis aliorum ingenis nouos perquirendi ansam præbeamus. Ex his itaq; primum hoc artificio vtuntur magnates & eorum notarii, qui epistolas exarant, ut simplices has notas tenebris offundant, quominus inuestigentur, nullis nanq; interuallis dictiones distingunt, sed perpetuo contextu dictiones producunt, ut verborum fines & initia non nisi magno cum labore dirimantur, quæ res scriptum magis obscurare videntur. Verùm hunc scribendi modum iccirco coniunctum, & continuum appellamus, quod scriptum coniunctum, & continuè in chartæ lauitudine procedit, ut tali patet exmplo.

PERDITA SVNT BONA, MINDARVS INTERIIT,
VRBS STRATA HVMI EST, ESVRIVNT TOT,
QVOT SVPERFVERE VIVI PRÆTEREA QVÆ
AGENDA SVNT CONSVLITO.

His & cognata fraus esse potest, dum versuum series non continuatur, sed interualla verborum suis terminis minimè distinguantur, & alia verba cum alijs iniscentur, alia interciduntur, quod ex arbitrio ea tantum ratione, quæ commodior fiet, scriptum occultabit, vt si idem scribendum fit, in hunc modum characteres disponantur.

CONVENTUS VENITIUS
TYDORITV OOVY DVSVAVO
SSEMLIVSWASVZDUCY DUC
SUTY USYDVNDVKY FO
JOSUDD LSKUUSVNTUDY
SOTLUKOTCLU TYDQULYVZ

In his etiam adiectiæ literæ suum locum sortientur. Solent igitur ad hanc rem scribæ extra numerum primorum elemetorum superfluos sibi characteres effingere, quos serior inter scribendum vel initio dictionum, vel in fine, vel ijs medijs interserant, ut eorum ociosa adiectiæ interpretatione labor irritus reddatur, quare ex arte O C I O S A S & A D I E C T I T I A S notas appellamus, quod non alia ratione, quam characterū superfluitate interiecte decipient, vnde etiam N V L L A E appellantur, quia nullam habent literæ potestatem, nulloq; in dictione literæ funguntur officio. Hæc scribendi ratio pluribus modis obscurior fit. Prima est, quod talibus interiectis notis verus literarum dictionis numerus irritatur. Altera quod sic ordinata vocalium & consonantium series (quam maximā esse necessariam inferius docebimus) auferetur. Tertia additur, quod eæ crebro repetitæ vocales, & frequentes consonantes existimetur. Huc accedit & alijs dolus ex ignoratione in itij, & finis dictionis inductus, prouenit enim hoc modo, vt inter-

interpres verbum ab ociosis literis auspicetur, & in eisdem positas terminet. Ad hęc additur, quod interpres plurium literarum scripti, quam in alphabeto sunt, opinione decipiat, possunt & alię causę esse, quas omittimus. His itaque rationibus sic potest scriptum implicari, ut nō maximam interpreti, vel non parum in hac arte exercitato interdum difficultatem pariat, huius traditionis hoc erit exemplum.

Φ ΚΛΙΣΤ ΒΚΟΠΥΛ ΟΔΕ
Ε Α Λ Π Τ Κ Λ Μ Σ Ο Ο Ε Δ Υ Α Δ
Γ Ο Λ Ι Σ Κ Λ Ι Λ Α Λ Ι Λ Ι Λ
Κ Υ Τ Ο Σ Ο Λ Ι Λ Ι Χ Α Υ Α Υ
Σ Λ Α Σ Ι Σ Α Σ Ι Σ Α Σ Ι Σ Α
Δ Λ Σ Ι Σ Κ Λ Ι Λ Ι Τ Κ Σ Ι Σ Ι
Η Η Σ Α Σ Ι Σ Α Σ Ι Σ Α Σ Ι Σ Α

Ad hęc literarū, quibus carere possumus detractio accedit, huiusmodi literę sunt Q X Z Y, sine quibus quidlibet etiam commodè scribi potest. Pro Q ponatur C V, pro X primę literę, quarum loco illa inducta est, assumantur C & S. Similiter pro Z duplici SS scribatur, pro Y nostrū I reponatur. Sunt & alię literę, quas data opera euitabimus, ut H B D F GPV, pro quibus fugiēdis verba etiā fugiemus, quibus notādis earū vīus necessarius sit, earū vice alias dictiones, quae tantundē valeāt, adhibebimus ratio est: tum quia id nō admodū molestum erit, parcius enim in scriptura solent euenire, tum etiam, ut interpreti orthographiæ modum, qui in earum positione obseruabitur, ut scriptū intelligi minus possit, adimamus. Orthographia enim facile potest sensus viam aperire. Præterea non solū literarū, sed verborū etiam breuitas ad hoc maximē

cōmendatur, vt si alibi illud Horatianū BREVIS Esse LABO-
 RO, Obscūrav̄s Fīo, suā vim habet, hic maximē quadrare vi-
 deatur, neq; solū in verbis breuitas, sed in totā oratione ami-
 ca sit, vt etiā ne dum vñica periodo, sed (si fieri possit) simplici
 verbo scripti sensus concludatur. Fiet enim, vt nullo modo
 in tā breui scripto characterū potestatē interceptor possit ex-
 periri, & in verborū indagatiōne, quē paucis illis characteri-
 bus aptari possint, ambiguo laboret, quare data opera expe-
 diet, in eū modū characterū contextū disponere, vt verborum
 significatus omnino sit ambiguus, dum pluraverba pari modo
 ad characterum figuras referri possunt. Ad hoc valebit si
 præter orthographiæ contemptū sic perperā scribetur, vt nec
 numerus, nec ordo literarum, nec vera seruetur litera, cūnus-
 modi erit si INGNIS vel INḠIS pro IGNIS scribatur, FILIPVS
 pro PHILIPPVS, FVRIS pro FVROR, & huiusmodi alia, ita vt
 non orthographiæ modo, sed vulgatae scripturæ prorsus nec-
 cius, qui scriptis existimetur; satius enim est nūdē scribam ex-
 stimari, quam deprehenso consilio negligentiæ poenas suere,
 huiusmodi sunt multa veterum vocabula, quorū mos postea
 temporum successione reiectus est. Eos enim sāpēnumero S
 pro R, vt sit in LABOS, & HONO, VATEOVS, & FVSIVS,
 pro LABOR & HONOR, VALERIVS & FVRIVS vños esse com-
 perimus. Item T pro D, siquidē ALEXANTER pro ALEXAN-
 DER scribebāt, & CASSANTRA pro CASSANDRA & huiusmo-
 di reliqua. O etiā pro V, vt in HECOBA pro HECVBA, & No-
 TRIX pro NVTRIX indicatur, & Ein vñsum pro I admisissē,
 vt MENERVA pro MINERVA, & LEBER pro LIBER, & alia
 huiusmodi multa. Huc pertinet vocaliū & cōsonatiū, quē cre-
 bro scripto interueniūt, figuras duplices, triplices, & quadru-
 plices, vel pluribus modis si libuerit formatas habere, vt modo
 vna, modo alia pro eadē figura variè vti possimus, & alienus
 interpres diuersarū figurarum, pro eadē literæ positione
 decipiatur. Ad obscuritatē etiā id genus scripti cōfert mono-
 syllabarum

syllabarū dictionū euitatio, cuiusmodi sunt **N**os, **N**on, **N**AM
In, **E**t, **V**t, **a**', **e**', **i**, **o**', & alia in hunc modum verba, illa si-
 quidem rariora sunt, possunt interpretem ad cognoscendas
 literarū potestates non parum adiuuare. Ad hoc etiam faciet,
 si ab eiusdem verbi repetitione cauebimus, ne sepius positum
 interpretē scripti possit admonere, quare ad usum verborum
 eandem viam habentiu, quoties necesse sit, confugiemus, ut si
QUONIAM semel dictum est, postmodum **E**NIM, **Q**VIA, **N**AM,
NANQ^{UE}, & reliquas dictiones prioris verbi vice admitta-
 mus, & pro **C**ITO reponamus **S**STATIM, **C**ONFESTIM, et **I**L-
LICO, sic & de reliquis. Nec indecens dicisarum dictionū ali-
 quas notulas effingere, hinc enim & scribendi facilitas & pro-
 ptitudo, et interpretandi difficultas cōparabitur, siquidem &
 scriptū cōpendiosius erit, & interpretanti plus afferet obscu-
 ritatis: huiusmodi erit si talis nota & quæ a nonnullis pro **E**t
 admittitur, quare eius nota etiam usus recipitur, si **E**TENIM,
PLAN^ET^A, et **A**M^ET scribendum sit, hoc modo & **E**NIM,
PLAN&^A et **A**M&, ut non modo initio sed medio et fine di-
 citionis illius usus admittatur, ad cuius exemplar nos signifi-
 candæ cuiusq; dictionis partium gratia notas poterimus com-
 minisci. Huic simile erit, si pro significandis dictionibus, quæ
 crebriores esse solent, primas tantum earum notas deligna-
 bimus, quem in usum multarum huiusmodi dictionum no-
 ta, quibus uti possumus, decernentur. In hunc modum vete-
 res multas notas induxisse comperimus, ut **C**AIUM, et **PP**
PATR^E **P**ATR^A, et **S**C^E **N**AT^V **C**ONS^V **L**T^V indicaret. Ad obscuritatem erit, si vernaculi sermonis Itali,
 qui semper in vocalem definит, extrema vocalis interdum
 expungetur, ut verbum imperfectum maneat: huiusmodi sūt
 & reliqua, quæ ad obstruendum sic scriptum valere possunt.
 Hactenus de simplici scribendi ratione in permutatis chara-
 cteribus, eiusq; formis dictum est, nunc ad alios scribendi
 modos succedamus.

CAPUT VII.

De circulari scripto, cuiusmodi illud sit, & quæ instrumenti descriptio, quo in scribendo uti debemus.

EXPOSITIS simplicibus furtiuarum notarum formis, quantum satis esse visum est, nunc aliam scribendi rationem, ut ad Rotæ ordinem scriptum disponatur, proximum est attingam. Hunc scribendi modum huius artis peri-
ti propterea quod ad Rotæ dispositionem componatur, circularem nominant, siquidem dispositis ad Rotam characteribus circularis charta ad literarum indicium rotatur. Primum igitur antequam huius instrumenti prosequamur officium, quæ ad eius constructionem pertinent, præscribere opere preclum videtur. Diligens itaque artifex omnimodi Rotam constructur, tabulas quærat cupreas vel aurichalceas, utramque enim materia facile ductilis sit, & alia quavis magis idonea, nam si ex ferro confectæ sint, ob suam duriciem aduersus malleum contumaces minime pertractari poterunt, si ex plumbo vel stan-
no contactu manus defædabunt, diuturnitatem præterea non habebunt, & facile atteruntur, si ex papyro leuissime cuiusque iniuriae maximè erunt obnoxiae, quavis præterea aeris permutatione facile exacta forma commutabitur, quæ illis in primis est necessaria. Hæc de instrumenti materia satis nunc qualis forma esse debeat, superest indicamus. Ex hac igitur materia duæ laminæ diligenter complanatae & exequatae comparentur, in cuius medio circini pes insigatur, vagusque alter circu-
agendo rotundam lineam quæsita futuri instrumenti amplitudine describat, mox circino contracto, adhærente eidem puncto pede alius circulus describatur, qui tatum à primo distet, quantum satis fore in scribendis numerorum characteribus videbitur. Rursus contracto circino ex eodem centro alia circumagatur linea, tanto interuallo à superiori distans, quantum capiendis nostrorum elementorum characteribus satis esse censebitur: mox eodem circini hiatu, medie alterius laminæ puncto,

puncto, altero circini pede infixo eiusdem quantitatis circulus describatur, sub hoc deinde alter, a stricto circino aliquanto, minor delineetur, ut in circulari spacio, quod intra lineam est, characteres aptè accommodentur. Hoc facto laminæ partes, quæ circularē lineam excedunt, vndiq; exactissimè in orbicularem formā recidantur, exigua parte relictā, quæ denti indici assimiletur. In hanc formā minori parata lamina, intra primam contactō vtriusq; puncto includatur, tenuissimo deinde terebello earum puncta perforentur, tum axis eiusdem materiæ pertranscat, quo minor lamina ad maioris circularem lineā æquali vndiq; spacio coarctetur, ut parua rota versatilis huc illuc circumagatur, & alueo maioris laminae firmiter inhæreat, ne facile egrediatur, ut si circumuolueris, angustè potius, quam largo hiatu spontè moueatur. Hoc facto vniuersū vtriusq; circuli ambitū in quatuor æquas partes partiemur, & applicata bis ibi regula rectas lineas ad diametrū, quæ omnes circulos pertranscant, protrahemus. Verū ut experiamur an circuli recta facta sic partitio, lineæ si se in pūcto laminæ interfecabunt, minimè erratum fuisse admonebunt, singulæ deinde quartæ quinas in partes æquales dissecetur, & puncto applicata regula per omnes circulationes ducantur lineæ, ita ut vniuersus Rotæ vtriusque ambitus in viginti partes exactissimè dissecetur, & circūoluta inferior rota, per omnes lineas adamassim priori respondeat, ut nihil eius lineæ à superioribus distent: alioquin opera frustrabitur. Hoc peracto singulis primæ intercedenis areis singulas numerorū notas ab uno ad viginti progrediendo, & vndelibet inchoando collocabimus, postmodum inferiori circulo, qui primis areis est proximus, nostrae sic supponatur literæ seruato ordine, ut sua cuiq; numero reddatur litera, in eum modum ut A singularitatis notæ subiiciatur, B duplicitatis, & huiusmodi reliquæ, exempla X litera, tum quia raro nobis est vsui, tum etiam quia (ut Quintilianus ait) ea carere potuimus, si non quæsiuissimus,

nam

nam si eius usus interdum acciderit, pro ea C & Svti poterimus, in quarum locum autore Augusto eius usus successit: Antiquitus etiam pro ALEXANDER, ALEXANDER scriebatur, nos autem id postea fecimus, ut facilius ambitum partiremur, parum autem vel nihil refert, viginti ne, una, vel duæ & viginti sint. Mox per inferiorem rotam ignoti characteres assignatis areis, ut libuerit distribuentur, siquidem propter rotæ volubilitatem nihil interest characterem hunc ignotum huic literæ potius, quam illi supponamus. Hoc tamen animaduersione dignum est, ut tales notæ nusquam omnino diuersam figuram, sed ferè eandem ubiq; præ se ferant: huiusmodi erit, si characteres habentes hiatum ex una parte rotæ non apponantur, hiatus enim, qui modo sursum ascendit, mox deuoluta rota, vel deorsum vel ad latus inclinabitur. Postremo ubilibet in interiori rota surrectus denticulus, vti monuimus aptabitur, vel incisio, vel tenuis punctus, vel index quoquomodo aliter designabitur, qui initium demonstret, & recte vel falsæ scripturæ index futurus sit. Poteris etiam, si mauis, ex aduerso ignotos characteres in immobili rota, nostras verò literas in mobili collocare, quamuis res, quemadmodum fecimus, præstare videatur: firma ta enim nostrarum literarum rota, ubi quæq; litera sit, facilis notarius intelliget, & scriptum citius absoluet, alioquin oculos circumducendo magis in quærendis elemētis elaborabit, tametsi id etiam minimum interesse videatur. Huic deinde instrumento ubilibet manubrium supponetur, quo manibus illud aptè capi, aenerique possit; & absolutum erit instrumentum. Id tamen meminisse debes, quod duo instrumenta eodem modo cōposita, & fabrefacta esse oportet, alterum enim rei conscio, & peregrè eunti relinquetur, alterum domi continebitur. Hactenus de instrumenti constructione, nunc ut res melius cognoscatur, & operis facilior in ære, vel ferro fiat iinitatio, in pictura rem commodè exprimemus.

CAP.

K

CAP.

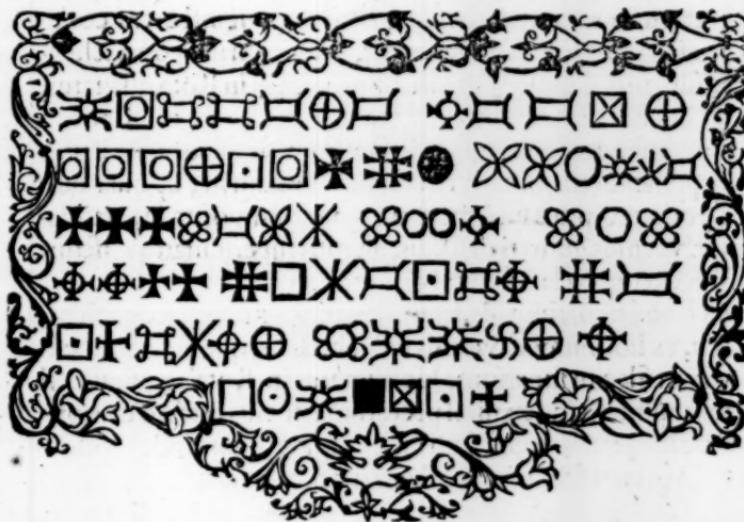
C A P V T . V I I I .

Qua ratione ad scribendum instrumento vti possimus.

ATRIFICEM superius Rotæ compositionem admonuimus, sequitur nunc, vt quo modo vti conueniat. Captè indicemus. In primis itaq; scriptum, breuiter quod sententiam contineat ob oculos ponatur, mox Rotæ denticulus. sub A litera, vel qualibet constituatur, modo id absenti innotescat, litera inde necessaria per Rotæ ambitum requiratur, ea inuenta characterem, quo vti deceat, suppositum indicabit, tum illum scriptor tabellam suam referat. Aliam deinde literarum quæsitu Rotam à loco amoueat, vt spaciū tantum vnum pertrahat; & pari ratione suppositum characterem in eius locum accipiat, eumque in charta reponat, sic & pro tertia litera tertio Rotam à loco in proximam aream conuertat, hic semper ordo seruetur, donec totum scriptum absoluatur. Verū animaduertendum est, ne in Rotæ reuolutione spaciū aliquod prætereatur, vt à primo ad tertium, vel mox ad quintum veniatur, sic enim & qui scribit, & qui nuncium accepturus est, facile decipietur. Ut verò absens scriptum possit interpretari, indice Rotæ A supposito, vel alteri literæ, vnde notarius nuncium sumpserit, & debit is inde transitis spacijs, pro qualibet litera è characteris inuenti regione epistolam aucupabitur. Nec præterreundum est in laevum non minus, quam in dextrum Rotam posse circumferri, modo de ordine absens certior factus sit: Sed si nostræ elementorum figuræ in mobili Rota dispositæ sint, & ea in dextrum moueat, idem erit ac si immobili essent, & illa retrograderetur. Sciendum tamen est, qui tali instrumento vsurus sit, eum posse more suo bina pertransire spacia, terna etiam si libuerit, nunc ante, nunc retro circumferendo

ferendo Rotam, modo idem semper ordo seruetur, ut trepidationis motum octauæ sphæræ imitari videatur. Isthæc, & si videntur minimi, vtpote nullius esse momenti, tamen quia possunt discentis animum ambiguitate remorari, placuit exemplum tradere.

HOSTIVM COPIE DEFICIVNT, TV ENIM HI
LARIS ESTO, IAM ABDE TIMOREM, ET AR-
MATO MILITE IRRVITO.

CAPV. IX

An liceat experiri vtrum scribendo Rotam pec-
catum sit.

CÆTIRVM non parui momenti esse existimo, nec co-
gnitu indignum, rationem tradere, qua cognosci possit,
an in scribendo erratum sit, posset enim euenire, ut Rotæ,
K 2 circula-

circulatione, vel spacium aliquod prætereatur, vel repeteatur, vnde in errorem deueniri necesse est, vt non modo is, qui nuncium excipiat, sed etiam, qui scripsit, quid sibi scriptum velit, non satis intelligat, quare vt ei rei obuietur, oportunum erit scire, quo pacto rectè scripturo consulendum sit, dum in ambiguo est, rectè ne, an perperam scriptum fuerit exaratum. Res eadem apud Arithmeticos nouenario & septenario numero in multiplicando, & partiendo experitur, vt si error commissus sit, eo modo palam fiat. Ratio talis erit: Characteres omnes, qui vniuerso in scripto erunt positi, computabuntur, tum à toto numero (si Rota viginti areas contineat) vicenatoties subtrahentur, quoties in illo comprehensa sint, tum si minor numerus supererit, is in Rota queratur, ad quem si index minoris Rotæ conuersus sit, nihil peccatum esse admonebimus: alioquin eius indicio facile lapsus deprehendetur, nisi bis aut pluries erratum sit, & quantum de numero prius substractum est, tantum postea superaddatur, vt vnius numeri defectus, alterius superfluitate pensetur. Rcs exemplo clarior fiet: Si in toto scripto numerati characteres ad ternarium & septuagenarium numerum perueniunt, ex hoc numero vicenis ter subtrahitis, quoties continentur, tresdecim supersunt, hic numerus in Rota requiratur si ibi constiterit index, nihil peccatum esse eius indicio demonstrabitur, quare videndum erit, ne interior rota inde moueat, vbi cum scriptum absoluueretur constiterat.

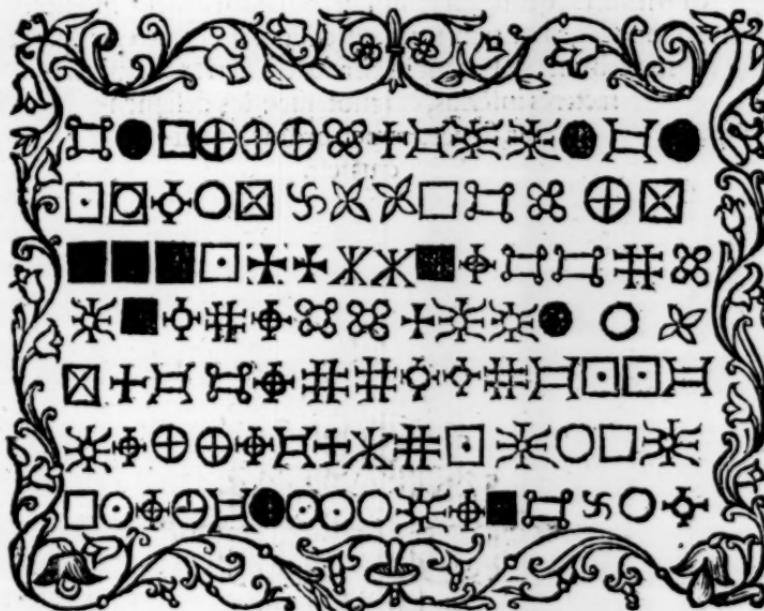
C A P V T. X.

De dolis & fallacijs, quibus huiusmodi scriptum Rotæ indicio indissolubile fieri possit.

SE D. videamus nunc eequid scriptum inuolucris, quemadmodum superius de alio simplici occulte scribendi modo dictum est, occultari inuolucrumque possit, & hoc primo in-

in continuato scripto requiratur, nam si (quemadmodum in simplici scribendi inodo dictum est) verborum nexus continuatur, sensus interpretem circa verborum fines, & initia remorabitur. Exemplum erit huiusmodi.

QVESTVS HOSTIS MAGNVS EST, ET QVESTVS
NOSTER NON MINVS EST, ISTI PLORANT, NOSTRI
NON RIDENT, QVID FACIENDVM EST NUNCIATO.

Secundo in vacuis, adiectitijs, & ociosis literis queramus. Duplici ergo ratione hoc scribendi modo uti possumus. Pos- sunt enim adiectitijs & ociosi characteres vel Rotæ limbo præter necessarium numerum nostrarum literarum accom- modari, ut ea reuoluta illi pro utilibus admittantur, vel ali- ter extra Rotam annotari, utriusq; usus ratio ad scribendum

diuersa est, quare primum post huius instrumenti discrimen, quomodo ijs in Rota dispositis, postmodum qua ratione alter vti conueniat, docebimus. Composita itaq; instrumenti forma, qualem supra fore descripsimus, tot superfluas in inferiori Rota statuemus areas, quot prater necessarias scripto notas adjcere velimus, vt si octo futuræ sint, cum nostrorum literarum bis decem characteribus spacia sint, erunt octo & viginti, tanto in superiori rota relicto interuallo, in quo nihil sit, quantum in utilibus notarum spacijs inferioris respondeat, in ea tum totidem designati characteres spacia implebunt. Poterit id ex aduerso fieri, vt latini characteres inferius, & ignoti superius designentur, seruato tamen ordine, qui dictus est.

Huius artificij tabula expressa est, ea qui usus fuerit, interpretationem rei minimè conscientem præter characterum obscuritatem, superfluis notarum figuris ambiguum remorabitur, ut facilius sit credere, nullo pacto, quod scriptum sit intellecturum, quam aliqua ratione id ipsum posse percipere, eius rei formam exemplo clarius indicabimus.

HOSTIVM COPIE DEFICIVNT, TV ENIM HILARIS ESTO, IAM ABDE TIMOREM, ET ARMATO MILITE IRRVITO.

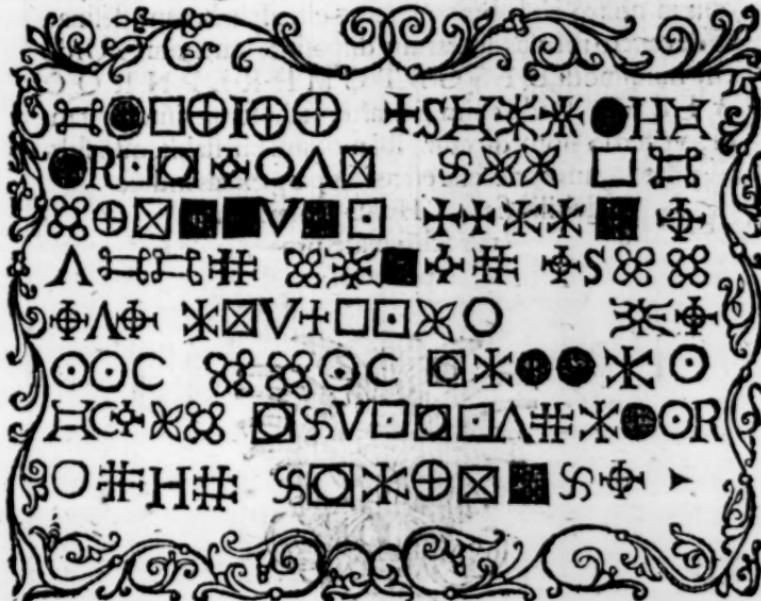

Quemadmodum uno modo hac ratione uti deceat indicamus, altera eius usus ratio est, ut superflui eiusdem characteres non aliter in scripto literis & syllabis passim interficiantur, quam in simplicissimo scribendi modo superius monimus. Sciendum itaque est obscuritatem augeri, si tales notæ iisdem figuris, quæ aliter cohærere debuerant inserantur, ex earum enim cohærentia scripti interpretationem facilius nanci-

nanciscuntur, præterea si alibi disponantur, Rotæ reuoluzione inhibebitur, quò minus, quod scriptum sit intelligatur, dum interpres ociosæ literæ potestate frustra conatur ap-
tare. Huc accedit, quod in eadem characteris figura permu-
tata potestate, & è conuerso neq; consonantium, neq; voca-
lium certa cognitio potest obseruari, ita vt si idem verbum
repetendum sit, diuersis characteribus exprimatur, eaque ra-
tione multo laboriosius, quām in simplici scribēdi modo fie-
bat, ociosorum characterum cognitionem quisq; aucupetur.
His de causis difficilius in hac ociosorum characterum posi-
tione interpreti scriptum efficietur. Ociosæ literæ tales erunt:

ISH R A V C

QVESTVS HOSTIS MAGNVS EST, ET QVESTVS NO-
STER NON MINVS EST, HI P LORANT, ET HI NON
RIDENT QVID FACIENDVM EST NUNCIATO.

L

Nec

Nec ab re erit in Rotæ reuolutione spacia inæqualia pertransire, vt si modo in vno charactere ad secundum transitum sit, in alio mox ad tertium, vel quartum, inde ex arbitrio transfeatur, poterit etiam si libuerit, modo à sinistro latere in dextrum, modo à dextro in sinistrum transitus variari, eadem ratione in omnibus characteribus in Rota quærendis esse poterit, modo artificium absenti amico palam fiat. Hęc ut suo loco videbimus solerti interpretum cura facile inuestigabuntur. Sed huiusmodi scripti alia ratio, quæ Oedipoo, vel Apolline potius, quām homine interprete indigebit, nec indecorum erit tam ingeniosum inuentum obscuriori velamento obducere. Artificium tale erit: Nostrum alphabetum in Rotæ disponatur alio tamen, vt libuerit ordine, quām vt communis usus induxit, vt ab alia quavis litera pro prima ordinis initium sumatur, & in aliam, quām quæ in nostro alphabeto extrema est, alphabetum definat, & de cætero proris literarum dispositio inuertatur. Ordo erit huiusmodi, D F S G B T C M H R L P N R Q O A I E V. Ordo enim literarum talis scripti interpretandi, vt tertio libro dicetur, ibi modum præstabit, quo sublato omnino necesse est sensus perplexitas indissolubilis fiat. Huius Rotæ formæ tali schoemate proponetur.

C A P Y R. X I.

Eodem Rotæ artificio, quomodo aliter literis
per tabulam expansis uti possimus.

OMITTI poterat hoc planè, sed ne quid præteritum
videni poslit, non reticebo. Potest igitur Rotæ artifi-
cium (si sphærico instrumento uti non libuerit) in
planam tabulam referri, quæ tabula præter obscuritatem,
quas Rota ingerebat, multiplices & perplexiores nobis scri-
bendi modos importabit: Siquidem viginti characteres,
qui nostris literis suppositi, volubilis ibi Rotæ limbum cir-
cumibant, hic omnes deorsum ducti à latere nostris literis
adhærentes conspiciuntur & rursus ibi literæ sub nome-
ris suo ordine procedebit. hic & in tabulæ fronte pari-
ter superpositis numeris in lœvum transuersæ, & à latere
characteribus adhærentes deorsum ductæ protenduntur,
quo sit, ut tabula fiat, quæ nostrarum literarum, modo à
prima, modo à secunda; modo à tertia sumpto initio, & de
reliquis eodem modo, numerum à fronte & à latere pro-
versuum ordine ostentet, & literarum ordo in suis
spacijs seruetur. Tabulæ huius
forma sic erit.

+	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
+	a b c d e f g h i l m n o p q r s t u z
o	b c d e f g h i l m n o p q r s t u z a
□	c d e f g h i l m n o p q r s t u z a b
×	d e f g h i l m n o p q r s t u z a b c
h	e f g h i l m n o p q r s t u z a b c d
s	f g h i l m n o p q r s t u z a b c a c
□	g h i l m n o p q r s t u z a b c d e t
*	h i l m n o p q r s t u z a b c d e t g
o	i m n o p q r s t u z a b c d e t g n
■	l m n o p q r s t u z a b c d e f g h z
⊗	m n o p q r s t u z a b c d e f g h z z
□	n o p q r s t u z a b c d e f g h i l m
+	o p q r s t u z a b c d e f g h i l m n
○	p q r s t u z a b c d e f g h i l m n o
⊕	q r s t u z a b c d e f g h i l m n o p
⊗	r s t u z a b c d e f g h i l m n o p q
❖	s t u z a b c d e f g h i l m n o p q r
●	t u z a b c d e f g h i l m n o p q r s
⊗	u z a b c d e f g h i l m n o p q r s t
❖	z a b c d e f g h i l m n o p q r s t v

Huius schematis usus talis erit: Initio prima litera scripti singularitatis numero subiecta perquiretur, character deinde, qui illi è regione erit annotabitur, mox altera in ordine sub duplicitatis numero coniuncta inquiretur, & pro ea pariter character è regione positus sumetur, sic & in tertia verborum litera, & in reliquis fieri, quæsito charactere opposito in tabu-

la eiusdem ordinis, sic quartus pro quarta: donec pro vigesima litera scripti pariter ad vigesimum & nouissimum ordinem ventum sit, mox ad eundem ordinem numerorum redditus fiet, eoque modo animi sensa non aliter, quam si Rotæ artificio scriptum sit, reponentur: tum amicus interpres eundem ordinem, quem diximus, in scribendo seruabit.

C A P V T. X I L

Quomodo quinq;_z, quatuorūe, vel tribus tantum notis quodlibet scribi possit.

Item ut ad reliqua transeamus, ea nunc scribendi ratio se offert, qua solis quinq;_z, quatuorūe, vel tribus tantum literis quodcunq;_z scribi possit, quæ sua obscuritate non carebit, vt interpres vniuerso in scripto non nisi tres inspiciendo characteres omnem inuestigandi spem irritam faciat. Duplici itaq;_z hæc scribendi ratio fraude tegitur, notarum enim numerus & in scribendo duplicatur, & soli ijdem semper characteres cernentur. Sed quoniam locus hic subiectam tabellam videtur postulare, ideo primo illam concinnabimus. Quatuor itaq;_z lineis, quæ suis finibus occurrant, angulis rectis quadrangula exprimatur forma, quæ in latitudine longius ducta quinq;_z, in longitudinē breuius quatuor lineis intersecetur, vt intra tabellam viginti areæ continentis literarum notis aptè comprehendantur, vt sua vnicuiq;_z literæ area reddatur, foris verò è regione quinq;_z literæ communes, seu in alijs characteres superponantur, à latere verò quatuor, & parata erit tabella: vt inferius indicabit exemplar.

A	B	C	D	E
a	e	i	o	t A
b	f	l	p	b B
c	g	m	q	v C
d	h	n	r	x D

Eius

Eius usus talis erit scribere volenti. Scriptum ob oculos ponatur, litera deinde prima in area tabulae vbi cuncte sunt quae-
ratur, mox est regio illius notae supra, & est latere positae an-
notentur, eo tamen ordine, ut primum literae, quae superius,
postmodum quae a latere repertae sint reponantur, aliter enim
scriptum frustrabitur, ut nec qui scripserit intelligat, id fieri
donec omnes scripti literae fuerint consuetae, nec inutile erit,
ut si scripto dictiones nimis longae euident, ex arbitrio eius
partes se iungantur. Angulares vero quatuor literae si uno
charaktere siue a fronte, siue a latere positio discrimine signa-
buntur, occultius scriptum erit, ut interceptor rei nouitate
magis ambiguus teneatur. Hoc igitur statuemus exemplum.

PATRIA HOSTILI OBSIDIONE LABORAT,
NEC PRIVS CIVES ARMA CAPERE VOLVNT,
QUAM EXPUGNABIT VR.

D_bg_ae b_dd_ea_ae_bc_ab_c c_ad_aa_cd_ac_b d_b
c_ba a_bb_da d_ae_b, c_db a_at_bd_bc_ae_ca_a a_cc_a
d_dc_aa a_ca_ad_bb_a d_ba_cd_ac_b e_cc_de_bd_c e_ca_ac_ba e_d
d_be_cb_cc_d a_aa_bc_ae_bc_dd.

Huiusmodi itaque scriptum si quis velit interpretari, duabus
literis una de longitudine, altera de latitudine tabulae accep-
tis, in communi angulo quaesita litera vera demonstrabitur,
pari deinde modo ad ceterarum literarum inuestigationem
procedatur. Ut vero quatuor characteribus scribi possit, in
tabulae longitudine, ubi E fuerit, duplex DD accommoda-
bitur, ut scriptum obscurius fiat. At si tribus tantum cha-
racteribus scribendum sit, quadrangulus efficiatur, qui pro re
septena in latitudine, breuique in longitudine terna conti-
neat spacia, supramox sic duplicatae literae disponantur. AA,
BB, CC, AB, AC, BC, QB, a latere vero singulares
A, B, C, vel aliter ut placuerit. Sic characterum numerus
in

in scribendo augebitur. Huiusmodi scripti perplexitate inuolutum Aristotelis de Magicis opusculum interpretati sumus, quod qui latinè reddidit, ex industria hac ratione contexit, ne intelligeretur. Poteris etiam si mauis & aliter ijsdem tribus notis quicquid volueris scribere, sed huius instrumenti primura exemplum, deinde vsum explicemus. Bractea plumbea, vel aurichalcea, vel papyracea capiatur, in ea quadranglelus pariter designetur, per cuius longitudinem septenæ lineæ pertranscant, vt octona à fronte includantur spacia, quæ singula vnam literam capiant, latitudo verò terna contineat, duabus lineis pari magnitudine interfecata. In hunc modum paratis areis A B C à dextri lateris fronte disponentur, hæc bractea supra A literam fastigium habeat, quod vnius elementi capax sit, tum singula spacia singulæ literæ complebunt, quæ vna & viginti erunt: hoc tamen ordine, vt quæ visitatior fuerit, ad primas literas à latere positas proprius accedat, in hunc modum: i e o a u s t r l c m n f d g p h b q x z. Sic parata erit bractea.

A	i	a	t	c	f	p	q
B	e	v	r	m	d	h	x
C	o	s	l	n	g	b	z

Ea sic uti poterimus. Primo punctus in charta p̄æponatur, vnde scribendi initium sumendum sit, is deinde bractæ fastigio supponatur, mox supremæ chartæ linea ad summam tabulæ oram adæquata, quæ sita litera in tabulæ arca reperiatur, in ctius locum vna ex tribus notis, quæ illi è regione posita sit, substituatur, eaq; super spacium imminens illi ordini, in quo litera primum fuerat annotabitur, Idque firmata tabella, ne huc, illuc feratur (hoc. n. maximi refert) feliciter succedet, tum vno notato charactere tabula antedicta rursus areola

arcola prominens illum occupabit, ut denuò aliis pari ratione character in quæsitæ literæ eodem modo locum succedat, donec totum id quod voluerimus, chartæ commissum sit, ne verò dolus deprehendatur, characterum intercapidines oportunum erit ociosis characteribus impleri. Ut verò scædulam amicus intelligat, idem modus seruabitur. Id etiam aliter sic absq; tabella effici poterit. Circino tantum spacijs tribus literis A B C assignabitur, quantum earum vnaquæque vt maximum septenas literas certas assignandas suo quoque ordine contineat, vt omnes vna & viginti sint, & quoties aliqua litera significanda sit, ea loco vni ex tribus illis literis assignato, denotabitur. Res quia minus obscura est, exemplo illam non putamus indigere.

C A P V T X I I L

Scribendi ratio, qua infinitis propemodum characteribus scriptum euariabitur.

CONTRARIÆ autem dispositionis prædicto præsens se habet scribendi modus, si ibi enim characterum numerus duplicabatur, hic ex aduerso dimidiatus evenit: rursus ibi tres, vel quatuor characteres vniuerso in scripto conspiciebantur, hic quadringenti, quot in tabula sunt differi, numerari possunt, raroque accidit, vt bis character unus in scripto repetatur, dum binæ literæ singulis characteribus exprimuntur, quare admodum arduum & difficile puto, vt epistola absque exemplari, quo scripta sit, aliquo pacto interpretari possit: ratio verò cum facilis erit scribenti, tum facilior interpretanti videbitur. Sed antequam scribendi modum tradamus, tabellam primò, qua scripturi sumus constituemus. Quadratum itaque tali latitudine disponatur, vt vtriusq; latera in vicinas partes possint dissecari, vnde mutuò ex aduersis partibus in se transuersæ lineæ ducantur, vt quadringenta spacia comprehendat, quibus singulis,

gulis, singuli characteres includantur, inde in fronte tabulae nostrum unum alphabetum, alterum vero à latere descendens disponatur, & parata erit tabula, cuius forma est hæc.

Tabulæ cum omnibus characteribus plena
descriptio.

A B C D E F G H I L M N O P Q R S T V Z
Y Y Y V H W X J O X X B T H O Y O C A
D R A R D R B O X O O X X B T H O Y O B
I O D A D T F B O X O O X X B T H O Y O C
O B D B E D T F B O X O O X X B T H O Y O D
Q O D Y T M P B O X O O X X B T H O Y O E
D O D A D T F B O X O O X X B T H O Y O F
I O D A D T F B O X O O X X B T H O Y O G
O B D B E D T F B O X O O X X B T H O Y O H
Q O D Y T M P B O X O O X X B T H O Y O I
D R A R D R B O X O O X X B T H O Y O K
I O D A D T F B O X O O X X B T H O Y O L
O B D B E D T F B O X O O X X B T H O Y O M
Q O D Y T M P B O X O O X X B T H O Y O N
D R A R D R B O X O O X X B T H O Y O O
I O D A D T F B O X O O X X B T H O Y O P
O B D B E D T F B O X O O X X B T H O Y O Q
Q O D Y T M P B O X O O X X B T H O Y O R
D R A R D R B O X O O X X B T H O Y O S
I O D A D T F B O X O O X X B T H O Y O T
O B D B E D T F B O X O O X X B T H O Y O U
Q O D Y T M P B O X O O X X B T H O Y O V
D R A R D R B O X O O X X B T H O Y O Z

Ea sic designata, pro binis epistolæ literis character in arca tabulæ positus, qui priori literæ subiicitur, & alteri è latere occurrit accipiatur: vel si ita libuerit è conuerso, vt aliis character sit, re tamen amico explorata, idq; fieri donec tota sententia per scripta sit. Vbi charta sic fuerit exarata, tam erit scripti affectata obscuritas, vt Delio insigni natatore opus sit, ne interpres in scripto, tanquam in mari mergatur & suffocetur. Sed exemplo res clarior fiet.

MVLTIS CLADIBVS VLTRO CITRO QV E DATIS
ET ACCEPTIS, VNIVERSA PENE CIVITAS OC-
CUPATA EST RELIQUA NON SCRIBAM, SED IN
CONGRESSVM NOSTRVM RESERVABO.

Amicus interpres, quem admodum & vbiq; alias dictum est, eandem rationem seruabit, quam in scribendo debere esse precepimus. Sed vt id facilius eueniat, gnomonis angulus intento characteri, cuius crura oportunas literas hinc inde specent applicetur. Ut verò characteres, cum opus fuerit, facilius inueniantur, & molestæ inquisitionis labor absit, nos omnes, quæ similes sunt ferè, eodè ordine apposuimus: quare eò interpres se conferat, quò notarum similitudo traxerit,

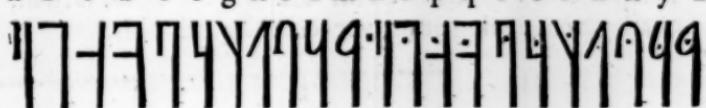
neq; verò tam similes notas effecimus, quin aliqua parte inter se dissimiles clarissimè videantur, vt non nisi cæcus discrimen esse non videat: quare admoto per totum ordinem indece, interpres facillimè characterem inueniet. Hinc paruo cum labore ingeniosis patere potest ecquid tota epistola, quamvis bene longa, vñico charactere comprehendi possit, quod fiet si numerus toties dimidio diminutus fuerit, quoties opus sit, vt sit in pariter pari, & in tabulam toties characteres reducantur: Quod equidem perfecissem, ni in immensum opus creuisset, & fastidium, in re præsertim minus superstitionis legentibus fuisse allaturus: poterit tamen eas quisque, cum libuerit componere. Huic similis fit tabula gradibus formata, vt à primo gradu vbi A, vsq; ad vigesimum, vbi Z sit, indifferenter ascendatur & descendatur, vt pariter omnis literarum combinatio possit euenire. Cuius rei figuram, vt minus necessariam prætermittendam duximus.

C A P V T . X I I I .

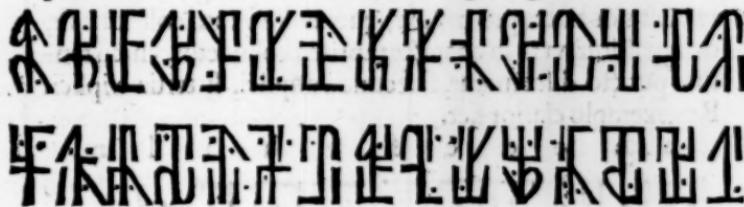
Varij scribendi modi, quibus omnes ferè vulgo vti solent, tum alij ad idem exemplum à nobis excogitati.

ATENTI O R E M quæ haçtenus scripsimus curam desiderant, nunc quæ minori cum labore in vsum recipi possint, vt etiam vulgo præter vñitatos modos aliorum demonstratione consulatur, suggeremus, ad quorum vsum quoties opus sit, negotio moram non paciente, celeritatis, & facilitatis causa quilibet confugerer. Sed primùm quibus modis vulgo vti solet, deinde quos ad id nos induximus, referemus. In Agrippæ igitur occultæ philosophiæ libris traditur hic breuiter numerandi modus, quem cum ad occultanda animi nostri sensa oportunum existimarem, hic annexerem nō piguit. Character vñus multarum poterit literarum fungi potestate, & alter diuersus semper ab altero spectabitur, quod nisi

niſi quis dolifuerit conſcius, non parum in interpretando elaborabit. Scribendi modus talis erit: Characteres viginti vel plures reperiantur, qui ſi ſummo & imo, dextris & finiſtris erectæ virgulæ adhæreant, eandem ſemper & figuram & potefatatem retineant, & primum in capite virgulæ depingemus, qui ſinistram noſtri corporis partem ſpectet, ſecundum dextram, tertium in calce virgulæ etiam ad ſinistram, ſed quartum ad dextram. Nos nunc quatuor perſcribere contenti erimus, & ſubiecto exemplo rei clarius declaramus. Hi ſunt characteres.

a b c d e f g h i l m n o p q r s t u x y z

Scriptū iam ſuperiori exemplo literarū numerum, in quartā partē deducemus hoc modo: erunt ergo triginta characteres.

Alius etiam tritus eſt scribendi modus, quo rufiſi, mulierculæ, & pueri etiam utuntur. Duæ per chartæ longitudinem rectæ lineæ deſignantur, mox totidem per latitudinem ad angulos rectos tranſuerſæ, & iuſtis ſpatijs diſiunctæ, ut diuersarum figurarum nouem areas conſtituat, per has omnes alphabeti noſtri literæ diſtribuantur, ut in aliquibus ternæ, in aliquibus verò binæ collocentur, & omnes una & viginti

sint; vel ex arbitrio, quorum ordo vel successiūs, vel inter-
fītus sit, nos verò intermixtū disposuimus. Figura erit hu-
iūsmodi.

a	i	v		b	m	x		c	n	z
<hr/>										
d	o			e	p			f	q	
<hr/>										
g	r			h	s			i	t	

Tali proposito schoemate, eius areæ singulæ iuxta faciem,
quam gerent depingentur, vt exemplum indicabit.

Sed quia earum singulæ ternas, vel binas literas pro earum distributione complectuntur, earum vnaquæq; suo charactere pūctis distincta pro ordine, quemadmodum collocata sit, designabitur, vt si in charactere prima collocetur, ynico tan-
tum puncto discernatur, si secunda dupli, si tertia triplici.
Res exemplo clarior fiet.

a b c d e f g h i l m

n o p q r s t v x z

Hunc scribendi modum chabalistæ, & sacrarum literarū scri-
ptores induxerunt, & nunc in omnibus ferè rebus vulgares
homines vtuntur, vt per tabernas passim circumferatur, ne
dum inter prophana locum habeat: Eius usus ab illis contra-
ctior

etior magis obscuratur, ut vni nomini vnius character, sed implicatus respondere videatur, quod quia ad nostram rationem minime videtur pertinere prætermittimus. Verum ne quid præterea, pueris peculiarior & magis proprius scribendi modus talis est, vt obliteritas solùm in vocalibus non expressis, sed in p litera, tot lineis intersecta, quot occultè vocalis ordinem demonstrent designatis: vt si A significanda sit, quæ prima vocalis est, p litera vñica linea in pede intersecta huiusmodi p designetur: Si E, quæ secunda, eadem litera consonans duabus lineis pari modo intersectetur. Aliter verò passim vulgus hoc scriptionis exemplo vtitur, dū præpostero alphabeti ordine literæ exprimitur, vt quæ ultima sit, primæ potestatem habeat, & quæ illam proxime præcedit, secundæ, & quæ tertia ab illa est, tertiae, vt pro A, Z, pro B, X, pro C, V, & pro O, P reponatur. His vulgus passim modis vtitur, nos alias in eundem modum adjicimus, quorum usum si amantes, vel alij alijs in rebus in epistolis admittant, tutius sibi consulant, vt illæ etiam interceptæ, parentibus vel alijs potius vanæ existimentur, quam animi consilium detegant. Tres itaq;, quatuor, vel plures, ex nostris literis, quibus in scribendo rarius vtiq;ur (cuiusmodi sunt HKQXYZ) inter syllabarum, & literarum coagmenta, & dictionum intercapedines interferantur, vt nulla prorsus dictio vel syllaba sit, quæ ociosis literis vacet, sic enim dictionum, verborumq; sensus maxime perturbabitur: vt non ita facilè, qui rei conscius non sit intelligat. Huius rei erit exemplum.

V. R. V. N. T. V. R. M. I. S. E. R. O. P. R. A. C. O. R. D. I. A. , E. T. N. I. S. I. S. V. B. V. E. N. T. V. M. S. I. T. C. O. G. O. R. E. M. O. R. I.

huxryqundkurh mhykifxeqzrzo phxræxkcozrhdiæ hext
nhixzsi kshubuzqenthxzum fxizt cxhogzohr exmzorhix.

Huic affinis alias tunc modus est, vt aliquando scripti perplexitas ab amico sine exemplo solui possit, quod non inutile erit,

cum:

cum s̄epe accidat, vt quæ gestentur, vel alicubi seruentur decidant, & amittantur, idque non parum obesse possit, si quādo literis, quæ ad eam formam scriptæ sunt intercipiantur. Tria igitur, vel quatuor, vel plura verba quārantur, quibus notandis omnes alphabeti literæ exigantur, quæ amicus absens meminerit, vt inde diuersam omnem obscurorum characterum potestatem prima literarum elementa possint elicere, ea deinde designato in epistola loco, siue in fronte, siue in calce constitutis notis scripta committantur, tum tota epistola ad eam characterum rationem concinnetur. Potest & hoc aliter perfici, vt totum alphabetum in epistola punctorum interpositione dissimulatis dictionibus reponatur. Hic scribendi astus inter cæteros nullo modo videtur contemniendus, vt interdum nouis scribendi modis, etiam amico de ijs non admonito vti possimus.

C A P V T. X V.

Quomodo aliter transposito literarum ordine scriptum indissolubile fiat.

IAM paulatim ad eos scribendi modos ventum est, in quibus credibilius erit interpretum curā frustrari, quād quicquād proficere, quod tertio loco facturos huius libri initio polliciti sumus. Primum itaq; se offert, vt hoc in literarum transpositione, quæ hic aliter fiet, quam proximis dictum est capitibus exigatur. Hæc scribendi ratio sic se habet. Posita primum thetatis sententia, duo, vel tria, vel quatuor ex arbitrio verba deligantur, quæ medijs interuersus scripti spacijs ita supponantur, vt horū singulæ literæ epistolæ singulis æquatis interuallis occurrant, quare oportebit versuum, & literarum spacia oportunè ad rei commoditatem distincta collocari, quod si earum dictionum notæ nostræ sententiae literis numero non respondebunt, ea verba toties repetentur,

tentur, donec possint adæquari. Si aliter enim fiet, numero-rum nota pro singulis earum literis supponentur, quæ ordinem cuiusq; literæ earum iuxta alphabeti dispositionem in-nuat, charta deinde in qua scribendum sit, tot punctis iu-stis interuallis, & se recte intuentibus distincta designabitur, quot nostram sententiam literæ complebunt, mox pri-ma thematis litera primæ verborum, quibus scriptum oc-cultatur, accepto numero, quota in alphabeto fuerit, re-spondenti punctorum ordine reponatur, vt si nostræ sen-tentiaæ prima litera sit A, vel B, verborum verò, quæ ex-trinsecus sumuntur prima pariter sit C, vel D, quorum altera tertio, altera quarto loco in alphabeti ordine colloca-tur illud A, vel B tertio ad earum rationem, vel pari mo-do quarto puncti loco in charta disponatur, idque fiat do-nec totius epistolæ verba absoluantur. Aduertendum ta-men est, vt rectus in scribendo ordo seruetur, vt vna litera, vel charactere posito postmodum in numerandis literarum ordinibus inde sumatur initium, vbi nouissimus character relictus est, donec ad postremum versus punctum peruen-tum sit, tum relictis initio spacijs, retro vt ordinum nume-rus compleatur, redeundum est, hoc tamen cauebitur, vt oc-cupata punctorum interualla prætereantur, ne iterū sumeren-tur. Verum totum hoc subiecto exemplo clarius indicabitur.

POST BELLO MAXIMO ACERRIMO QVE CON-
FLATO, ET MVLTIS INSVLIS MARIS CAPTIS
VEXATIS QVE, EXTERNAS ET NOSTRAS RE-
GIONES SVBIGERE CEPERVNT.

Hæc verba, vt in hoc modo scripto occultentur, talis sen-tentia pro clavi statuetur. CASTVM FODERAT LVCRE-
TIA P E C T V S, cui subiungatur ALGAZEL, vt barbarum
nomen, vt non ita facilè menti occurrat.

N

POS

POST BELLUM MAXIMO ACERRIMO QVE
 castum foderat lucet et iapectu
 CONFLATO, ET MVLTI SINSVLISMAR
 salgazel, castum foderat lucet
 IS CAPTIS VEXATIS QVE, EXTERNAS
 tiapetus algazelca, stumfode
 ET NO STRAS REGIONES SVBIGERE CE
 rat lucet iapetus algazelca
 PERVNT.
 tumfod.

Possunt & horum verborum cuiusq; literæ numeri in clavis
 locum (vt dictum est) facilitatis caufa succedere.

POST BELLUM MAXIMO ACERRIMO QVE CONFLATO ET MVLTI
 3 1 17 18 19 1F 6 13 4 5 16 1 18 10 19 3 165 18 9 1
 MO QVE CONFLATO ET MVLTI
 14 5 3 18 19 13 1 10 7 1 21 5 10 3 1 17 18 19 11 6
 SINSVLISMAR IS CAPTIS VEXA
 13 4 5 16 1 18 10 19 3 16 5 18 9 1 14 5 3 18 19 17 1 10 7
 T I S Q V E E X T E R N A S E T N O
 1 21 5 10 3 1 17 18 19 11 6 13 14 5 16 1 18 10
 S T R A S R E G I O N E S S V B I G E
 19 3 16 5 18 9 1 14 5 3 18 19 17 1 10 7 1 21 5
 R E C E P E R V N T.
 10 3 1 17 18 19 1F 6 13 4

Tum in hanc rationem centum & vndecim punctis constitutis, sic scriptum concinnabitur.

i a p o x . . . f l . . . . . m . s . . i . o . . q .
 . . . m . . a . . t . . . t . . . . u . . . . o o . a b . c t
 . . . . . e . . e . . l e . . . . e . . . . . l . . . o .
 e o . m . . . r . . . . n . . . r

Puncto-

Punctorum omnium spacia non impleuimus, vt eorum pariter & literarum rationem exemplo commodius redderemus. Hactenus enim hæc tantum verba scripta sunt.

POST BELLO MAXIMO ACERRIMO QVE CONFLATO Et Verum ne, quod reliquum est prætermittam, thema inferius integrum reponam. Ratio interpretandi. Cognito clavis themate in eandem formam amico interpreti facilime liquebit. Sed quoniam dictum est hanc rationem scripti aliter, quam superiora se habere, discriminis tale affligabitur, qui ibi curiosè obseruatus, literarum ordo facile deprehendi poterat: clavis cum quo scriptum claudebatur, simul cum scripto erat, hic verò aliter interpretem propè diuīnum esse necesse est, vt rationem, qua scripto occultatur intelligat, aperiendi seclusus clavis tantum apud amicum seruata, quæ scriptio formula pro clavis commutatione, semper commutabitur.

Iapoxaeqflpruexsimnsneiioalqaltomaraet
sisttiseuniebootabsetcirsctneeseeilcciso e
ummuralsrnocopmtxturegsgnnsur.

CAPV T. X V I.

Quomodo aliter clavis tendum sit, sine qua scriptum non possit aperiri.

PRÆDICTO affinis est hic aliis scribendi modus, qui inter cæteros alienus circumfertur, quem (quia parem astum præferre videtur) hic ex multis vnum duxi reponendum, est etiam adeo inuolatus, vt quāuis etiam furtiui scripti species non lateat, nequaquam sit, qui proprius eius cognoscendi modus intelligatur, fieri que potius, vt quò magis eius perplexitatem quis explicare conetur, eò magis

interpretando ambiguus feratur. Scribendi ratio talis est. Tabella primo in hanc formam parabitur : Vnde in per chartæ latitudinem sectiones accommodentur, quarum omnes elementorum characteres in duas æquas partes diuisos contineat, quorum ordo ex arbitrio disponatur, modo nullum elementum præteritum sit: modus tamen seruabitur, vt inferiores superioribus mutuò respondeant, mox horum ex latere per vnde in sectiones totius rursus alphabeti clavis disponatur, vt literæ duæ & viginti collocentur: poterunt tamen viginti esse modo numero pares sint, vt minus necessariæ eximantur, & quibus quoquomodo carere possimus careamus, vt quemadmodum superius factum est, & hic fiat, quod si viginti erunt, tum sectiones decem sient, poterunt & sectiones septem fieri, & literæ vna & viginti sint, vt ternas singulæ recipiant, siue binæ, siue ternæ huius alphabeti literæ sint, vel simul in eadem linea, siue superiori, siue inferiori coniungentur, vel quoquomodo in utræque linea disponentur.

LITE

LITERÆ SCRIPTI

LITERÆ CLAVIS

AB	a b c d e f g h i l m n o p q r s t v x y z
CD	ā b c d e f g h i l m z n o p q r s t v x y
EF	a b c d e f g h i l m y z n o p q r s t v x
GH	a b c d e f g h i l m x y z n o p q r s t v
IL	a b c d e f g h i l m v x y z n o p q r s t
MN	a b c d e f g h i l m t v x y z n o p q r s
OP	a b c d e f g h i l m s t v x y z n o p q r
QR	a b c d e f g h i l m r s t v x y z n o p q
ST	a b c d e f g h i l m q r s t v x y z n o p
VX	a b c d e f g h i l m p q r s t v x y z n o
YZ	a b c d e f g h i l m o p q r s t v x y z n

In hanc formam parata tabella, quæ amico cognita sit, verba extrinsecus, quæ scriptum aperiant, ut in superioribus factum est, vtrinq; nota capiantur, hæc quo magis ab hominum cognitione remota fuerint, tutiorem scripto cautionem præstabant, quare ad hæc fugienda sunt prouerbia, quæ in ore vulgi versantur, ne si furtiu scripti species cognolcatur; modus inde pariter aliquo modo cognosci possit. Huius loci est referre superioribus diebus in hunc modum missam epistolam a sciole quodam, qui Romæ agebat, cum eius admiratione eadem hora, qua literas accepi, me fuisse interpretatum, cuius rei causa fortasse esse potuit, quod dictum index scripti hoc erat. **O M N I A V I N C I T A M O R**, quæ sententia prouerbij vice, nemini ferè non cognita est. Tabellæ itaq; huius, & indicis usus sic se habet: Epistolæ verba in prima charta interpositis literarum spacijs per totum lineæ versum componantur, sic deinde & alij versus fiant, donec omne id quod scribendum est perficiatur, relictis tamen (vt in proximo capite admonitum est) iustis interuersus spacijs, quibus dictū est ad eādem rationem inseri possit. In hunc modum arca simul & clave parata, ea tali ratione occludetur: Primum clavis prima litera in suo quæratur alphabeto, ea inuenta deinde scripti litera in illius sectione requiratur, pro ea tum, si superius posita sit, inferior, quæ mutuò occurrit ex aduerso, si superius inferior assumatur, ea sic chartæ commissa, in alijs pari modo procedetur, donec tota epistolæ sententia perfecta sit. Res exemplo clarior liquebit. Epistolæ verba sunt hæc.

**B E L L A F O R T I S S I M E G E S T A S V N T, E T B E L L I S
P A R T I M C O M P O S I T I S, P A R T I M E T I A M C O N-
F E C T I S P A X E S T S E Q V V T A, S E D H A N C F E L-
C I T A T E M D V C I S M O R S T V R B A V I T.**

Post hæc dictum index statuatur.

C A S T V M F O D E R A T L V C R E T I A P E C T V S A L G A Z E L.

Illud

Illud in hunc modum sub scripti verbis disponatur.

BELLAFORTISSIMEGES T A SVNTETB
 castum fo derat lucre ti a pectus
 ELLISPARTIMCOMPOSITI SPARTIM
 a lgazel castum fo derat lucre ti
 ETIAMCONFECTIS PAX EST SEQVVF
 a pectus a lgazel cas tum fo der a
 ASEDHANC FELICITATEMDVCISMO
 t lucre ti a pectus a lgazel cas
 RSTVRBAVIT.
 um fo der at l.

Ut vero clavis scripto eximatur, proposito tabellæ indicio sic
 fieri. C prima litera indicis in secundo sui ordine inuenta,
 primam scripti literam, quæ B est, & pro ea suppositam N
 indicabit, tum hæc pro B obscuræ epistolæ reponatur: In
 hunc modum totum occultè scriptum ex aperto elicetur: &
 hoc erit.

Nroop ndmhtbsntx fkhdu fcch vc rftxe eufgnp rgxichogul
 azaint rbtzp rlaoopfsl duf vda hyel dgq ltp hyiy
 synusz dumoz rlynf plcm icfzrhym.

Modus hic quæm multiplicem scribendi varietatem sugge-
 rat lector poterit intueri, vt nunquam ferè pro eadem li-
 tera eundem characterem positum agnoscat, amicus in in-
 terpretando eundem modum (vt in multis dictum est) ser-
 uabit. Scribendi hæc ratio cum proxima hoc commune ha-
 bet, quòd dicto aliunde assumpto, vtraque occluditur, in
 hoc verò differt, quòd illa proprias scripti literas, hæc ve-
 rò non literarum positione, sed substitutione etiam ob-
 scuratur.

C A P.

CAPV. XVII.

Modus, quo dictio vna alteram significat.

SUPEREST nouissimum scribendi genus, quo scriptum præter difficultatem, qua se satis tueri possit suspicione etiam carebit, quod quarto loco polliciti sumus indicare. Hoc absoluto, nil amplius erit, quò minus huius libri expectationi pro viribus satisfecisse videamur. Quæ pars quoniam inter cæteras maximè cautionem præstat, non imerito ea nobis in hunc locum reseruata, vt recto ordine processum esse videatur: quare in arduis, maximisque rerum negotijs eius usus præcipuè sibi locum vendicabit, vbi scriptum sua se obscuritate, & simulatione tuebitur. Id genus scripti, quemadmodum & aliae res, plures sunt species, ex quibus nos aliquot, quæ præcipuae videbuntur apponemus. Earum prima occurrit, quæ varijs fabulosisque verbis inuoluitur, quippe cum vocabula quædam amici sibi confinxerint, tutò inuicem loquuntur, quod & si literæ intercipiantur, quotquot ingenia fuerint, non solum tot applicabunt sensus, sed vnum tantum infinita quadrare faciet, & quanto subtilius inuestigabit, eo à re longius abibit. Nam de Apolline, Daphne, pharetris, corollis, & floribus enunciata, de regibus, ciuitatibus, telis, arcubus, militibus, & cladibus intelliget: euenietque vt epistolam scriptam si quis reperiat, verbis delusus, multa, eaque loqui faciet, quæ nunquam scriptor putauerat. Quare antequam vterius progrediamur, exemplum edocemus. Apollinem itaque Regem vocabo, Galliam Scorpionem, hostes caudam, musas pro militibus, pro decade vnitatem, & osculari pro interficere ponam. Iccirco si scripturi erimus.

„ Scito Regem consueto itinere ad suam se conferre vrum
 „ bem è Gallia longe, veritum hostium insidias ne prodatur,
 „ noscitemus eos sibi fore infestos, sceptum nanque perdere,

„ perdere, ciuitatem depopulari, & omnes in sui exitum con-
 „ spirare. Nonaginta milites, qui castri portam custodiunt,
 „ necabuntur, eaque primo capta facile traducto exercitu
 „ ac strato ponte arx capietur. Classis enim secundo vento
 „ concitata, magnaque vi remigantum subibit portum, ca-
 „ pientur mulieres, & homines, & ciuitas funditus eruetur,
 „ vt nunquam erigatur. Ipse autem meo nomine tabellari-
 „ um mactato.

In talem formam conuertemus.

„ Scito Apollinem signorum ordine Leonem subire, longe
 „ a Scorpione, suæ vim caude noscens, sensit enim alium suo
 „ lauro tempora præcingere, & monte potiri: osculabuntur
 „ tacitè nouem Musæ, quæ pendicibus præsunt, & facile ad
 „ fontem deuenient. Vnde monte totum perambulabūt, ve-
 „ niet enim rapacium auium turba secunda, aura sic flores,
 „ herbasque destruet, fons ita exarescat, vt verear an alias vi-
 „ quam poeta labra profluat. Tu verò pro me tabellionem
 „ osculator. Quod si forte non familiarum, & necessiarum re-
 „ rum, videlicet Apollinis, fontis, musarum, vel similiū me-
 „ minisse intuentes faciat omnes de rei suspicione sollicitos,
 „ poterit idem ad familiares res traduci, vt minus dolum, vel
 „ fucum redoleant. Huiusmodi aliter exemplum.

„ Scito Marcelle dulcissime Fabricium Neapolim venturū
 „ longe à nemoribus, grassatores & fures timentē, cum bona
 „ sua hīc audiet subrepta, ancillulas amari, sic ad sorores &
 „ coniugem deuenturos, multi enim superueniunt, cum faci-
 „ lem rapinā audient, sic domus, coniux, & sorores dispergē-
 „ tur, vt nunquā amplius simul sint, tu meo nomine tabella-
 „ riū amato. Quotus autē erit quisq; qui si Castalij fontis, mu-
 „ sarum, sororū, & coniugum mentionem factam audiet, putet
 „ præliorum, ciuitatū, & arcium expugnationes ibi recenseri?
 „ Quis enim humanorū cordiū latebras aperiat, & ea perspici-
 „ at quę sunt duo inuicē secretò collocuti, verbis nō exprimē-
 „ tibus:

tibus? scio equidem qui literas intercipient, sibi videre vide-
ri, dum talia perlegent, ibi somnia recenserit. Poterit si quis ve-
lit dictiones literarum elemento vel signo describere, dum
modo absens exemplum habet, hoc scribendi modo omnes
ferè huius ætatis homines vtuntur. Amantes etiam sæpe plu-
ribus præsentibus aut historiam, aut eorum amorem narrant,
ac alienis nominibus de se & amica loquuntur, ne eorum a-
mores deprehendantur. Paris apud Ouidium in epistola ad
Helenam hoc testatum reliquit.

Ah quoties aliquem narrai potus amorem,

Ad vultus referens singula verba tuos.

Iudiciumque mei ficto sub nomine feci,

Ille ego, si nescis, verus amator eram.

& alibi.

Neue aliquis verbis odiosas afferat aures,

Quam potes ambiguis callidus abde notis.

Etiam alio vt poterimus occultandi modo adhuc vfitatissi-
mo, cuius regula talis est. Eiusdem typi duo parentur libri,
cuius alterum amicus apud se, alterum nos domi continea-
mus, in hoc charta aliqua ex vniuerso erit eligenda, in qua
scribere volumus, eiusque numeri prius consicium amicum
reddamus, vel dierum mensis, & anni, vel alterius rei nume-
ro, qua habita, vbi nostram sententiam breuiter perstrinxer-
imus, in statutis illius paginæ locis, ea vel similia verba repe-
riemus: & tandem paginas vel lineas permutabimus, donec
totum scripto tali commutemus, quod vbi fecerimus, denuo
à summo capite rem aggrediemur, & verbum eadem linea
præcedens, vel subsequens, vel numero distans aliquo ac-
cipiamus, ac denuo scribemus, alia confurget epistola, sed di-
uersæ sententiæ. At cum sine ordine, & sine vera aliqua signi-
ficatione veniet, sic eam accommodabimus. Multa infere-
mus verba, vt ordine aliqua significant, & vt superuacua no-
scatur ab amico, linea notabimus, vel signo aliquo in calce,

vel

vel inter duas parentheses, accentu, maiuscula in primis litera, vel aliquo signo: reliqua verò verba permutare possumus, tempora, numerum, casus, personas, & genera peruertendo & accommodando, ut congrua magis consurgat oratio. idq; tandi faciemus, dum totam confarciamus. Libri, quibus vti poterimus, verborum omnium generibus scatent, vti Cicerone, Plinio, Rhodigino, Ouidio & cæteris similibus. Sed exemplo res fiet clarior.

„ Africam absterri clementia infantium audij, foeminam
 „ indignam mulceri poena, generofissimum iracundia fla-
 „ gellari, generositatem solam in periculis spectari. Augusti.

„ x v i. hora v i i i.

Si Plinium legimus octauo libro capite x v i. Basileæ ex officina Frobeniana impressum, id reperiemus sequentibus verbis peruertendo.

„ Vrbs eadem in supplices non (iratos) multorum profugit,
 „ ea alloquitur verum cuique eorum vi maxima, & tuetur
 „ se, coacta potest capi.

C A P V T X V I I I.

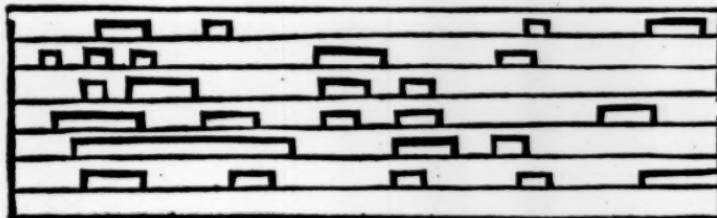
Modus quo vna oratio sub alia bracteis perforatis occultatur.

ALIVM quoq; docebimus modum scribendi cautissimum, qui nec cuiq; erit vestigabilis, nec videntem quenquam occultæ fraudis consciū reddet, qui fenestrata erit lamina, & interpositis literis, & syllabis & dictiōnibus ocofis scripti partes hinc inde dispergentur. Ratio talis erit. Duæ ex ferro, vel ex stanno, vel plumbō, vel membrana bracteæ comparentur, quarum magnitudo pro scripti quantitate esse poterit, quare expediet eam ad latæ chartæ magnitudinem æquari, ne si prolixius scriptum futurum sit, eadem lamina sepius applicetur, eadēq; semper spacijs mēsura inter oppor-

tunas literas intersit, utrunque altera alteri supposita, & firmiter inhærente, ne error sit, binis per latitudinem literis designabitur, inter quas iuxta corporis lineæ intercapedo sit, quibus interuersus spacijs hoc factō lamina ex arbitrio passim incidatur, ut tantum insit vacuum, quantum ad continendas simul oportuni scripti partes esse velimus, hoc tamen inane spaciū semper (ut significatum est) variabitur, ut modo maius, modo minus, modo literam vnam, modo syllabam, modo dictionem, modo eas plures capere possit, idque fiat, quo usq; sic tota lamina hinc inde vacuetur. Ea in hunc modum formata typographi utuntur, dum nigris impressis literis, alias rurbi coloris inducunt, ne tota charta eo colore occupetur: Vtraque confecta lamina, altera retinebitur, altera penes amicum feruabitur. Scripto itaque, quo angustius esse poterit confecto (breuitas enim furtim scripturo maximè conuenit) bracteæ vñus talis erit. Ea papyro superposita & firmata, per fenestras & vacua literæ inscribētur, dum totum id, quod scribendum sit, illis positum spacijs absoluatur. Scriptum sublata lamina tale erit, ut verba hinc inde dispersa accipientur, tum earum literarum quæ caudatæ, vel cristatae fuerint, cuiusmodi sunt p & d lineamenta sursum & deorsum protrahentur. Hoc peracto chartæ inania ociosis literis, syllabis, & dictionibus complebuntur, ita tamen totius scripti nescius fuerit, ut verba perfecta sint, quæ, quod magis simulata erunt, eo ut aliud longè diuersum dicere videantur, & eo meliora videbuntur, quod minus suspicionis habebunt, quare tandem scriptum delebitur & accommodabitur, dum totum perficiatur, ut congrua & continuata orationis structura esse videatur. Ut vero interpreti paginæ occultæ scriptum reddant, quatuor punctis, quæ signatae bracteæ finibus firmiter inhærent, designentur. Sed ut exemplo res melius indicetur, nostri scripti verba subijciamus.

MILITVM INFINITVS EST EXERCITVS, AC
PRO-

PROPE DIEM INIBVNT BELLVM, EXPLORATO-
RES OMNES DEPREHENSIS VNT, CAPITE POE-
NAS DEDERE. Apertæ bractæ forma hæc erit.

Commisso super eam scripto, sic epistolæ partes positis inter-
uallis disperguntur.

<i>Mili</i>	<i>tu</i>	<i>m</i>	<i>infis</i>
<i>i</i>	<i>tus</i>	<i>exerc</i>	<i>itus</i>
<i>ac prope</i>		<i>diem ini</i>	
<i>bunt be</i>	<i>llum,</i>	<i>ex plo</i>	<i>rato</i>
<i>res omnes</i>	<i>deprehen</i>	<i>si su</i>	<i>nt,</i>
<i>capite</i>	<i>pan</i>	<i>as</i>	<i>de</i>
			<i>dere.</i>

Verum impletis ociosarum literarum spacijs, in vtrunque sic
prodibit oratio, duplicis orationis ex industria exemplum
apposuimus, vt commodius liqueret, quilibet ad omnia ver-
ba seruato etiam literarum nexu posse accommodari.

Gratæ *Mili* sic *tuæ* fuere literæ, presertim cum *infis*
scriptus est ludus, quo se exercet *Titus* noster fami-
liaris, ac prope modum in *diem inimicus*, propterea
ama *bunt* bene *illum*, si is *exemplo* eorum, *rato*que
modo *res omnes* deprehendet, at si *sumunt* alij rem
à *summo capite*, cum *pænitibit* illas *amplius deridere*.
vale.

Idem aliter etiam sic.

Honor *Militiae* tuus fuit Carolus pater, nam cum *infini*to *victus* *est*, cum minima exercitu inuitus parte hostis fugit, ac prope *ultimo* *diem* *injurius* peribit, ne-*cabunt* *Bere* *illum*, atque extempsu*puer* *Arato* peribit, res *omnes* *deprehensae* bonae *si* *sunt*, arte *Syllam*, & optimo *capite* non *p&enitentias* amplius *decidere* sperabit. vale.

Amicus verò interpres superposita bractea per fenestras oecultatam sententiam conspiciet, cuius exemplum, ut in posterum seruetur, ea amota alio transcribet. Poterit & hoc aliter fieri in constituta cuiusvis libri pagina magis opportuna, eæ tantum literæ, syllabæ & dictiones, quæ primæ occurruunt, & ad id explicandum quod voluerimus necessaria sint eligantur: quousq; tota epistolæ sententia eliciatur, oleo deinde vel cera pellucida charta comparetur, ea libri folio superposita, omnia selectarū partium emicantia spacia lineolis attramento ductis designentur, hæc tamen charta mitti poterit, quod si eam oleo vel cera pollutam mitti non libeat, eius loco alia capiatur, quæ sub eam firmiter inhærente aliquo stylo ad indicandas literas comprimatur, & earum deinde signa atramento protrahantur, eam deinde interpres, ut diximus, vel oleo vel cera pellucidam faciet, quæ supposita & firmata subiectas partes indicabit: Sic quod significatū est agnosceretur, hoc etiam ante circino vacua primum, deinde plena spacia dimetiente efficietur, vel aliter ut commodius fieri poterit.

C A P V T X I X.

Abditissimus per synonyma, vel paria verba
scribendi modus.

IN T E R ceteras scribendi technas, quæ in usum esse solent, nequaquam contemnendæ subtilitatis cuiusdam abbatis
Tritemij

Titemij astus est, in quo absoluendo ingens ferè totum volumen simul absoluīt, cuius rationem, ne quid instituto operi desit, à me prius cognitam, quām alibi tractatam scirem, nolui prætermittere, tum quia res negligi minimè digna viſa est, quod ad euitandam suspicionem valeret, tum etiam quia id ipsum aliter nos & cōmodius, quām ille sumus proſe quuti, nam quemadmodum is rem in religiōſe orationis formam rededit, nos in epistolæ modum magis opportunum, quod minus præterea suspicionis habebit, concinnauiimus, linearum præterea, punctorum, & aliorum signorum, quæ in epistolis fieri solent, alphabeta adieciimus, ut scriptum angustius esse possit; ne ſemper pro litera verbum poneretur. Verū in hoc nobis tanto breuiores esse licuit, quanto pauciores ille id genus ſcribēdi modos excogitauit. Ut ad rem itaq; accedamus. Propoſito ſerīæ epistolæ themate, cuius verba concinna tot numero ſint, quot à noſtro iudicio adieciſtis lineis, punctis, alijsque id genus signis, quæ in epistolis fieri ſolent, ſerīæ totius epistolæ literarum numero plus minus videbuntur respondere. Noſtræ ſententīæ nos diſtiones paulo plures quinquaginta induxiimus, quod eum numerum ſatis eſſe existimauimus, qui cum lineis punctis, & alijs signis ſexagenarium perficeret, tum cuiusq; verbi vicena tantum, vel vicena ſingula, vel bina & vicena ſynonima vel paria verba, quod literarum numerus in alphabete ſatis eſſe videbitur componantur, neq; enim ut aliaſ diſtum eſt, multum in furtiuis ſcriptis circa orthographiæ modum laboramus, dum in hoc interdum peccandi nobis licentiam permittimus, mēdō maius rerum diſcrimen euitemus, quam etiam merito excuſationem in ſynonimis expoſcimus, ſi proprietas & ratio latini sermonis ſeruata non fuit, quod ea res parum nobis debuit faceſſere, tum quia id ipsum non facile fuerat, tum etiam quia querimus potius quomodo quid vtcūq; ſignificare poſſimus, quām ut per propria verba recte explicemus: ea itaque ſynoni-

synonima vel paria verba in ordinem pro epistolæ concinnitate disposita in tabulas, rite præpositis à latere literarum alphabeti characteribus, vt singulæ verbis paribus singulis adhærent referentur, donec id in omnibus dictionibus absoluatur, & tota epistola suis partibus perfecta sit. Hoc factō prius religionis nostræ signum, vnde mos est scribendi initium sumi, mox principij notam, puncta, & alia non inopportuna id genus signa suis locis in epistola collocanda in vicinas pariter formas præpositis literis eadem simulatione variabimus, vt ne illa quidem oiosâ sint, sed literarum potestatem furtim mutuentur. Tabulæ itaque eo ordine procedant, vt primum religionis nostræ signa, mox principiorum notæ, tum simulatæ epistolæ verba, & inter hæc puncta, alia quæ id genus disponantur, earum exemplum absoluto capite prosequemur. Sic confectis & ordine compositis tabulis scriptori in hunc modum vti conueniet, prima feriæ epistolæ, seu schedulæ litera in primo indice, vbi crucis signum variabitur, quæsita, quæ in eius locum figura erit posita, pro ea simulato crucis signo primum epistolæ fronte suo loco collocabitur, mox in succendentis locum eadem potestas in sequenti tabula inuenta, cum apposito initij indice commutabitur, sic tertia in tertio tabularum ordine litera, & quarta in quarto requiretur, & scripto collocabitur, donec in hunc modum tota epistola perscripta sit. Verum videndum est, ne duæ literæ in eadem columna requirantur, nevè aliqua tabella omittatur, quod vt commodius euitari possit, proderit singulis primum seriæ epistolæ literis, mox etiam tabulis sigillatim numerorum notas apponere, quod si serij scripti literæ tabulis numerorum erunt æquales, tabellarum numero repetito epistolæ literas æquari debere. Quod si tabulæ semel positæ non erunt satis, & repeti erit necesse, alia epistola in alia charta reponatur, ne suspicio sit in verbis paribus in eadem charta positis. Res vt liquidior fiat, exemplo comprobabitur

babitur. Quarē nostri propositi verba sunt hæc.

HOSTIS IN ITINERE OBVIAM FACTVS EST,
CVMQ. DIV P VGNATVM ESSET, TERGA DE-
DIT.

Epistola, quæ verba occultabit, hæc erit.

¶ Accepi literas tuas dilecte & charissime Pōpeie Seuerine
idibus Feb. per Tiburtium tabellarium tuum, Illico percepi
voluntatem tuam, equidem gratulabundus prudenter parui,
præbui ea ratione tuo nomine Lelio creditori tuo mille &
quinque aureos ex emptione, si quidpiam vacat, exposcito,
& obtemperabo permotus suaui, iucundaque benevolentia
amicorum tuorum. iube sim certior de tuis rebus, vt si-
mul congratuler vel dolorem sentiam. Vale.

Datum Neapoli. 5. Februar.

1560.

¶ Tuus fidelis Baptista porta Neapolitanus.

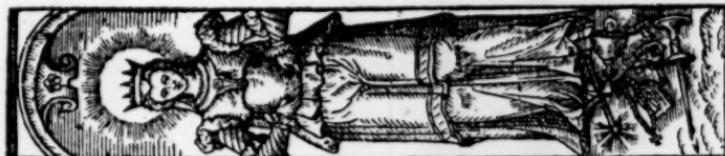
P

Variatæ

Variatæ tabellæ per numerum literarum.

I	2	3
a		a Recepī.
b		b Aspexi.
c		c Percepī.
d		d Habui.
e		e Nactus sum.
f		f Cognoui.
g		g Concepī.
h		h Perspexi.
i		i Intellexi.
l		l Sumpfi.
m		m Assumpfi.
n		n Percurri.
o		o Suscepī.
p		p Resumpfi.
q		q Prospexi.
r		r Vidi.
s		s Accepī.
t		t Perlegi.
u		u Legi.
x		x Relpexi.
y		y Conspexi.
z		z Noui.
		a literam.

4

a literam
 b epistolas
 c syngraphas
 d paginam
 e paginas
 f literulas
 g schædulam
 h schædulas
 i epistoliū
 l tabellam
 m scripturam
 n scriptum
 o chyrographum
 p chartas
 q chartulam
 r chartam
 s epistolam
 t literas
 u tabellulas
 x chartulas
 y tabellas
 z syngrapham

TVM

a dulcis
 b honorate
 c amate
 d suavis
 e lepide
 f humane
 g probe
 h spectate
 i dilecte
 l magnanime
 m iucunde
 n magnifice
 o ornate
 p honeste
 q exculte
 r docte
 s prudens
 t prouide
 u sincere
 x mansuete
 y ingeniose
 z optime

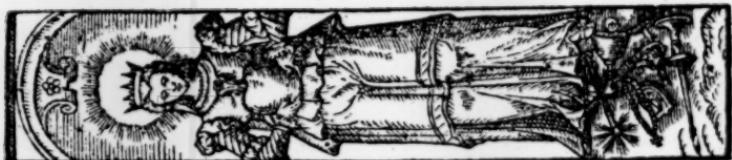
5

a et
 b atq; etiam
 c perinde ac
 d &
 e idemque
 f ac etiam
 g ac
 h atque
 i æque ac
 l atq.
 m que
 n q;
 o que
 p q;
 q q.
 r q.
 s &
 t atq;
 u et simul
 x simulac
 y ac simul
 z simulet

6

P 2

a Illu-

7

a Illustrissime
 b familiarissime
 c charissime
 d amplissime
 e felicissime
 f splendidissime
 g excellentissime
 h celeberrime
 i clarissime
 l munificissime
 m acutissime
 n grauissime
 o integerrime
 p benignissime
 q clementissime
 r modestissime
 s eruditissime
 t solertiissime
 u morigeratissime
 x præstantissime
 y gratissime
 z amicissime.

8

a Fabrici
 b Vincenti
 c Baptista
 d Federice
 e Iacobe
 f Petre
 g Alfonse
 h Francisce
 i Antoni
 l Cæsar
 m Hieronyme
 n Pompeie
 o Dominice
 p Scipio
 q Nicolae
 r Carole
 s Nute
 t Alberte
 u Ioannes
 x Alexander
 y Augustine
 z Ptolomæe

9

a Porta
 b Penna
 c Caracciole
 d Seuere
 e Leone
 f Carafa
 g Valla
 h Belle
 i Seuerine
 l Vrse
 m Benigne
 n Capua
 o Profecto
 p Marate
 q Miline
 r Venusine
 s Vicine
 t Venete
 u Poeta
 x Senensis
 y Taruifse
 z Mazzella

a pridie

10

a pridie calendas   a Ianuarij
 b calendis   b Februarij
 c octauo idus   c Martij
 d sexto idus   d Aprilis
 e quinto idus   e Maij
 f quarto idus   f Iunij
 g tertio idus   g Iulij
 h pridie nonas   h Augusti
 i quarto calendas   i Fcb.
 l sexto calendas   l Octobris   R
 m septimo calēdas   m Nouembris   L
 n nono calendas   n Decembris   P E
 o octauo calendas   o Quintilis
 p decimo calendas   p Sextilis
 q vndeциo calendas   q Septembris
 r duodeciocalēdas   r Iul.
 s decio 5. calēdas   s Ianu.
 t idibus   t Aug.
 u tertio nonas   u Mart.
 x quarto nonas   x Apri.
 y decio 3. calendas   y Mai.
 z quinto calendas   z Iun.

11

l Octobris   R
 m Nouembris   L
 n Decembris   P E

12

a Sempronium
 b Tiberium
 c Tullium
 d Lucium
 e Liciscam
 f Palemonem
 g Simeonem
 h Ludouicum
 i Trebatium
 l Petreum
 m Tyronem
 n Tiburium
 o Theseum
 p Artemidorum
 q Haly
 r Petronium
 s Quirinum
 t Sextum
 u Iosephum
 x Valerium
 y Franconium
 z Pontanum

13

a tabellionem
 b libertinum
 c seruum
 d secretum
 e tabellarium
 f clientem
 g hospitem
 h libertum
 i manumissum
 l amicum
 m vernam
 n contubernalem
 o assiduum
 p delatorem
 q nuncium
 r fidelem
 s domesticum
 t mancipium
 u missum
 x intimum
 y consciūm
 z beneuolum

14

a :
 b :
 c :
 d ::
 e ..
 f ..
 g ::
 h ..
 i :
 l ;
 m ,
 n :
 o ?
 p ;
 q ::
 r ,
 s ::
 t ..
 u .
 x ..
 y ..
 z ::.

a maiuscolis hinc incipendum

15

a subito
 b cito
 c extemplo
 d statim
 e illico
 f continuo
 g confestim
 h mox
 i euestigio
 l ocyssimè
 m mature
 n prepopere
 o raptim
 p citius
 q citissimè
 r velociter
 s festinè
 t repente
 u celeriter
 x presto
 y inopinatè
 z ex improviso

a vidi

16

a vidi
 b inspexi
 c intellexi
 d agnoui
 e confspexi
 f perspexi
 g accepi
 h hausi
 i exceper
 l prouidi
 m animaduerti
 n noui
 o percep*i*
 p penetraui
 q perpendi
 r concepi
 s inueni
 t cognoui
 u confideraui
 x didici
 y expendi
 z habui

17

a rogatum
 b voluntatem
 c conceptum
 d desiderium
 e mentem
 f intentionem
 g dictum
 h præceptionem
 i rogatum
 l optatum
 m cogitationem
 n affectionem
 o propositum
 p intentum
 q postulatum
 r animum
 s deliberationem
 t iussum
 u consilium
 x petitionem
 y præceptum
 z mandatum

18

a certè
 b indubitanter
 c nempe
 d nimirum
 e mediusfidius
 f ædepol
 g sanè
 h porrò
 i planè
 l profecto
 m enimuero
 n quidem
 o dubio procuf
 p quippe
 q verūm
 r indubitatè
 s pol
 t me hercle
 u equidem
 x cæterum
 y perpol
 z clare

a cupidus

19

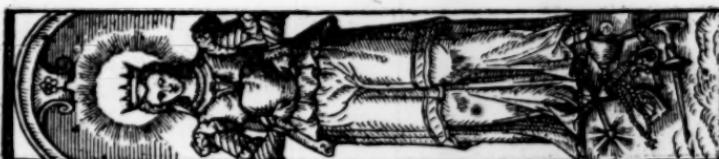
a cupidus
 b auidus
 c optans
 d appetens
 e exoptans
 f gliscens
 g concupiscens
 h gestiens
 i gratulabundus
 l anhelans
 m ardens
 n exardens
 o inflammatus
 p incensus
 q exardescens
 r præcupiens
 s attendens
 t gaudens
 u lætus
 x cupidus
 y desiderans
 z lætabundus

20

a prudenter
 b vigilanter
 c sedulo
 d prouidè
 e perfectè
 f deliberatè
 g singulariter
 h alacriter
 i hilariter
 l audacter
 m integrè
 n amicè
 o amanter
 p facilè
 q gratiose
 r attentè
 s fideliter
 t excellenter
 u optimè
 x gaudenter
 y principaliter
 z præcipue

21

a obediui
 b obtéperaui (daui
 c excutioni man-
 d ancillatus sum,
 e morigeratus sum,
 f rem peregi,
 g rem gesi,
 h egi rem,
 i obsecutus sum,
 l obediui,
 m parui,
 n executus sum,
 o perfeci rem,
 p obediens fui,
 q prouidi mèdato,
 r seruiui,
 s inferuiui,
 t obsequens fui,
 u obsequentiissimus
 x morem gessi (fui;
 y parens fui, ti,
 z obsequium presti-
 a dedi

22

a dedi
 b adhibui
 c substitui
 d largitus sum
 e permisi
 f præbui
 g obtuli
 h prætuli
 i attuli
 l absoluui
 m solui
 n retribui
 o consignauui
 p obsignauui
 q exposui
 r contribui
 s elargitus sum
 t donauui
 u porrexui
 x concessui
 y misi
 z tribui

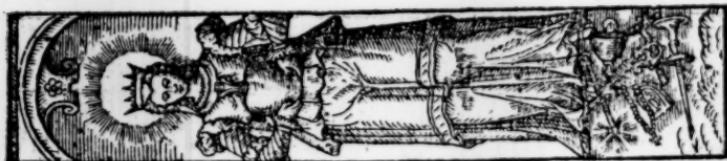
23

a ea ratione
 b ea causa
 c eam ob rem
 d proinde
 e sic
 f quapropter
 g ideo
 h itaq;
 i igitur
 l quamobrem
 m ea propter
 n ea de causa
 o ob eam rem
 p iccirco
 q propterea
 r eam ob causam
 s quas ob res
 t quo circa
 u qua re
 x ex hoc
 y hanc ob rem
 z inde

24

a te iubente
 b tua causa
 c tuo nomine
 d tua gratia
 e iussu tuo
 f mandatu tuo
 g nutu tuo
 h tuo obsequio
 i tuis verbis
 l tuo iussu
 m tua gratia
 n tuo consilio
 o tuo mandatu
 p tua voluntate
 q tuo libitu
 r te monente
 s te volente
 t tuo commodo
 u te mandante
 x tuis literis
 y tui amore
 z te præcipiente

a Phi-

25

a Philippo
 b Vincentio
 c Antonio
 d Ioanni
 e Fabio
 f Flaminio
 g Petro
 h Franciso
 i Iacobo
 l Marcello
 m Mario
 n Octauio
 o Decio
 p Ferdinando
 q Alfonso
 r Mutio
 s Simeoni
 t Lelio
 u Valerio
 x Aurelio
 y Metello
 z Seleuco.

26

a fideli
 b amico
 c sodali
 d familiari
 e consorti
 f collegæ
 g socio
 h contubernali
 i amabili
 l beneuolo
 m protectori
 n custodi
 o cōscruatori
 p domestico
 q participi
 r commenfali
 s coniuncto
 t consocio
 u creditori
 x tutori
 y amicissimo
 z intimo

27

a centum
 b duobus centum
 c septies mille
 d quatercentum
 e tercentum
 f bis centum
 g octies mille
 h bis mille
 i ter mille
 l quater mille
 m quinques mille
 n quinques centū
 o duo millia
 p sex millia
 q septem millia
 r sexies centum
 s mille
 t nouies mille
 u decies mille
 x vndeclies mille
 y duodecies mille
 z tredecies mille
 a decem

28

a decem
 b duodeuiginti
 c quadraginta
 d quatuor
 e quinque
 f nouem
 g septem
 h sex
 i duo
 l vnum
 m vndeicim
 n duodecim
 o quatuordecim
 p quindecim
 q duodetriginta
 r vndeiginti
 s viginti
 t octo
 u triginta
 x quinquaginta
 y septuaginta
 z octuaginta

29

a denariolos
 b coronatos
 c argéteos denarios
 d vncias
 e argenteos nūmos
 f aureos nummos
 g obolos
 h trientes
 i nummos
 l sextertia
 m talenta
 n nummalos
 o asses
 p sextertos
 q denarios
 r aureos denarios
 s aureos
 t carolenos
 u minas
 x libras
 y florenos
 z numos argéteos

30

a supellestili
 b domo
 c venditione
 d familia
 e censu
 f patrimonio
 g prouentu
 h redditu
 i hereditate
 l pensione
 m fraternis opibus
 n redditibus
 o re priuata
 p re paternā
 q re tua
 r publico prouētu
 s dotali pecunia
 t emptione
 u legata pecunia
 x erario
 y bonis tuis
 z trapezita

Q 2

a ..

31

a ::
 b ..
 c ,
 d ;
 e :.
 f ..
 g ::
 h :
 i ..
 l ?
 m)
 n ..
 o ,
 p ;
 q .
 r :.
 s ::
 t :
 u ..
 x ?
 y :.
 z)

a maiusculis incipendum

SI

32

a aliud.
 b nouum negotiū
 c q uicquam nouū
 d aliqua res.
 e aliquid
 f quæpiam
 g quicquam
 h aliud negotium
 i alia res
 l nonnihil
 m noua res
 n quæ res
 o aliquid noui
 p quid
 q quicquid.
 r aliquid nouum
 s quidpiam noui
 t agendum aliud
 u quidpiam
 x negotiū aliquod
 y aliquid negotiū
 z aliud officium

33

a remanens est
 b remanet
 c reliquum est
 d reliquitur
 e restat
 f residet
 g residuum est
 h residens est
 i superest
 l est præterea
 m vacat
 n est insuper
 o adiungitur
 p superat
 q adhuc extat
 r necessarium est
 s desit præterea
 t deest etiam
 u super extat
 x etiamnum deest
 y excedit
 z superadditur
 a iubeto

34

a iubeto
 b dicio
 c impera
 d præcipito
 e quærito
 f imperato
 g iube
 h dic
 i quære
 l pete
 m petito
 n ostendito
 o flagitato
 p exposce
 q exposcito
 r postulato
 s certiorem fac
 t fac vt intelligam
 u rogato
 x scribe
 y roga
 z commone facito

35

a obsequar
 b parebo
 c inferuiam
 d obtemperabo
 e morem geram
 f amicum præstaboo
 g obsequium præstaboo
 h rem faciam
 i rem exequar
 l perficiam
 m fatisfaciam
 n iussum exequar
 o vsui ero
 p fatisfacere conabor
 q obedire conabor
 r inferuire conabor
 s obtéperare conabor
 t obsequi conabor
 u parere conabor
 x prouidebo
 y amicum geram
 z prouidere conabor

36

a laqueatus
 b inductus
 c coactus
 d deuinctus
 e commotus
 f ductus
 g adductus
 h constrictus
 i pernotus
 l illaqueatus
 m irretitus
 n vincetus
 o astrictus
 p deuinctus
 q constrictus
 r captus
 s motus
 t commotus
 u submissus
 x nodatus
 y destrictus
 z coarctatus

Q. 3.

a vnicā

37

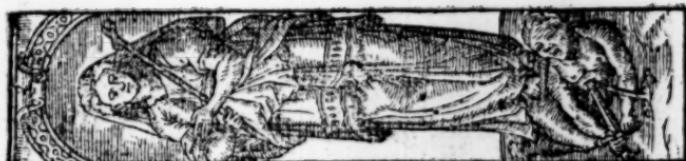
a vnica
 b singulari
 c rara
 d insigni
 e magnifica
 f præstanti
 g præcellenti
 h proba
 i excellenti
 l sincera
 m recta
 n integra
 o præsigni
 p mirifica
 q pura
 r facili
 s pia
 t modesta
 u suaui
 x dulci
 y fida
 z ornata

38

a et
 b &
 c τ
 d &
 e nec minus
 f æque ac
 g perinde ac
 h atque
 i atq;
 l atq.
 m nec non
 n eademque
 o perinde atq;
 p que
 q ac
 r atque
 s veluti
 t simul &
 u simul ac
 x & simul
 y ac etiam
 z sicut

39

a oportuna
 b amabili
 c solida
 d benigna
 e nobili
 f perspicua
 g dilucida
 h æqua
 i recta
 l dulci
 m clara
 n generosa
 o insigni
 p conspicua
 q manifesta
 r eleganti
 s præstanti
 t indubia
 u iucunda
 x beneuola
 y dulcissima
 z familiari
 a huma-

40

41

42

a humanitate	a tua, dñmniq	a iube
b probitate	b animi tui, ejus d b facito	b
c bonitate	c morum tuorum, c iubeto	c
d virtute	d maiorum tuorum, d placeat	d
e sinceritate	e parentū tuorum, e iubeat	e
f urbanitate	f germanorū tuorum, f animo sit	f
g benevolētia	g generis tui, g voluntas sit	g
h comitate	h familiæ tui, (rum, h cordi sit	h
i gratia	i p̄pinqorū tuo- i commodū sit	i
I caritate	I indolis tuae, I animo sedeat	I
m pietate	m patruū tuorum, m efficto	m
n integratit	n amitorū tuorum, n perficto	n
o liberalitatē	o cognatorū tuorum, o patiatur animus	o
p societate	p filiorum tuorum, p conficto	p
q largitate	q filij tui, q videatur	q
r magnanimitate	r matris tuae, r ferat animus	r
s æquitatem	s affinium tuorum, s finito	s
t lenitate	t patris tui, t fac	t
u beneficentia	u pronepotū tuorum, u ferat mens	u
x æquabilitate	x fororis tuae, x tibi placeat	x
y modestia	y natorum tuorum, y ferat cor	y
z facilitate	z herdum tuorum, z ferat desiderium	z
		a conscius

43

a conscius
 b clarior
 c apertior
 d dilucidior
 e admonitus
 f commonefactus
 g exploratus
 h scientior
 i clarus
 l perspicuus
 m præclarus
 n non obscurus
 o certus
 p non nouus
 q certior factus
 r edoctus
 s imbutus
 t certior
 u scientissimus
 x clarissimus
 y certissimus
 z notior

44

a pertinentibus
 b filijs
 c negotijs
 d consilijs
 e arcanis
 f secretis
 g domefticis
 h necessarijs
 i agnatis
 l fratribus
 m amicis
 n familiaribus
 o parentibus
 p genitoribus
 q natis
 r germanis
 s fororibus
 t proximis
 u rebus
 x liberis
 y cogitationibus
 z consocijs

45

a coniuctim
 b vnā
 c tecum
 d et ipse
 e iunctim
 f amicē
 g nobiscum
 h ego etiam
 i ipse etiam
 l merito
 m simul
 n familiariter
 o optimo iure
 p iure
 q inuicem
 r simul quoque
 s simul vñā
 t ego quoque
 u ipse quoque
 x affatum
 y legitimē
 z multum

a gaudeam

46

a gaudeam	a doleam	a ::
b gaudio afficiar	b dolore afficiar	b .
c læter	c moëream	c :
d exulter	d tristitia afficiar	d ,
e congratuler	e tristre	e ;
f iucunder	f sim in dolore	f ..
g lætitia afficiar	g sim in tristitia	g ::
h voluptate fruar	h contristre	h ::
i voluptate afficiar	i sim in moëre	i ..
l gratuler	l moëreom sentia	l)
m voluptate pfruar	m moëreom patiar	m ?
n solatio fruar	n tristitiam sentiam	n ::
o solatio perfruar	o affligar	o ::
p lætificer	p conturber	p :
q congaudeam	q affliëter	q ;
r solatio afficiar	r condoleam	r ..
s lætitia fruar	s dolorem sentiam	s .
t lætitia perfruar	t perturber	t ::
u iubilem	u angar	u ,
x gaudio fruar	x dolorib ^o afficiar	x ..
y iucūditate afficiar	y moëre afficiar	y ?
z gaudio perfruar	z fleam	z)

47

48

a maiuscolis incipiendum

R

a viue

49

a viue foelix.

b valeas.

c bene valeas.

d fofpes sis.

e vale.

f cura valetudinē.

g diu vale.

h valetudinē cura

i foelix viue.

l valetudini cōsule

m Dij te fofpitent.

n inferui valetudini

o valetudini inferuio

p valeto.

q indulgevaletudi-

r diu valeas.

s diu valeto

t incolumis sis.

u bene vale.

x bene valeto.

y incolumis viue

z multum valeas

a Exaratum

b Conscript.

c Confectum

d Descriptum

e Conscriptum

f Dat.

g Perscriptum

h Obsignatum

i Perscriptæ

l Scrip.

m Descrip.

n Exar.

o Perscrip.

p Datae

q Obsignatae

r Scriptæ

s Exaratæ

t Datum

u Descriptæ

x Obsign.

y Confectæ

z Inscriptæ

50

51

a Venetijs

b Catanae

c Romæ

d Mantuae

e Corcyre

f Patauij

g Messanæ

h Panhormi

i Mediolani

l Placentiae

m Papiæ

n Vercellis

o Alexandriæ

p Siracusis

q Leontij

r Caietæ

s Senis

t Neapoli

u Salerni

x Capuæ

y Patauij

z Aquileiæ

a

52

a	1
b	2
c	3
d	4
e	5
f	6
g	7
h	8
i	9
l	10
m	11
n	12
o	13
p	14
q	15
r	16
s	17
t	18
u	19
x	20
y	21
z	22

53

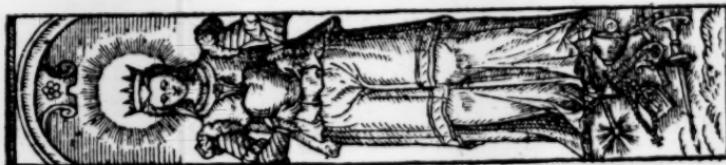
a	Ianuarij
b	Februarij
c	Martij
d	Aprilis
e	Iunij
f	Maij
g	Iulij
h	Augufti
i	Septembris
l	Octobris
m	Nouembris
n	Decembris
o	Sextilis
p	Quintilis
q	Ianuar.
r	Februar.
s	Mart.
t	April.
u	Mai.
x	Iun.
y	Iul.
z	Aug.

54

a	1559
b	1540
c	1541
d	1542
e	1543
f	1544
g	1560
h	1546
i	1547
l	1568
m	1549
n	1550
o	1551
p	1552
q	1553
r	1554
s	1555
t	1556
u	1557
x	1558
y	1559
z	1545

R 2

55

55

56

57

a b c d e f g h i l m n o p q r s t u x y z

T A Y S

၃၃။ ၁၈၂၂ ခုနှစ်၊ ၁၇၁၂ ခုနှစ်၊ ၁၇၁၃ ခုနှစ်

- a socius
- b seruus
- c amicus
- d fidelis
- e conscient
- f dilectus
- g familiaris
- h famulus
- i verna
- l amatus
- m adamatus
- n comes
- o intimus
- p minister
- q consors
- r collega
- s contubernalis
- t consanguineus
- u frater
- x affecla
- y nepos
- z procurator

- a Fabricius
- b Pantheus
- c Ioachimus
- d Paulus
- e Baptista
- f Scipio
- g Bernardus
- h Cæsar
- i Philippus
- l Ambrosius
- m Nicolaus
- n Pompeius
- o Albertus
- p Petrus
- q Hieronymvs
- r Dominicus
- s Andreas
- t Antonius
- u Claudio
- x Augustinus
- y Dionysius
- z Franciscus

a Carafa

58

a Carafa
 b Seuerinus
 c Galeotus
 d Porta
 e Hercules
 f Danielis
 g Sforza
 h Fracostarius
 i Delphinus
 l Balena
 m Anifus
 n Triuignus
 o Galeopis
 p Silenus
 q Sinesius
 r Valla
 s Berosius
 t Perusius
 u Dilectus
 x Pyronta
 y Valerius
 z Burghetta

59

a Panhormitanus
 b Venetus
 c Germanus
 d Romanus
 e Patauinus
 f Veronensis
 g Cremonenis
 h Mantuanus
 i Neapolitanus
 l Genuensis
 m Sueffanu
 n Surrentinus
 o Perusinus
 p Senensis
 q Bergoma
 r Mediolanensis
 s Vicentinus
 t Placentinus
 u Cordubensis
 x Hispanus
 y Calaber
 z Appulus

60

a b c d e f g h i l m n o p q r s t u x y z

C A P V T . X X .

Ut scriptum multiplici dolo perplexum fiat,
vt & inuolucrum sub inuolucro
lateat.

A N T E Q V A M huic materiæ extremam manum impo-
nam, inuentum maxime utile huc afferre non pige-
bit, in quo scriptum huiusmodi fiet, ut non vna sim-
plici, sed multiplici doli perplexitate inuoluatur, vt si pri-
mus cortex, quod minime credibile est detractus sit, multo
maior mox de cætero labor superfit. Quis autem ne pri-
mum quidem inuolucrum detrahi recte posse non videat?
dum id vtcunque detectum est, adhuc maxime obscurum
recte ne an perperam cortex primus sublatus sit, admonere
non possit? Inuolucra ex arbitrio complura esse poterunt,
quaæ ut recte ad occulte scriptum penetretur, tolli omnia ne-
cessæ est, ea vel quaæ à nobis tractata sunt, vel noua, vel hæc
cum illis commixta simul esse poterunt. De earum ratione
nihil à nobis dici necesse est, quod enim de singulis præcep-
tum est, idem & de coniunctis sentire debemus: De vñu verò
nihil occurrit, quod dicam amplius, nisi quod in hac multi-
plicis inuolucri perplexitate considerandum est, qui dolus
præponi, & qui postponi recto ordine debeat, aliqua enim
primum, aliqua post collocari tum oportebit, tum etiam com-
modius erit. Res nullo pacto commodius, quæam exemplo
indicabitur. Sit igitur hoc, quod occulte scribendum fit.

P V E L L A M H O D I E A M A T A M D E F L O R A V I .

Hæc sententia si per aliquam verborum similitudinem ve-
landa sit, quod in primo libro docuimus, tali ratione expri-
metur.

„ Vrbem hodie variam depopulatus sum.

Hanc

Hanc rursus sententiam si per ordinem verborum certi Pliniani scripti velim occultare, in hunc modū prodibit oratio.

„ Apparauit mihi ante felicem arborem.

Hoc ipsum tertio si alphabeto in quinque literas contracto obscurandum sit, hæ literæ apponentur.

a a d b d b a a d d e c c a e b   c c c a b d c a a a c d e b b a
b b b a c b c a a c b a c c   a a d d a b d a d d b a c c.

Eas quarto si clavis artificio velim occludere, has literas designabo.

z n t r s u y s p o x p s u t n   t n s u o x n z   q p s q n y o o
z x n n s r r t y u n y t p   q u s p r z t u q x z z s r.

Quas si quinto verbis punctis & lineis literarum loco positis latere velim, hæc epistola concinnabitur.

f

¶ Perlegi chartam tuam prudens & simul gratissime Nute Marate octauo calendas Apri, per Artemidorum domesticum tuum. Repente noui iussum tuum, quidem attendens optime perfici rem, concessi ea de causa te præcipiente Alfonso domestico tuo mille, & duo detriginta nummulos ex bonis tuis, si aliquid noui superadditur, scribe & iussum exequar, vincitus pia atque eleganti lenitate natorum tuorum, ferat mens sim non obscurus de tuis cogitationibus, vt ego quoq; lætificer vel afflicter, Diu valeto. Datae Caietæ 22.

April. 1557.

¶ tuus affecta Franciscus Burghetta
Vicentinus Σ

Quæ si postremo ad apertas bracteas referenda sit, in aliud modum talis epistola fiet.

f Per-

f

¶ Perfectus legitimusque fuit charissime Tamerlane tuus
ordo scribendi. Nam prudens & doctus Simon multa lau-
davit, & gratissimè legit. Nunc te Marcus Atæus, & Octa-
uius Strocaliendas aptiori laude prosequuntur per omnes
artes, vt mihi Dorumus, qui domi est mihi, cum de tua
humanitate ageret, retulit. Si penes te noui aliquid esse
cupis, iussum tuum exequar, idemque attendens optime
perfecteque perficiam rem. Concessum iam est eadem
causa pro te præcium Pienio Tealfono, & Socrati domesti-
co tuo, qui mihi ille, & duo alij petierunt. De tribus & qua-
draginta aureis nuimmis nihil scribam, cum nullos adhuc ex
bonis, optimisque tuis amicis, vidimus, qui aliquid noui de
his dicerent. Si super his nil aditur, scribemus etiam, vt ius-
sum exequamur, Vincentius primaria quamuis, atque ele-
ganti stili lenitate laudes natorum tuorum proferat, attamen
quia pessimus, nec non obscurus autor est de tuis rebus, cogi-
tabis quibus rationibus laudat, ne vt ego sic lætificentur ini-
mici, vel afflentur, Diu valebis tu, & omnes si quod dixi
à te, & omnibus fuerit obseruatum. Caius Emilius Tarentius
2 2 2 scripsit versus, Aprilius autem 2 1 5 9. ¶ Sed tuus
Ascentius & secum Nicolaus Franciscus Burghum combus-
fit, & tali incendio Vincentium supra narratum interfecerunt,
quicquid habuimus scripsimus. ¶

Hic ordo componentis seruabitur, qui interpreti præposte-
rus erit. Huiusmodi non nulla amicorum scripta cum maxi-
ma eorum admiratione interdum sum interpretatus, ita vt
non defuerint, qui propterea me artem habere, qua malis spi-
ritibus imperare censuerint.

De

CAPVr. XXI.

De Clandestinis nuncijs.

NON minus quam in animi sensis occultandis, diuersis quoq; modis in mittendis recipiendisque caute nuncijs vetustas vfa est, quibus nec ad id rudior nostra etiam aetas etiam alios induxit: eos recensere non pigebit, ne quid sciens præterea, quod de eo genere vsquam memiaerim: ne cum occasio postulauerit, aliorum nobis exempla suppetere possint, quare non inopportunum erit hanc materiam tres in præcipue partes distribui, vt de literis primum, mox de tabellarijs, tertio de eorum itineribus loquamur. De literis sermo erit, quemadmodum illæ occultari consueverint, & inscribi demonstremus, de tabellarijs vero rursus, vt de homine habitum & figuram mentiente verba faciamus: de itineribus, vt interceptorum insidiæ, quemadmodum interdum vitari possint doceamus, quarum rerum exempla, quæ nobis interlegendo in veterum historijs licuit cognoscere, hoc in loco distincta in medium afferemus. Primum itaq; occurrit Theophrasti sententia, in qua is admonet, inciso viridis & adhuc virentis ligni cortice, & intus tantum euacuato, quantum literas capere possit, & postmodum alligato, illud iusti temporis lapsu, natura cum literis oclusum remagere. In hunc modum ille religiosis ex hominum industria præceptionibus, ligno inclusis admiratos populos trahi potuisse meminit. Sed hoc ex Theophrasto potius ad rei similitudinem induxi, quam vt ad præsens remediu facere posse admonerem, diuturni siquidem temporis ad id successione opus esset. Potest hoc tamen recte in sicco ligno, velut abiete quilibet in hunc modum non incommodè imitari, communis albo glutine rimes coalescentibus. Potest & hoc ipsa ouo perfici, vt illud delicate acuta cultri cuspide apertum, mox apposita chartula glutine ex oui albumine, cerussa & cera cōfecto occludatur.

S

Idem

Idem & infraucto marmore, vt partes coalescant prodeesse poterit. Fiet & hoc in pomo, vt schædula intus reponatur, vt quo minus fieri possit hiatus appareat. Huc spectat Acontij factum referre, qui in sacro Diana templo pulcherrimo pomo inscriptis versibus legentem, & astantes, ante Cydippes puellæ pedes projecto, & nemine id reprehendente elusit. quamvis hoc ille supra pomi corticem efficerit, in pomo verba hæc erant inscripta.

Iuro tibi sacræ per mystica sacra Diana

Me tibi venturam comitem, sponsamque futuram:
 Vifus est enim is legentem eo iiusurādo cogere sibi amicam, & coniungem fore. Huic loco Polycretes foemine astis affinis est, ea liquidem dum in Milesiorum castris patrium & solenne festum ageretur, omnibus somno, vinoque oppresis, nocta temporis oportunitatem, vt id fratribus nunciaret, sic perfecit. Diognetum Eritreorum ducem rogauit, vt sibi aliquam bellariorum partem liceret ad fratres transmittere, quo permittente, plumbeo libello in placentam coniecto mandauit ferenti, fratribus suo nomine diceret, vt eam ipsi soli comedenter, quod cum ille retulisset, fratres aperta placenta, libellum, qui erat inclusus repererunt, & quod in ea scriptum erat exequuti sunt, armis per noctem hostes festo inebriatos & sine cura conslopitos adorti, & voti compotes effecti. Alter Harpagus, qui (vt Herodotus ait) literas in exenterato lepore inclusas, simulato pastoris venant, ad Cyrus misit. Idem etiam præstabunt indumentorum libætræ, vt suspicio evitteretur, & in sinu, & pedum soleis furtim gestentur, in hunc propositum Ouidius sic in arte amandi.

Conscia cum possit scriptas portare tabellas,

Quas tegat in tepido fascia lata sint.

Cum possit soleat chartis celare ligatas,

Et vincere blandas sub pede ferre notas.

Campani

Campāni verò dum aliqua Poenis nunciare quærerent, & vndique à Romanis, à quibus obsecfi erant custodiz̄ agerentur, ornatum quendam virum pro transfuga miserunt, qui occultam baltheo epistolam habens, simulata fugiendi occasione ad Poenos pertulit. Alij verò aliter interioribus vaginalium inscriptis nuncios destinarunt, & rem indecto do-
lo indicarunt. Nec defuerunt, qui eam cautionem affixis characterum lineamentis in membris quæsuerunt, ut Ouidius in hanc sententiam.

Caveat hoc custos, pro charta conscientia, tergum
Præbeat, inque suo corpore verba ferat.

Huc Istiā factum pertinet, qui clandestinum nuncium ad Aristagoram missurus, serui caput deradit, & mox characterum stigmata impressit, domi nocte donec capilli excrescenti, & deinde missa nocte re amplius significata, nisi ut Aristagoræ diceret, sibi rufus caput deradendum, pro nuncio vias est. Sunt & hac tempestate, qui tabellas aliquo esculento inuolutas, cani gluciendas præbent, ut ex eius postmodum imperfecti visceribus nuncius exigitur, nec quicquam denum præteritur, quod eam cautionem facere possit. Eadem hominis cura in tabellarijs militis habitum & figuræ permutationem perquisiuit. Huiusmodi itaque Harpagi factum occurrit: Is Herodoto autore Cyro occultum animi consilium proditurus, cum hoc impeditis itineribus aliter non posset, fidissimo domestico, venatoris habitu mentito & leporem habenti, in quo exenterato tabellæ includebantur, in Persidem preferendas tradidit. Huc vafrum Iosippi consilium spectat, cuius iussu internuncij custodum & excubantium manus neglecti, velletribus loca coniecti præteribant, ut si quando confisi possent, canum similitudinem mentirentur, quod factitatum est, donec eam

fraudem vigiles perfenserunt, vallemq; cinxerunt. Nec sa-
 tis hoc humanæ curiositati fuit, nisi etiam sibi de itineribus
 consuleret, ne nuncij in custodum & in interceptorum ma-
 nus peruenirent, quare terrestri relichto itinere, suam etiam
 flumina viam præbuerunt, sed ne interim scriptum aquis pos-
 set aboleri, (Frontino autore) plumbeis lamellis inscriptis
 milites Saltellam amnem tranantes, ad brachia alligatis usus
 est. Lucullus verò, vt idem Frontinus refert, vt Cyzicenis à
 Mithridate obsefisis, suum aduentum indicaret, impeditis ho-
 stium præsidio faucibus, quæ modico ponte continent iun-
 gebantur, maritimum iter quæsivit: gregarius siquidem mi-
 lies ad id destinatus, inflatis duobus vtribus insidens, vbi lite-
 ræ includebantur duabus regulis inclusis, simulata marinæ
 beluæ specie per septem millia fluminis traiecum, ducis
 aduentum nunciauit. Sed ne id quidem fatis esse visum est,
 verita enim hominis solertia, ne aut dolo, aut casu aliquo
 nuncius intercipi posset, & veritas sponte prodiretur, aut res
 tormentis ageretur, vt ea posse extorqueti, viam etiam in
 aëre quæsivit, & sagitis interdum, nonnunquam aibus ta-
 belliorum vicarijs vla est, vt ea aduersus interceptores per
 coelum securitatem præstaret, in eum modum, vt Herodotus
 ait, ab Arabazo & Timoxeno factum est, quoties alter al-
 teri quicquam vellent nunciare, charta siquidem pedi sagitta
 complicata, aptatis insuper penis, ad constitutum locum
 cum sagitta mittebatur. Huc pertinet Cleonymi Lacæde-
 moniorum regis exemplum: Hic Trezenem urbem obsi-
 dens, ad maultas urbis partes vndique expeditos iaculatores
 dispositos mittere sagittas iussit, eis inscribens. V. T. N. M.
C I V I T A T E M I N L I B E R T A T E M A S S E R A M .
 Vnde euenit, vt appositis scalis concendens exercitus moe-
 nia, ciuitatem euerteret, & deriperet. Cæsar vero audiens Ci-
 ceroam à Gallis obfessum, oppugnationem ferre diutius nō
 posse, militem misit, qui noctu epistolam iaculo alligata
 supra

supra murum emitteret, quod cum is fecisset repartam epistolam cum sagitta ad Ciceronem custodes attulserunt in ea haec verba notabatur. CÆSAR. CICERO. FIDUCI-
AM. OPTAT. EXPECTA. AVXIDIUM. sic repente Ca-
esar venit, & intercisa oppugnatione hostes repulit. Sed ut id
per aues præstari possit, proderit columbas, hirundines, vela-
liaj bujusmodi apes domesticas. habeo & haec siquidem alia,
quoties necesse sit, granitæ suspicis collo literis, vel pedibus
annexis internunciaz revertuntur, & ad cognata deuolabunt,
his nuncij cum celeriter aliquid significandum erit interdu-
venustas via est. Huius consul, Frontino teste, ad Decimum
Brutum, qui Mutina ab Antonio obsecratus, columbas diu
tenetibus inclusas, fameque affectas & propinquiori, quatenus
poterat, in cibis loco emittebat, illæ lucis & cibi audire al-
tissimis artificio sum partibus euolantes infidebant, eaque
Brutus excipiebat, siq; de rebus ige stis senior fieret, quare
disposito semperdotis ijsdem cibo rendebat eos. Hinc Plini-
us. Nil vallum & vigil obsecratus atq; retia amine prætenta
profuere Antonio per coelum eunte nuncio. Ea ratione uno
codemque die ex Olympia Aeginæ Thaurosthenis victoria
ipsius parenti nunciata est, quamvis alij perspectuam effe-
ctum afferant, alij etiam alite. Thaurosthenem a proficis-
ceretur columbas à pullis adhuc madidis & innotubibus
abduxisse, eamque cum viceisset, purpura amictam remisisse,
que summa cum festinatione ad pullos properans codem die
è Pisa in Aeginam aduolauit, cuius rei Aelianus autor est. Nec
desunt, qui id hirundinibus quæsivierunt, ut è nidis abductas
pullis relictis ad domesticare remitterent. Assertur etiam non
nulli trans mare ad ortum columbas esse, quæ per medios
hostes interclusa via nunciorum officio fungentes, domino-
rum literas sub alis breui tempore longissime deportent.
Quod fortasse Iuuinalis sensit, cum diceret.

„ tanquam è diuersis partibus orbis..

Anxia præcipiti venisset epistola penna.
 Memoria etiam in vetustissimis historiarum monumentis
 proditum est, Ægyptium regem fuisse Marrhem nomine,
 qui cornicem in item ac omnino cicurem eduauerat, qua
 pterophori, & cursoris vice, quoties aliquid nunciandum
 erat vtebatur, ea siquidem tenue plane rationis compos
 epistolam gestans, quo opus erat transvolabat, callide noscens,
 quo dirigendas impetus, ubi insidentium, & interdum quies
 cendum foret. Hæc humanum ingenium ad cauenda peri
 cula sibi solertijs quæsivit, sed eadem ingenij calliditate,
 quasi suis semet telis consodiens irritauit. Oppugnante
 Christiano exercitu Ptolæmaidem, cum in hunc modum
 nunciam columbam obsecris Saladinus destinaserit, hortatos
 ut firma animo forent, sperata sui aduentus festinatione, ea à
 nostris intercepta est, contrario alligato nuncio dimissa, vi
 de evenit, ut desperato illi auxilio, nihil amplius expecta
 rent, sui deditionem facerent, ut nullo modo in rebus hu
 manis securitatem, sed fraudem esse posse existimarent. Hacte
 nus huius voluminis materiam utcunq; pertractauimus,
 nonnulla, quæ ad eam rem pertinere videbantur, fortasse
 ex industria omisimus, alia ad hæc referri possunt, quæ si non
 prouocatis erunt, postmodum fortasse plura dabi
 mus, siquidem hæc nunc rudibus, & omnino
 imperitis scripsimus, nunc ad ter
 tium volumen tran
 seamus.

FINIS LIBRI SECUNDI.

143
IOAN. BAPTISTÆ PORTÆ
NEAPOLITANI DEFVRTIVIS

LITERARVM NOTIS.

LIBER TERTIVS

PRIO BIM. LV M

NVNC ad alteram & disceillimam operis partem accingamur, de interprete instruendo, vt quod solum de toto opere videtur esse reliquum hoc volumine prosequamur. Sed iam audio dicet aliquis: Vnde nouus hic Apollo, vel Oedipus, qui occulta animi sensa, & enonciare ænigmata profiteatur emicunt?

Divini potius, quam humani est ingenij hominis interna perscrutari, parumq; ferè inter Deum, hominemq; distaret, si occlusas animorum cogitationes intellectus assequeretur manus. Ingenuè fateor multa esse posse furtiva fessipta, quæ se interpretaturum quenquam polliceri, furorem ac delirium planè existimarem. Quotusenim quisq; erit, qui hoc innumeris penè dolis, ac infinita scribendi multitudine citra insaniā iactare audeat: vt si orthographiæ ratio obseruari non queat, latenter aliquo modo sensum possit eruere: huiusmodi erit, si quis præter scribendi normam dictiones ex arbitrio ad significandas literas configat, vel res per diuersa vocabula significauerit, quorum nisi interpres ab autore fuisset admonitus, nullo modo sensus haberi potuisset, quam obscuritatem nonnullæ Ciceronis ad Atticum epistolæ habent: id genus erit etiam si uno charaktere exprimantur, & alia complura, quæ non nisi Deo opt. max. interprete, qui se intimis animo-

animorum recessibus insinuat videntur indigere. Quare ijs omis, ea nos tatum interpretari hoc volumen pollicemur, in quibus ratio literarum, & syllabarum contextus aliquo modo possit obseruari, quorum complura genera esse possunt, verum nos ex ijs, quae crebrioris usus, & precipua videbuntur, etiam solitis perplexa inuolucris prosequemur, tum ad latinam, tum ad vernaculam linguam, quo commodius fieri poterit accommodabimus, quorum ratione cognita, lector similitudine quadam ductus, reliquorum facilè possit cognitionem aucupari. Sed antequam eorum tractationem aggrediamur, qualis absolutus interpres esse debeat, & quae eum primo scire deceat explicemus.

C A P V T . I.

Notarum interpretem qualem esse conueniat.

POscit itaq; locus, vt boni & absoluti interpretis conditiones doceamus, vt statim cognoscatur, qui earum omnino expers sit, ad hoc non facilè perfici, & proinde quò magis ijs erit innixus, eò dexterius & felicius in hac doctrina profecturus. In primis itaq; acutissimum eum natura esse expedit, vt si ingenij præstantia multum in vniuersis disciplinis adferat adiumentum, in hac præcipue arte suas vires natura possit ostentare, vt quod prouerbij loco usurpatum, Quemadmodum aurum igni probatur, sic in mathematicis disciplinis ingenium experiri, id aptius ad hanc disciplinam transferri videatur. Singulare preterea quadam animi calliditate, & solertia præditum esse conuenit, & omnis præfus negligentia experiri, vt vafrum animum per inamicas insidias & fraudes possit circumagere, dolos perscrutari, ijs obuiare, & omni demum ingenij vigilantia aduersos à se conatus amouere. Ipsi siquidem disciplina non modica ingenij præstantia videtur indigere, quapropter verè liberi & per-

perspicacis ingenij hanc facultatem semper esse existimau, & eorum, qui ea delectantur, soleo præ cæteris acumen admirari, & verè ingeniosos appellare, vt ad omnes disciplinas facile idoneos esse existimem. Talem itaq; eum natura esse conuenit, arte verò non minus instructum, & primū in multarum rerum, utpote armorum, negotiorum, & militaris præsertim scientiæ peritia versatum, vt hostium, inimicorumque astus percallere, & euitare non incommode possit. Ad hæc accedet multarum linguarum peritia, earum præsertim, quæ magis in vsu esse solent, & quarum cum gentibus commercium nobis esse possit, vt cuiusuis id genus idiomatis ille scriptum possit interpretari. Præterea orthographiæ, literarum, syllabarum, & contextus orationis nequaquam expertem esse conuenit, quod in primis solet esse necessarium: In orthographia loquor de exquisita, & absoluta scribendi ratione, tametsi non adeo orthographiæ confidendum sit, vt non debeat experigi, vtrum illa sit omissa, quod ex industria posset euenire. At si multas exquisitè linguis percalle-re nimis arduum videretur, latinis faltem literis sit instruc-tus, tum quod ea lingua vtcunq; adeo hac tempestate com-munis est, vt ferè non minus vfitata, quam omnibus ver-nacula sit, tum quod ea commodius ad cautionem admitti-tur. Sunt & alia fortasse, quorum non ignarum eum esse ex-pediat pro rerum varietate, quæ possent euenire. Sed ad hæc postremo additur peculiaris nostri operis vñus, vt qua cura & diligentia is in scripti interpretatione esse debeat, & se quo pacto in opere moderetur, intelligat. Circa hæc mens & cu-ra nequaquam oscitantis queritur, vt obiter scripti dolus ex-pendatur, sed maxima attentio, summaque diligentia, vt ani-mus ab omni cura, & cogitatione vacuus, omnibus postpo-sitis in ea solum re indaganda elaboret, vt omnem conatum constituat: non tamen si res intensiorem aliquando curam, & tempus exposcit, continuanda attentio, & in ea mens

T

nimis

nimirum anxiè torquenda, nimia enim diligentia, & diuturnus mentis labor stuporem ingerit, vt minus postea ad hæc ingenium habile sit, & nihil proficiat: Morbos præterea maxiime conciliat, & maior sæpenumero ex mentis conatus ægritudo, quæ ex corporis laboribus solet prouenire, vt mihi, si quando in perplexiores notas incidebam, interpretanti sape contigit, cui toto ferè die in his consumpto, vix septima vel octaua hora præteriisse videbatur, vt vesperam non nisi per tenebras, & luminis abscessum cognoscerem, vnde interdum in longa mentis attentione, quasi apoplexia correptus stupidus & immobilis, vti Diogenes fixis oculis Solem contemplans, videbar permanere: quare labor erit in aliud tempus differendus, vt res successiuis horis commodè pro negotijs oportunitate peragatur. Verum in his doli species attendenda, nisi etenim ea cognoscatur, frustra de cætero labor insumitur, cum ignorato occultationis artificio, nullo modo rei occultæ velamentum possit auferri, sumpto à Medicis exemplo, à quibus nisi morbi causa primum perspecta sit, ægro corpori frustra subuenitur. Vnde nobis etiam de doli specie cognoscenda, legitimas vijsim est suis in locis hoc volumine obseruationes tradere, ex quibus proprios agnoscendi cuiusque doli modos interpres aucupetur: neque id contemnendum aliquo pacto duximus, in quo maiorem difficultatis partem positam esse perspeximus. Cognita itaque velamenti specie, omni animi moderatione & conatu elaborabit, vt abstrusus omnino sensus referetur, nec prius quiescat, quin vero è latibus dolo enuto, inimicos conatus irritauerit, vt de eo in posterum sibi tuto consultum esse perfentiat. Locus postulabat, vt aliquot literarum discrimina succederent: Sed quoniam instant nonnulla adhuc de interprete dicenda, ea primum prosequamur.

C A P V T . I I .

Quæ nouisse interpretem conueniat, antequam ad
scripti interpretationem accedat

FVRTIVI scripti interpretandi regulas tradituro, ope-
ræ premium videtur à rudimentis, quæ ad id aditum præ-
stant, & multum conferre videntur, non tamen omni-
no necessaria auspicari, vt nihil, quod ad optimi interpre-
tis institutionem spectare possit omissum esse videatur. Pri-
mùm itaque proficiet idiomatis scripti notitiam habere, di-
uersis enim modis omnes loquuntur, & scriptum contexunt,
eadem res etenim apud Hispanos, Gerinanos, Italos, &
alios pro locorum longinquitate, aliter, atque aliter vo-
citur, vt illos hi, hos illi non intelligant, vnde non ipsa
modo locutio longe alia est, verum lèpe etiam scribendi
ratio multum varia. Diuersè enim Germani, Itali, & His-
pani scribunt, quemadmodum loquuntur, & pronunciant,
quibus enim diuersus est sermo, pronunciatio pariter &
scriptura necessè est sit diuersa. Nam si Ethrusci, Hispani, vel
Germani verba pronunciant, nos qui Neapolitani sumus
audita reddere velimus, quantum bone Deus discriminis in-
ter nostram & eorum prolationem esse videbitur, vt etiam sè-
pissime vix magno cum labore aliena verba pronunciemus,
nescio quo patrij sermonis spiritu difficultatem ingerente, ita
vt suus cuiq; sermo à natura largitus esse videatur. Dalmatæ
V ante L syllabam inchoante, vt V L A S D I L A V S vnico
spiritu pronunciant, quod à nobis nisi absoluta idiomatis
conditio habeatur, neque proferri rectè, neque scribi pote-
rit. Germani eandem literam V geminant. Hispani verò in
dictionum calce sèpissime S pronunciant, vt ferè eorum ver-
bum non reperias, quin ea litera occurriat. Appuli ita pronun-
ciant, vt multorum verborum initio S C loco I prænotent,
si enim I O A N N E M proferre velint, proinde proferunt, ac si

Scio annem scriberent, & pro IRE SCIRE. Neq; solū
 exteræ nationes, vt pote quas magna longinquitas disterni-
 nat, sed vicinæ & agnatæ sermone, prolatione, & scriptura
 inter se differunt, sic sua cuiq; populo locutio, suusq; struend-
 darum syllabarum ordo & compositio est: Nam vt de co-
 gnatis & affinibus vocabulis loquamur, quod Itali, quemad-
 modum Latini A V D I dicunt, Florentini O D I, A V in O
 conuerso pronunciant, Veneti verò V in L commutato: sic
 & de alijs innumeris. Suntque dictiones & nomina familia-
 ria apud multos ex parte diuersa & corrupta. Siculi I A-
 C O B V M diminutiū I A C O P E L L V M, I O S E P H V M
 S E P P E M, & H I E R O N Y M V M M O M M V M dicunt, &
 apud alias gentes huiusmodi mille talia, quæ non sine obsco-
 nitate vero obliterato sermone proferuntur: fitque sæpen-
 imero, vt in vno vocabulo, quod apud diuersas nationes com-
 mune sit, diuersus sonus pro gentium varietate reperiatur.
 Hæc noster Pontanus notat, nos vt ostenderemus pro natio-
 num, & populorum diuersitatibus locutiones etiam variari,
 ipsamque literarum potestatem & ordinem aliter, atq; ali-
 ter se habere hæc apposuimus. Neq; solum id in diuersis na-
 tionibus & populis fieri mos est, sed etiam apud eosdem in
 diuersis ætatibus & temporibus successiū non soni modo,
 & scripturæ, sed etiam vocabula permutentur, quare nisi
 etiam interpres cognito idiomate vti tum in loquendo, tum
 in scribendo possit, nequaquam scripti poterit sensum elice-
 re, eo enim ignorato facillimè scripti interpretatione frustra-
 bitur. Maxiū præterea profuturum censem si eius, qui scrip-
 ferit, non solum de moribus, sed etiam de nomine cognitio
 habeatur: nam si sagax ingenio pollens, & in hac versatus
 disciplina sit, paulo altius ad interpretationem exordien-
 dum, mentis acies erigenda, & subtiliori via, vt mos est,
 occulti scripti sensus indagandius, at contra si ruditis ingenij,
 & hebetis fuerit, contemptis orthographiæ præceptis leuiori
 animo,

animo, & mente remissiori procedendum, vnde si hominis disciplinam mores, verba, nomina, & loquendi formulas illipeculiares, occultandi que sensus modum omnem, etiam scribendi ingenium interpres agnoscat, non parum profuturum puto: Sapè enim fieri solet, vt ingeniosi alicuius scriptum segnis & oscitantis existimatū interpretantis conatum facile frustretur, quemadmodum & ex aduerso, si ingeniosi & subtilis illud putemus, quod ab homine socordi, & rudi perfectum sit. Quare non parum expediet scribentis ingenium cognosci, vt facilius eruditus, an inconditus scripti sensus sit intelligatur. Si de eius nomine cognitio habeatur, suo loco requirendum, si habebitur, ex eius notis characteribus facilis de reliquo scripto notitiam venabitur. Ad hæc tractatæ rei & cognitio accedit, quam & habere multum intererit, eamque poterit tum ex scribentis, tum eius ad quem scribitur negotijs, vel vtriusq; commercio nancisci, ratio est, quod cognita materia, facillimè communia verba, quæ ad eam rem spectant interpres poterit coniucere, quod pro uno quoque eorum locorum verbo ex characterum numero, similitudine, & dissimilitudine in suis locis obseruata, non multo cum labore cognoscetur: sicutque interdum, vt vna agnita syllaba, ne dicam verbo, de cætero parum negotijs futurum sit, nam totius inde scripti ex earum literarum proditione in alijs verbis dolus detegetur. Exempli causa si de bello res agitur, literarum numerus eius verbi, vel aliorum ad eandem rem facientium quæretur, quod si eiusmodi verbum haberi possit, in quo eadem litera geminetur, commodius id esse poterit, obseruato repetitæ literæ ordine, vt res certior interpretationis non frustatae securitatem præstet, quæ geminatio si plurium literarum fuerit, eo magis proderit. Verum literarum numerus in latino scripto circa casuum flexum variandus est: In vnaquaque materia plura erunt verba communia, quæ eam quasi necessario consequuntur vt in amore.

AMOR, COR, IGNIS, FLAMMA, VRI, VITA, MORIS,
 MISERATIO, & SÆVITIA, locum habent, & in bello
 MILES, DUX, IMPERATOR, CASTRA, ARMA, PUGNARE, & huiusmodi reliqua. Huc accedent & rerum deflexa vocabula, & horum vnum cognitum verbum non multo cum labore multorum postmodum verborum, & totius denique scripti notitiam referare poterit, eoque modo præter tabularum rationem, vocalium & consonantium discretionem, & alia interpretatio laborem adimere poterit. Non parum insuper expediet, nuncium autoris, vel periti notarij manu prescriptum esse: nam si vel interceptus perperam transcriptus, vel ab aliquo, qui notandi rationem ignorauerit profectus sit, facile fiet, ut turbato scripto omnis interpretandi via obstruatur, siquidem si characteres omissi sint, vel transpositi, vel commutati, puncta præterea non ritè disposita, vel commutata, vel relicta verborum interualla, vel eorum partes, interpositis spacijs discretae, vel alio quoquis modo, dolus permutatus, interpretem is non parum perturbabit, ut interdum facile decipiatur. Ut igitur rem paucis colligam, idiomatis scripti, scribentis, & eius ad quem scribitur, & materiæ de qua agitur notitiam, & emendatam scripturam ad interpretationem non parum posse adiuuare dicimus, licet ea, ut dictum est, non sint omnino necessaria, sed ad commodum maximè conferre. Sunt & alia, quæ etiam interpretem præstaret agnoscere, quæ ne sermo prolixior sit omittimus.

CAPUT III.

Distincta literarum nomina, quibus sæpenumero suis oportunè locis vt debemus.

PRIMVM itaque literarum discrimina statuemus, & noua quædam ijs indita nomina declarabimus, quibus sæpe in scriptis perscrutandis vtemur, cum enim noua essent,

essent, quæ scribenda erant, nouis etiam vocabulis appellanda esse visa sunt: hæc tamen obiter percurremus; nam de literis subtilius disputare, alterius esset facultatis & temporis; ne de furtiis literarum notis interpretandis præcepta tradens, grammaticam videar profiteri. De literis tractaturi: Literam compositæ vocis partem minimam vocabimus, vt A, B, C. Nec me aliquis incuset, si literæ vocabulo interdum pro elemento abutar, cum illud apud vetustissimos rei grammaticæ scriptores vñitatum videam, & indifferenter possum: Vnde dari mihi volo, vt literam & elementum, cum sæpe in dicendo res significanda occurrat, vtroq; modo dicere liceat, vt itaque, vnde digressus sum redeam: Literæ, quibus in scribendo vñimur, sunt vna & viginti. A B C D E F G H I L M N O P Q R S T V X Z. Sed H potius aspirationis nota est, quam litera. Reijcimus K à prioribus & nostris iam dudum relegatum, nam vt Diomedes ait, vt superiuacua vñimur, & in scribendis tantum Kalendis vetustissimos latinos vños comperio, eam Saulius magister primus romanis literis adiecit, vt in sono duarum literarum H & Q discretionem faceret, quod si nonnullorum sententiæ fides habenda est, nullus apud nos vñus esse debet, cum in latinis dictionibus omnino careamus, quod si eam græcorum verborum vñus interdum admittit, eam satius est græcis literis annotari. Q. nonnulli eximunt numero literarum, eaq; de causa vtendum censem, quod sequens V ostendat, ante aliam vocalem in eadem syllaba positam. Græcum quoq; Y è nostris expungimus cum satis sit notarijs eius sonū expleri per I: sonus enim vtriq; characteri communis est. X & Z ideo ponimus, quod apud latinos illud, hoc apud vulgares frequenteris vñus esse solet, nos quia de vtrq; sermone verba facimus, eorum duximus meminisse debere. Sed his, cæterisque grammaticorum controuersijs, si quæ sunt reiectis, quia videntur ad suscepti operis propositum parum pertinere, ad expli-

explicandam nostrarum literarum partitionem veniamus. Literarum itaq; numerum primùm in consonantes & vocales diuidimus: Vocales quinq; sunt, A,E,I,O,V, quæ sic dicuntur, quod plenam, absolutamq; vocem habeant, reliquæ vero omnes consonantes ita dictæ, quod cum vocalibus sonent, ac per se nequeant voces proferre. Has rursus omnes excepta Z in semiuocales & mutas diuidemus: Semiuocales sunt septem F L M N R S X, hæ omnes à vocali incipiunt, & in se terminantur, sed vt plerisque latinorum placuit, F muta potius, quæm semiuocalis est: id nostra parum referre iudico. Mutæ autem, quæ à se incipientes in vocales terminantur, sunt septem B C D G P Q T, & dicuntur mutæ, quod exiguum vocem habeant, & mutorum sonum videantur imitari. E semiuocalibus liquidæ sunt quatuor L M N R, sed de his haec tenus. Nunc autem ad rem redeamus: Consonatum aliquæ geminantur, aliquæ simplices ponuntur, quæ in syllabarum nexus sibi succedere possunt, hæ sunt, B C D F G L M N P R S T & Z, sed ultima in vulgaris sermone geminatur. Quæ sibi non succedunt H Q X sunt. Rursus consonantium aliquæ in finibus, aliquæ vero in initijs & medijs. Finales hæ B C D L M N R S T X esse cum vocalibus, reliquæ reliquis locis constitui possunt. Aliam præterea consonantum diuisionem assignando, in duas partes diuidemus, Videlicet in frequentes & raras, harum tamen aliquæ magis & minus frequentes, sic magis & minus rarae sunt. Frequentes nominamus, quod frequentius, raras vero quod parcus in scriptis soleant euenire. Frequentes sunt C F M N, frequentiores L R S T, rarae D G H P, rarissimæ B Q X Z. Sed ne me aliquis dictis carpat, quod rarissimas eas vocauerim, quæ crebrius aliquo in scripto interueniunt, vel ex aduerso. Literas frequentiores & rariores esse dicam, vel sui natura, vel aliunde. Ex sui natura cum plerumq; vel raro in scripto soleant occurrere. Extrinsicus vero

verò cum aliquis continetur sermo in epistola, vt pote de A-
M O R E, vbi A F F E C T V S, A F F E C T I O, V A V, H E V,
& ijs similia repeti oportet, etenim si id euenit, non ex hoc
F & H frequentissimas esse colligetur, sermo enim in epi-
stola contentus aliquando frequentissimas rarissimas, & ra-
rissimas frequentissimas faciet. D rara esse solet, & interdum
sæpe in scripto repetitur, vt in

Diues Druse dabis domibus clonaria diuum.

quemadmodum T in vulgatis versibus.

O Tite, tute tali tibi tanta tiranne tulisti.

Et tuba terribili tonitru taratantara trusit.

Sed quoniam satis elementorum tractationi fortasse tribui-
mus, nunc reliqua, quæ ad commodè interpretandum spe-
ctant prosequamur.

C A P V T. I I I I.

Simplex commutatae figuræ modus quo-
modo deprehendatur.

D V P L E X occultandi scripti genus esse proximo volu-
mine indicauimus, alterum quod adhibita diligentia,
& certa ratione potest interpretari, alterum quod A-
polline solum ænigmatum autore, ne dicam Deo opt. max.
interprete videntur indigere. Quare hac parte intermissa, il-
lam prosequamur. Rationem autem, quæ in transponendis
characteribus consistit, non esset inopportunum prætermi-
ttere, tum quia ijs, qui se ex alicuius operis præceptionibus
in alijs scripturæ inuolucris exercuerint, facilior videtur,
quam vt demonstratione opus sit, tum etiam quia in libera
hominum transponendi scripti voluntate minimè certa ra-
tio tradi posset. Verum ne rem omnino intactam relinqua-
mus, id solum admonuisse satis erit, vt primùm experiatur,
an eo dolo charta contexta sit. Characterum itaq; contextus

per omnem ordinem requiratur, modo in tertis, modo in quartis quibusq; literis, vel alio ordine, modo à dextro in sinistrum, modo à sinistro in dextrum, modo in secunda linea, modo in tertia & quarta, vel aliter, modo in versuum initio, modo in fine (quemadmodum alio volumine suo loco significatum est) donec vnius tantum verbi notitia eruatur, quod vbi feliciter tentatum videbitur, pari ratione & ordine seruato, si ciusmodi solus sit, in ceterum procedi poterit. Hoc ad eam fraudem detegendam talis occulti scripti satis esse videntur, proximum est vt de agnoscenda simplici permutati characteris occultatione modos præbeamus. Notarum itaq; numerus, series, seu contextus, scripti partes discrete, & characteres in fine collocati iudicia prebæbunt. Characteres itaq; diuersi primum distinctè numerabuntur, eos non plures viginti uno, vel vt summum duobus & viginti esse oportet, nam si plures sint dulus erit obscurior, & adiectios & ociosos esse cognoscemus, minor numerus diffiniri non potest, si quidē notarius obscuritatis causa facile in scripto potest paucioribus vti literis. Ijs prætermisis, quas rariores & minus crebras esse diximus; tum literarum contextum obseruabimus, quæ pauciores characterum formæ quinariū non excedentes, cœbrius interueniant, ita vt nulla sit dictio, in qua unus ex illis character non incidat: Scripti præterea discretio huius generis esse poterit adinonere, dum scripti partes disiunguntur, vbi recte ne, an perperam illæ discrete sint, finalium literarum numerus indicabit, quas proximo capite recensuimus, nam si eiusmodi literæ scriptum terminantes plures erunt, quād dictum est, argumentum alterius immixtæ fraudis habebimus. Verum quia characteres pauciores esse posse diximus, operæ præmium est videre, si numerus diminutus sit, quænam literæ adéptæ sint, ratio itaq; hæc est. Si literæ una, & viginti sint (vt à maiori numero fiat detractio) Y fuisse sublatā agnoscemus, si viginti X, si vnde viginti Z, si duodeviginti Q, si decem & sep-

& septem B, si sexdecim G, sic & de reliquis seruato literarum ordine, quas vel minus, vel magis raras apellauimus, ut altera alteri succedat. Verum ne quis interdum frustrare tentata me in hoc ipso fortasse vanum appellat, hoc quemlibet admonitum volo, me de re tam implicata, præfertim autorem, qui neminem habuerim, quem sequi potuerim, præceptiones eas tradidisse, quæ & plerunq; sic soleant euenire, & sic natura esse demonstrentur: vnde res ex coniecturis ducenda fuit, alioquin non inficior fieri, ut interdum res aliter, quam ex præceptiones admonent possit euenire, verum in nihilo vanū deprehendi, diuini potius, quam humani esset ingenij. Hoc nolui prætermisum, rem de cætero plerunq; sic se habere benignus lector intelligat.

C A P V T. V.

Consonantes quot modis in simplici permutati characteribus scripto à vocalibus dignoscantur.

QUEMADMODVM igitur pueris, ut legere discant eleminta primum dignosci oportet, mox syllabas connecti, deinde verba colligi: pari ordinis ratione interpretem procedere necesse est, quare oportunum erit à præmissis, hoc est à consonantium, & vocalium inuestigatione ad earum potestate in indagandam pertransire, ut vbi namq; eas inquire oporteat ostendam, at quia contexta & parvtriusque inuestigandi ratio est, altero enim cognito, statim alterum innotescit, ideo earum inter se discriminem primum visum est hoc capite comprehendere. Accurata itaq; debemus diligentia circa hæc insisteret, ut recte scrutari & discernere discamus, omnē enim de hac re præceptionē super his cōstituimus, totaq; nostra hic innititur cognitio, ut si in his initio hallucinamur, statim in ipso limine cogamur deficere, rū postmodum errore excrescēte, ut de implicata interpretandi

ratione omnino desperandum, vel in ea maximè elaborandū sit, error enim, qui initio fit, deterior, quām qui in progresu esse solet, diligentius ergo interpres rem initio perpendat. Sed earum distinguendi rationes plures sunt. Nemini itaq; dubium est literarum ex notis vocalium & consonantium constare, sicquē consonantes vocalibus inniti, vt literarum nexus aliter effici non possit, nam sicut membra absq; nervis nequeunt adfistere, pari modo sine vocalibus consonantes constare non possunt, vocales enim spiritus vim obtainent, & consonantibus sonum impertiunt, cum ergo ita socientur, si alteras nouerimus, alteras enim statim cognosci oportet. Prima igitur ratio est, vt toto orationis ambitu, literæ, quæ frequentissimæ occurrant videantur, quæ si numero quinq; sint obseruemus, & sic frequentes erunt, vt nulla dictio sit, in qua magis, vel minus crebro pro literarum numero reponantur, eiusmodi notas vocales esse cognoscemus. Cæterum positionis ordo erit, vt vel syllabam præcedant, vel primam literam sequantur, vel secundæ succedant, vel tertiae, rariissime & ferè nunquam quartæ, vt sit in **E R I C H T O N I V S & A B S T R V S V S**, quod si sermo vulgaris, & Italicus erit, nouissimos dictionum characteres, præfertim in soluta oratione, vocales esse admonebimus. Possimus & alia ratione eas literas venari: nempe si ea quæsiuerimus elementa, quæ rarissimè in scripto reponuntur, quas vix tertio, vel quarto quoq; versu repetitas offendemus, eas consonantes has **Q X Z** esse cognoscemus, ex enim quoties obuiauerint, vocalium sequelam nunciabunt: Hoc etiam plerunq; **H** præstabit, quo fiet, vt ex harum ductu, illarum sequelâ nanciscamur, vel è conuerso. Tertius modus erit, vt disiunctos & singulares characteres obseruemus, qui dictionem consti- tuant, eos enim vocales has **A E I O** esse necesse est, quæ quatuor erunt, vt sit in latino sermone in **A I o v e P R I N C I P I V M**, in **E' PATRIA E X T O R R E M**, in **I S E Q V E R E I T A L I A M**,

LIAM, & in O'VTINAM. Quartus erit, ut aduertamus an eadem characterum formæ dictiones vel inchoent, vel terminent, eas enim proculdubio vocales esse dicemus: nunq; enim fit, ut dictio à geminis ijsdem consonantibus inchoetur, vel in eisdem geminatas definit: ut fit in VVLTVS, & IDEM, & VIDICII, & EDO, & huiusmodi alijs. Quod verò in dictione VVLTVS vtramq; VV vocalem appellamus, velim lector intelligat (ut sèpìus dictum est) à nobis huius disciplinæ causa orthographiam contemni, neq; enim, quamuis alio ea litera fungatur munere, curamus propterea nomen permutare. Sed hinc germanicum idioma, & barbara alia excludi censemus, in quibus fit interdum, ut eadem consonantes dictioñis initium faciant & finem. Ad hæc quinta ratio accedit, ut si in media dictione geminatas literas coniungi videbimus, inde præcedentem, & subsequentem characterem vocales esse colligamus, quod ferè nunquam decipiet, ut fit in ACCOMMO, & OCCVRRO: Infirmatur aliquando regula sequente H; L, & R, ut fit in BACCHVS, & AGELVTINO, & ATTTRITVS, sed hoc raro euenit. Poterunt tamen geminati & simul positi characteres vocales esse, quod ex præcedentibus, vel subsequentibus non erit difficilè deprehendi, ut fit in CONICIO & DEESSE, & sic literas vtrinq; positas consonantes esse deprehendemus. Hoc tamen nouissime præstabit inter duas similes characterum formas dissimilem vñā inspicere, fit etenim plerunq; ut similes vtrinq; positæ, vocales sint, ut in MISERERE, licet interdum etiam character dissimilis interpositus vocalis sit, ut IVMVS. Frustratur tamen etiamnum regula, fitque ut tres characteres consonantes sint, ut in INITI, hoc tamen rarius euenit. Vnde regula minimè contemnenda est, tametsi incidat, ut aliquando locum non habeat, nullæ enim ferè de re aliqua præceptiones afferri possunt, quæ interdum non fruстрentur, neque generalia per particularia debent infirmari, sufficit

nanque ut multo frequentius prætent, quam decipient:
quod etiam de cætero sentiendum est.

C A P V T V I.

Quot modis distinctas consonantium potestates
venari possimus.

CONSTITVT duplii literarum discriminine, & vocalibus à consonantibus discretis, sequitur ut distinctas earum potestates aucupemur, sed id ipsum primum in consonantibus quæremus, tum quia consonans plerunque vocali præponi solet, quod quasi natura videtur præcedere, tum quia ex vna consonante alterius & consonantis & vocalis notitiam ut plurimum, eius natura edocente, aucupamur, quod ex vocalibus consequi non possumus, quemadmodum enim aliquam consonantem certa vocalis necessario sequitur, & posito consonantium numero poterit vnaquæque diffiniri, obseruatus enim earum literarum ordo in syllaba, non parum adiuuabit, non fiet pari modo, ut vocalis certa consonantum, quæ præcedunt, vel subsequuntur nobis possit notitiam distinguere, ut igitur ad institutum accedamus, plures ad hanc rem poterunt præceptiones adiuuare. Primum itaque characterum figuræ obseruari conueniet, quæ frequentiores, quæque minus frequentes in scripto apponantur non ignorare, singularum repetitam positionem numero indicante, tum admissio literarum ordine, quemadmodum magis vel minus crebro solent plerunque ex sui natura scripto interuenire, singulæ figuræ distinguuntur, de quibus licet superius facta sit mentio, non grauabor tamen eas literas iuxta seriem rursus apponere. Ordo igitur se habet huiusmodi. S T R L M N C F P G H D B Q Z X, quarum vnaquæque quanto præcedit, tanto frequentior est. Non infiior tamen secus posse euenire, eaque

eaque de causa plures rationes afferuntur, vt si vna regula frustretur, aliæ non decipient, & aliæ alias substantent, quare omnes, si erit necesse tentari contueniet: huius rei fidem faciunt typographi, qui singulorum elementorum typos pro cuiusque vñu graduatim magis & minus frequenti, plures & pauciores habent, quod eorum elementorum vñus magis & minus crebro soleat interuenire. Huiusmodi præceptiones remotiores sunt, quam ut certa literarum cognitio haberi possit, nunc ad magis propinquiores proximum est accedere. Succedit itaque ex consonantium numero tum in initijs, & finibus verborum, tum in ijs medijs, quæ vna quæq; sit cognoscendi modus. Sed vt hoc in initijs primuni exigatur, hæc erit obseruatio. Dictionis principio, vt summum quatuor consonantes cohærebunt, vt accidit in **P H T H I S I**, **P H T H O N G O**, **S P H R A G R I D E** & similibus, minor numerus non prescribitur, nam tres, duæ, & vna tantum potest vocalem præcedere. Si quatuor itaque vocalem antecedant, plerumque sit, vt duplicum, id est secundum & quartum locum index aspirationis sortiatur, nam & illa interdum posita semel, allibi collocatur, vt sit in **S P H R A G R I D E**, ea enim interueniente, literarum numerus angetur, cum scripturæ nihil præter sonum, quasi furtim præbeat. Sed crebrius dictionum principijs tres consonantes solent cohærere, quarum vt cuiusque potestatem venemur, hic modus obseruabitur: Earum primam ex his vnam esse necesse est **C P S T**, harum enim consonantium natura duas alias subsequei permituit, quartum altera si erit aspiratio, vel prius, vel posterius apponitur, vt in **C H L A M I S**, **P H R A S I S**, **T H O R N V I S**, & **P H T O L O M E V S** euénit, at **S** nullam patitur aspirationem statim subsequei, vt in **S P H A E R A**, quod in eo numero nulla fuerit aspiratio, tum primam **S** esse necesse est, hæc enim semiuocalis patitur mutam primum deinde

deinde liquidam subsequi, ex mutis verò vnam ex his euenire necesse est, B C G, vt S C L O P V S & S T R A G E S, verum de B & G latinum exemplum non habetur ex præcipuis duobus liquidis, vt L vel R, vt S C R I B O, S T R A B O & id genus reliqua, è consonantibus verò hæ solæ C P T R statim recipiunt aspirationem, ratio est, quod cæterarum natura asperitatem non ferat, quod si duas consonantes verborum initia admiscerit, ex his singulas primas esse oportet B C D F G P R S T, secundas verò L H R, sed earum nexus talis erit. B potest L & R admittere, vt B L A S I V S & B R A C H I V M. Omnes simul, vt C L A R V S, C H R I S I S & C R E D O, D solum R accipiet, vt D R A C O. F L & R, vt F L V M B N, F R A N G O. Easdem G assumet, vt G L I S C O & G R A T I A. P omnes, vt P L V S, P H I S I S, & P R O B V S. R tantum H excipiet, vt R H E N V S. T H & R accipiet, vt T H A I S, & T R A S O. S verò soli alia plerumq; consonantes supponuntur, vt T C F & P, vt S T A T V A, S C E P R I Q, S P H I N X. De F latinum exemplum afferri nullum potest, sed eo sic vernaculi vtuntur. Solent illæ interdum & aliter connecti, vt B cum D quemadmodum est B D E L L I V M, & C cum T V T C T E S I A S, M cum N, vt M N E S T E V S, G cum N vt G N A R V S, C cum N vt C N E V S, sed huiusmodi verborum nexus & si qui sunt id genus alij tarius indicunt. De simplici consonante conuenit dicere omnes posse vocalem statim præcedere. G latinus sermo V, quæ præit vocali non patitur subsequi, quare V I D O, V E R I N V S, V A L T E R I V S, pro G V I D O G V E R I N V S, & G V A L T E R I V S dicitur, quod in patro sermone non seruatur. Gapud latinos aspirationem non recipit, sed apud vulgares non excludit. D aspirationem nunquam patitur subsequi. De consonantibus dictiones inchoantibus fatis, nunc de alijs quæ in medijs solent occurtere. In media dictione possunt quatuor simul esse consonantes, quod

quod euenit, vel aspiratione, vel liquida, vt fit in **E R I C H-**
T O N I V S & A B S T R U S V S. Si verò ternæ fuerint, quod
 crebrius euenit, primas aut has **S & M** semiuocales esse
 oportet, aut omnes mutas, quod si **M** fuerit, tum **H** sequi
 necesse est, si **S** eas, quas necessario succedere superius di-
 ximus: idem & de mutis etiam dicendum est, sed hoc erit, si
 eas consonantes syllaba simul coire patiatur, alioquin illæ
 erunt, quæ coniugi non possunt, quemadmodum **B C**, &
 ex aduerso consonantes, quæ intra dictiōnem in syllaba co-
 eunt, eas esse cognoscimus, quæ possunt & initio syllabam
 confidere. Prima igitur geminatarum consonantium cogni-
 tio se offert, omnes esse poterunt exceptis his **H Q X & Z**,
 sed hæc postrema in materna sermone geminatur, verū si
 geminatas alia consonans consequetur, illam vel alteram
 ex duobus liquidis **L & R**, vel aspirationem esse oportet,
 vt fit in **A G G L V T I N O**, **A G G R E G O**, & **B A C C H V S**.
 Terminare verò dictiōnes tres consonantes possunt **R B S**,
 & **R P S**, vt **V R B S**, & **S T I R P S**, sed has tantum dictiōnes
 esse comperimus. Crebrius duæ vt **S T**, **N T**, **N S**, & **R S**,
 quemadmodum fit in **E S T**, **A M A N T**, **A M A N S**, & **A R S**,
 raro in **P S**, **B S**, **N X**, vt **S T I R P S**, **S C O B S**, **S P H I N X**.
 Finales verò literæ vt dignoscantur, hæc apud latinos crebrio-
 res esse solent **D M N R S T**, in has etiam nonnunquam
 desinunt **B C L X**. De vocalibus nihil dicimus, nam om-
 nes ferè dictiōnes in eis terminantur. In **H** terminantes dictiōnes
 duæ suppetunt latinis **A H**, & **V A H**, quæ detraicto
A supersunt de **A H A**, **V A H A**. Vulgares tamen nostri in
 vocales plerunq; dictiōnes terminant, finales verò consonan-
 tes paucas habent **R L T H**. Possunt & aliæ de agnoscen-
 dis primis, medijs, & extremis dictiōnum literis obserua-
 tiones tradi, sed eas tum breuitatis causa, tum etiam quia hoc
 ipsum grammaticæ potius, quām nostræ tractationis est, omit-
 timus. Hæc licet non nullis levia, & parui momenti videri

possint; tamen quia à nostro munere nequaquam abhorre
visa sunt, non duximus omittenda.

CAPVT VII.

Quot modis singulas vocalium potestates
aucupemur.

DISTINCTA in hunc modum consonantium notitia, sequitur mox ut sic vocales cognoscantur: huius rei modi aliquot afferri possunt. Primus itaque est, ut inde initium, vnde ante in consonantibus auspicemur: Si earundem figurarum repetitio obseruetur, quæ crebrius, quæ minus crebro in scripto reponantur, illæ ordine sic se habent, ut E frequentissima sit, I mox minus frequens, hac rursum rarior O, sic & hac minus frequens A, & V postea omnium rarissima. Prima verò binæ in scripti repetitio ne tam quasi cognatae sunt, ut vix possint diffiniri utra crebrior soleat interuenire, idem & de binis alijs O & A reque affirmabitur, quod obseruatis singulis in libris dicti onibus ediscitur, licet interdum res aliter contingat, nos enim de eo quod frequentius est, non quod & aliter interdum sit, loquimur. Hoc primum indicio habito, alia deinde obser ri oportebit, ut si duæ similes vocales inchoent, & terminent, utramq; I I esse cognoscamus, ut pluralitatem pronominis, quod est I s innuat, quod si verbi initio eadem figure sint apposita, ambas vel I, vel V esse censemus, ut est in V V I T V S, & I I D E M, cuius rei certitudinis succedentium mox characterum poterit obseruatio confirmare. Duplex enim O O solum in dictione O O N A (insulæ in Sempitentri onali oceano posita) reperitur. Eiusdem raritatis erit verbum inuenire, quod à triplici vocali initium sumet, hoc enim nescio an in aliquo vocabulo, quam in eo, quod est V V V L A reperi-

reperitur. Hanc præterea vocalem esse cognosces, si eam ratiorem vniuerso scripto literam sequi confpexeris, quām Q esse admoneri possumus, illi enim semper solent succedere. Plures ad hæc coniecturæ afferri possunt, sed eas prætermittere tam parui refert, quām conuenit breuitatem sequi, neq; enim interpretanti obseruare omnia, quæ de his dicta sunt erit necessarium, siquidem nimis molestum foret ad hæc cuncta experiri, vt satius esset in ambiguitate remanere, quām in tanto labore tam anxiè torqueri, ex paucis enim huiusmodi obseruationibus, facile fiet, vt nonnullæ cognitæ literæ, cæterarum nobis (quemadmodum alibi dictum est) sine regulis cognitionem trahant, quare omnis labor circa initia versabitur. Verūm nec adeo vni regulæ ad literæ cognitionem fidendum est, vt non debeamus experiri, an ex alijs eius certitudo confirmetur, alioquin pàrum fuisse profuturum multas ad id præceptiones tradere, nisi visum esset commodius vnam alterius nixu substentari, & vnius certitudinem debere alterius experimento confirmari.

C A P V T . V I I L

Quomodo traditis regulis vti conueniat, tum de eo exemplum

NVNC quemadmodum ijs regulis vti conueniat, opere prætium est indicare, quod non modo superfluum non videtur, verūm etiam maximè vtile, imo verò interdum maximè necessarium; parum enim esset quempiam præcepta artis, & instrumenta habere, nisi eorum etiam usum percallearat, neq; dubium est eum, qui alicuius rei futurus est artifex, si alium artificem operantem videat, multo facilius ea, quæ dicit oculorum sensu, quām ante auditu, & mentis agitacione percepturum, cum certior rerum notitia ex oculis, quām aliundè

aliundè haberi possit, nam & certiora sunt ea, quæ per præ-
xiām, quām quæ per præcepta, & canones tantum ediscun-
tur. Sed ut ad propositum accedamus. Primum ex regulis,
quas tradidimus, ecquid huius generis an alterius obscure
scriptum sit, diligenter interpres obseruabit, quod vbi cō-
gnitum sit, ad hoc genus pertinere, elementa primum sin-
gula distinguet, & suam cuiq; characteri potestatem suppo-
sitis veris literarum formis substituet, quod rectè ne an per-
peram effectum sit, experimentum indicabit, aut etiam in
eadem potestate integros & perfectos verborum sensus cha-
racteres explebunt, aut imperfectos corruptos & nihil pror-
sus significantes reddent, quod si ea cura minus dexterè vi-
debitur cessisse, iudicium in artis locum succedet, res con-
iecturis agenda, & in ijs est multum elaborandum, tentabi-
tur an in paucis modo his, modo illis, nunc permutata po-
testate, nunc restituta res possit videri voto cēdere. Si ad-
huc res animo non responderit, quārentur verba, in quibus
vel nulli sint ijdem characteres, vel paucissimi, vt aliorum
mox experimentum fiat, donec possit videri, an ex ijs aliqui
opinioni conueniant, si ne hoc quidem proderit, dictiones
tum paucissimis conslatæ literis eligentur, vti quas vel vna
solum perficiat, vel duæ, tres, aut ad summum quatuor,
siquidem quæ huiusmodi sunt, inter paucas numerantur, &
minor proinde labor erit ad certitudinem non multum va-
gari: cuius rei gratia nos tabulas confecimus, vt quoties opus
sit, ea de causa quilibet ad eas possit recurrere, sic enim fa-
cile erit verba, si qua huiusmodi scripto reponantur intelli-
gi, vnde characteribus primum aliquot cognitis, non diffi-
cile quis poterit aliorum mox notitiam consequi. Sed si ex
aduerso prima fronte iudicium videbitur voto cessisse, vt
non obscuro argumento sciri possit, ecquid veras notarum
potestates fuerit venatus, ex antecedentibus vel consequen-
tibus certitudinem nanciscetur, nam si laborem cūetus mi-
nimè

nimè sit frustratus, hoc integer & congruus verborum sensus indicabit, ipsa verò cognitorum characterum iunctura, reliquorum subinde poterit paulatim notitiam ingerere, qua in re minime labor fugiendus est, sed res tandiu tentanda, modo ut diximus literarum potestate permutata, modo restituta, donec quod clausum se sponte paulatim aperiat. Verùm ad hæc non parum afferet luminis, si eorum, quæ circa rem sunt, quæque prius ab interprete sciri diximus præstare, cognitio accesserit. Initio igitur antequam ad scriptum veniatur, nonnulla ex coniecturis nancisci licet: Veluti quia de manu militis, ab exploratibus epistola est intercepta; de re bellica inde tractatum esse arguitur, vnde verisimile est B E L L I nomen non esse prætermisum & exinde quatuor eius verbi literas, siue ex quinque, siue sex, siue pluribus ea dictio conflata sit, non deesse, si idioma latinum esse cognoscetur: nam si vernaculum illud sit, proprii verbi literas perquiri oportet, atqui ad hoc scripti prius rationem haberi est necesse, nam si illud ad hoc genus petinebit, verbum illud si erit, facillime poterit obuiare, si verò alijs dolis inuolutum sit, maior ad inueniendum erit labor, & rem aliter, atque aliter pro scripti genere tentare oportebit. Sed ut dicta facilius intelligantur, exemplum adjiciam: nam ut in declarationibus efficacissimum est, ita in disciplinis ad discendum aptissimum videtur, quod sic præcepta quasi experimento comprobentur, multa enim instantia iudicio, vel statim sèpe decernuntur, quæam vel difficile est ante casum à magistro diffiniri, ne dum à dissentibus percepí.

Id obscurè igitur scriptum erit.

Φ ΚΛΙΣΤ ΚΟΠΥΚ ΣΠΕ
 Π ΤΙΠΛΙΛΙΣΟΟ ΔΒΟΔ
 ΛΙΠΤΛ ΛΝΤΛ ΚΙΤΛ ΔΛΠΟΦ
 ΚΑΤΟΣΛΟΠΤΛ ΙΛΙ ΛΠΛ
 ΒΟΣΛΙΣΛΙΣΛ ΛΣΛ ΛΣΛ
 ΔΙΣΛ ΣΚΛΙΣΛ ΙΟΛ ΛΓΛ
 ΛΣΛ ΔΠΤΛ ΛΠΤΛ

Primum itaque variati characteres, quod non plures viginti conspiciuntur, crebrior præterea quinq; characterum repetitio, quæ vocalium præbet indicium, finales etiam literæ, quæ prescriptum numerum non excedunt, distincta tum partium series, & cætera demum, quæ ad huiusmodi scriptum spectant, simplex permutati characteres genus esse non ambiguis admonet coniecturis, idioma verò latinum esse ex finalium literarum numero deprehenditur: quia verò magnates ab epistolis in arduis præsertim negotijs notarios scripturæ peritissimos habent, sperandum est proinde orthographia rationem minimè fuisse prætermissam: Cæterum antequam ad elementorum notitiam veniatur, tentari potest ex ipsa materia an aliquod recte scripti verbum possit intelligi, vt ea ratione aliqua inde literarum notitia deueniat. Quoniam itaque (vt dictum est) coniisci potest de bello agi, quod epistola vel belli tempore, vel à milite intercepta sit, vel alia id ratione cognoscatur, proinde non erit admodum difficultè perquirenti aliquo scripti loco eius verbi sex literas inuenire, prodente hoc præsertim geminatae literæ, quæ oportuno loco collocantur indicio, eoque modo ex ipsa materia priusquam ex scripto trium primo figurarum, quasi certam

certam notitiam deprehendi: nam de ipsis non dum prima fronte satis poterit constare, nisi ex consequentium positio-
ne certius notitia confirmatur. His itaque in vniuersum co-
gnitis superest rem ipsam proprius attingere, ut singulorum
elementorum potestas dighoscatur. Vocales igitur pri-
mum in medijs dictionibus, & interdum in eartum finibus
quaesiturus (latinus enim sermo in terminationibus potest
decipere) has figuras quia crebrerrimae repetuntur, **Ω Λ**
Π ο Α vocales esse coniiciet. Huc accedit, quod rationi-
bus eadem raris characteribus, quoties occurunt videntur
adhædere, nec obstat, licet interdum etiam illis nonnullae
consonantes proxime possint sociari, nam de eo potius iu-
dicandum est, quod frequentius evenit, quam quod rarius,
hoc etiam præstat, quod proxime generatos characteres ex
vtroq; latere cernuntur assistere, sunt & alia, si qua ad rem
spectant, quarum illæ inditijs prodantur, vnde colligi licet,
eas non nisi vocales esse: cum per omnes simul regulas de
illis opinio confirmetur. Vocalibus in hunc modum à con-
sonantibus discretis, proximum est sua singulis munera assi-
gnare. Sed ut hoc in consonantibus primum (ut dictum est)
oportunius exigatur, dupli ratione perfici potest, repetitio-
ne, & plurium coniunctione, tum in extremis verborum par-
tibus, tum etiam in ijs medijs, si repetitionem sequimur, hoc
modo qualemcumq; earum distinctionem nanciscemur.

* **L V Σ 3 O Α Ο Κ Τ Δ Ι Ω Ζ Γ**
B C D F G H Λ M N P Q R S T X

Possit tamen etiam edocente regula aliter, atq; aliter singu-
lorum potestas dissiniri, quamuis ne satis quidem tantum sit
illis fidem habere, solet enim sepe decipere, quemadmodum &
hoc loco indicabitur: verum ne hoc ignoretur, quoniam pacto
aliter possit potestas variari, earum repetitio obseruabitur,
quæq;

quæq; toties indifferenter repetentur, vna pro alia sumi poterit, potior tamen semper majoris, quam minoris frequentia, nisi aliter experimentum demonstret, rationem haberi conueniet, quod nobis tradendi exempli gratia, alioquin quatenus magis placet, regulæ fides habenda est. Ad huius distributionis exemplar interpres posset suam etiam aliter variare, sed eam distinctionem si vltius progredimur, posterioribus regulis in aliquibus videbimus infirmari, exinde itaq; experimentum inituro oportunum erit primum ad faciliores obseruationes recurrere, vt si per eas fatis possit proficere, maiorem laborem effugiat. Quoniam iraq; dictio est, quæ quatuor literis constatur, quarum tres, quæ in fine collocantur, consonantes sunt, cum eiusmodi vnam tantum dictionem, quæ V R B S est agnoscamus (nam S T I R P S & si totidem habet in fine consonantes, sex tamen constat literis) eam esse oportebit, quemadmodum in tabulis apud dictiones totidem literarum est videre, vnde non modo trium consonantium, quæ in fine sunt, notitia elicetur, I & U, sed etiam vocalis A quæ illas præcedit. Huc accedit, quod ex his literis prima in nona dictione consonans præit, quæ siquidem omnium rarissima est, Q videtur fungi potestate, quod magis verisimile est adueniente in ea dictione aliarum eiusdem verbi literarum notitia, quod vocales sint, ex quo licet affirmare, characterem, qui quinto loco ponitur, in dictione, in qua B E L L I nomen ponitur, V potestatem habere, vnde etiam concludi licet, ultimum, qui hunc sequitur, non alium esse, quam M. De prima consonante, mox per aliam geminatam in quinta dictione iudicium confirmatur, quod alioquin dubium esse posset, an L potestate fungetur, nam certum est vocalem ibi non esse. De alia mox consonanti, B iudicium confirmatur verbo, quo B E L L I nomen notatum coniecimus, in quo etiam de L notam talem I vidimus. Quod verò dictio est, quæ tribus literis constatur,

tur, quarum postrema scripto rarissima, cum semel tantum incidat succedit vocali, quam hucusq; V esse deprehendimus, dubius esse non debet nouissimam X esse, nam quæ inter rarissimas est, aut H, aut Q, aut X, aut Z esse existimatur, atqui Q primum & Z è numero eximuntur, quia nunquam in fine verbi collocantur. H præterea non esse ex literarum ordine deprehendimus, ea enim potestas in fine dictionis apud latinos in verbo tantum V A H reperitur, quarum media A est, non V: Vnde supereft dicere, non aliam esse, quam X, & primam vel D, vel L, vel N, vt vna ex dictionibus tribus sit D v x, L v x, N v x: Sed quia vel cognitum est de re bellica agi, vel magis consentaneum de re magni momenti, quam parui, credibilius erit de D v c b ibi, quam de N v c b, vel L v c b mentionem factam esse. Vnde haçtenus colligi licet harum literarum veram notitiam, quarum potestatem suppositis nostris literarum formis indicabimus.

T A L I K A Z U Q T
B D E L M Q R S V X

Ex his & huiusmodi alijs coniecturis, habita etiam de cætero, vt commodius fieri poterit consonantium notitia, & ad uocatis ad hoc præsertim tabulis, cum opus erit, mox ad vocalium distinctionem transitus fiet: nec quicquam referet, non omnibus adhuc consonantibus cognitis ad vocales deuenire, ex ijs enim aliarum poterit consonantium elici coniectura, quemadmodum ex consonantibus etiam vocales cognosci posse superius demonstratum est. Vocales itaq; in hoc scripto dupli modo nancisci licet, repetitione, quod omnibus conuenit, & quod rarissimam figuram, quæ adhuc Q videtur fungi potestate, character sequitur. Sed de V satis vidimus factam fidem, non minus etiam de E posset videri

Y

videri

videri constitisse, sed eas cum alijs prosequemur, vt etiam de illis opinio certior habeatur. Haec igitur nota A quia omnium crebrerrima est, quod decies octies repetitur. I, vel E potest videri, sic & F quia vna minus vice scriptum ingreditur, vtriusque non minus videtur sibi potestatem vendicare vtraq; enim potestas plus minus solet frequenter occurrere, & modo haec modo illa (vt dictum est) crebrius interuenire. Mox quia O sexies conspicitur, A potestatem representat, postremo quod O & A quinques tantum recensentur. O & V, quae omnium rarissimae esse solent, potestatem indicant. Hoc singulorum characterum arguit repetitio, nouissimus verò quia rarissimam figuram sequitur, quā adhuc Q esse deprehendimus, etiamnū de eo quod dictum est, fidem magis auget, quo certius videri potest in verbo, ybi de B E L L O fit mentio, dictiōnem B E L L V M positam non B E L L I S. Vnde etiam de M litera certior notitia elicetur, quae & tali figura X designatur, & E vocalis, quae per eum characterem demonstratur, & in V potestate etiam alibi errorem non esse, & in ea dictiōne, quae septimo loco ab ultima locatur, ex eadem vocali initio & calce verbi posita, medium geminata C esse colligemus, quae nisi de S nobis constaret, pro ea etiam posset haberi, ex eadem vocali in dictiōne duarum literarum, quae sexto loco ab initio ponitur, & quarto à fine reperitur, alteram figuram T necessario esse coniūcimur, nam neq; S, neq; X esse ex superioribus licet existimare. Eiusdem præterea vocalis ex cognitum consonantium indicio secunda se scripti dictio manifestabit, vt M E D I A M proculdubio ibi notatum esse intelligatur, quod vt certius videri possit, dictio, quae nono ordine collocatur, accedente priorum literarum notitia, tuiorem fidem facit, vt verbum sit, quod causam reddit Q V I A. Sed de his vocalibus aliundè etiam poterit constare, vt opinio certius confirmetur. In septima præterea dictiōne ex cognitis chara-

characteribus facile erit asserere, secundum characterem, qui solus superest, ut verbum intelligatur, non aliam, quam **N** potestatem habere, ut dictio perfecta sit **I N I T E**. Et ex huius inde consonantis notitia in verbo tertio loco posito primam vocalem, nihil prater **O** esse venari licebit, ut **N O C T E M** dictionem perficiat, quæ vocalis nouissima primum in ipso scripti limite prima literam de qua ibi tantum restat dubitare **P** esse, mox quarto loco etiam primam, non aliam, quam **H** esse manifestabit. Huius rei opinionem verbum tertio loco positum, quo **H O D I E** significatur significabit. Quid tertiodecimo loco scriptum sit, eadem ratione facillimum erit affirmare, nam ut integer verbi sensus sit, primus character non aliam, quam **F** potest habere potestatem, ut **F O R T I T E R** verbum innuat, cuius opinionis penultimum verbum fidem faciet, quo finis significatur. Superest demum ex toto scripto eius tantum characteris **O** potestatem venari, qui in quinta dictione geminatus, non alterius potestatis iudicium præbet, quam **G**, ut **A G G R E D I M I N I** verbum significetur, quod in alio verbo **B E L L I G E R A N D O** confirmatur, vbi neq; alia functione potest sensum perficere. Ex his omnibus coniecturis singulis characteribus licet sua munera ad exemplum subscribere, illudque ob oculos ponere, ut interpretando ad eius iudicium recurratur, sic res statim non infoeliciter cedet: & se totum occulte scriptum referabit. Experimento liquet laboris summam, vel in vnius tantum characteris notitia versari, nam ex uno cognito, plurimum inde facilè trahitur cognitio, & mox ex pluribus facillimum est occultas omnium potestates eruere, siquidem aliae ex alijs cognoscuntur, nec minus aliarum notitia ex alijs dependet, quam in cathena anuli, in qua mutuò connectuntur, ut si anulum quis permoueat, reliqui statim proximi moueantur, quare ad huiusmodi exemplar reliqua id genus scripta cōuenit interpretari. Vnum vero illud restat dicere, quæ de hoc

scripti genere obseruationes traditæ sunt, eas etiam ad sequē-
tia in assignandis characterum potestatibus debere accom-
modari.

CAP V. IX

Quomodo continuati scripti partes dirimantur.

SE Q V I T V R vt à simplici scripto ad continuatum tran-
seamus, vt ordo secundi libri feruetur, de quo vt in pro-
ximo factum est, quemadmodum primum eius partes di-
rimantur tradi debere rationem oportunam videtur, nam
de eo cognoscendo nihil est quod dicam, ipsi enim oculi fa-
tis hoc per se indicabunt, vt non alio magistro opus sit, nem-
pe si scriptum nusquam, vel nullis interuallis, vel incisis
membris, periodis, alijsque lineolis, sed tantum versibus
sciungatur, quod si quando euenit, hoc scripti genus procul-
dubio esse censembitur, res clarior est, quām vt vel exemplo vi-
deatur indigere, sed iam quot, quibusque modis dolus hic
auferri posse, & scriptum detegi supereft indicare. Prima ra-
tio videtur, vt aliquæ ex his dictiones I N, E T, V T, C V M,
Q V I A, Q V O N I A M, & huiusmodi aliae, quæ frēquenti-
us solent in scriptum ingredi, in simili plurium characterum
coniunctione per totum scriptum dispersæ requirantur, eæ
inuentæ & diligentius obseruatae, vt integræ includantur, qua-
tenus similes sunt, transuersis lineolis ab alijs partibus sepo-
nentur: hoc præstabit, vt non modo eas tantum partes dis-
iungamus, verū etiam vt designemus proximarum di-
ctionum confinia, eadem enim ratione, & præcedentis finis
verbi, & subsequentis initia decernetur: neq; hoc tantum in
huiusmodi dictionibus, quas pauciores aboluunt literæ, ve-
rū etiam in alijs, quæ ex pluribus constant, conueniet ob-
seruare. Ad hoc etiam faciet si duplicatam consonantem ex
vno latere vocalis, ex altero consonans comitetur: quare ad
hoc proximis regulis, quibus vocales à consonantibus di-
gnoscun-

gnoscuntur, vti oportebit, si illud itaq; sic erit, inter similes, quæ geminantur diuidentem lineam interponi conueniet: tamen si hoc etiam deciperet, succedente liquida, vt sit in **A G G L V T I N O**, & **A G G R E G O**, sed hoc parcus solet euenire, & si quando sit, consonans ex sequenti latere comitatur, nam & si præcedenti adhæret, (regula nanq; decipiet) ad cautionem proderit aliarum regularum accessio: nam quod pluribus modis nihil dissidentibus confirmatur, etiam si vna repugnet, ratum habendum est: hæc ratio usum præstabit in assignandis tantum dictionum principijs & finibus. Præterea si quatuor, quinq; sex, vel septem simul consonantes sint, certum erit inter eas esse verborum discrimina, nam non potest dictio in plures, quam in tres consonantes desinere: vnde si septem cohaerent consonantes (quod rarissimum erit) in tertium cadet discretio: nam à quatuor potest inchoari, sed hoc rarissime fit, vt in **V R B S P H T H I S I S**, si sex numerus dimidiabitur, vt est **V R B S S T R A B O N I S**, licet etiam posset partitio in secundam cadere, vt in verbo **A M A R E N T P H T H I S I M**, sed si quinque fuerint, primum verbum prima, secunda, vel tertia terminabitur: si quatuor nihil potest dissiniri, nam à totidem incipi dictionem demonstratum est. Sed verisimilius erit, verborum inter eas nexus esse, quod eiusmodi verbum vix alterum aut tertium erit inuenire, alioquin vel prima, vel secunda illud terminabitur. In plurium vocalium coniunctione, tam difficile est partium terminationem dare, vt nullo penè modo iudicium satis possit constitui, siquidem I vel V, quæ consonantium sibi potestatem usurpant, crebrius repetitæ multis cum vocalibus connecti possunt, ita vt earum sequela, vel vigesimam posset transfilire. Verum sicubi tam numerosa vocalium coniunctio obuiauerit, præstabit, vt earum occursum, post primam statim uel alteram ad summum tertiam cognoscamus: quamuis hoc modo non satis possit earum potestas dissiniri. Ex simili-

lium verò vocalium continuacione dictionum initia & fines
tuto licebit deprehendere: vt si eiusmodi quatuor conspi-
ciantur in secundam cadet partitio, vt frequentius sit in I,
vt I V D I C I I I I D E M, parcus in O, vt E o o O o n Æ
insulæ, in A posset etiam occurrere, sed exemplum de ter-
minatione non suppetit. E non plures duabus esse pos-
sunt, V non plures quatuor, vna semper dictionem ter-
minante, quare minime posset recte decerni, an in paucior-
ibus-partis discriminem debeat constitui, nam in V V V L A
tres sunt in initio vocales, sed eiusmodi non est aliud ver-
bum inuenire. Hæc sunt, quæ ad partium segregationem
occurruunt posse obseruari, quæ si ad id aut parum, aut ni-
hil ex notarij vafritia præstaret, huic difficultati poterit esse
adiumento: primum duas tantum, mox tres, inde quatuor,
demum plures characteres ab initio accipere, perinde ac si
totidem literarum verbum futurum sit, & iuxta proximas
regulas suam singulis potestatem tribuere, donec res sæpius
tentata, foeliciter respondeat, vt integer verbi sensus ma-
neat: sic & postmodum de cætero fiat, vel si hoc ad id non
satis videatur esse præsidio, vel frustra laboratum sit, id pro-
ximæ rationes poterunt præstare, quæmuis quoquomodo ad
eas recurrere postmodum fuisset necessarium: nam hæc ad
partium tantum discriminem faciunt. Ad hoc scripti genus
si per tempus licuisset, earum volumen tabularum cum alijs,
quæ sunt in quarto libro editurus, quod adhuc est in mani-
bus inchoatum, illud, si posthæc potero paulisper ani-
mum ab instantibus rerum impedimentis auo-
care, propediem absolutum
emittam.

Cap.

CAPUT X.

Quomodo continuatum scriptum possit interpretari
exemplum.

EX P O S C I T locus vt, quod in superiori scripti genere præstitimus circa interpretandi modum, hic etiam seruemus. Sed quia nonnulla de cura & diligentia, quæ in omni forma scripti ab interprete habenda est, proximo capite diffusius pertractantur, nunc ea relinquemus, restat tantum enodandi id genus scripti exemplum tradere, nam ea, quæ ibi dicta sunt, ad hæc etiam referuntur. Exemplum itaque quod proponitur tale est.

Passim itaq; scriptum oculis percurrenti, quod primū characteres, qui proximi sunt initio **Δ Υ Τ** u proximē finem reponuntur, censendum est illos dictionem perficere, quare oportunū erit lineolas in ambarum partiū terminis, quatenus similes sunt designare, vt ea verba integra ab alijs sequestrentur, simulac praecedentibus fines, & subsequentibus initia tribuantur, quia verò hæ duæ consonantes **υ υ** ex superioribus regulis obseruatae geminari conspicuntur, & nulla ex praecedenti latere vocalis comitatur, credere par est, in ijs medijs verborum esse confinia, quapropter linea oportebit intersecari. Quia rursus sex consonantes **Δ Υ Τ Ζ Ζ Η** nullæ

nulla interposita vocali se inuicem sequuntur, & ex ijs duæ geminatae sunt, necessario vtrinque coniicitur inter eas verborum diuisionem fieri, & medium sectionem inter vtrinque geminatam cadere. Diuisis in hunc modum, quatenus licuit, per peculiares regulas scripti partibus, & lineis interpositis, supradictis proximas regulas ad eius interpretationem iuxta eum modum accommodare, nam quantum ad hunc locum res spectare videbatur præstitimus, de cætero mox ad ea, quæ dicta sunt lectorem remittimus. Aptata igitur sua singulis characteribus potestate, sic arcanum scriptum referabitur.

PERDITAS VNT BONAM IN DARVS INT
ERI ITVR BS STRATA HV M I E S T E S V R I
VNT TOT QVOT SVPER FVER EV IVI PR
ABTER EA QV A EAGED A SVNT C O N
SVLITO.

Verum ne cui superuacaneus hic partes dirimendi labor videatur, quod ex superioribus characterum potestatem nancisci liceat, admonendum volo, hac ratione multo melius & facilius, quam aliter hoc scripti exemplum enodari.

C A P V T. X I.

Quomodo perperam scripti partes liceat deprehendere, & interpretari.

SVECCEDIT tertius obscuri scripti modus, vbi præter characteris permutationem, non aliud ad difficultatem, quam male assignata verborum confinia accedunt, ut series eorum, quæ tractata sunt in secundo volumine seruetur, cuius tum deprehendendi, tum interpretandi rationes locus exposcit indicari: verum de vtrinque pauca dicenda subueniunt, hoc itaque scripti genus literarum, quæ verba solent inchoare,

inchoare; & terminare, de quibus huius voluminis initio dictum est, indicio prodi satis erit. Interpretando vero modus seruabitur, ut assignati primum fines, ac si non essent negligantur, vnde commodum erit epistolam omisissimam spacijs continuatam transcribere, atque verba perinde atque in proximo scripto continuata possint interpretari. Quare exemplum afferre aliquod minime videtur oportunum.

C A P V T XII.

Qua ratione scriptum ociosis characteribus inuolutum deprehendatur, & illi ab alijs dignoscantur.

SE Q V I T V R vt agnoscendi scriptum ociosis characteribus inuolutum, & eos characteres dignoscendi, modos praebamus. Indicium itaque primi finalium literarum numerus dabit: nam si plures illae sint, quam exiguntur, ociosos prima fronte tot ibi characteres esse argui posset, quot eum numerum excesserint. Sed huic regulae non satis est fidendum, posset enim numerus non excedere, illis in dictiōnum finibus adiectis, & posset pluribus superare, quam verborum terminationes terminarent. Posset ad huiusmodi conjecturam quoquomodo accedere, si consonantes & vocales mutuum inter se nexum non seruabunt, vt nimium distent, & longius separantur: Sed haec difficillima erit obseruatio. Tuitior tamen & facilior ratio erit, vt figurarum discrimina obseruentur, nam si illae plures viginti, vel duabus & viginti conspicientur, numeri excessus hoc scripti genus esse indicabit. Cæterum quibus modis id genus notae dignoscantur, superest nunc videre. Obseruabitur ergo primum, an aliqui similes characteres, se mutuo sociantes in scripto iterentur, quod fieri solet in verbis communibus, quæ saepius repetuntur, vti E r, V r, I n, A d, C v m, N a m, Q v i a, Q v o n i a m, & huiusmodi alijs nam si obuiauerint, obseruabitur

an intra eorum numerum aliqui medij inserantur, quod si erit, interiectos proculdubio uti ociosos & vanos designari, & excludi oportebit. Potest etiam dici, ut hæc adiectio etiam extra numerum similium characterum obseruetur, vel ante, vel post, nam licet interdum deciperet adiectione, & commutatione literarum, quæ sit in verbis analogis, & ethimologicis. Potest autem initio adiectione decipere, ut est in dictiōnibus O s & H o s, A r s & M a r s. Commutatione ut sit in verbis D o s & M o s, quæ similia sunt. In fine autem adiectione, ut E s s e t ad E s s e, & commutatione ut A M A R E M & A M A R E S, quod prouenit ex casuum inflexione. Potior tamen frequentioris usus, quam rarioris habenda est ratio: siquidem credibilius est verba repetita ex illis esse, quorum natura est, ut crebrius repetantur, cuiusmodi sunt, quæ supra memorauimus, quam ex eorum numero, quæ minus crebro solent incidere, cuiusmodi sunt hæc, quæ possunt initio & fine adiectione decipere. Quare nec minus hæc obseruatio poterit usum prestare, nam sicubi interdum eius causa lapsus sit, ex alijs regulis poterit facile error emendari. Verum tutior ratio est, ut in medijs dictionibus, nam utrumque & hoc modo posset euenire, ut fieret adiectio causa numeri, ut sit in A M A R E T & ad id, quod est A M A R E T, & aliter in M o n s & F r o n s, ad id, quod est M o s & F o n s, & commutatio causa analogiæ, ut sit in F R O N D I S, & F R O N T I S. Alia ratio est, ut vocales obseruerit, hoc vero fiet, si qui magis repetuntur characteres dignoscantur, eos verisimilius est vocales esse, quarum natura est, ut frequenter scriptū ineant. Ijs in hunc modū à ceteris discretis, supererit ex consonantiū geminatione ociosos characteres venari, nā qui geminatas precedent consonantes, cum vocales nō sint, proculdubio erit affirmare ociosos esse. Potest idem dici de ijs etiam, qui sequuntur, sed ratio deciperet in liquidis L & R, quarum notitia si elici poterit, nihil erit amplius, quod dubium faciat. Ad hoc etiam conferet,

feret, si obseruatis characteribus, qui magis frequentes obuiabunt, reliqui, qui minimè primum de numero literarum eximentur, nam licet regula possit decipere, ut pro ijs ociosis consonantes minus frequentes tollantur, tum ex aliarum consonantium & vocalium notitia, in interpretando facilè per coniecturam error corrigetur.

C A P Y T. XIII.

De hoc scripti genere interpretando exemplum.

SE Dicitur ut haec facilius intelligantur, adhuc exemplum affe-
ram ut superiorem ordinem sequamur, ne quid ad mate-
riæ obscuritatem luminis deesse videatur. Exemplum e-
rit quod in eodem loco superiori volumine adduximus.

CHUNISV DUTA UTTIVS CNU
HUNISV DUTA UTTIVS CNU
DLSY SKUTTÖLYZCZVY FV
SFVAVUNIISZL S ISVUNUSCA
CYTOSVOLILX GMXW
CYTOSVOLILX GMXW
ΦΟΛΥΔ SKYLTLVLAUPTU
ΕΑΥ ΠΤΤΚΛΜΣΟΟΞΟ DVUD
Φ ΚΛΙΣCT BKΟΠΥVK U DC

Hic si characterum terminations sequimur, decipiemur, quod ex consequentibus regulis, & experimento licebit videre: siquidem unum tantum ociosum deprehendemus, nā verbum, quod in hac definit, vix unquam est in usu, & huiusmodi vix alterum, aut tertium reperitur, & proinde numerus minime liqueret, quia verò consonantium, & vocalium nexū obseruare perdifficile est, eā cōiecturā omitto, quare superest

certius argumentum ex numero figurarum deprehēdere; ex his igitur quod duodetriginta numerentur, liquido apparet, octo vel decem ociosas esse, sed credibilius est octo esse, duarum enim literarum Y & Z rarissimus est vius: in hunc modum hoc scripti genus per coniecturas licet cognoscere. Porro dignoscendi eiusmodi characteres habebitur coniectura primum, quod in sexta dictione, quæ eadem videtur cū ea, quæ est quarta ab ultima post similes hæc figura E, & ante alteram diuersa huiusmodi H. Vnde existimare par est utramque ociosam esse. Octauo præterea loco characteres sunt aliquot dictioni duodecimæ à prima, & tertiaræ ab ultima similes, iuxta quarum primam talis character est initio A prope alteram rursus initio diuersus in hunc modum X, & apud tertiam huiusmodi alias S. Vnde colligi potest eos vanos & superfluos esse, nisi verba eadem non essent, nec idem ethimon, sed dissimilitudine, quæ est cum reliquis, in calce primæ dictionis nihil potest affirmari propter casum inflexionem, quæ variatur. Ex vocalium insuper obseruatione coniicitur in septima dictione, characterem qui sequitur primum & alium, qui penultimus est, quod neuter vocalis esse videatur, ociosos esse, siquidem ambo geminata sequuntur consonantem, quæ est vocalium natura, alioquin penultima figura potest videri esse liquida, characteres sunt F & I. In quarta etiam dictione, quod proxime geminata consonantem vtrinque figuræ apparent, quod vocales non videntur, iudicare planè est, primam, quæ hæc est B superfluam esse, nam altera creditur esse liquida. Ex alijs coniecturis colligi par est, has omnes figuras in toto scripto ociosas esse.

E H A X S F I B . Ijs de medio sublatis, scriptum perinde ac si character esset tantum permutatus interpretabitur.

C A P.

C A P Y T . X I I I .

Quomodo reliquis occultandi dolis huiusmodi scripti sit occurrentum

VT diximus solent magnatum scribę compendiosum scriptum sic accommodare, vt perpaucę toto scripto videantur, & verba quemadmodum in vna significatione, sic in alijs eadem figurę diuersis potestatibus functae, sibi pariter respondeant, huiusmodi dolis sic erit occurrentum. Si pauci videbuntur vniuerso scripto characteres, eis frequen-
tissimarum consonantium & vocalium potestates ascriban-
tur, quibus in scribendo minus carere possumus. Præ-
terea si ambiguus erit sensus, literæ quæ hanc ambiguitatem parere possunt sunt I & E, A & O, B Q, P F, D C, & huiusmodi reliquæ, quas plerunque rarius & crebrius solere syllabis & dictionibus interuenire, superius memorauimus, harum enim altera alterius vice fungi potest, vt infra patet exemplum. Scriptum sit tale.

A u Δ A Y S V A K U S A Y D A V K A D

Nos si substitutis characteribus priorum potestas assignabitur, dicet E T Q V E R I M V S V E R M E S, at si A i, u s,
Z n, U e, D t K c, potestas assignetur, dicet I s Q V I
N E C V T V I N C I T, & multum diuersa prodibit oratio, sic
& multæ poterunt eisdem characteribus accommodari sen-
tentiae. Poterit autem vera cognosci, vbi nullus literarum incongruus ordo, vel inordinata verborum compositio con-
spicitur. Multi sunt quoq; dolis, vt superius recensuimus,
quos omittimus, cum facilius quam scribi possit ab huius
disciplinae parum exercitatis possint interpretari. Nunc ada-
lia transeamus.

C A P V R. X V.

De orbiculari simplici scripto, & rationes quibus deprehendi possit.

EXPOSITIS rationibus quibus permutatus character cum reliquis fraudibus, quæ inde possent emanare, quasi cum tota familia tolleretur, proximum est, ut eorum, quæ in secundo volumine tractata sunt, seriem prosequamur, idem in scripto, quod orbiculare dicitur, quia ad Rotam componitur præstare: quapropter quemadmodum superioris generis sunt formæ primum de simplici, unde & reliqua emanant, dicendum videtur. Sed scripti primum quomodo deprehendantur rationes & conjecturæ, oportunum erit iudicare. Primam itaque conjecturam dabit plurimum similium characterum se inuicem sequentium concursus, tum principio, tum in fine, tum in medijs distinctionibus, quod orthographia non patitur, nam neque à geminatis consonantibus inchoari, nec in easdem geminatas cadere, nec plures duabus medias habere verbum aliquod contingit, porro trium vocalium initium in verbo tantum **V V V L A** reperitur. Cæterum inchoari, mediari, & finiri etiam à duabus tantum euenit, alioquin plurimum concursum ex rotæ reuolutione, & ex inde potestate permutata prouenire consentaneum est existimare. Huius rei pariter argumentum dabit plurima modo in uno versu figurarum repetitio, modo earundem rarissimus cursus, ut vix interdum ad tertium, vel ad quartum versum semel repetantur. Solet enim ad conjecturam accedere finalium characterum numerus si plures sint, quam ratio permittat, quæ omnia nusquam in alio scripti genere solent euenire.

C A P.

C A P V T . X V I .

Quomodo hoc scripti genus interpretetur.

HYGIUS MODI coniecturis scripti genus assecuti, sequitur characterum potestatem aucupemur. Porrò hoc scribendi genus, quia multo difficultius, quām superiorius videtur, multo etiam cautiorem, & sagaciorem interpretem exposcit, nihil enim hīc, ex his, quae vbi obseruari expediebat poterit adiuuare: sed longè aliae queruntur rationes, & multum diuersa est via interpretandi. Non enim hīc prius vocales & consonantes ex repetitione proderit discernere, non ex consonantium geminatione cōitanantium vocalium notitiam confirmare, vel liquidarum sequentiam deprehendere, non ex initijs & finibus, & verborum interpositionibus consonantes & vocales dignoscere, non ex frequentia & raritate, non denique ex alio argumento, quod in superiori scripti genere poterat adiuuare, singularem licebit hic characterum notitiam venari, sed alias coniecturas, aliaque argumenta ad id quāri conueniet, nam licet (quod non sit) characterum potestatem semel hoc modo acquiri posset, nec dum tamen res satis esset adiumento in tam crebra inumeris permutatione, ut vix vel in longa epistola eadem alias potestas restituatur. Primum ergo diuersorum characterum, qui in epistola sunt, haberi numerum oportet, ut inde quantitatis nostrarum literarum notitia eruatur, nam licet hæc coniectura posset frustrari, quia tamen raro aliter prouenit, nullo modo est negligenda: quemadmodum enim character unus plures potestates representat, sit pariter ut totidem characteres, non plures, quām vnius literæ potestatem obsoluant, eoque modo plurium functionum excessus, quae modo vni characteri tribuuntur, mox plurium characterum diuersitate, vno tantum fungente munere pensatur, nec repugnat, quod significantes interdum

notæ

notæ significatarum literarum numerum excedant, vel ex aduerso, vt pote si vna figura trium literarum, quæ initio sunt, potestatem habeat, quemadmodum fieret in D E F I C I O, & mox earum quælibet D E F vnius, vel duorum tantum characterum figuris signaretur, & aliter vt si vnuis character duas habeat potestates, vt esset in primis literis verbi D E B E O, quarum quælibet tribus characteribus notaretur, si quidem in alterutris numerus dimittutus, alias in alijs characteribus adimpletur. Vnde est colligerè, sic ferè semper eueni re, vt mutua pensatione nostrarum literarum numerus characterum quantitati respondet. Ad hoc itaq; scripti genus, vnuis primum modus afferri potest, cuius tamen nixu, tota interpretandi ratio substentatur. Initio igitur partes quæri, & feligi oportet; quas peculiari aliqua re magis conueniat notari, vt pote si vel plures ibi characteres vna similes tum initio vel fine verborum, tum in ipsis medijs concurrant, vel terminent præcedentia, & inchoent proxima, vel certè tertio, aut quarto loco, aut aliter, modo non nimium distent, aut in alias dictiones transeant repetantur, nam sic difficilior esset verbi coniectura, super quo tota interpretandi molles innitetur, vnde si initio peccatur, in toto etiam progressu errorem sequi necesse est, vt vix vlo pacto ab eo inde licet extricari, quare verbum ad hoc facilitate aptum quærendum est, in quo inueniendo tanto cautionem, & sagaciorem esse conuenit, quanto si in eo peccatur maior inde labor potest prouenire. Eiusmodi erit, si iuxta alphabeti seriem tot statim proximæ literæ succedant, simile seruabitur in spacijs, vt si similes distabunt, medianum literarum numerus consideretur, & verbum quæratur, in quo literæ sint, quæ pari ordinis interallo in alphabeto disponantur: ac similes in scripto procedunt, & tot ibi mediæ numerentur, quot hic dissimiles videbuntur, ea, quo pluribus constabunt literis, eo maiorem utilitatem importabunt: nam prima fronte plurium inde

inde similiūm poterit haberi notitia. Verūm eiusmodi si plurā fuerint, poterit ex consequentibus indicari, quod ex illis potissimum scriptum sit, hoc characterum ordo & numerus præstabunt. Sed ut res clarior fiat, de singulis subiectiā exempla. Primum itaq; plurium similiūm initio occurſus erit, vt fieri in tribus literis verborum D E F I C I O, & S T V P I V M, nam utrobiq; literæ iuxta alphabeti ordinem se statim sequuntur, verum ne interutrumq; ambiguitas sit, numerus & ordo similiūm controversiam dirimet, intra ipsas vero dictiones ut O N O P H R I V S, & F A S T V S, in fine ut D A M N O, & P A S T V, distabunt vero similes ut fieret in dictione L E N O, & in verbo A V I D V S, ibi enim primum L tantum distat ab N, & rursus N ab O ordinis elementorum ratione, quantum similes inter se distarent, & hic tantum interest inter A & D, quantum inter similes in dictione L E N O, vna E media collocatur, & rursus in dictione A V I D V S, duæ literæ V & I, inter easdem conspicientur. De similibus, quæ verba præcedentia terminent, & proxima inchoent figuris, exemplum erit in verbis A R S T V A, vbi quod quatuor literæ, quæ primam A sequuntur, alphabeti ordine sibi mutuo succedunt, in tali scripto similibus illæ characteribus notabuntur. Hæc sunt, quæ pro totius interpretationis fundamento primum constitui oportet, vt super eo tota interpretandi moles construatur. Initio itaq;, siue quæ assimilantur figuræ simul concurrant, siue intermissis spacijs distent, cognito ex his, quæ dicta sunt, uno, aut altero verbo sua singulis characteribus literarum potestas supernotabitur, & quoties mox illi characteres rursus obuiauerint, obseruabitur, tum superiorum notitia alphabeti series, quasi ducto filo ex ea litera sumpto initio, eousq; protrahetur, quousq; alia similis reperta sit quæq; litera in illam cadet, eius illi potestas assignabitur, eo tamen usq; alphabeti processus progredietur, donec ad nouissimum ele-

mentum peruentum sit, tum in numerando rursus à primo initium fiet, & idem postmodum ordo seruabitur, sed si diminutus visualium literarum numeris fuerit, earum pōtior habebitur ratio, quas credibilius erit potuisse prætermitti, & ex aduerso vtpote quibus vel magis vel minus carere possumus: quæq; frequentiores, & rariores esse soleant. In hoc tamen scripto nos X, magis quam Z duximus relinquendum, idē mox per totum scriptum seruabitur, eadem etiam cura & diligētia in cognitis alijs eiusdem dictionum figuris erit procedendum: & sua singulis similibus potestas in hunc modum assignabitur, quod si à tergo aliæ figuræ similes relicte sint, cum ad eius ordinis postremam ventum erit, discisse ibi literarum filo, eo redditus fiet, vnde antea factus est progressus, & exinde facto rursus initio ab ea litera cōuerso tramite procedetur, donec ad nouissimam similem veniatur, eiusmodi totum scriptum erit videre, vt præter prima verba, quorum possit integra haberi notitia, alioquin uno, aut altero charactere incognito, quod ex casuum inflexione proueniret, aliorum noanulli tantum characteres superposita potestate signentur, illo in hunc modum parato, eodē penē ordine procedetur, vt a faciliori interpretandi ratione denuo progressus fiet. Verbum itaq; elgetur, in quo plures characteres conspicui facti sint, & ex cognita notarum potestate, & syllabarum nexu, reliquis solerti iudicij existimatione sua munera tribuentur, vt verbum stet, quod esse verisimilius sit, quam quodvis aliud. Hoc effecto eadem cura in reliquo erit procedendum, nempe vt ad similes semper eodem nostrarum literarum tramite ductus fiat, idq; peragendum, donec totum, quod erit clausum referetur. Ad hæc alia ratio accedit, quia raro euenit in scripto, præsertim paulo diffusori, vt non idem verbum repetatur, obseruetur an aliquod huiusmodi cognitum sit, vel integrum, vel ex parte, hoc autem primum scribi poterit ex similium coniectura, vtpote si totidem in illa dictio-

dictione similes, & idem interuallum, mox recto verborum
nexu confirmari. Verum prætermissum nolo, hæc, quæ dicta
sunt non ad aliam, quam ad simplicem Rotæ compositionem
pertinere. Circa hæc in tali genere scripti erit interpreti diligenter
attendendum, & non parum accurate elaborandum, nam si aut initio aut in progressu calculum deuiauerit, necesse
est errorem sequi, perinde ac si labirinthum ingressus, fili
ductum, quo regredi possit, vnde factus est aditus amiserit, ita
ut quo ulterius procedet, eo perplexioribus vijs impliceatur,
ut desperare proprius sit, quam tot circumflexos aliquo modo posse nodos explicare.

C A P V T . X V I I .

De simplici orbiculari scripto interpretando
exemplum.

SE vt clarius, quæ de hoc genere scripti dicta sunt, agno-
scantur, ac simul vt ordinē hactenus seruatur prosequa-
mur, exemplum subijciam. Illud igitur tale sit.

Primum itaq; vt quæ in obseruationib; dicta sunt, suo ordine experiamur, viginti diuersos in epistola characteres agnoscimus, vnde coni; cimus è numero nostrarum literarum aut X, aut Z fuisse sublatum. Initio igitur quia tertium verbum ceteris insignius occurrit, in quo tres primum similes statim sequuntur figurae, & mox quarta duobus interiectis spacijs illud videtur eligendum. Si per coniecturas verbum querendum est, quod ad hos characteres, seruata trium literarum analogia, quæ sese statim initio sequuntur, & mox alterius, quæ tertio ab ultima carum loco ponitur, accommodari possit, non aliud illis notatum videbitur, quam DEFICIENT, DEFICIENT, vel DEFICIENT, & STVDBBVNT, vel STVDEBANT, literarum numero characteribus non repugnante, ex quibus alterutrum verum deprehensuri, ex consequentibus primum verbū scriptum agnoscimus, in altero enim non sequitur literarum nexus, quod vt palam fiat non grauabor indicare: nam si à quarta illius litera D, retrogradus literarum ordo ad aliam similem producatur, quæ est in fine verbi Z, vel X potestas in illam cadet, sed ex prima clarius patet error, quām vt demonstrari opus sit, siquidem nulla dictio est, quæ ea litera terminetur, de altera verò dici potest, etiamnum in calculis erratum esse, nam verba, quæ in eam literam cadant, rariissima sunt, & ea proinde parciissimi usus, vnde credibilius est alterum verbum esse, quām illud, cuius indicio ducti in rem rariissimam incidimus. Superest in eo verbo tertius character ab ultimo, V ne sit, an A potestatem habeat videre, quod ex figura licet agnoscere, siquidem ductus ad similes proximas, quæ initio sextæ distinctionis sunt, illegitimum literarum nexus, vt L, M, N, fibi statim succedant, vt verbum sequi non possit. Idem dicendum erit, si ea litera, de qua ambigitur E futura sit, vt DEFICIENT verbum sit. Siquidem P Q R sese statim sequuntur, quod syllabarum nexus non patitur: ex his ergo conie-

coniecturis licet citrā controueriam concludere, non aliud ibi verbum notari, quām D E F I C I V N T. Cognitis in hunc modum pluribus characterum formis, restabit quasi iāctis fundamētis omnem interpretandi ædificationem superstruere, hic igitur modus seruabitur. Initio quia primis figuris huiusmodi per totum scriptum aliæ duæ similes occurserunt, quarum altera secunda primæ dictionis est, altera prima penultimæ, vnde diuerso tramite ad eas procedendum est, ad vnam ipsius perduci primum, deinde ad alteram progressi oportet, vt ante ad dextram, mox ad sinistram tam scripti, quam literarum ordinem flectamus, ab ea itaq; figura, quæ quarta est ab ultima cogniti verbi, literarum alphabeti ordo ad similem ducatur, quæ est in penultima, ab ea litera sumpto initio, quæ fuerit assignata, M potestas in eam eadet, quare illa supernotabitur, hoc cognoto charactere eodem facto redditus, vnde ante digressio facta est, & iterum facta initio ab assignata literæ potestate (quia ad alteram conuersus alphabeti ordo perductus, illam O habere potestatem indicat) ea supernotabitur. Succedit his proxime character, cui I potestas tradita est, ad primam sibi similem, quæ dictionem, quæ præcedit proximam terminat, ducto filo alphabeti ordine retrogrado, cuius E potestatem indicabit, & pari ratione seruata, mox alia huic similis quæ nouissimæ primæ dictionis adhæret, V sibi potestatem vendicabit. Eundem ordinem sequuti, quintum characterem dictionis, quæ decima collocatur, quod illi assimilatur, cui C potestas assignatur R, & mox quartum penultimæ I esse deprehendimus. Eadem ratione tres figuræ, quæ sextæ dictionis initio ponuntur H I L, & quæ nono loco ultimæ sunt D E, & quæ tertio ab ultimo totidem R & T, & quæ dénum penulti- mi ordinis nouissima est, E fungi munere videbimus. Quæ figura quia superius, & multarum proinde literarum notitia parit, eam secundam ex merito nuncupamus in eum

medium per penultimam eius verbi figuram, similiūm, quæ sequuntur poterit officium agnoscī, vt primam quintā dictionis à postremā T, mox aliam quartā E vim habere cognoscemus, ultima quia nullius nobis notitiam detegit, quod illi similis nulla sit, à nobis sterilis appellatur. Explorata in hunc modum multarum literarum potestate aliarum dictio-
num cogniti aliquot characteres conspiciuntur, aliorum ve-
rò non. Post hæc igitur priorem ordinem æmulabimur, vt
eam dictionem eligamus, cui plures nobis figuræ conspiciæ
factæ sint, vt inde faciliorem verbi coniecturam assequamur:
cuiusmodi verbum erit, quod sexto loco ponitur, cuius
trium, qui initio sunt characterum notitia habetur, si con-
iecturam sequimur nullum aliud verbum ad eius literas,
quam vnum, cuius ethymon ab hilaritate prouenit, serua-
to literarum numero accommodari posse conspiciuntur.
Verum casuum inflexio circa penultimam literam ambigui-
tatem facit, quæ ex quinque vocalibus potissimum debet
conseri, quod ex consequentibus licebit deprehendi. Pri-
mo A non esse arguimus, quod in duas, quæ quartam ibi
dictionem absoluunt, L M potestas caderet, quod est ab-
surdum. Idem de E & O dicitur, siquidem inde eas-
dem P Q, vel B C esse sequeretur. Ex his superef-
set tantum de V, & I dubitare, quia satis non videtur
constare: Siquidem quod vtrinque proueniret, stare po-
test, vel verbum esse H i, vel T v. Sed hoc nihil obsta-
bit, quo minus ad reliqua mansitus fiat, nam eius figuræ
rariata, quæ ambiguitatem parit, minus in reliquum im-
pediet. Initium ergo progressus à nonā figura, quæ terge-
minam sequitur, & A retinet potestatem, fiet, ex ea pri-
mum colligo superiori ratione seruata, illi similem, quæ
initio statim sequentis verbi collocatur E vim habere,
mox alias duas proximæ dictionis I & M, & deinde me-
diam ultimæ V. Idem præstabit & alia figura, cui R mu-
nus

nus assignatur, eius enim beneficio, primum decimū ordinis, quartam O, deinde ultimam proximā T, postmodum conuerso ordine præcedentis ultimam M, & secundæ dictionis tertiam & quartam O P, & ultimam primi verbi, & eam quæ tertia est ab illa M & L cognoscimus habere potestatem. Restat tantum ultima, nam quæ præcedimus in ambiguo relinquimus. Eius itaque indicio tertiam dictionis, quæ quinta est ab ultima M, & ultimæ primam I, demum quintæ dictionis tertiam retrogrado ordine rursus I esse deprehendimus. Hancenus duarum dictionum beneficio multorum characterum notitiam habemus, proximum est huic ad alium verbum venire, quod ut integrum cognoscatur, vnius tantum literæ, quæ media est, potestas desideratur, eam ex coniectura supplere licebit, non enim alia, quam A potest restitui, ut verbum integrum sit I A M. Noua huius characteris notitia quatuor similium munera detegimus, primum enim nouissimum O, mox duorum, quæ à tergo sunt S & T, & quintæ dictionis primum E vim habere comprehendimus. Hinc digressis proximum nobis videtur ad dictionem, quæ tergo inhæret, deuenire, cuius ad integrum notitiam vnius tantum literæ deficit potestas, quæ nouissima est, illi non aliam, quam O potest suppleri, ut E s t o verbum sit, huius figuræ beneficio C tantum literæ notitiam colligimus, quæ secundi verbi initio collocatur. Instant præterea duæ dictiones, in quarum utraq; vna tantum litera supereat, ut cognoscatur. Sed quoniā hæc, quæ dicta sunt, satis esse videntur ut reliquum interpretetur, & imponendus finis esset, nisi ambiguitas trium characterum restaret, proinde ne quid desit ijs, quæ dicta sunt, proprius videtur verbum capere, cuius indicio illorū notitia haberi possit, illud erit, quod quinto loco ponitur, integro enim verbo cognito ex structura facile

facilè erit cognoscere, vtrum eorum potius iudicandum sit, hactenus enim vtrumque stare posset, vt H i pronomen ad præcedens verbum referatur, & T v ad illud, quod est ab eo quarto loco positum, ea itaque litera, quæ verbo illi defit, quia non aliam vim, quam N habere videri potest, vt E N I M aduerbium sit: tollitur ambiguitas ex eius literæ, quæ quintam sequitur in sexta dictione, & diuinarum, quæ dictiōnem absoluunt, vt ibi H i L A R I S nomen sit, hic verò pronomen T v. In hunc modum maiori scripti parte explicata, restat finem imponere, in reliquum enim idem modus seruabitur, res enim satis perspicua est, vt vel à quo quis possit intelligi.

C A P V T. X V I I I.

Quomodo continuati orbicularis
scripti partes discernan-
tur.

SE Q V I T V R vt de huius generis continuato scripto quæ admodum partes secernantur nonnihil afferamus, nam conjecturas tradere quibus illud cognoscatur non opus est, satis enim ipse oculorum sensus, vt superius in simili forma scripti dictum est, poterit indubitatum argumentum dare. In hoc, ad ea, quæ ibi dicta sunt, lectorē remittere satis commodum videri posset, nisi propria nonnulla, quæ ad hanc rem spectant prætermittere non vide-retur oportunum, hoc itaque primum admonebo, vt quæ admodum ibi factum est, pari ordine procedatur, nempe vt similes inter se partes obseruentur, habita tamen analogiæ ratione in permutatis characteribus, quibus idem videbitur significari. Hoc etiam similium figurarum, quæ se se statim sequantur obseruatio præstabit, præsertim si plures duabus

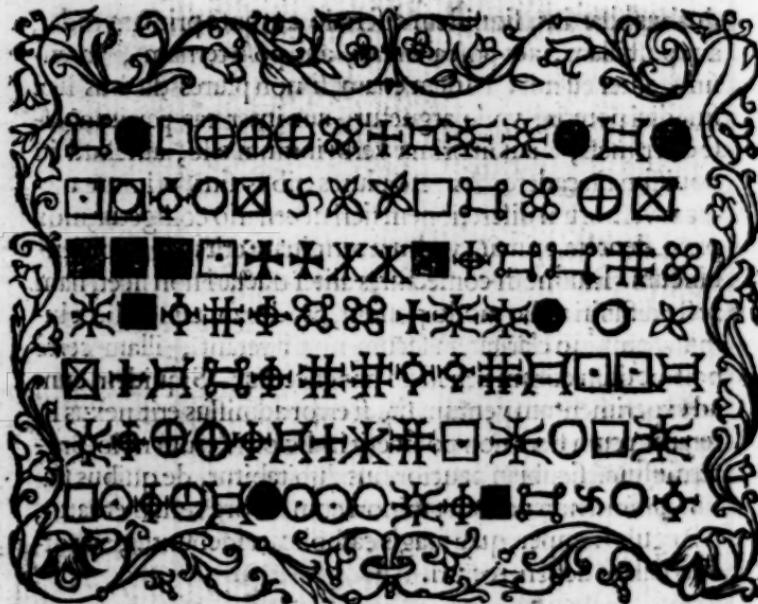
duabus illa sunt, siquidem discretionis arbitrio primam cadet, aut post illam, aut post alteram, aut post tertiam, parci-
sime aliter euerit. Idem etiam, si non plures duabus illa
sunt dici poterit, unde arguetur, aut inter eas partium ex-
se discretionem, aut in prima verbi inaequum esse, aut illud in
nouissimam cadere. Si vero plures tribus sunt, primum me-
diam verborum discretionem fieri necessario colligetur, mox
precedentem primam verbum terminare erit magis consen-
taneum. Et si modi conjecturas aliter tractari non licet, nam
recte diffiniri nullo modo possunt, proderunt tamen licet lu-
minis omnino claritatem secum non afferant, illam certe
postmodum eorum beneficio hanciscemur. Siquidem cum
ad experimentum ventum sit, si error admissus erit, nexus li-
terarum cum statu non possit erit indicio. Venit vero nolo pro-
termissum, sicuti in paucioribus dubitabitur, de quibus sta-
tim diffiniri non possit, ut minori cum labore veritas eruatur,
ad regulas semper, quae magis catholicae videbuntur, ut par-
cius fallant debere recurrir.

C A P V T X I X.

**De continuato orbiculari scripto interpretando
exemplum.**

Nunc autem quomodo orbiculare continuatum scriptum interpretetur; exemplum tradere videtur oportunum, difficultatis enim in rebus nulli aut labore, aut diligentiae parcer semper consentaneum existimat. Exemplum sit tale.

B b Primo

Primo tres sibi similes, qui videntur characteres etiam paulo post sequentibus verbis implicari, coniecturam nobis replicatae dictionis indubitate praestabit. Primo ergo initium ex scripti initio, finis vero post characterem, qui similes illas sequitur erit, ut sit penultimus ter replicatus, idq; ex sequenti diuerso characteru ordine coniugimus, erunt septem literis dictiones, linceis ergo intercidimus, ut ab alijs separemus. Præterea, quæ secundam hanc sequitur dictionem ex illius primo & secundo duplicato charactere, etiam paulo post sequenti dictioni characterum analogiam congruere videntur, initium igitur ex inventæ iam dictionis fine, finis vero ex secunda dictione, cum duæ similes sequantur, llineolis ab alijs sex. illas literas sequeremus. Tandem duæ similes, eum dissimili præcedent & etiam sequenti, ter quater scripto replieari videntur, coniecturis quas sape diximus, ab alijs eligemus, sic aliquibus iam cognitis

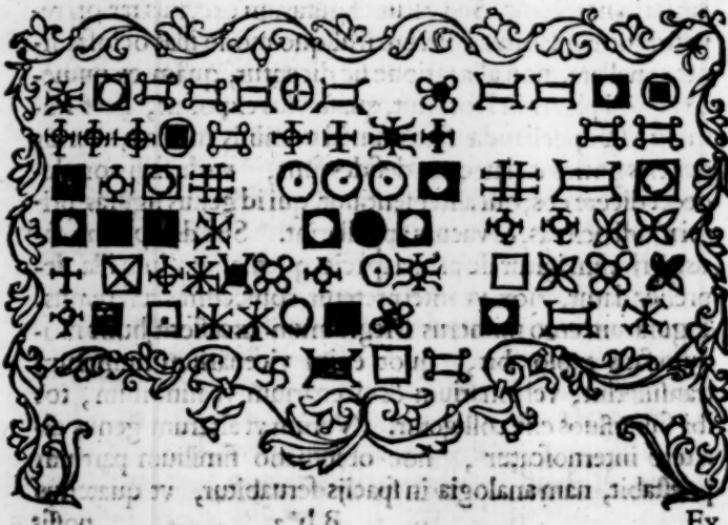
cognitis facile scriptum totum interpretabitur.

C A P V T . X X .

Duos esse modos orbicularis compositionis , quæ pluribus, quæ alphabeti numerus exposcit characteribus impli- catur, tum primus quomodo deprehendatur, & interpretetur.

H I s, quæ dicta sunt, succedit auctior characterum numerus, quæ alphabetum habet, vt id etiam ad obscuritatem conueniat. Eius generis duæ formæ sunt, vt proximo volumine dictum est, altera enim est, cui id genus characteres à Rotæ dispositione accommodantur, altera in quam aliunde asportantur, vnde initio discrimin interutranque ex eorum effectu colligere est, quod prima, & si paucioribus figuris, quæ anteā implicatur, nulla tamen earum munere vacabit, nec verbum aliquod pluribus, quæ exposcat ratio notabitur. Sed earum figurarum excessus rariori repetitione pensabitur: verùm si aliquo modo illas ociosas licet appellare, non alia ratione sic dicentur, quæ ex numero, quod plures in Rotæ sint, quæ vñs exposcat, licet immēritò sic appellandæ sint, cum id nominis in aliam alterius generis potius cadat, quæ desides sunt, vnde falli non debet dicere eos, qui aliter sentiunt, qui id genus figuræ primi modi ociosas, & vacuas appellariint. Sed de nomine fatis. Primum igitur de prima specie, quemadmodum illa deprehendatur, mox vt interpretetur coniecturas afferemus. Figurarum ergo numerus si legitimum excesserit, hunc modum satis explorabit, quot enim vicenarium numerum transilierint, vel binarium & vicenarium vt summum, tot ibi superfluos esse colligetur. Verùm vt alterum genus ab altero internoscatur, hoc obseruatio similium partium præstabit, nam analogia in spacijs seruabitur, vt quatenus

possit obseruari, interualli similitudo sive diuersus formae scriptum esse deprehendetur. Posset idem etiam de numero characterum dici, nisi interdum casuum inflexio deciperet, non obseruit tamen experiri an illo etiam hoc agnoscit possit, nam si casuum inflexione numerus variabitur, id ex consequentibus deprehendi poterit. Deprehensa scripti forma ad interpretationem superiorum regularum usus accesserit, perinde etiam est triginta vel quadraginta characteribus notari, ac si non pluribus, quam oportunis scriptum esset, sic eadem seruatur characterum analogia: Id tamen interutrumq; modum erit discriminis ut quod supra vigenarium numerū characteres excruerint, tot retrogrado ordine distabit ab eo vera characteris potestas, in quo ut diximus debita ceciderit literæ potestas, idque in distinctionibus paulo distantibus in proximis autem idem critus, quem ante memorauimus. Sed hoc huius exempli experimento clarius liquebit.

Ex duodetriginta characteribus, qui dato scripto videntur, octo coniijcimus esse desides. Prima dictio vti diximus **H o s t i v m** dicit, T character in tertia ab hac dictione M dabit potestatem, si hinc octo literas in nostro alphabeto ante praterimus C dabit, quæ vera erit characteris potestas. Ultimus character primæ dictiois M, in secundo verbo sine literarum prætermissione ex proximitate O & P dabit. Res quia per se clara est, longioribus indulsimus verbis. Posset tamen ne fraus detegeretur, numerus non excedere, ut eadem figuræ, quarum est usus alias vacarent, sed hoc in utriusque scribentis & amici damnum verti posset, ut ne ille qui dem, si nauus data opera non esset intelligeret, quod scriptum sit, quare qui hoc scripti genere videntur, ne comittant, ut quod utriusq; plurimi interest, amicus non intelligat hunc astum prætermittunt.

C A P V T . X X I .

Quomodo aliter orbicularis compositionis modus ociosis characteribus inuolutus deprehendatur & interpretetur.

RESTAT huic affinis alter modus, in quo superflusus literarum numerus ociosus est, quod nullo literarum munere fungitur, sed dictioibus interpositus literarum & syllabarum nexus conturbat, quarè de illo, quemadmodum eiusmodi figurarum numerus cognoscatur verba faciemus, mox quinam illi sint, videbimus. Primum itaque eius rei characterum numerus coniecturam dabit, nam quot legitimo numero supercreuerint, tot ibi superfluos esse arguetur: Hactenus poterit genus tatum deprehendi; verum superest videre quid sit, quod hanc à superiori specie discriminet. Hoc similum partium obseruatio indicabit, si aliquam

illarum analogiam in interuallis non seruauerit, p̄testabit tamen in ea accurata vti diligentia, ne aliud verbum in eius locum sumatur, & similitudo decipiatur, vel alias inflexionis casus sit, vnde posset prouenire analogiæ similiūm discrimen. Proderit ad hoc etiam duarum vel trium figurarum similiūm, sicuti fuerint, quæ sibi statim, & aliarum postmodum, quæ spacijs relictis succedant nexum expendere, ex priorum enim similiūm concursu, quæ in verbi initio sit, & aliarum sequela in eodem verbo spacijs intermissis, siue plures duabus primæ sint, siue plures adhibito accurati iudicij examine deprehendi poterit, vt ille sequi & stare possit. Alibi enim vno tanto intermissio spacio, vel duobus poterit similiūc succedere, alibi verò fortasse non, quod in primis & nouissimis verborum characteribus facilius agnosceretur. Sic & de pluribus, quod rem ipsam expendenti palam fiet, sicuti igitur vel quia spacia plura, vel quia pauciora sint, non videbitur recte scriptum succedere, ociosos ibi characteres citra ambiguū interiectos esse colligetur. Sed huius rei difficilior est obseruatio, nam rarissimè cuenit, vt quotvis relictis spacijs alicuius verbi nexus sequi non posset, & supponetur certæ dictiōnis vel eorum characterum certa cognitio. Eius rei regulas tradere nimis laboriosum videtur, nam verba non pauciora magno oportet volumine colligere, atqui hæc ipsa poterunt melius urgente casu acri interpretis iudicio decerni, quam ante illum diffaniri, & satis explicari, hæc quibus in verbis huiusmodi characteres reponantur indicabunt. Cæterum vt illi dignosci possint, supereft videre. Primus ergo modus hic seruabitur, vt si quod verbum ex similiūm analogia cognouerimus, in quo characterem vnum vel plures desides videamur deprehendisse, & alibi verbum sit, quod nouissimo loco similem illis habeat figuram, ex ijs, quæ suspicionem habebunt singulis alphabeti series ad eam visque perducatur, quod si in illam potestas cadet, quæ verbum

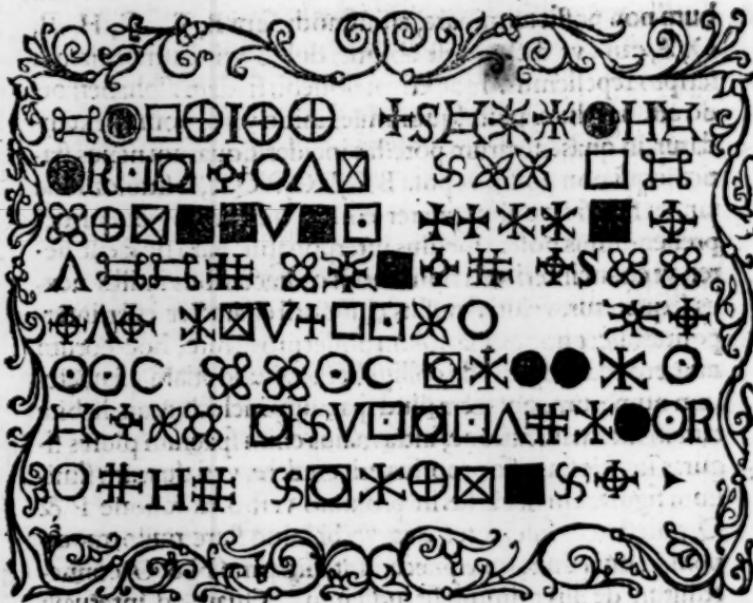
bum non possit terminare, cuiusmodi sunt B, F, G, H, P, Q, Z, eam, ut dicimus est absque dubio ut frustratoriam a scripto repellamus. Hoc etiam liquebit si idem alphabeti ordo ad alias duas, pluresque similes initio verbi positas extenderatur, in quas literarum potestas inciderit, quarum nexus statim sequi non possit, ut puta B C, F G, P Q R, & similes. Hoc tamen fieri, si non alias praeter eorum numerum, quem comprehendimus postea medius interponatur, nam sic facile fieri, ut etiam interiectis huiusmodi characteribus in illis nexus sequeretur, veluti si nullus eiusmodi characteres esset interpositus, licet hoc ex illis solum posset prouenire, hoc eorum numero reddente, inde colligi licet, hunc etiam characterum numerum, qui intra illud spaciunm includuntur, habita tamen interualli ratione, intra maius enim spaciunm plures figurae interiectas esse proprius erit credere, ut si duarum simillium figurarum occursus in proximo verbo ea ratione P & Q potestatem susciperet, quae verbi initio stare nullo modo possint, quia duae, quae praecedunt, proxime N & O conne-ctuntur, de illis primum sit iudicium. Quare ad interualli primum distantiam earum numerus extimabitur. Quod si etiamnum de earum numero dubitetur, aliarum simillium sequela poterit ambiguitatem tollere, unde partes ad hoc oportunas praestabit elegisse, in quibus propter simillium analogiam non difficile sit verba interpretari.

CAPUT XXXI.

Proximi scripti interpretandi exemplum.

POTVISSEM exemplum prætermittere, ut hic modus ad superiorum formam deberet accommodari, ne totius illud inculcarem, quod minus videri potuisse necessarium, nisi illud rei difficultas quæsiuisset, illud tamen hoc erit.

Ex

Ex characterum itaque diuersorum numero, qui septem & viginti recensetur, septem prima fronte solum huiusmodi interiectos esse scriptum indicat. Deprehendendi vero illos modus primus erit, quod ex similium, & aliorum analogia, quam cum prima dictione parem sexta retinet, idem verbum utrobius positum conjicitur, siquidem tres primae figuræ, quæ præcedunt in utraq; parte dissimiles sunt, & mox quæ sequuntur similes, vnum vero analogiæ discrimen est, quod figura, quæ inter eas est, utrobius inseritur, in primo verbo post primam similem collocatur, quæ hæc est I, in altera ante tertiam V, vnde illas contentaneum est ociosas esse, & dictiones perturbare, & proinde ex toto scripto repellere debere, & in margilani loco seruari, donec ex illis, quæ consequuntur, certo licebit agnosci desides illas fuisse. Idem obser-

obseruatur in alijs tribus partibus, quarta decima, & vnde uigesima, vbi omnes ex tribus constare literis videntur, & eandem analogia habere rationem, dolum tamen esse in duabus vltimis, quod in decima ante similes talis figura S ponitur, in vltima vero inter eas alia confispicitur H, vnde par est credere in illis dolum latere, quominus idem verbum ter repetitum esse videatur, quare oportunum erit, illas, vt antea factum est excludere. Eadem ratione arguetur verbum octavo loco positum, cum eo, quod quintodecimo collocaatur idem esse, quod non alia re vtrumque differre videatur, quam horum characterum interpellatione A C, quare cum illis paria fieri conueniet, restaret si septem sint huiusmodi characteres vnum tantum agnoscere, cuius notitiam, si per analogiam venari non possumus tentari proximum erit, an illum interuallo cognitarum partium possimus deprehendere. Si per coniecturas igitur verbum licebit eligere, quod analogia assentiente (de quibus facta est mentio) primae & sextae pari possit accommodari, QVESTVS vtrobique scriptum esse par erit affirmare, vnde quod nouissima prima verbi figura eadem est cum prima sextae dictionis si ducta alphabeti serie ad eam similem potestas protrahetur R in illam, non Q potestas incidet, quae litera, quia praecedit proxime in alphabeto eam, quae prima est in verbo QVESTVS, colligi inde poterit eam, quae superest ut cognoscatur, intra illud spacium medium collocari, eamque pari ratione par erit existimare esse, quae in tertia dictione primam figuram sequitur DR. Sublatis in hunc modum ociosis characteribus, qui scripti interpretationem impediebant, cetera ad superiorum regularum per scriptum dissoluentur.

FINIS LIBRI TERTII.

C. IOAN.

IOAN. BAPTISTÆ PORTÆ
NEAPOLITANI DE FVR TIVIS
LITERARVM NOTIS,
LIBER QVARTVS
PROEMIVM.

BENE habet, difficillimam operis partem absoluimus, & obscuras tum deprehendi, tum interpretādi notas vidēmur modos satis tradidisse: nunc id solum videtur restare, ut labor minor sit illis, qui in hac discipline nondum satis profecerunt, nempe tabularum usum & canones exponere. Quod vbi peractum erit, nil relinquitur amplius, quo minus huius operis titulo planè satisfecisse videamur, si priores libri satis probe suo officio functi sunt, & benevolos lectorum animos hactenus prometerunt. Harum tabularum usus ad interpretandum non parum affert adiumenti, siquidem dictiones, in quibus vocalium & consonantium variatur positio quæsiuimus: Vnde non modo in simplici characterum permutatione inueniendi verba, quæ ad ictiupum accommodentur, verum etiam in Rotæ revolutione habendæ similium analogiæ, ut quærendis in verbis difficultas adimatur: Quorum non facile alioquin subeffet recordatio. Vbi præstare conati sumus, ut pauca huiusmodi verba videantur prætermissa, & ea, quorum meminimus reto essent ordine disposita: Neque enim diffiteor aliqua potuisse prætermitti, quæ memoria non obuenerant: sed neq; in omnium recordatione fuit mihi admodum elaborandū, id nanq; nimis molestum fuisset, alioquin parum necessariū, cui rei deesse noluimus, ne quid lectori relictum videretur, quod ad præsentis operis utilitatem & facilitatē spectare potuisset.

Ratio

Ratio vsus tabularum simplicis permutationis.

DIC TVM est suo loco in interpretando vtile esse verba primum feligere, quae ex paucioribus literis constarent, quod illa inter rara numerentur: cuiusmodi sunt, quae non pluribus, quam quatuor literis conflantur, paucioribus tamē vel una absoluuntur, ut interpretandi initium à facilioribus sumeretur, nā & verba prosequi, quae plures habent literas, & mihi multo prolixius, & molestius fuisset, & interpreti fortasse parum vtile in iudicando. Difficile enim admodum fuisset ex multiplici verborum numero proprium verbū accommodari, quod si quis ex similium occasione hoc existimet necessariū, poterit ad harum exemplū suas tabulas conficere, nā si in proximis mox tabulis eiusmodi verba recensēbimus, hoc præstabitur similiū analogiæ causa, alioquin labor prope immensus futurus fuisset dictiones omnes annumerare, & proinde oportunius lectorē ad dictionarium remittere. Primum itaq; à singularitatis numero inchoabimus, mox ad pluralitatem ordine procedetur. Harum tabularum vñus & dictionū cursus non minus proderit literarum aliquot potestatē ignorantibus, quam eas cognoscenti: non diffiteor tamē consonantiū à vocalibus paratā habere discretionem, & priorem aliquā literarum notitiam præstare, nā hoc modo in paucioribus esset ambiguitas, & proinde minus oporteret vagari, & consequentiū opinio præsentium notitia magis firmaretur, vt certius iudiciū videri posset. Earum igitur vñus duplex erit modus, alter quem sectabitur, qui consonantiū & vocalium cognitionē distinxerit, vel aliquā verbi figuram cognoverit, alter, quē se-ctabitur, qui nullā harū qualem cunctq; notitiā haberet, sed à facilitate cōuenit inchoari. Si à consonantibus igitur vocales discretæ sint, & restet solā distinctā singulis characteribus potestatē assignare, verba ea querētur, quae seruata locorū analogia vocales & consonantes retineant, vt si in verbo quatuor literarum prima & quarta figura consonantes sint, & due mediæ vo-

C c 2   scales,

cales, dictio esse posse D E V S, in qua consonantes & vocales secundum eandem analogiam concurrunt. In hac tamē proportione non ita facilē potest verbi certitudo diffiniri, quod eiusmodi plures possint consonantes & vocales variari, quemadmodum in tabulis videbitur: Quare in simili analogia, ut minus laboris sit, aliquot characterum singularem paratā habere notitiam oportet, nam quo rarer, aut frequentior ea locorum proportio erit, per quae vocales & consonantes disponantur, eo certior, vel incertior erit quēsiti verbi coniectura, vnde si vocalium, & consonantium positio satis erit, ut eiusmodi analogia & ratio in uno tantum verbo reperiatur, dubitandi omnis occasio tolletur, cum eius rationis proprietas unitum verbo conueniat, huiusmodi erit, si in dictione quatuor literarum prima vocalis sit, quia in eum modum una tantum dictio reperitur V R B S, dubitatio ulterius nō procedet, quoties itaq; eiusmodi verbū in scripto occurret, prēstabit illud eligi, ex quo certior consonantium & vocalium etiam primo intuitu cognitio haberi possit. Quod si nulla vocalium & consonantium discretio procedet, poterit nihilominus fieri coniectura, licet sic illæ disponantur, ut in eum modum plura verba sint, & proinde minor fuisse futura certitudo, hoc fiet ex similius cōiectura, veluti si in quatuor unius dictio literis prima & quarta eadem figuræ sint, rursus secunda & tertia similes, ut prouenit in E S S E, E C C E, S V V S, & huiusmodi alijs dictiōibus, quae insigniores, & quarum numerus quinariū vel senarium non excederet, tum enim ad dirimendam earū controuersiam frequentium, & minus frequentium literarū ratiōsum suppeditabit. Nos in his tabulis latini, & vulgati sermonis itali dictiones tantum reposuimus, nam idē in ceteris linguis prēstare & prolixitate nimis molestum fuisse, & parum necessarium: quod si occasio postulauerit, ut idem fiat in hispano, vel gallico aliquē sermone ad horū exēplar quiuis eius idiomatis verba poterit inuenire, eaq; in tabulis disponere.

T A B V

„ dai	„ bei	cio	noe	in cui
„ fai	beo	dij	„ poi	on duo
„ gai	dea	dio		in fui
„ hai	dee	fio		in hai
„ lai	dei	„ mia		in hui
„ mai	deo	„ mie		in hic
„ rai	„ lei	„ mio		in qua
„ fai	mea	pia		in que
	mea	pile		in qui
curt	mei	pos	pis	in quo
curt	meo	co	pis	in sua
genu	„ neo	200	ria	in sue
genu	„ rea	„ 200	rie	in sui
genu	„ ree	rob	rij	in riu
genu	rei	red	rio	in tua
genu	„ sei	201	sia	in tuae
genu	zea	202	„ sij	in tui
bus		non	zia	in tuo
dit		203	zie	in tui
mut		204	„ zij	in tui
aut		205	„ zio	in tui
				Trans. septima
				pr. & tert. vocalis. <i>Set. cons.</i>
„ aco	edi	ibi	„ oca	in
acu	edo	ibo	„ oda	vna
ago	egi	ida	odi	vni
ala	ego	ima	odo	vno
alæ	eme	„ imo	„ ona	
ali	emi	imo	oro	
alo	emo	ira	„ ofa	
ama	era	ire	„ ofo	
amæ	ero	iri	ione	
amiv		ita	ioni	
amo		ite		ani

ani	an	an	an	an
ano	an	an	an	an
ara	an	an	an	an
ari	an	an	an	an
aro	an	an	an	an
axe	an	an	an	an
axi	an	an	an	an
das	an	an	an	an
dat	an	an	an	an
fac	deh	bis	bos	cum
fas	dem	cis	cor	cur
fax	des	cit	cos	duc
hac	der	dic	con	dux
has	fel	hic	dos	fur
bis	fec	his	hoc	lux
hos	hæc	nil	hos	mus
lac	hem	nix	mos	nux
mas	lex	fic	non	pus
nam	mel	sis	nos	sub
pan	nex	sis	nox	sum
par	per	sis	ros	sus
pax	pes	smqpl		
fal	res	smqpl		
far	rex	smqpl		
tam	sed	smqpl		
	ter	smqpl		

TABVLA QVARTA

Ex Quatuor Libris Constituta.

Transpositio prima

Quatuor vocalium.

100

iouj

2000

3012

inc.

033

533

67

14

veie

yeio

viua

viii

ju-

iuuo

viui

viuo

vuae

Transf. sec. cō. pr. q̄tuor cōs. nō repe-
Transf. tert. (ritur.

Tres primæ voc. quarta cons.

aiax	eius	oues	viam
auem	euam	ouis	vias
aues		ouum	vijs
auis			vuam
			vuas
			vuis

Trans. quar. c.p. tres pr. cōs. quarta

Trans. quinta. (voc. nō reperitur

Duæ primæ voc. ter. & quar. cons.

præ	fleo	„cria	fluo
„stai	„stea	„scio	„grue
		„stia	grui

Transf. sep.

Prima voc. reliquæ consonantes.

„baia	„beue	„cioe	boue	„guai
„baie	„deue	„dici	boui	queo
„baio	„deui	diua	„coua	quia
caio	leua	diuē	„couo	
caua	leuo	diui	„doue	
caue	meio	diuo		
caui	„neue	„giua		
cauo	neui	„giui		
„daua	scui	„niue		
dauo		„piua		
„faua				
faue				
fauai				

D d

„haue

„haue

latia

maio

nauc

naui

nauo

raia

raie

omitt

Transp. nonæ.

Pr. & vlt. voc. reliquæ consonantes.

abba	ecce	igni	offa	vlimo
abde	ægra	illa	olla	vltia
abdo	ægre	ille	ollæ	vrbe
adde	ægri	illi	olli	vrbi
addo	ægro	illò	„onda	„vrla
agna	„elle	immò	„onde	„vrli
agnæ	„ello	indi	„opra	„vrlø
agni	„ense	ipsa	orba	vrna
agno	erga	ipse	orbe	vrnæ
agri	„erge	ipsi	orbi	vrla
agro	ergo	ista	orbo	vrlæ
alba	erra	iste	orca	vrlf
albi	„erri	isti	orci	vrlø
albo	„erro		orco	vrla
alga	„erta		„orma	vrla
„alla	esca		„orme	
„alle	esce		„orna	
„alli	esci		„orni	
„allo	esco		orno	
alma	essa		„orsa	
almæ	esse			
almi	essi			
almo	esto			

alta

alta	orfa
alte	orta
alti	ortæ
alto	orto
ambo	offa
anna	„ offe
anne	offi
anno	„ offo
ante	„ otto.
ansæ	
„ apre	
apri	
apro	
arca	
arcæ	
arci	
„ arco	
arcu	
argo	
„ arma	
„ armi	
armo	
„ arpa	
arra	
asto	

Transl. decima. c. p.
Pr. & vl. cons. reliquæ voc.

haud	beas	dijs	boas	duas
laus	bees	fiat		duos
	beat	fict		suam
	beet			suas
	deam			suis
	deas			fuos

D d 2

de-

deis	deos	fius
	dcum	duc
	deus	duc
	meam	duc
	meas	duc
	meis	duc
	meos	duc
	meus	duc
	reor	duc

Transpositio vndeclima
pr. sec. & quar. voc. ter. cons.

„aite	iano	vaca
audi	ioci	vaco
aula	ioco	„vada
aulæ	iuba	vade
aura	iulo	vadi
aufa	iuno	vado
aufæ	iure	vaga
	iuro	vage

„aite	iano	vaca
audi	ioci	vaco
aula	ioco	„vada
aulæ	iuba	vade
aura	iulo	vadi
aufa	iuno	vado
aufæ	iure	vaga
	iuro	vagi
		vago
		vale
		vana
		vanæ
		vani
		vano
		vase
		„veda
		„vede
		„vedi
		„vedo
		vela
		„ve-

„ vele
 „ veli
 velo
 vena
 venæ
 veni
 vera
 veræ
 veri
 vero
 veto
 vici
 vidi
 „ vile
 vili
 vina
 vini
 vino
 viri
 viro
 viru
 visa
 viso
 visu
 vita
 vite
 viti
 vito
 voca
 voco
 vola
 vole
 „ voli
 clam

volo

Transf. vndecl. c. p.

Prima, sec. & quar. conf. ter. voc.

flos

clam	fles
cras	spes
flas	stet
flat	
ftas	
stat	

Transf. decima tertia

Prim. ter. & quar. voc. sec. cons.

abeo	egeo	obeo
abij	egui	obij
acui	æque	ocio
acuo	equi	ocia
adeò	equo	ocij
alia	eruo	odio
alij	exo	olea
alio	exui	olei
apio		oleo
aqua		
aquæ		
area		
areæ		
areo		
arui		
aruø		
afia		

Transf. decimaquarta, c. p.

Prim. ter. quar. conf. sec. vocali.

dans	dent	fons	hunc
dant	mens	mons	tunc
hanc		post	

mars

mars

pars

cor

tunc

abel

abis

acus

alam

alas

ales

alis

alat

alat

amem

amen

ames

amet

amer

amor

amas

amat

amcs

apes

aras

ares

Trans. decimaquinta.

Prima & ter. voc. secundæ cons.

edas	ibam	opes	vras
edes	ibas		vres
edet	ibat		vris
edax	ibis		
epar	ibit		
	idem		
ales	iram		
alis	irim		
alat	iras		
alat	item		
amem	itis		

Transp. deci. sex. & vltima cō.præ.

Prima & tert. cons. secundæ voc.

Quia multas in se retinent transpositi-
tiones facilioris intelligentiæ gratia,
in plures partiemur.

Consonantes & vocales, similes

bibi. momo

toto

coco

papa

rara

coco.

Vocales similares solutis

„bara	bene	bibi	bolo	fuco
„cada	„bere	bini	bono	luco
cama	deme	cibi	colo	lusu
casa	fece	diti	cono	luxu
dama	fede	fidi	dolo	
„darà	„fele	filì	domo	
data	ferè	fini	dono	
faba	geme	„lidi	foco	
fama	„lece	misi	foro	
fata	lene	nisi	homo	
gaza	„mele	ridi	„lodo	
lata	nece	risi	loro	
laua	„pece	tibi	loto	
laxa	pene	vidi	modo	
maga	„pere		moto	
mala	pete		nodo	
nata	„refe		nolo	
pala	rete		noto	
„para	sæpe		„poco	
rapa	sere		polo	
rara	tedæ		pomo	
rata	telæ		pono	
„sala	teme		poro	
fana	tene		roco	
fata			rodo	
„tana			rogo	
			roto	
			„sodo	
			sono	
			tono	

Consonantes similares. c. p.

pape

pape	ceci	bibo	coce	bubo
rara	ceco	dido	nono	rare
rari	dedi		tota	ruri
raro			toti	tuta
			toto	tute
				tuti
				tuto

diffimiles omnes.

bafe	cela	bima	bona	„ buco
bafi	cæli	„ cima	coce	cubo
cado	cælo	„ cime	„ coda	cudo
canc	cæno	cito	„ core	curo
cano	cæpi	„ dica	„ cori	duco
„ capi	cæra	„ dice	„ cosa	dumo
„ capo	demi	dici	„ cosi	fuco
cara	dena	dico	cote	fugo
caræ	fera	dira	coxa	fumo
cari	heri	diræ	doli	fune
caro	hero	diri	domi	fure
cato	meco	fico	domo	furo
dabo	„ mela	fida	„ doue	fuse
„ dame	„ melo	fide	„ dosa	fusi
date	„ meni	fila	„ dota	gula
fagi	„ meno	„ file	dote	humi
fago	nemo	fimo	„ foce	humo
fame	nero	fine	„ fora	luca
„ fate	„ pela	fina	„ goda	luce
„ fati	„ peli	„ fino	„ gode	ludi
labe	„ pelo	libo	„ gola	ludo
lati	„ reca	lima	hora	„ lume
lato	„ reco	limæ	horæ	„ lumi
laxe	remi	limo	loca	luna
laxi	remo	nido	loci	lupa

Ec

ma-

magi	„teco	nolo	loda	lupo
mago	„tede	nito	„lode	mali
mali	„tela	pica	„lodi	mulo
malo	teli	pico	lora	mura
„mani	telos	pila	lota	mure
„mano	„temi	pino	mola	muri
nasi		pira	molæ	muta
naſo		rigo	mora	muto
nato		rima	mori	nubo
pace		rimę	„noce	nuto
aci		rimo	„noci	pura
pali		risa	„node	puræ
palo		rise	nodi	puri
„paue		rido	nola	puro
„pate		simæ	noli	puta
pati		simo	„noma	puto
„pato		sine	„nome	rubi
rado			„nomi	rubo
rami			nota	rude
ranæ			notæ	ruge
rapa			noti	suda
rape			noto	fude
ranæ				fudi
rani				„fudo
raro				tuba
fale				tubæ
fali				tubo
falo				
fanc				
fani				
fano				
tace				
„taci				

cale

tale	„poca
tali	poli
	poma
	pomi
	rode
	roma
	rosa
	rosæ
	„refe
	rota
	rotæ
	„soda
	sola
	foli
	sole
	„soma
	some
	„sona
	zona

Ratio usus tabularum continuati scripti, in quo characterum figuræ permutantur.

ERAT in animo ad hanc rem sex literarum, quæ varijs modis transponi possent, in tabulis nexus proponere, quòd is numerus potissimum videbatur, nam plures literas eodem modo colligere nimis molestum erat, vt solum hoc opus vel in magnum volumen excresceret, pauciores verò parum foecundum. Verùm hoc etiam visum est satis laboriosum, & parum necessarium: nam ad similium figurarum rationem multis modis poterat subsequi characterum nexus, vnde labor futurus fuisset parum vtilis inter tot literarum combinationes, quæ secundum similium:

E e 2 analogi.

analogiam in spacijs pari modo de vera indicare procederent, quare consilium hoc satius prætermittendum duxi, quām rem nimis molestam aggredi, alioquin parum utilem, in cuius rei loco binarum dictionum tabulas proponimus, vbi modo ex duarum similiūm figurarum positione altera prius verbum terminat, altera subsequentis initio ponitur, modo inter trium sequelam diuisio vel post primam, vel post secundam cedit. Idem seruabitur & in quatuor similiūm concurſu, vt modo post primam, modo post secundam incidat partitio. Eas tabulas ritè & suo ordine distinximus, vt facile cuīque obuiam fiat, quæ quoq; loco verborum partitio quārēnda sit, vt lector facilius intelligat. Ad hoc vi- sum est eadem ratione tabulas eorum verborum adiçere his, quæ insigniora viderentur, quod plures similes, & varias fi- guras pluribus in locis, modo bis, modo ter remaneant: quarum aliae statim succedunt, aliae verò interpositis alijs procedunt: quæ omnia & si cui minus utilia poterunt vi- deri, quod vel rem sic subsequi necessarium non sit, & sa- pius aliter contingat, & inter plura eodem modo se ha- bentiā indicatu difficultimum sit, quod potissimum debeat eligi, quia tamen ea obseruatio ad rem pertinere vi- fa est, prætermittendam non duxi: nam ea, quæ hoc modo incerta se habent consequentium regularum iu- dicio poterunt confirmari, vt inter plura tollatur am- biguitas.

Vocales solæ, quæ principio vnius, & fine alterius dictionis esse possunt.

anima	atq;
ille	etiam
dei	iouis
ego	omnis
tu	vides

Confo-

Consonantes sole, quae in fine unius & principio
alterius esse possunt.

hoc	caput	nos	sapientes
illud	dabit	et	tenet.
ah	habet		
nil	licet		
num	manus		
non	negat		
amor	rogat		

Cum similes tres vocales erunt, &
diuisio cadit apud secundam.

aucupij	iudico
iudicij	iaceo
alij	iuno
eo	omne

Si apud primam.

tibi	ij
eo	oone

Si quatuor vocales in medio.

Tiberij	ij
eo	oone
Si quatuor apud primam.	
tu	vuula

Tabula notabilium dictionum, in quibus
secundae, tertiae, quintae & sextae duplicantur.

„abbassarsi	accuro	„affero
„abbattimento	„affatto	„alletto
accommodo	„effetto	appello
assessor	„effettuato	immissum
afficco	„errasse	accuro
afficcesco	immitto	offella
attollo		efferramenta

Tabula dictionum, in quibus secunda
& tertia duplicatur, etiam consonante sequenti.

abbracciamento	agglomero	efflagito
abbracciare	agglutino	effico
abbreuiare	aggrauo	effloreo
acclino	aggredior	effrænus
accliuis	aggrego	offleo
accludo	appludo	offringo
accresco	applico	offrisco
accredo	approprio	oppleo
affleo	apprimè	opploro
afflo	approbus	opprimo
afflictus	attribuo	opprobrium
affluo	„ebbro	
affrico	ecclesia	

Si septem consonantes & apud
tertiam ceciderit diuisio.

vrbs	phtisis
stirps	phthongus

Si sex consonantes & apud secundam
ceciderit diuisio.

amant	phtisim
habent	phthongum
si in medio	

vrbs	strabonis
stirps	structuræ

Si quinq; consonantes & apud primam.

et	phtisis
nec	phthongus
amant	strabones
diligunt	structuras

Si apud tertiam.

vrbs	studij
stirps	brachij

Duplices consonantes cum duplicitibus vocalibus
sequen-

sequentibus.
alluvio alluies annus. sic & simil. dict. reperir. poterunt.

Ratio usus tabularum orbicularis scripti, &
earum usus

Exposita ratio, ut idem in orbiculari scripto, quod in simplici characterum permutatione exequamur, ut tabulas tradituri, in quibus similes figuræ huius scripti modo plures, modo pauciores varijs modis disponentur, earum nunc usum indicemus, ne hoc ad solam mentis agitatem quis facturus facilis in errorem incidat: nam & difficile fuisset, eas dictiones memoria complecti, & lubricum in experimento labi, in quibus tabulis legitimum ordinem sequi sumus, ut primum duarum literarum verba, mox trium & inde quatuor ponemus. Rursus quemadmodum in illis variæ similes collocentur, plenissimam rationem trademus, ut rem expendenti clarius liquebit. His adiecimus plurimum literarum verba, in quibus figuræ ternæ similes initio medio & fine simul concurrunt. Adiuvamus præterea binarum dictiōnum nexum, in quo figuræ, quæ priores dictiones terminant, quæq; mox sequentes inchoant assimilantur, vel eadem sunt, earum dictiōnum usus in eo genere scripti adiumentum dabit, ad ea solum verba inueniendum, in quibus, ut in suo loco proximo volumine dictum est, reliqua omnis interpretatio firmabitur, & innitetur. Earum igitur usus occasio quoties obuenerit, habebit interpres quo recurrat, ut facilior sibi aditus pateat ad interpretandum, vbi tabularum sectiones interpreti, quo loco quæque dictio quærenda sit, præfixo titulo indicabunt.

T A B. P R I M A

DICTIONVM DVARVM SIMILIVM LITERARVM.

ab	de	hi	„il	tu

TAB. SECUNDA
DICTIONVM TRIVM LITERARVM.

			Transpositio prima prima & sec. similis		
abi	„ del		hic		tuæ
dea	„ dem		hij		tui
dei	des		his		tuo
deo	det		tua		tum
			Transp. sec. sec. & ter. similis.		
ede	„ ahi		„ chi?		
odæ	nil				
			Transp. tert. prima & vltima similis		
„ che	iam	„ mio	per	„ pur	
„ gai	meo	par	pyr	feu	
			Transpo. quint. non reperitur, aliae vñi ei- (se non possunt.		

TAB. TERTIA

QUATVOR LITERARVM

Transpositiones. 1. 2. 3. 4. omittimus,
quia inutiles.

Transp. s. prima & sec. similis, reliquæ
dissimiles.

abbas	abeo	dedi	demi	deos	hiat
abde	deam	deis	demo	„ deue	tuam
abdo	deas	dele	dena	„ deui	tuas

Trans-

Transp. sexta c. p.

ter. & quar. similis, cæteræ dissimiles

abde	„ fede	fede	actu	nutu
adde	fide	„ fode	cætu	ortu
„ arde	inde	„ fude	fætu	potu
aude	rade	vade	fotu	ritu
„ cade	ride	„ vedē	festu	situ
cede	rode	vide	motu	
vide	rude	vnde	natu	

Transp. septima omittitur.

Transp. 8. p: dissim. reliquæ similes.

astu

estu

Transp. nona prima & vlt: similis,

reliquæ dissimiles.

apud	fecī	leuo	pons	villa
base	fili	libo	quot	vitæ
bene.	fimi	lido	styx	vinca
„ bere	fixi	limo	vada	vnda
beue	foci	lino	vaga	vola
bibe	funi	ludo	vana	vrna
bile	furi	lugo	veda	vrfa
bimæ	„ lago	lupo	vela	vrta
binæ	lato	olor	vena	vsta
bonæ	lauo	osor	vera	
bouæ	laxo	pars	visfa	
fagi.	lego	plus	vita	

Transp.

Transp. decima.

Similis c. 2 & 3. similis, reliquæ dissimiles.

dabo	tabe	idem	„ file	villi
faba	tabo	ideo	fili	vile
fabæ	adeo	bili	filo	
fabi	idæa	fila	nilo	

Trans. undecima, non reperitur.

Transp. decima ter. prima tertia
& quarta similis.

ritu.

Transp. quartadec. c. p. omittitur.

Transp. quintadec. pr. & 3. similis, reliquæ dissimiles.

carca	lanæ	peræ	reti	sue
arcæ	lena	peru	rite	viam
arco	lenc	pori	„ riti	viæ
„ badæ	leni	poro	rota	vnam
coes	leno	pyra	rotæ	vras
coet	lino	pyre	roto	vrat
„ crea	luna	pyro	ruta	vtar
erga	meos	pura	rute	vnam
„ erge	nepa	puræ	sæua	vras.
ergo	„ para	puri	sæuæ	
hali	pari	puro	sæui	
halo	paro	rate	sæuo	
lana	„ pera	rete		

Transp. sextadec. vlt. c. p.

Sec. & quar. similis, reliquæ dissimiles.

hanc	diena	aper	vrat	cuma
acie	fiam	epar	vret	cuna
acre	piam	aret	vrit	cura
ecce	pium	erat	auia	dura
agni	viam	erit	aula	„ duca agri

agri	ambo	orat	aura	fuga
„ogni	imp̄o	olib̄is	oreta	ausa
„fura	iuba	luna	mus̄a	fuma
fusa	iura	mula	muta	puta
gula	iuua	„mura	nuda	quia

TAB. QVARTA

DIUERSARVM DICTIONVM

Trium similium in principio dictionis.

stupa

studium

stupidum

deficio

hilaris

Maiuscolis illis literis addere poteris
fines ex libini, & multe cōsurgent dictiones.

Trium similium in fine dictionis.

pastu

gustu

fastu

damno

„nieghi

„prieghi

& similia.

Duæ similes in fine, alteræ duæ similes
in principio sequentis dictionis.

ars tua

lux zachariæ

est vxor

Si dictionibus his diuersa principia & fines
addes, aliæ quoq; conflurgent dictiones.Duæ similes in fine altera principio
alterius dictionis.

de fago

pars talis tu zeno.

nil moror

est vlla

adde etiam & aliæ compo-
nuntur nouæ dictiones.

vno paruo

dux zeno

Vna.

Vna similiſ in fine, duæ principio
 alterius dictionis.
 hic dedit
 illud efficit
 ah illius
 deum nouit
 non oportet
 amor statuſ
 is tua
 et vxor
 lex zabulonis
 Egenus interpres principio & dictionum
 fine multas addere literas poterit
 Vna similiſ in fine, alterius
 principio dictionis tres.

hic deficit
 cur studes
 etiam si addes, nouas habes.

Hæc sunt, quæ hoc tempore de hac materia dici posse vide-
 antur, atque huiusmodi in re prodenda satis augustè scrip-
 sisse vidi sumus, omnes enim, quos adhuc videre conti-
 gerit scriptores quam angustissimè teti-
 gerunt.

Finis.

